

WÊRAN

Laleş Qaso

WÊRAN

Laleş Qaso

KomaL

Weþanxane: KomaL
Wêneyê bergê: Hadî Ziya Umînî
Çapa duduyan: 2009

BEŞÊ YEKÊ

1

Hewrên belek belekî di ser Zorava re hevdu pîne diki-
rin û ber bi rohilat de diherikîn. Ezmanê ku ji hêla Serhe-
dê ve şîn vedabû, di nav darên behîvan re wek ava okya-
nûsan xuyanî dikir. Barana şevê xwe bi nav bihara Omeri-
ya de berdabû, gîha şûştibû û bûkîna dawî jî di kulîlkan de
vekiribû. Erd têr av bûbû. Hilma axê têkilî hilma gul û
rihan û nêrgizan bûbû û hawêrdor difûriya. Gîhayê ku serê
xwe wek tîrên nijdevanan ber bi rokê de rakiribû, di bin
baqên tîrêjên wê ên zêrînî de diçirisan û bi bayê sibehê re
diricifî. Kurmikan xwe pê ve daliqandibûn, serî dikurisan-
din; kêzikan kok dixwarin; kuliyan dabûn nav û dipeli-
xand; û karwanên gêrikan jî bê piştî û bar, berê xwe dabûn
çol û beyar û goristanan. Mîna ku ji ber pêlên êgir direvi-
yan, bêserûber dabûn ber hev, bê reqs û sema li hev dine-
rîn, bê reng û ceng tevdigeriyan û bi lez diçûn. Deng ji axê
dihat, ax diherikî qelş û koncalan. Gul û nêrgiz û teyrikên
ku pê dijiyan ne rehet bûn. Qore qora refekî qulingan di
nav hewran re, bi haweyê ku wê derek bişelihandana,
dihat. Çûkên ser hêlînê bê hizûr bûn. Deng ji şalûran ne
dihat. Li hewa jî xuyanî ne dikirin. Bûmekî xwe li ser
darên guhîjên binya gund danîbû, her ji bêhnikêkê mîna
ku dixwest tiştinan bibêje û kes lê guhdarî nake, bi lez
şaxê darê dinikiland, dengê fetisî ji qirikê derdiket, difi-
riya ser dareke din, li wir jî mîna berê dikir û dîsa difiriya
ser dareke din. Gava ku bê pêjin disekinî jî, tam diruvê
axan pê diket.

Bi girîniya terempêla ku dihat gund re firîya ser dara din û li gund temaşe kir. Terempêleke eskerî bû. Piştî çend kêliyan bi haweyê ku ji tişteki aciz bûbe, bi lapûşkan ve xwe bi çiquliyekî darê ve daliqand û ha ha vir û wir nikiland. Ji kuştina Sarê û Heso û vir ve karê vî bûmî ev bû. Çend carekî Circîs çifte jî berdabûnê; lê ne xistibû û dû re dev jê berdabû.

Terempêl li ber deriyê Circîs sekinîbû û gundî jî li dor wê bûbûn dîwar. Dîwarê ku ji insanen çêbûbû, ji hindama darên guhîjan feşkilî xuyanî dikir. Pîrek vê carê di nav komê de tune bûn. Zarokan wek kevokan xwe dabûn ser hev, ketibûn pişt wan û di bin guhikên perdên pacan re li komê temaşe dikirin. Hemîyan jî mîna ku zimanê xwe daqurtandibûn, bê deng sekinîbûn. Roka biharê bi qasî ku di kulekên berzikên xaniyan re derbasî hinduran bibe, nizm bûbû. Çûkên beytik bi çiv çiv û çirt vîtkên xwe ên ser tîngan re şabûna xwe li himberî rokê didan xuyakirin. Birek kûçik li navtara gund li hev civiyabûn. Ê hemû jî li bendî ku hema yek ji wan devê xwe ji hev veke û ên din bi hev re êrîşî ser wî bikin. Gişan jî tengijî xuyanî dikirin. Lingên xwe ên paşî bi erdê ve dixijiqandin û habela li dora hev dizivîrîn. Ji xwe karê van kûçikan jî her wilo bû. Bi haweyê ku eskeran li gundiyan dikirin, çend heban ên din hemû li hev vedihewandin û mîna eskeran bi hev re dikirin. Circîs li wan mabû ecêbmayî, car carê derdiket ferca wan û bêyî ku wan bi xwe bihisîne dibû hevalê vî û wî û getf li wî û ên din dixwarin!

«Bila Circîs axa jî bê vir!» got û di nav zilaman re wek dikê ku bide nav mirîşkan çû û hat.

Circîs di kuleka qesrê re rabûkirî lê dinerî. Dilê wî çar-

pîne lêdixist û xwîna wî bi lez tevdigeriya. Ji wir bang kirê:

«Ha ha, Atîlla beg, hema ez têm!»

Gotin û hatina wî bû yek. Di xwe re ne gihabû yan jî ji bîra kiribû ku bi ser şerwêl de divabû qutikek jî li xwe kiriba. Tena fanêreyê sertazî û xwas hatibû. Û ew yeka han jî li gora prensîpên Atîlla wek bêemriyekê dihat dîtin. Pirça sêngê, sertaziyê wî ê debixî hildabû û zik bi sêngê re kiribû yek. Ji navikê û berjor de derba cewdikê paleyê bi Circîs diket. Şerwalê wî ji toz û terabêlka eşêfa nav rez û firêza pê ve gewr bûbû. Devdelingê wî ê çepê fetiqîbû û navran jî hinekî sist bûbû. Lingê wî ê rastê di xwînê de mabû. Tiliya wî a mezin li kevirekî neqebê ketibû û nenûkê dabû goşt. Xwe ne dikuland, serê xwe rakiribû û dihat. Ruyê wî mîna ruyê rêwiyê ku di dûrbînê re xuyanî dikir, tevlihev bû. Çavên wî westiyabûn. Simbêl kişiyabûn heta bi ser çenê. Bi tirs bû. Serê wî ê tazî wek gula ku li ber bê dihejiya, bi vir de û wir de ditewiya.

Xwest ku rahije destê Atîlla û xêrhatinê tê bide. Lê Atîlla xwe paş de vekişand û destê xwe nedayê. Û hema wilo pê re jî destê xwe mîna şûrekî bi ser de hejand:

«Tu bi dewletê re xayin derket, Circîs axa. Ma ji xwe mêrik tu carî ne bûye dostê dewletê. Tu bi êgir dilîzî, tu ê bişewitî!» Ji dil keniya, «niha bi rastî, tu bi xwe bawer dikî ku tu ê bi wî serê xwe ê wek şimamokekê bikaribî li himberî me, wan fenbazyên xwe ên genî bidomîni? Na na, eman eman! Dibe ku mirov bikaribe her kesî bixapîne, lê mirov nikare dewletê bixapîne. Ên te du çav û du guh, ên dewletê çar çav û çar guh hene.» Vê carê jî xwe hêrs kir, «tu û Reyis hûn ê li hevbên, ha! Ji xwe ji berê de hûn

hevalê hev bûn; hûn qet ji hev ne xeyidîne. ‘Mar bi mêr re radizê. Tîjikên maran bê jehr nabin.’ Tu ê terorîstên wî bihewînî mala xwe, tu ê bi wan eşqiyar zarokên xelkê û eskerên dewletê bidî kuştin, ha!...»

Circîsê ku li himberî eskeran ji dêvla temamê gundiyaran him difikirî û him jî dipeyvî, dev ji xura piştê stuyê xwe berda:

«Terorîstên çî begê min. Tu jî baş dizanî ku em û terorîstan dijminên hev in û me gelek mêr ji hev kuştine. Dibe ku mirov bikaribe bi kafîran re bibe dost, lê mirov tu carî nikare bi dijminên xwe ên xwînê re bibe dost. Me û wan xwîna hev rijandiye.»

Circîs jî mîna gundiyan xwe gava tirsê diavêt dilê wî, car carê diterîqand. Komutan ji gotinên wî ên dawî bi jehrî ket. Hinekî fikirî, gotin anî ser xwe û serê xwe hejand:

«Tu rast dibêjî. Ji xwe ji ber wê yekê ye ku hûn bi me re ne durust in», devê xwe girt û bi wir de meşiya. Reva wî ji ber dixana tepik, sergîn û serkulan bû. Malîyên Circîs li hewşê beroşên nîskê dikelandin. Tenûrên wan jî her tim bi zibil dihatin dadan. Bêvila xwe bi lez fîrkand. Dû re jî bi lez hat, serê xwe ber bi ê wî de tewand, tiliya xwe a îşaretê li ser herdu çavên wî gerand û hêdî bi hêdî got:

«Çavên te pir kûr, dût û tûj dinerin. Ji min re gelek tiştan dibêjin. Ez di wan re terorîstên ku aniha li mala te rûniştine, dibînim.»

Bi gotina dawî re ruyê Circîs qulipî û bêhemdî xwe bi hawayê ku wî rast derxîne jî peyvî:

«Qomandar beg, wilehî min nizanîbû ku tu mirovekî ewqasî ‘alimilxeybî’ jî.»

«Ne tu bi tenê, gelekên wek te bi vî aliyê min nizanin.»

Circîs bi xwe hisiyabû ku nebaş gotiye. Di cih de çerx kir û gotina wî birî:

«Piştî kuştina rehmetiyê Heso bi çendeyekî, Reyis du zilamên xwe şandin gund ba min û doza lihevhatinê bi min re kir. Lêbelê min jî cewaba hemiyana da.»

Atîlla digel ku ew kes nas dikirin û ji serî heta binî bi meselê dizanîbû jî, dîsa pirsî:

«Kî bûn ew herdu zilam?»

«Min nas ne kirin. Bi zarekî serhedî dipeyivîn.»

Nas dikirin. Yek omerî, ê dîn torî bû. Ê omerî mirovekî ku bîst-sîh sal berê du unîversîte qedandibûn, li ser doza kurdan bi salan di girtîgehan de mabû û di nav xelkê de welatperwerekî jîr û zana dihat naskirin. Lêbelê ê torî ji bav û kalan de axatî kiribû û xwe tirtireyekî axan didît.

«Lê tu dizanî bê çi ji te re gotin.»

«Ma çawa ez nizamim, begê min.»

«Bibêje!»

«Li ser herdu çavên min. Bi rastî herdu mirov jî beredayî bûn!»

«Çima?»

«Reyis xistibû serê wan ku Reşo li ber çavên bîst-sîh çekdarî Serdar kuştîye û çekdaran jî Reşo ji ber wê yekê dane mehkemeya xwe. Mehkemeyê cezeyê mirinê dayêyê û wî jî ew efû kiriye. Reşo jî hingî ji ber xwe fedî kiriye sewsî bûye û bi demaçeyê êrîşî ser Menca Xerzî kiriye. Piştî ku Mencê dikuje, vê carê jî xwe dikuje.»

Yuzbaşî beşîşî, ruyê Circîs vebû.

«Ê, li ser kuştina Kenêr, Sarê û Heso çi gotiye?»

«Gotiye ku komutanekî min î ajanê Tirkiyê ew kuştine û min jî ew komutanê xwe bi kuştinê ceze kir.»

«Baş e, ji bo Hemo û Sadiq?»

«Ji bo wan jî gotiye ku li Iraqê berzaniyan ew kuştine.»

Circîs rast digot. Reyis bi wan re wilo peyivîbû; ketibû serê wan û wan jî xwestibû ku wilo têxin serê wî. Circîs bi tiştêkî Reyis bawerî ne anîbû. Lê li ser ku çima Reyis termê Menca Xerzî û Reşo li Qamiplê veşartibû, pir poni-jîbû. Di dawiyê de ew jî wek feneke ku Reyis bi malbata wî û bavê Mencê re kiribû dîtibû. Bavê Mencê mirovekî xwedî hêz bû û Reyis jî ne xwestibû wê hêzê ji dest xwe berde. Parastina Mencê, wê li fêda wî ba. Hîn jî wilo difikirî.

«Îcar ji ber wan bêbextiyên ku bi malbata te re kiribûn, tu pê re li hev ne hat?»

«Na. Ava me û wî di cokekê re naherike. A me di coka dewleta me û a wî jî di coka dewletên ereban re diherike...»

Yuzbaşî ne xwest ku li gotinên wilo guhdarî bike.

«Wekî din çi gotiye?»

«Gotiye ez ê du sed hezar markî bidim Circîs û bila ew jî bi malbata xwe ve ji gund bar bike. Min qebûl ne kir û dinya xerab bibe jî ez ê ji gundê xwe dernekevim!»

Li herêmê gundiyan ku beşdarî nav refên çekdaran ne dibûn, eskeran jî ew mecbûrî pîberayetiye dikirin. Çekdaran jî bi navê alîkariyê pere li ber wan dixist da ne bin pîber û bar bikin. Gelek gundiyan ji çekdaran alîkariyeke sivik girtin û gundên xwe berdan.

«Baş e, dû re çi bû?»

«Dû re, ji zilamên wî kesek nema bi ser min ket...»

Piştî demekê eynî zilam dîsa hatin mala wî. Di dawiyê de li ser ku ne wê çekdaran êdî bigirtana ser gund û ne jî

wê peyayên wî bi eskeran re bidana ser şopa çekdaran, li hev kirin. Circîsê ku peyayên wî bi eskeran re tu carî derneketibûn taqîbata çekdaran, bi vê lihevhatinê pir kêfa xwe anî. Aştî dermanê xwe ê herî bedew dît û destê xwe bi carekê ve ji berberiya bi partiyê re kişand. Bi wî rengî her tişt tibabê salekê baş meşiya. Lê piştî ku çekdarekî ji çiyayên Omeriya xwe bi birîndarî gihand gund, lawên Circîs ew li gund veşartin û birîna wî derman kirin, nav wan û çekdaran hêdî bi hêdî xweş bû û mala Circîs ji wan re bû wek asîgehekê. Di eslê xwe de heger çekdar ewqasî merd nebûna, devê tûrê xwe ên mark û dolaran ji lawên wî re venekiribana û lawê wî ê ku ji zaroketîya xwe de hînî qumarê bûbû, bi van pereyan bi qumarê ne lîstibaya, dibû ku law jî wek bavê bifikiriyana û dev ji dan û stendina bi wî hawayî berdana. Ne ku di derbarê gelek tiştan de wek wî ne difikirîn; di fikarê de hema hema her kes mîna wî bû. Lê gava mesele dizîvirî ser kirinê her tişt dihat guherîtin. Mark û dolaran zarok tahmişkî kiribûn û serî li Circîs gerandibûn. Pêşîya xwe didît û tiştê ku ji dest dihat dikir. Têdigiha ku heger bi vî hawayê niha bimeşe, wê ecêbên mezin bên serê wan. Lê her tiştê ku digot, mîna dohnê ku mirov di qûna berêz bide, fêde ne dikir. Carina gava bi tenê dima ji hebûn û nebûna xwe diket şikê; diqêriya da hin bersiva wî bidin.

Atîllayê fermanîdar Circîs him wek heywanekî kedîkirî didît û him jî jê ditirsiya. Di bin çavan re lê nerî, awir têfirandin û bi qiriçandina diranên xwe re dengê xwe hilda:

«Ez bi temamê fisekiyên ku te kirine dizanim. Digel vê dijminahiya ku tu bi me re dikî, dîsa jî me gelek caran li ber guhên te xist ku tu mala xwe bi xwîna wan rezîlan

qirêj nekî. Lêbelê te bi a xwe kir û tu bi a xwe dikî. Te mal kiriye nexweşxaneyê terorîstan, cebilxane, mêhfanxane û aşxaneyê wan. Heger wilo bimeşe, bizanibe ku wê dawîya te pir û pir xerab bê!...»

Circîs bi qasî ku ji Reyis ditirsiya wilo jî ji vî komutanî ditirsiya. Serê xwe xistibû ber xwe û bi hêdîka digot, «na begê min, na na...»

Lê begê wî ê ku mirov digot qey xerîte di serê wî de bû û her der mîna kefa destê xwe nas dikir, yek ji yekê pêdixist:

«Te bi destên xwe ji terorîstan re xwarin biriye newala Çêlkan. Hûn li newala Dojderê bi carî hev ketine. Te jî wan re tûtin biriye şikeftên Zivingê. Tu bi doktorê ku min serê wî ji hev belav kir re çûbû şikeftên Rişwanê!...»

Ev hemû li Circîs rast bûn. Behetî mabû! Di van kêlîkan de tiştê ku wê bûbûya, ji bo malbatê û gundiyên xwe felaketa herî mezin didît! Şika ku komutan pê dizanîbû heft çekdar jî niha di mala wî de rûniştîne, pê re çêbûbû. Paxafê girtibû hinavên wî, dil sivik sivik lêdixist û di ser hev re dibihurî. Temamê xerabiyên dinyayê xwe dabûn ser hev û mîna dewla ku bi lez di çirikê re diherikî bîrê, di ber çavên wî re pêl dibûn. Circîs xwe ne ji dêrê û ne jî ji mizgeftê dikir. Di wextekî de qerfên xwe bi bûblaniyên ku ji bo xatirê melê bi cenabet diçûn mêja sibehê, dikir. Û niha jî ew bi wî karî rabûbû. Tu şika wî ji Reyis tune bû. Ew wek yuzbaşiyê girtîgeha Diyarbekirê didît. Lê ji bo xatirê dilê çend zarokên xwe jî çekdarên wî dihewandin mala xwe. Xwe xistibû diruvê misilmanê ku rojî digirt û limêj ne dikir. Bi çekdaran re rûdinişt û dişewirî; lê tiştê jî bi a wan ne dikir.

«Tu təkiliya min bi terorîstan re tune ye. Ez ne dostê wan im. Qomandar, ez bi sûnda herfî mezin sûnd dixwim ku ez ji Reyisê wan nefretê dikim! Ez mirovekî xwedî dijmin im. Dijminên min bi qasî xweliyê pir in. Dijminekî fesadiya min li ba dewletê kiriye û xwestiye ku bi rêya cenabê te çira mala min bitefine...» Atîlla jî ziq lê dinerfî û dikeniya. «Ez bi dewletê re me û min dewlet her tim jî di ser her tiştê xwe re girtiye. Ma mirov dikare çavên xwe derxe? Na. Dewlet çavên min e. Mirov nikare dest û lingê xwe jê bike; dewlet dest û lingên min e...»

Circîs lê vebûbû û wek avê pê de diçû. Û Atîlla jî ji şelafîya bi wî rengî hez ne dikir. Him ji xwe tu pêwistiya wî bi şelafiyê jî tune bû. Mêrik, eroîna ku di ser Cizîrê re dihat, xistibû destê xwe û dinyayek mark û dolarên wî çêbûbûn. Û bi ser de jî bi qasî hejmara tabûrekê, mirovên gundî û çekdar kuştibûn. Serê insên ji gewde dikir. Insan dişewitand. Li pêş çavên dê û bavan li keçan siwar dihat. Ne şelafiyên Circîs û ne jî dohnê dûvê beranên Serhedê wê bikarîba dilê wî nerm bikira.

Piştî ku bi hêrs ji eskerên xwe re got, «wî bêşereffî pêş vî bêşereffî bikin!» û eskeran jî çekdarê ku di cemseyê de devdevkî vezilandîbûn anîn wê navê, bêhna xwe tengtir kir û bi herdu destên xwe re dengê xwe hilda:

«Circîs axa! Îcar tu ê çî gûyî bixwî!...»

Circîs hilmekê xwe weritî dît. Lê wî ji cihê ku lê mabû xwe beşişand û dewam kir:

«Dizane, lawê dêya xwe dizane bê wê çî bibêje.» Hêrs bû, çavên wî di nava serê wî de reqîsîn, xwe lê rakişand, bi qurmê riha wî girt û xwe bi ser de zirzîtand:

«Ez ê wilo bi rehetî dev ji te bernedim terorîst», got û

dahf da.

Circîs piştî ku bi lez rabû ser xwe û herdu destên xwe hejandin, wilo jî bi lez got:

«Yaho em bi we re mane heyirî, beg hezretlerî. Em bi mal û canê xwe alî we dikin, em dibin terorîst; em alî we nekin û li mala xwe rûnin, vê carê jî em dibin wetan xayinî; em alî çekdaran nekin û wan nehewînin mala xwe, em dibin millet xayinî û ji me re ‘cahş-hêşek’ dibêjin. Ê ma wilo dibe qomandar beg?»

Bi gotina wî a dawî re ji nişkê ve çelq li eskeran ket û bi vir de û wir de çeng bûn. Komutên demaçeya xwe kişand û ber bi hewşê de beziya. Çend eskeran xwe gihandinê. Hin esker bi wê navê de reviyar û hinan jî xwe avêtin erdê û berê sîlehên xwe dan gundiyan.

Kûçikên ku li navtarê li kuştina hev digeriyan, bi qehr xwe dadabûn hev û hemû bi hev re bi haweyê ku hevdu bixwin direyan. Mîna eva niha li gundekî Torê jî bûyereke wilo qewimîbû û gelek esker hatibûn kuştin. Esker bi dû şopa zilaman ketibûn. Zilaman jî jin û zarokên xwe di gund de hiştibûn û beşdarî nav çekdaran bûbûn. Eskeran jin û zarokên wan derxistibûn ser benderan û li wan dixistin. Di wê navê re birek çekdar jî li gund rûniştibûn. Qîr û hewarên pîrek û zarokan dabû nava wan û hemiyar bi hev re êrîş berdabûn eskeran. Lêbelê çend kûçikên ku ji çekdaran dext girtibûn, bi haweyê ku eskeran biparêzin xwe dadabûn wan û bûbûn sebebê ku bi çend kesan ji wan re gelek pîrek û zarok jî bîn kuştin. Bi rastî jî li gelek cihan gelek kûçikan mîna ku a xwe li çekdaran kiribûn yek, tev digeriyan û eman ne didan wan. Ew keft û lepta wan hiştibû ku Reyis biryara kuştina wan bide û di herêmê de qira

wan bê. Lê ne bi tenê çekdaran, eskeran jî kûçik dikuştin. Helbet, gelek kûçikên ku dijminê ekeran jî bûn hebûn.

Circîs jî di destpêkê de hebitî. Lê hema pê re jî sebêbê reva wan fêhm kir. Stuyê xwe wek çûkê ku liba di zimanoka şaqûlê de dinikiland, ber bi komutên de dirêj kir û melûlekî got:

«Qomandar beg, kûçikên me jî li me çûne: Car carê hema wilo ne li ser tiştêkî li hev vedihewin û pev dikevin...»

Komutan jî mîna ku hîç tiştêk ne qewimîbû, tena tena meşiya û xwe bi ser çekdarê ku çerm û hestî mabû de tewand:

«De ka bibêje rezîl!...»

Çekdar xortekî sipehî û bi qasî tayikekî jî dirêj bû. Bîst û du-sê salî dihat. Kubariya laşê wî di qirika wî a gewr û boz de dida der. Ji ber xwe fedî jî dikir. Bavê wî dêrikî bû û axayekî di ser xwe re bû. Di odeya bavê de mezin bûbû. Eskeran bi bavê re du birayên wî jî kuştibûn. Di çar mehên ku di êşkencexaneyê tûgaya Mêrdînê de mabû, sipîkê avêtibû ser çavên wî. Hema hema didît. Herdu çavên wî çûbûn xwarê û sipîka ku mîna cûmên nîvişkê dida devê meşkê, wilo kûr xuya dikir. Rîha wî a ku di xwînê de sor bûbû, gilokî kişiyabû. Mîna melevanê ku diket ber pêlên behrê, ne difetisî û ne jî xelas dibû, ewqasî westiya bû. Di êşkencexaneyê de ji desthılanîn ne ketibû û heta ku tîman li pêş çavên wî dest ne avêtibûn xuşka wî jî, li ber xwe dabû.

«Di şerê ku me di qelaçên van gundan de bi eskeran re kiribû, gule li zendê min ketibû. Min û hevalan me hevdu winda kiribû û ez bi tenê mabûm. Zendê min werimîbû û

pir diariya. Ji neçarî min berê xwe da vî gundî. Li piştê gund du kesên ku bi sîleh nobet digirtin, ez girtim. Min xwe avêt bextê wan da min nekujin, çend rojekî min li gund bihêlin û zendê min derman bikin.»

Komutên bi zirt:

«Tu li gund hiştin û zendê te derman kirin?»

«Erê.»

«Tu çend şev û çend rojan li gund ma?»

«Du şev û du rojan.»

Heta vir jî Circîs û gundiyên wî ji xebardana çekdêr ewqasî ne tirsiyabûn. Lê piştî ku komutên gefî li ê çekdar xwar û mîna conegeyekî spanî xwe kil kir, «bêşeref, tu çima tiştên ku te li tûgayê ji me re digotin nabêjî, hi! Tu li mala kê dima!» û wî jî got «ez li mala lawekî Circîs dimam», xwîn li hemîyan vemirî.

Circîs carekê bi darî wî ketibû. Herduyan jî hevdu nas dikir. Wî û gundiyan jî.

«Kîjan lawê wî?»

Du esker ketin bin çengên wî û ew li nav koma zilaman gerandin. Bêhnek ne ket wê navê, destê xwe ber bi Cidhên de vekir, «ev bû» got, kuxuya û di cih de rûnişt. Bi kuxukê re peşkên xwînê pekiyan ser ruyê eskerê di kêleka wî a çepê de. Esker jî piştî ku bi dizîka û sivik kulmiskek-dudu avêtin devê wî, wilo jî ew rakir û diranên xwe lê qiriçandin.

Canê lêwik mîna dara ku bi bayê seherê re dihejiya, bi carekê ve diricifî. Ketibû tayê. Mirinê di kabokên wî ên fisyayî û ruyê wî ê zervedayî de xweş xuyanî dikir. Di eslê xwe de ew ji zû de miribû. Têgehên eşq û evîna wî a ku bi nêrgizên welatê wî re bûbûn yek û di qahfûrkê serî de

dilîstin, ji zû de govend betal kiribûn. Dinyaya ku hîn ji zaroketîya wî de li ber çavên wî bê dawî diyar kiribû, bi dawî bûbû. Ew gula ku di ronahiya rizdên zinarên mejiyê wî de geş bûbû, bahozê rakiribû. Ji wan xeyalên wî ên ku weke çemekî bê serî herikîbûn, eser ne mabû. Bi tenê hew dizanîbû ku hîn jî heye, ewqas.

Bêhna Circîs dîsa hat ber. Û heta hinekî kêfa wî jî hat. Cidhanê araqvexwir bi qumarê dilîst û mala wî li topê xistibû.

Cidhan reşxerîqî û wek wan sofîyên ku di neqeba Sefwa û Merwayê de Şeytan diricimandin, xwe bi ser çekdêr de kil kir û bê ser û ber peyivî:

«Bênamûso derewan li min dike! Kesek ji me wî nas nake. Ne hatiye vî gundî. Ev hemû wilo bêşeref in! Yanî me gû xwar ku me birîna wî derman kir, hi!...»

Ev Cidhan bi rastî jî wek ku Circîs digot, carina xwe pir beredayî dikir. Zilam in wilo hene ku mirov ji ber bejin û bala wan fedî dike ya jî dihenitîne. Simbêlên wan li piştguhên wan disekine. Simbêlboq in. Sermezin û pozberanî ne. Diruvê axan, beg û mîrekan bi wan dikeve. Lê gava ku hat û mirov bi wan re rûnişt, bi çavekî mezin li wan nerî û li wan guhdarî kir, mîna ku mirov bi hirçekî re li ser şelim, tivir û pîvazan diwenise. Ewqas hêviyên mirov têk dirin û mirov ji exlaqê xwe derdikeve. Aha ev Cidhan jî yekî wilo bû. Xwe avêtibû ser çekdarê ku di xetera mirinê de bû; ha ha tif dikirê û bi vir de û wir de gotin diterîqandin. Vî Cidhanî wek eva niha lê bi haweyekî din wilo li jina xwe jî kiribû. Jinik bi qasî qarotekê zirav û ew jî bi qasî conegayekî xişin bû. Li Hûto çûbû. Di ser şivê de dilê jinikê dile-rize; bi sênga xwe digire û serpiştîkî xwe li erdê vedizilîne.

Cidhan jî hema pê re xwe diavêje ser zikê wê, bi herdu destan serê wê kil dike û dibêje, «dêya zarokan, dêya zarokan!...» Li gora ku zarokan digot, heta ku bavê wan xwe ne avêtibû ser jî, dayika wan li ber xwe dabû.

Keft û lepta Cidhên li hesabê komutên jî ne hatibû. Fêhm kiribû ku çekdar miriyekî ji saxan e, dilê wî ji gundiyan re dixwaze û hema piştî çend seetekî din jî wê bimire. Lêxista dikarîbû di cih de bimira û bi ser de jî rastiya ku pê dizanîbû wê derew derketa. Zimanê Circîs lê dirêj dibû.

Komutên bi pehîna ku li defa sênga Cidhên xist û Cidhan di ser hev re qulipand, wilo jî yek li zikê çekdarê ku rewa di hêt û pêtên wî de ne mabû xist û ji eskerên xwe re got:

«Vî lawê dêlikê biavêjin cemseyê!»

Eskeran ev xortê ku ji dev û bêvilê xwîn dipijiqî, bi dû xwe de kişkişandin; di nav xwe re bilind kirin û mîna zebeşekî avêtin hindurê cemseyê. Heta ber cemseyê jî xirîniyeke pir bi hêdî ji qirikê derdiket. Bi avêtina wan re ew deng jî betal bû.

Komutanê ku mîna hilqizmilqiz di cihê xwe de ne ditebitî, piştî ku çend şiqam bi Bedrên ve zeliqandin û tiştekan jî jê re ne got, berê xwe da Circîs û bi ser de hîlbû:

«Tu mirovekî durû yî. Bi roj tu bi me re yî û bi şev jî tu bi terorîstan re yî, deyûz! Ji îro pê ve qîma me nayê ku peyayên te jî bi eskerên me re dernekevin çiyê û li terorîstan negerin. Ya ev û yan jî koçkirin. Ya tu ê bi hemû hawayî wek me bikî û yan jî tu ê ji vî gundî bicehemî!...»

Circîs xebera ku hîç ne dixwest bibihîsta, vê carê jî ji vî komutanî bihîst. Komutên çere mere nizanîbû. Dewlet

bû. Û heta di herêmê de imperetor jî bû. Circîs fêhm kiri-
bû ku êdî mijar çendî cidî ye. Şerwal çirvirîbû, pîne xêr ne
dikir. Di vê navê re gelek gelek tişt pev re hatin bîra wî.
Kufletê wî giran bû û koç jî «malwêranî, pavyon, kexxane,
qewadî, qûndekî, pars û xela» bû. Ma bi tenê ew, koçê
ziman jî têk dibir. Bi sed hezaran kesên ji bedena wî, li nav
tirkan perîşan bûbûn û li parsê hesilîbûn. Di qorzîbirên
kolanên bajarên wek Izmîr û Stenbolê de birçî û tazî radi-
ketin û di nav kerş, qirêj û gemarê de li gezeke nan dige-
riyan. Gelek keçan dev ji malbatên xwe qeriyabûn, di bar
û pavyonan de kar dikirin. Gelek keçan xwe di sikakan de
pêşkêşî qeprax û qewadan dikirin. Pêxwasan zarok ji vî
bajarî direvandin bajarên din, zikê wan diqelaştin û di
qaçaxa eroînê de bi kar dianîn. Û hinan jî dest û lingê wan
dişkenandin, li ber mizgeftan datanîn û bi wan pars ji xwe
re dikirin. Jinên ku xatûnên gundan bûn di nav malên tir-
kên herî bêrûmet de jî cêrîtî bi dest wan ne diket. Û bi ser
de jî zarokên wan bûbûn tirk. Circîs bi van hemiyar diza-
nîbû. Dizanîbû ku zarok ro bûn û ax jî bi rokê dikemilî.
Ziman bi zarokan li ser xwe dima; zarok millet û millet jî
zarok bûn. Wilo jê re gotibû Erol Efendî. Kenêr bi gotinê
qirika xwe çirandibû û jê re gotibû ku nekurdûyîn, bi
tenê ji pîberayetiye pêk nayê Circîs axa. Nekeve bin tesîra
propeganda Reyis û hevalbendên wî. Çawa ku insan bi
avê, xwarin û hewê heye, em kurd jî bi zimanê xwe, kul-
tur û axa xwe hene. Bi koçê re wê ev hemû winda bibin,
ezbenî. Helbet pîberayetiye tiştêkî eyb û kilêt e, bi me nake-
ve. Lê ez xulam, tişt ji tiştan mezintir hene. Divê mirov
bide ber hev û li wê gorê kabên xwe biavêje. Hişê xwe
bîne serê xwe û li dek û dolabên kurddijminên ku bi Reyis

di serê me de digerînin, binere. Di vir de hebûn û nebûna me pêşker e. Pîberayetî tiştêkî guherbar e. Lê hevalbendîya bi Reyis re jî tunewar e. Reyis bi xwe pîberê herî mezin e. Ferqa wî û pîberan ew e ku wî bi xap û xîpan zarokên me li dora xwe civandine, bi dostayî me dikuje û welatê me ji tirkan re wêran dike û pîberan jî raste rast dane dû eskeran û zarokên xwe dikujin. Kuştin ji koçê çêtir e. Îro em ê bibin pîber û sibehê jî em ê bibin tiştêkî din. ‘Çerxa felekê geh li jêr e geh li jor.’ Lê gava ku em ji holê rabûn, yanî me ji welatê xwe koç kir, wî çaxî jî em ê wek kurd tunebin. Mirovê pîber gava li ser axa xwe be, bi zimanê xwe bipeyive û kultura xwe biparêze, kurd e. Lê ne kurdekî bi şeref e. Û herwilo ne serbestî û azadî ye jî. Pîberayetî bi tenê hew wê me ji qirkirina xezeba vî zemanê teres xelas bike, ewqas.

Bêhnekê li ezmên nerî. Perçên hewrên qut qutî di ser gund re ber bi jêr de diherikîn, ezmên belek belekî xuyanî dikir. Tîrêjên rokê di nav perên hewran re rast dikişiyên û germayî bi deştê dixist. Dû re jî bi dilekî şikestî berê xwe da komutên:

«Hema wilo begê min? Ma ne ji xwe em hevalê dewletê ne û em bi dewletê re li himberî terorîstan sekinîne.»

Komutanê ku dizanîbû serokhêzê çekdarên herêma Mêrdînê di mala wî de ye, deng ne bir xwe. Di pişt vî komutanî de ewqas tişt hebûn ku ne Circîs û ne jî ji koma wî tu kesî karîbû hema tiştêk bidîta. Û bi vî aqilê xwe heta dawiya jiyana xwe jî li ser bifikiriyana wê tiştêk ne dîtibana; wê tiştêk fêhm ne kiribana.

Komutên piştî ku got, «wî kûçikî biavêjin cemseyê» û eskeran jî Cidhan di nav xwe re birin, berê xwe da Circîs:

«Ya tu ê bi me re derkevî çiyân û li kuştina terorîstan bigerî û yan jî tu ê ji vî gundî bar bikî» got û ber bi cemseyê de meşiya.

Di eslê xwe de wê hîn gelek tişt bigotana û bipirsiyana. Lê ma hewce dikir, Cidhan di nav destê wî de bû û bi her tiştî dizanîbû. Mêrik wek mirîşka ku mirov bi boçikê bigire, di hindurê cemseyê de qîje wîja wî bû û ji vir û wir dabû nav.

Dema ku ew ji gund bi rê ketin, bûmê li ser darên guhîjan jî firiya û berê xwe da binya xetê. Fir ew fir bû û tu carî nema vegeriya ser wan çend darên guhîjan.

2

Bi çûna eskeran re Circîs berê xwe da êxur û ji wir jî yekser bi neqebên qesrê ve hilkişiya. Wek marê piştîkes-tî, dev li xwe dikir û di ser hev re diqulipî. Lêbelê hîn ne gihabû devê derî, komutanê çekdaran derbasî hindurê qesrê bûbû û rûniştibû jî. Circîs bi wahc ket hindur û hema wilo li ser lingan herdu destên xwe bi hev re hejandin û çî tişê ku hat ber devê wî got:

«Erê bavê mino, ev tu doza çî li me dikî? Ez û bavê te em ne birayê hev, weh! Tu ne biraziyê min. Bavê te ji Binxetê û ez jî ji Serxetê me. Hûn ereb û em jî tirk in. Erebi çî ne ku tirk wan bihewînin mala xwe! Baş e, ev hûn çima li welatê xwe şer nakin? Bi sed hezaran hûn kurdên Binxetê hîn jî navê we ‘Lacî’ye. Erebi we erebi jî qebûl nakin. Ê me hema dewleta me çawa be, me tirk qebûl dike. Hûn bê cûzdan û peseport û em jî xwediyê cûzdan û peseportan e. Hûn bê mal û milk, lê em bi mal û milk in. Li we qedexe

ye ku hûn terîşek erd, dikanekê yan jî xaniyekî li ser xwe tapo bikin û di dayireke dewletê de bixebitin. Lêbelê ê me, em dikarin temamê Tirkiyê li ser xwe tapo bikin û heta bibin mezinê dewletê jî. Dewleta we bi deh hezaran xelkê te bi nav çolên ereban de terqandine û di şûna wan de erebên xwe bi cih kirine. Hûn ne xwediyê xwe û tiştêkî ne, tiştêkî! Pêşî bi xwe dakevin û xwe ji bin nîrê zilmê xelas bikin. Ku dibêjin Kurdistan û filan û bêvan, min Kurdistan mirdistan navê; taştê, firavîn û şîva min ji ku derkeve ez ew im, ellowme ya rebî!»

«Rast e apo, gava ku tu bi her hawayî xwe wek yekî tirk bibînî, helbet tu ê jî bibî xwediyê xwe û her tiştî», Gebroyê çekdar got û bi mereq li devê wî nerî bê ka wê carê wê Cîrcîs çi bigotayê.

«Yabo, em tirk, weh!...»

Ji sala ku Ingilîzan, frensiyên û tirkan wek zebeşê ku mirov kêr bike, jêr û jora Kurdistanê kiribûn du felqe û heta bi cihkirina mayinan jî, dan û stendina binxet û serxetiyên bi hawayê kurmanciya kevin bû. Bi tenê ji hev re digotin «serxetî-binxetî» û hew. Her kesî xwe xwediyê malê û bi çavê xortê malê li xwe dinerî. Birayek li jêr yek li jor ketibû û milkên xwe bi hev re dixwarin. Ev yeka han digel ku ji salên pêncî û berjor de mayin hatibûn danîn û dan û stendin li gundên ser keviya mayinan bûbû bi navê «goruşme» ya ji salê carekê, piştî demekê ji du-salan û piştî salên heftêyî bi temamî ew goruşme jî rabûbû, dom kiribû. Lê piştî ku telebe derketin û telebeyan mîna ku gundî û bajarî ji hev veqetandibûn û ji herdu hêlan qiyametêk sinif û tebeqe çêkiribûn, navê «Binxetê» kirin «Başûrê Piçûk» û yê «Serxetê» jî kirin «Bakurê Mezin»,

xet qalindtir bû û ew heq û hiqûqê berê di hikmê deh salan de bi tamamî têkçû. Li jêr û jora welêt her der tije Circîs bûn. Circîsan birayên xwe bêminet kirin û dest danîn ser milk û malên hev. Jinên ku bi qaçaxî di hidûd re dibirin û dianîn nema dan hev. Li Serxetê dema ku yekî yek dikuşt, heyfa wî ji ên ku li Binxetê jî diman, hiltanîn. Li Binxetê jî wilo bû. Ev tişt hemû rabûbûn.

«Ya exî de ka were rûne, bêhna xwe fireh bike, mirov ji mala xwe bernade mêhvanan», biraziyê wî got û ji ber koma zilamên ku derbasî hindur dibûn rabû ser xwe.

Di eslê xwe de heger Gebro dil ne ketibûya keça dot-mama xwe a ku bî mabû û hayê keçê jî jê tune bû, ewqa-sî ne dihat gund. Lê mêrik bûbû wek xortê ku dil têkeve metika xwe û ji destê eşqa qedexekirî xwe bixwe. Hema her tim li gund bû û ji xaniyên bin qesrê dervediket.

Circîsê ku ew ji dupelikiya wî de nas dikir, baş pê diza-nîbû ku ne tu dûnde ye, wek alavekî lê nerî, li himberî wî rûnişt û da ser:

«We ji serî de kodika vala li a tije xistiye; we em jî kirin wek xwe û hîn jî hûn xwe ji ser me venakişînin. Heger zarokên we jî mîna ên me hebana, we ê bizanîbûya ku heta mirov zarokekî bi ser lingan dixîne, dêya mirov tê ga! Heger hûn bi jin bana, we ê bi qedirê namûsê bizanîbaya. Heger hûn xwedî mal û milk bana, we ê qîmetê kedê nas kiribaya. Em xwedî mal û milk in. Jin û zarokên me hene. Eskerekî ku ser û sekehê wî ne hêjaye zoltakî, li ser we jinên me şilfitazî dixin felaqeyê, zarokên me digirin û dikujin. Keda me talan dikin. Me bi qedera xwe list û me bi destê xwe axurê xwe xerab kir. Ev neh-deh sal e ku me û vî miletî daye dû we û em vê qiriktaliyê dikişînin.

Û we jî ji xerabî û tevliheviyê pê ve tiştêk ji me re ne kir. Me ji destê we aqilê xwe berda!»

«Apo aqilê xwe bernede, wek xwe bike», got û sekinî. Circîs xwe aciz kir:

«De ji xwe re lê binerin bê ji min re çi dibêje! Ma we kîjan rojê hiştiye em wek xwe bikin, bavikê mino? Hûn her tim bi devê tivngê bi me re peyivîne. Mirov hûn û cendirmeyên tirkan ji hev nas ne dikirin.»

«Apo, na na, ne wilo ye. Di her partiya şoreşger de miheqeq wê çend mirovên xerab derkevin û mîna cendirmeyan bi xelkê xwe re bikin. Te qernek kiriye, divê tu van tiştan bizanibî, apê delal.»

Circîs xwe aciztir kir:

«Rast e, divê ez bizanibim bê mirov bi dostayî çawa dikare hevdu ji fersendê bixîne û dû re jî pê lê bikêyê.»

«Hêdî hêdî, bêhna xwe fireh bike apo. Yuzbaşî tu kiriye barûd û tu bi ser me de şandiye...»

Birazyê wî ji keftarekî jî bêhnfirehtir û ewqasî jî ji xwe razî bû. ‘Ji tira xwe re bi wir de here’ digot. Zilamekî wilo bû ku dikarîbû qeşmeriyên xwe bi alimên herî mezin jî bikira. Ne tiştêk diheciband û ne jî wî bi xwe tiştêk bi ser tiştêkî dixist. Tiştê ku mirov bi qîmet didît, wî pîs dikir. Baweriya ku mirov pê dianî, wî bi cahiliya mirov girêdida. Û bi ser de jî derewîn bû. Bêyî ku eniya wî xwêhdan bida, bi seetan dikarîbû derew bikirana. Tedbîr, wek tirsonekiyê dida ruyê hevalên xwe û ew ji her kesî bêhtir bi tedbîr diqerqilî. Li himberî çekdaran xwarin û vexwarin wek qelsiyê rave dikir, lê heta te bixwesta jî kurr bû. Bi qasî gayekî dixwar û qelew jî ne dibû. Li ser bêexlaqiyê xwîn bi xwe ve didît û bêexlaqiya herî mezin jî wî

dikir. Ji bilî keçên ku sûretên wan bi Reyis re dihatin kişandin, dest diavêt wan û dikuşt, birek keçên çekdar jî kuştibûn. Dest diavêtê û hema ne bi gelekî jî li ser dikir. Her kes nezan bû, Reyis zana bû. Kesî bi tiştêkî nizanîbû, Reyis bi her tiştî dizanîbû. Reyis bi ser biketa, miletê kurd bi ser diket. Reyis bimira, ‘ava çeman disekinî’ û insanîyet bi carekê ve têk diçû. Reyis û îdeologên xwe ên komunist wilo xistibûn serê wî. Ew jî him wilo difikirî û him jî wilo tevdigeriya. Têgihîştina wî a zanistî hema hema tune bû. Di devjenga herî sivik de jî di bin de dima. Heq jê dernediket. Piştî ku nema dikarîbû bersiv bida, îcar devjeng serguherî zirzopiyê dikir; xwe diengirand û gotinên xerab e dikirin. Carina jî wê du-sê gotinên girover bigotana û bi hawayê ku bi her tiştî dizanîbû, xwe binepixanda, heta bi dawiyê nepeyivya û di bin simbêlan re bibişiranda. Lê her tim bi dû devjenkê de heta demeke dirêj jî tênedigiha ku ê li himberî wî xwestibû çî bigota yan çî digot.

«Mêrik xerabe ye, ne we dît bê ji min re çî got! Terbiya Reyisê xwe girtiye. Niha dikare min bike xayinê herî mezin», ji civatê re got û tasek av xwest.

Gebroyê ku tiştêkî zêde heyranê Reyis bû, veciniqî:

«Apo, çî xebera pîs heye tu dikarî ji min re bidî, lê ez ê qebûl nekim ku tu heqaretê li serokê miletê kurd bikî...»

Birayê heft xuşkan bû û li ber dilê dê û bavê xwe pir şêrîn bû. Dê û bavê wî pir li ber dan ku bi çekdaran re nekeve dan û stendinê. Lê wek wan ne bû. Gebro ew bêminet kirin û bazda newala Nesarayê. Piştî ku li «Yukse Savaş Akademîsî»yê li beşê «Guçlu Turk Dîlî ve Edebiyatî» sê salan zimanê tirkî xwend û dîploma xwe bi dereca herî baş girt, Reyis jî yekser ew kir komutanê

herêma Mêrdînê.

«Na na na, ji bilî min, kufletê min û civata min! Em jî ji miletê kurd in. Me ew serokê te, tu carî wek serokê xwe qebûl ne kiriye, kurê min. Li we pîroz be.»

Ehmed gotin qulipand:

«Circîsê me, xilafî di gotina qumandêr de tune bû. Mêrik rast digot, ezbenî. Dewlet ji me û bavê me jî bi aqiltir e. Bi hezaran birêvebirên wê hene û hemiyana jî mektebeyên bilind xwendine. Ew bi me dizanin bê em çi dikin. Pê dizanin ku em çekdaran dihewînin mala xwe. Mêrik bi devê xwe digot ku aniha çekdar li mala te rûniştine.»

«Zanebûna wan ji berîberdaniya me û birêvebirên me tê. Xwezîka zana bana. Mirovên bi aqil zilmê li ehmeq û belengazan nakin», Bedrên got û li teqla gotinên xwe fikirî.

Gebro bi xwe ne xweş anî:

«Partiya me ji birêvebirên dewleta tirkî pir jîrtir û zanatir e. Ew partî ye ku bi milyonan insan dane dû xwe û eskerên tirkî ji temamê çiyana bi der kirine...»

Circîs «weh çawa», got û dewam kir:

«Kuro insan li vî welatî neman, insan! We kîjan çiya ji eskeran xalî kir? Aha va ye çiyayê Omeriya di bin guhê me de ye. Ma hedê bavê kesî ye ku ji ber eskeran herênê! Omeriya ku bexçê vê herêmê bû bi carekê ve wêran bû, wêran! Dêrora me tije wahş bûne. Bi şev dikevin hindurên me.»

Gebro wek çûkê ku xwe di teştê avê dake, ji nişkê ve herdu destên xwe bilind kirin:

«Ya exî cahşên çî, ewqasî jî nabe, xeyo! Me cahşên vê herêmê tev jin û zarokên wan hemû kuştin. Bi tenê li

gundê Herbê û Cibigrawê çend kes mane, ew jî hîn em li wan vala ne bûne.»

Civat di bin simbêlan re pê dikeniya û Circîs jî mîna roviyê di zinêr de ziq li herdu çavên wî dinerî. Di dawiyê de xwe ne girt û dîsa pê de pijiqî:

«De îcar ji xwe re li me û vî hevalê Proler Mihê bine-rin, kuro!»

Hesûkê ku bêdiliya bavê xwe ne dikir, dixwest her tim bavê wî bipeyivya û ew jî di bin simbêlan re bikeniya, li qorziya qesrê li ber qetremîzê dîmsa cewrîşî rûniştibû û nanê xwe di qetremîz dadikir, berê bavê xwe da Ewru-payê:

«Çawa yabo, çawa? Ma mêrekî wek Proleter Mihê hebû qey!»

Circîs dîsa wek her carê got:

«Erê yabo qurbano, mêrik piştî ku li vir qûn li me qetand, îcar birin Elemanyayê û vê carê jî qûn li ê wir qetand. Kirin mezinê temamê mehkemeyan û wî jî ha ha xelk idam kirin. Erê kuro, piştî ku rê di mezelan de nahêle, îcar henekê xwe bi wan elemanên ku guhên wan dilebitîn dike û li ser navê miriyan benqekê vedike û dibe midîrê benqeyê. Bê kê bîra wilo dibir, ecêb nedîno! Lawo ev çawa insan e, xelk dimirin jî jê xelas nabin, kuro!»

Proleter Mihê vê dawiyê jî li Elemanyayê bûbû serokê «Fonda Miriyan.»

Gebroyê ku guh li yekê ji van ne kiribû, dîsa a xwe got:

«Me cahşên hêla Serhedê jî hemû kuştin.»

Circîs bi herdu destan û bi rengekî ji ser xwe çûyî:

«Lawê bavê min, ev te aqilê xwe xwariye, kuro cahşên çî!»

Wî ew deng ne kir. Mîna feqeyê ku di sehara sibehê de çavlixewî, ji dêvla mela ve qaşo dikebirand, selewat, tek-bîr, ayet û derzên xwe tev li kebirandinê dikir û bang dida, lê hatibû. Heger dengê wî neşibiya ê zîxanan, belkî deng çûbayê û bisekiniya. Lê mêrik her gava dipeyvî, zor dida xwe ku dengê xwe qalind derxe. Ji asasê meselê bêhtir hişê wî çûbû ser wir û Circîs jî ha ha diajot ser. Gelek caran wilo lê hatibû.

Mîrzoyê Mitirb xwe di ber wan re rakir:

«Ya xeyo-heval, em serxetî ji berêz re wahş dibêjin.»

Heta vir jî fêhm ne kiribû. Lê piştî ku Hesûk jî got:

«Gebro Gebro, bavê min behsa wahşan wahşan, yanî berazan dike», nuh fêhm kir, devê xwe girt û vekir, xwest ku bi haweyekî sivik kuçê li xwe babide, lê xerabtir kir.

«Li ba me, em ji cahşan re wahş jî dibêjin», got û li herpênc hevalên xwe ên ku derbasî hindur dibûn temaşe kir.

Hevalên wî yek ji kurdên Êrîvanê, yek ji Bokanê, yek ji Wanê, yek ji Silêmaniyê û ê din jî ji Duhokê bû. Herduyên başûrî pir milayim xuyanî dikirin. Ji mêrkujan bêhtir derba derwêşan bi wan diket. Mîna keçikên ku bi dizî di bin çavan re li xortan dinerîn, wilo li civatê dinerîn. Bîst û heft-heşt salî dihatin. Herdu jî bejintîtalî û xwînsêrînî bûn.

Reyis çend salekî li akademiya bi herduyan jî beşê «Buyuk Kîn» û dû re jî beşê «Buyuk Nefret»ê dabû xwendin û yek ji wan jî di xwendina xwe de bi ser ne ketibû. Kîn û nefreta li himberî xayinên partiyê bingehê şer û pevçûnê bû. Mirovê ku rehma xayinan têketa dilê wî, xayintiya herî mezin bi partiyê re dikir. Îdeologên partiyê bi van gotinan ji wan re qirika xwe qelaştibûn. Îcar mîna

Gebro ji dêvla ku di devê xayinan de bimîztana, tew bi dizî du şûşe av jî dabûn şêst û neh çekdarên di zindana partiyê de. Digel ku nobedar jî bûn. Bavê wan alim û dayikên wan ji malmezinan bûn û bi terbiya dê û bavê giha-bûn. Birêvebirên partiyê bi rojan ew birçî hiştibûn, bi mehan ew xistibûn zindanê, her roj li wan dabûn û dîsa jî kîn û nefret bi wan re çênebûbû. Di dawiyê de Reyis sûretê xwe bi wan re kişandibû û ew teslîmî Gebro kiribûn. Sûretkişandin parola kuştinê bû. Piştî kuştinê jî sûret di kovara bi navê «Buyuk Kahraman» de derdixistin û bi qehremaniyê ew dibirin ber perên ezmên. Di vî warî de Gebro pir bi serketî bû. Ji bo ku têketa çavên Reyis, ji tîfo-yê bêhtir hevalên xwe kuştibûn.

Bi hatina çekdaran re deng û rengê civatê hat guhertin. Her kes bêhnekê bê deng sekinî û serê xwe berda ber xwe. Lê Circîs berê xwe dabû Gebro û li cemala wî dinerî. Tiştêkî ku wê bihecibanda tê de ne didît. Bi rastî Gebro bi hingiv re jî ne dihat xwarin. Di vê kêlikê de bi serê xwe ê piçûk, bi çîmên xwe ên qeysikî û zendên xwe ên misasî, tam dişibiya turliyên ku ji çemê Zorava av vedixwarin. Çavbeqî, rûçaroxî û porbizinî bû. Çena wî a dirêj bi rîha wî a kişyayî re ketibû diruvê melkesa sorsorkê. Devçatirî bû. Diranên wî mîna bizara destan, her yek bi tena serê xwe li derekê şîn hatibûn. Gava ku dikeniya devê wî mîna devê şikeftê vedibû û bîst û heft diranên wî ên kirizî, bi hev re tazî xuyanî dikirin. Guhên wî mû ji xelekên cencerê bernedabûn. Lê bêvila wî li a pîrekan çûbû. Lêvên wî jî. Tiştêkî wî û mîrên bûblaniyan bi hev ne diket. Di temamê herêmê û heta belkî di temamê Kurdistanê de jî mêrekî di tayê wî de tune bû. Lê Circîs hîn jî bi wirtir çûbû, «ev

lawik ne ji kurda ye» gotibû û ji ber wê yekê jî him xwe ji dêya wî xeyidandibû û him jî keça xwe ne dabûyê. Bi ser de jî navê pêşiyê bûblaniyan lê kiribûn. Lê kesî ew bi navê Gird Elî hilnedida.

Piştî ku Hesûk ew bêdengî xerab kir û got «hevalino, hevalê we di we hildabû», Selîm peyivî:

«Ji xwe her tim wilo bû ye. Yek hatiye girtin deh, deh hatine girtin pêncî dane dest. Xwe li ber êşkenceyê nagirin û li her tiştî mikur tên.»

«Na, ne wilo ye! Hevalên xayin hevalan didin dest dijmin. Hevalê ku tam baweriya xwe bi Reyis aniye, li xwe danayine ku di êşkencexaneyan de bipeyive û eskeran bîne ser hevalên xwe», Gebro got û dîsa ziq li Circîs nerî.

Xeberdana wî bi Circîs zor hat; awir têfirandin û bi deng got:

«Ma Heso xayin bû? Ma Mela Salar, Kenêr û Erol Efendî xayin bûn ku li êşkencexaneya tûgaya Mêrdînê ji aş û baş de dipeyivîn? Na. Dar û goşt li hev nake. Ne karê her kesî ye ku xwe li ber zilm û zorê, pîkol û lêdanê bigire.»

Gebro xwe li gotinên berî niha ne kir xwedî û bi haweyekî devliken li devjenga çendeyekî berê vegeriya:

«Apo, ev herpênc heval jî bi jin û zarok in.»

Yek tenê bi jin û zarok bû. Bi destê xwe ê çepê mirovê bokanî îşaret kir û gotin domand:

«Neviyên hevalê me Simko hene. Ew baş dizane ku bi firêxistina zarokan çendî dijwar e. Vî hevalî bi vê yextyariya xwe dev ji mal û milkan, jin û zarokan û temamê hogir û dostan berdaye û ji bo serxwebûn û azadiya Kurdistanê şer dike. Ew ji eşîra Simkoyê ku xiyamet bi kurdan

re kiribû. Eşîra Şikakan bi nav û deng e. Gerek tu zanibî. Ya exî, qos qoce nîvê bajarekî Kurdistana Îranê ê wî ye; dev ji hemî berdaye û apê min jî tew ji me re hîn behsa çend terîş erdkê xwe dike. Hevalê Simko, de ka tu hinekî qala maldariya xwe ji civatê re bike.»

Simkoyê şikakî li gora pîrekên kurdan, têra xwe emir kiribû. Bi ser pêncî ne ketibû. Lê mîna kalekî heftê salî xuyanî dikir. Çermê ruyê wî ê kişyayî di bin çenê de li hev qulipîbû û qatqatî daliqiyabû. Ji çend diranên wî ên pêşî diran di dev de ne mabûn. Movikên argûşka wî a jêr tam bel bûbûn; argûşk dişibiya tifikên toriyan. Gava dipeyivî kufîniya marekî ji dev dihat. Zirav î dirêj bû. Porê wî heta bi jora cênîkan weşiyabû. Patika serê wî ji pare mîna qesebê dibiriqand. Simbêlên wî ên gewr û boz bi rîha wî a kişyayî re bûbûn yek. Hinarkên rû bi zor xuyanî dikirin. Çav û biruyan li hev ne dikirin. Çav sor û hûrik û birhû jî mîna xetên terekorê qalind û dirêj bûn. Ji nenûkên wî ên xerimî û qilêrî, gengeşiya rîh û simbêlan, mijankên şilek û şelêqî û bivila wî a ku wek nikilê teyrekî kişiyabû, xuya dikir ku destê xwe ji dinyayê şûştibû. Mirov digot qey bi zikêşê bû, her ji bêhnikêkê bi nava xwe digirt û ji nişkê ve kil dibû. Ev mirovê ku ji kul û derdên dinyayê keşmûrkî li hindurê qesra Circîs rûniştibû û ha ha diponijî, mîna ku dizanîbû wê Gebro ew bi tena serê wî bişanda ser qereqola Tinatê, eskeran serê wî jê bikira û dû re jî partiyê sûretên wî ên digel Reyis, bi kuç û kolanên temamê bajarên rohilatê welêt ve daliqandana û wek qehremanekî herî mezin li ser binivîsandana.

Simkoyê ku di wextekî de dîn û îmana xwe ji partiyê nas dikir û niha jî ew mîna dînazorekî didît, bi dengêkî

fetisî:

«Wisa ye heval, wisa ye» got, xwêzî di qirikê de ma û serê xwe berda ber xwe.

Gebro xwe aciz kir. Lê di aciziya wî de hestekî insanî xuya nekir. Ruyê xwe ê bêmirûz xurand. Dû re jî bi bêvila xwe re devê xwe firkand, destê xwe ji ser bêvilê rane- kir û bi dizîka di ber xwe de got:

«Wilo xuyaye ku divê seetekê berî seetekê em xwe bigihînin geliyên Tinatê. Ev xayin dikare bireve û eskeran bîne me.»

Wê hîn bigota lê dengê ku ji xaniyên jêr dihat hişê wî belav kir. Li wî dengî guhdarî kir. Zarokek digiriya. Dêya wî jî ew haş dikir. Lê ji zarokê bêhtir wê dikir qîje wîj.

Simkoyê şikakî ji malbata axan bû. Ew jî mîna gelek rîhsipiyên kurdan bi cezmê ketibû û berê xwe dabû newala Nesarayê. Lê hesabê wî ê sûkê û malê li hev derneketibû. Li gora ku wî digot, xwe li dengê def û zirneyê girtibû û li derboqa û erbaneyê rast hatibû. Ne li marîfeta gotinan, li dengê xweşkêş, metilyoz, çapilî û canbêzarên ku mejiyê wî diqdiqandibûn, guhdarî kiribû û bi ser rêyan ketibû. Partiyê xweş-ne xweş gotibû, ew ji bo xwe girîng ne dîtibû. Dewleta tirkan xwîna miletê wî arastibû. Ne carekê û du-sê caran, gelek caran miletê wî di xwînê de fetisandibû. Li Koçgiriye, Araratê, Palûye û li gelek cihên din bi deh hezaran piçûk û mezin di hindurê şikeftan de dabûn ser hev û şewitandibûn. Li temamê dinyayê, heta bi kûçikan jî navê wan hebû. Lêbelê dewleta tirkan, miletê wî bi qasî kûçikan jî ne dîtibû. Kesî nikarîbû navê xwe bikira Rizgo, Nêrgiz, Dîlan û Sîpan. Îcar ew nav li kûçikên xwe dikirin. Welatê wî kiribûn baregeha zilm û zorê û bêwe-

stan agir li ser dibarandin. Û li gora wî, partiyê jî ew cene-
war dikuştin. Law û keçên ku ji xwîna wî bûn, di çiyayên
Kurdistanê de dil û kezeb û gurçikên xwe mîna derbên
topan bi kar dianîn û di eskeran werdikirin. Wilo fikirîbû.
Kêfa wî ji wekheviyê re hatibû. Qîma xwe bi wekheviye-
ke biratî anîbû. Lê «li wekheviya pîsiyê qelibîbû.» Wilo
digot. Partiyê ji milletê wî zincîrek çêkiribû û wî jî niza-
nîbû ku di vê zincîrê de xelesa herî rizyayî, gemar û lewi-
tî cinsê wî bi xwe bû. Xwe bi temtêla begên kurdan
girêdabû û derbasî meqamê partiyê bûbû. Nizanîbû ku
komunîstan wê şexsiyeta wî bişibandana cilên wî ên kur-
dane û li gora şexsiyeta cilên xwe ên proleterane pê re
bimeşiyana û ew cil bişewitandana. Qutikê li ser ji çakêtê
li ser bêhtir bi qilêrî bû. Kiribûn wek qirdikekî. Bi panto-
rê proleterî ji navikê û berjêr de dişibiya roviyên heşandî.
Bi kum û koloz çûbû newala Nesarayê. Koloz ji ser kum
kiribûn, stêreke sor bi kum ve zeliqandibûn, dabûn serî û
bi wî kumî li çol û çiyayên digerlandin. Bi ser de jî ji malba-
ta xwe hez dikir û girêdayê urf û adetên kurdan bû. Û ew
yeka han jî bi partiyê re dijminatîya herî mezin bû. Niza-
nîbû ku disîplîn û terbiya partiyê berî hestên wî û şexsiy-
eta civaka wî dihat. Li akademiya ew dabûn beşê «Buyuk
Terbiye» û li dora salekê ew hînî terbiya partiyê kiribûn.
Lê mîna ku ji tahtê re gotibûn, ketibû vî guhî û di guhê din
re derketibû. Îcar ji a herî xerab yek jê jî ku hînî tirkî ne
bûbû! «Qaçtî, qoydî, soqtî, ehmeq oxlî ehmeq, eşek oxlî
eşek, orsipî çocixî, anasî soqaq qadinî, namûsîz ewladî,
yalla yalla siktir ol!» û çend peyvikên mîna van hîn bûbû.
Di serxwebûn û azadiya Kurdistanê de malbat, kelemê
herî mezin bû; tiştê hatibû serê millet hemû jî ji destê mal-

batê bû. Mexlûqê herî pîs, dijminê herî mezin malbat bû! Kaniya xayinan, dayira bênamûsan, çala gû malbat bû! Bi çî haweyî diba bila biba, partî mecbûr bû ku xwe ji wî gûyî paqij bikira. Îdeologan ev terbiye dabûnê û mêrik jî bi terbiye ne bûbû.

Jina wî bi temamê kuflet ve xwe gihandibû Qamişlê û ji wir jî çûbû newala Nesarayê. Ne erza jina xwe şikendibû û ne jî ew bêminet kiribû. Tew bi ser de jî lingê partiyê xistibû soleke teng. Jinikê partî mecbûr kiribû ku mêrê wê bişanda Qamişlê ba zarokan. Destûra şev û rojêkê stendibû. Mêrik çûbû û bi ser de jî bi temamê kufletê xwe ve tam sê şevan di odeyekê de raketibûn. Li vegeerê ew rast biribûn beşê «Buyuk Sevgî» û ew teslîmî çend tîmên partiyê kiribûn. Tîm jî di wextekî de îdeolog bûn. Neh-deh salan di Zindana Diyarbekirê de li ber xwe dabûn, teslîm ne bûbûn û di êşkenceya vir de teslîm bûbûn. Heta ku têla sincirî di qulika mîzoka Simko re derbas ne kiribûn jî, li ber xwe dabû. Ma vî belengazî wê çî bikira? Helbet ji bo ku xwe li ber êşkenceyên ecêb û ecêb isbat bikira ne hatibû vir. Êşkence zor bû. Can li ber xwe bida, mejî li ber xwe ne dida. Heger mejî li ber xwe bida, vê carê jî can wê li ber xwe ne daba. Ne xwediyê ihtîqa-dekê jî bû. Him jî ne di destên ereban û ne jî di destên tirkan de bû ku xwe wek axayekî nandar bidîta û ji wan re serî dananîba. Di dawiyê de ew jî mîna gelek kurdperwer û «çekdarên ajan», di êşkencexaneyên partiyê de ji desthilanîn ketibû. Di desthilanînkêtinê de xelasî dîtibû. Nizanîbû ku li Rohilata Navîn jidesthilanînkêtin ya jî maqûliyetê li himberî desthilatdaran her tim pîs bû û dawiya pîsiyê jî her tim wê bi pîsiyê biqediya. Di nava bêexlaqiya

êşkenceyê de li xelasiya exlaqê xwe geriyabû û ji ber wê yekê jî teslîm bûbû. Mîna Circîsê ku di êşkencexaneyê tûgayê de serî ji tîman re dananîbû, nizanîbû ku desthila-nîn 'fereca xêrê' bû û bi liberxwedanê şexsiyeta mirov li ser lingan dima. Dawiya teslîmiyetê malwêranî, bêşexsiy-efî, xwefiroşî û dû re jî kuştin bû. Bi yekê ji van jî niza-nîbû. Piştî teslîmiyeta wî, bar li ser bêr lê kiribûn; bi hef-sarê wî girtibûn û berê wî dabûn kaş û xiraman.

Dewleta Îranê û Tirkîyê ew ji bo kuştina Reyis û çend komutanên wî ên sereke şandibûn newala Nesarayê. Kuştina du komutanên ku di çiyayê Gebarê de ji xafil de hatibûn kuştin, qebûl kiribû. Tonek sirên partiyê gihandi-bûn dewleta Tirkîyê. Ê ewqas jî ragihandibûn a Îranê. Bi mixaberatên Sûriyê re ketibû têkiliyê û cihê sekna Reyis di ber sed hezar dolarî de ji wan re gotibû. Ajanên Mosa-dê ew li ser rêya Qamiplê zeft kiribûn û mala Reyis a li Şamê ji wan re heşkere kiribû. Ê him jî bê pere. Ev sûce-kî din bû. Ji aliyê exlaqî ve xwe behdilandibû. Li pêş keç û lawên xwe ên xort û bûka xwe, bi jina xwe re razabû. Mîna kûçikan reyabû, mîna pisîkan niriya bû, mîna keran ziriya bû, kiribû nûze nûz û xwe avêtibû lingên tîmên êşkenceyê, hakim û sawciyên partiyê. Di dawiyê de idam dabûnê û ewraqên wî rêyî «Ûlû Halk Mahkemesî» kiri-bûn. Ev hemû ji Circîs re gotibûn. Lêbelê Reyis wek mele-kê rehmê derketibû pêşiyê. Piştî ku bi hev re, li gotinên wî ên li ber kamerayê guhdarî kiribû, «ez te efû dikim; de here tu jî hejêkirina xwe a li himberî min isbat bike», goti-bû û bi ser de jî sûretê xwe pê re kişandibû. Dilê wî fireh bûbû û ji kêfan re giriyabû; ew ji pêxeberekî jî mezintir dîtibû û lingên wî maçî kiribûn. Li ba wî êdî partî ne

tiştêk, Reyis her tişt bû. Birêvebir cenewar, Reyis insan bû. Ew him per û bask û him jî stûna hindurê kurdan bû. Jiyan û mirin, hebûn û nebûna kurdan hemû jî bi Reyis hebû. Reyis bimira, miletê kurd dimir. Reyis heba kurd hebûn. Reyis neba, wey li halê kurdan! Ocaxa wan ditefiya û her tişt têk diçû. Wilo ketibû serê vî Simkoyê reben. Hîn jî wilo difikirî.

Circîsê ku dilê wî bi Simko re bû, xwe xist şûna Simko û bi Gebro re wek xwe peyivî:

«Rast e, mirovên herî maqûl û heta ên herî jîr û zana di nav we de ne. Lê ma li ber çi ne? Hîç. Mirovên ku dev ji jin û zarokên xwe, mal û milkê xwe qeriyane û xwe sipartine we pir in. Lê we çi qîmet daye wan? Ê ne bi qasî serê derziyê jî. Zir miletekî xwe sipart we û we jî ew deverû bire erdê. Me ji vî şerî çi fêhm kir? Me çi bi ser xist? Çi kete destê me? We miletek kire ber destan, miletek kete ber lingên tirko. We kerrê me li korê me gerand. Me dijminahiya xwe bi xwe ji bîra kiribû, lê we li me rast kir. We destê xwe dirêjî nav me kir û we bêvila xwe di her derê me rakir. We agir bera nav me da. Hin ji me bûn pîber, hin bûn yûrdsêr, hin bûn xayin, hin bûn sorimlî, hin bûn başqan, hin bûn ardîmcî, hin bûn proler, hin bûn qadin heqî û bazdan ser adem heqî. Kuro, we jin kir mêr û mêr jî kir jin û we jin berda ser mêr, mêr! Hin ji me bûn fewedal, qominîst, faşîst, mixbirçî, cahş û ajan û me dada hev. Her yekî ji me kevir di gûyê xwe werkir û me bi pêsêra hev girt. Bi saya serê we, me hevdu behdiland. Kûçik bê çî ye êdî nema nan ji destê me digire. Heta bi toltajiyên ber devê deriyê mehkemeyan jî ji me re difikînin! We konê me ji nav konan rakir û we agir bi stûnên me danî!» Bi tepan

li sênga xwe xist: «Wey li minê! Me asasê xwe li ser berfê lêkiribû. Hoooweh, ewqas keda me bertelef çû! Ewqas xwîna me bi erdê de çû, ewqas!...»

Niyeta Circîs û seknê tune bû. Di dawiyê de Gebroyê ku di ber re dilop dikirin, serê xwe wek ê mêr dirêj kir û herdu destên xwe hejandin:

«Me bi vî şerî çawa çi fêhm kir û çi bi dest xist! Me her tişt fêhm kir, bi ser xist û xist destê xwe:

Partiyê miletê kurd ji mirinê rakir. Ruh dayê, ew hînî kurdaiyê kir û derxist qada tarîxê. Kurdên ku bûbûn wek mirîşkan, partiyê ew kirin şêr. Fesad bûn, fesadî ji nav wan rakir. Cahil bûn, ew zana kirin. Bawerî bi hev ne dianîn, bawermendî da wan. Hevdu dikuştin, kuştin ji nav wan hilanî. Xayin bûn, muxbir bûn, serhişk bûn, ma çi û ne çi bûn! Partiyê ew kirin wek rûnê hilandî. Ku dibêje me bi vî şerî çi bi dest xist! Bi şer, me kurd gihandin ser hev û me dijminên wî pê dan nas kirin. Me kurd kirin yek!»

Circîs nema xwe girt:

«Weh çawa, tirrr kurd kirin yek! Kuro ev hûn gotinan wilo dikin ku aqilê mirov bisekine. Lê ji ber ku em jî kurd in, gotin û kirinên we ewqasî bi me ecêb nayên.»

Di rastiya xwe de ne wan kurd kiribûn yek û ne jî kurd bi xwe bûbûn yek. Digel ku her kesî her tim zilmeke pir pîs ji destê dewletê yan jî esker û polîsan dikişand, nêzîkî hev ne bûbûn. Car carê gava ku nêzîkî hev bûbûn jî, tişteke ne xistibûn serê hev û her kesî wek xwe kiribû.

Gebro guh neda Circîs; xwe lê berda û bi nav de çû:

«Ev kurd miletekî ewqasî ketîbû, welatê xwe nas ne dikirin, welat!! Heta bi navê Kurdistanê jî ji bîr kiribûn, exî! Me çiya ji eskeran safî kir, çiya! Bi şev esker ji ber me

newêrin xwe ji qereqolên xwe berdin!»

Circîsê ku ji pîrekan jî bêhtir xwedî exlaqekî kurdî bû, jê hatibû bêvilê. Ruyê wî reşxeriqîbû. Pê dizanîbû ku mirovekî derewîn û pivikî ye. Lê kula herî mezin ku dabû ser dilê wî, ev mirovê çist him biraziyê wî bû û him jî vî birazî tuxmê bûblaniyan lewitandibû. Li gora wî, bûblanî tuxumşamî, girs û dirêj û lihevhatî bûn. Ji ber fedî dikir. Bi qasî ku ji Reyis dihenitand, wilo jî jê dihenitand. Heger têketa zefta wî, ji ber bûblantiya wî jî maba, av lê venedixwar.

Circîs devê xwe dagirt, vala berda û fikirî:

Ez çima xwe dikim hevalê vî kerê çolê? Ma bi min dikeve? Na. Bi ên din re bipeyive. Dibe ku te fêhm bikin. Na, fêhm bikin jî xêr nake. Ew ne li ber tiştêkî ne. Di civata wan de cihê mirovên zana û ji xwefedî, nav şekalan û ên wek vî biraziyê minê ê ku ne hêjaye pîvazekê jî ser doşekê ye. Ev çima wilo dikin? Her kes dizane ku sermiyantî bi zarok û tewtewan nabe. Şivan û gavan nikarin bibin mezinê gundiyan û civata wan bi rê ve bibin. Beqal û şeqal çawa dikarin bibin mezinên bajariyên karmend û karker! Dû re jî:

«Kuro lawo ev tu çawa general î! Tu kirasê nederûtî li civatekê dikî. Li miriyan derew dibin, li zindiyan derew nabin», got û xwe paş de vekişand.

Wî fêhm ne kir. Circîs bi nefêhmkirina wî hayî bû. Vê carê jî xwest bibêje ku tu li ruyê me dinere û tu derewan li me dikî. Ji ber xwe û civatê fedî kir, wekî din got:

«Heger esker bi şev newêribin derkevin çiyê, em jî bi roj ji ber eskeran, çiyê li wê navê bihêle, newêrin ji gundê xwe derkevin. Mela Mistefa Berzanî bi temamê xelkê xwe

ve di çiyân de bû û ordiyên ereban ji tirsî wî newêrbûn li çiyân bineriyana. Erê ev partiya te jî, çima wek wî bazê çiyayên Kurdistanê, topên ku teyaran dixînin peyde nake?» Ji fuzeyan re digot. «Di çiyân de erz û eyalên me bistirînin û ez ê bi vê yextyariya xwe bi şev û rojê ji we re xulamtiyê bikim. Lê hûn jî mîna eskeran me ji welatê me dikin û me bi nav tirkan de dişînin.»

Salihê ku guhên wî mîna şaqûla bin mêwê rep seki-nîbûn, ji dera han:

«Kalo, partiye gelek tiştên bi marksîzmiyeke qerase kirine» got, ji ber gotina xwe fedî kir û hema pê re jî serê xwe berda ber xwe.

Vî zilamî mîna ku bi wan re mêr kuştibûn, hîç ne dixwest wan aciz bike. Ev neviyê Circîs jî yekî wilo bû, zû fêhm dikir lê nizanîbû bigota. Çekdarî kitêbkeke bi navê Marksîzm çî ye? dabûnê û wî jî her tim dixwend. Reyis kitêb nivîsandibû. Mêrik bi ser de jî mêrê sê jinan bû. Keçeke Cidhên, yek Hesûk û xuşkeke Serdêr li ba bû. Di eslê xwe de zewaca wî ne ji ber ku kêfa wî ewqasî ji jinan re dihat bi sê jinan re zewicîbû, Circîs û temamê malbatê a xwe li wî û Faro kiribûn yek û bi darê zorê jin xistibûn stuyê wan. Tew ên Faroyê lawê Hesûk çar bûn. Li herê mê heta bi zilamên navser û pîr jî hema hema bûbûn xwediyê du-sê jinan.

Piştî ku Selîm got «bêguman partiye gelek tiştên hêja kirine, lê gelek tiştên xerab jî kirine», Circîs bi xwe ne xweş anî:

«Çi tiştên hêja kirine, bavê mino! Rast e, em gihandin hev. Ew jî bi fen û fûtan. Û dû re jî agir berdan me. Îcar piştî ku tişteke di me û van rebenkên binxetiyên de ne

hiştin, vê carê jî berê xwe dan berzaniyan û li wir bi goştê canê xwe hilketin...»

Gebro heta vir jî ewqasî ji Circîs aciz ne bûbû. Bi lez destê xwe avêt tûrikê xwe û kitêbkek ku ji kovara partiyê pêk hatibû, derxist. Navê kitêbê «Emperyalîst Êşagi» bû. Sûretê Berzanî li ser herdu aliyên wê xistibûn. Ecemîtiya îdeologan bi haweyekî vekirî di sûretan de xuyanî dikir. Berzanî li ser qantireke reş kiribûn û çifteyek dulûle xistibûn destê wî. Li ser bergê paşî jî stuyê wî li ber Şah xwar kiribûn û Şah jî herwiha pê dikeniya.

«Binere bê Reyis di vê kitêba xwe de ji bo Berzaniyê te ê ku zilamê emperyalîst û siyonîstan bû çî dibêje. Guh bide min», got û çavên xwe li gotinên herî lewîfî gerandin.

Circîs bi tarîxa sed sala derbasbûyî baş dizanîbû. Ji tiştên ku dîtibûn û jê re hatibûn gotin, tiştekek ji bîra ne kiribû. Ê bi ser de jî hîn di dewra telebeyan de fêr bûbû ku emperyalîst emerîkî û siyonîst jî cihû ne.

Peyivî û kefê di dev re avêt:

«Cihû ji te û bavê te û temamê sûlala te çêtir in! Ew dijminên dijminê me ne. Tiştê ku ji destê wan hat ji bo Berzanî kirin. Ew ronahiya çavên me ne. Serê we mezin e lê vala ye. Mejiyê we heye lê aqil tê de tune ye. Ma dîsa ne ew cihû bûn ku berî her kesî bi kurdan ve hatin. Xelkê me ê başûrê welêt ji ber agirê erebên we direviyan û wan seryonîst-cihû û peryalîstan jî bi gemiyan cil û xwarin ji wan re dikişandin.»

«Lê ew cihûyên ku tu wan ronahiya çavên xwe dibînî, ji aliyê din ve jî zilmê li mezlûmên wek filistîniyan dikin. Ma dibe? Mirovên zalim nabin dostên bindestan. Ne dostên kurdan e.»

«Helbet ez ne hevalê wê zilma wa me, pir ne baş dikin. Kê zilm bikira, gerek wan ne kiriba. Di dinyayê de pêşî wan û dû re jî me kurmancan pir kişandiyê. Ji her miletî bêhtir gerek wan bizanibûya bê hêsîrî, girtin û kuştin çiqasî zor e! Zilm bi wan nakeve. Ez bi vê yekê ne bi wan re me. Xwe pê pir pîs dikin!...»

Gebro gotina wî birî:

«Apo, de ka hinekî rê bide min bê kitêb çî dibêje», got û xwest dest bi xwendinê bike.

Circîsê ku di vê bêhnîkê de dilê wî bi agirê bîranînan diqijqijî, rabû ser kaban û vê carê jî herdu destên xwe bi ser de hejandin:

«Dev jê berde, li cihê xwe rûne û devê xwe bigire! Ez ne ew ê ku li çîrokan guhdarî bikim. Hewcedariya min bi xwendinê tune. Tiştê ku min dîtiye, min bihîstiye û bi serê min hatiye di kitêban de tune. Berzanî taca serê me ye û hew!»

Gebro mîna ku henekên xwe pê bike bişirand. Dû re jî mezin peyivî:

«Bi rastî jî wek ku serok Reyis dibêje, ev kurd miletekî pir duşurulmîş bûye! Hîn jî Berzanî nas ne kirine, yaho!» Newêribû jê re xayin bigota. Dizanîbû wê Circîs xwe têwerkira. «Berzanî hevalê Şah bû û ji Şah topên li himberî teyaran distandin. Erzaqên xwe jî. Lê ê me, bêyî ku em zilamtiya hinekan bikin, me bi qeweta zend û bendên xwe çiyayê Araratê, Cûdî û Gebarê tije top kirine. Teyare newêrin di ser wir re bifirin. Me hindik teyare li wan çiyayê ne xistin; me li wan deran hindik eskerên tirkî ne kuştin. Me li wan deran tam sê cumhûriyetên kurdistanî ava kirine û hîn jî apê min Circîs pê ne hisiyaye, exî. Pê

hisiyaye lê li hesabê wî nayê.»

Hemîdoyê pîr, xwe xist taldeya emrê xwe û tecrûbeya xwe derxist pêş:

«Circîsê me rast dibêje, lawê min. Mirov nikare Reyîsê we bi de ber Berzanî.»

Agir ketibû çekdarê wanî. Ji nişkê ve gotina wî qut kir, wek mitirbê ku xwe biavêje ser cêza genim, çongekî xwe hilda û yek danî, serê xwe ricifand û herdu destên xwe tîtkî di erdê de çikandin:

«Na heval, Reyîs her tişt olûştûrmîş kir. Reyîs em kirin insan. Reyîs kişîlik da me. Miletê kurd ceset bû û ew jî bû ruhê wî; em hemû ji yoktanê yaratmîş kirin û ji sifrê dest pê kir...»

Li hesabê Circîs ne hat:

«Lawê bavê min, hêdî hêdî, tu di civata zilaman de rûniştîyî» got û li dê û bavê wî fikirî:

Weled weled, kudko kudko, bê çi guneh e. Xwedê dizane bê niha dê û bavê wî di çi qirikaliyê de ew mezin kirine. Miheqeq ew şandine mektebeyan jî. Lê na na, ez bawer nakim. Mirovekî xwenda nikare van gotinên tirovirî bike. Çawa nikare bike! Pîstir jî dikare. Ma te ên wilo gelek ne dîtin? Belê. Tu li gora Reşo û Serdêr li meselê dînerî, ezbenî. Ew li ber destên te û Heso mezin bûbûn. Rast e. Mirovê ku exlaqê kurdan û terbiya wan ne girtibe, sed mekteb xwendibe jî nikare hêviyan ji xwe bike. Ê nisêbînî bi dê û bav kurd bû, li nav tirkan mezin bûbû û bi ser de jî du-sê mektebeyên bilind xwendibûn. Lê mêrikê ku ew jî bûbû mezinekî van ên rûniştî, mîna eskeran bi me re dipeyvî. Tu ferqa wî û van ji hev tune bû. Zilamê gava ku xwe li mezinahiya civatê şidand, divê mektebeya civa-

tê xwendibe. Bi zimanê civatê, exlaqê civatê, rabûn û rûniştina civatê zanibe. Lê yekî ji van ev mekteb ne xwendiyê û bûne mezinên me jî, kuro. Wawayzê, yek ji wan jî bîra dinyayê nabe, ma wilo dibe?

Çiqasî fikirî ewqasî jî mahdê wî ne xweş bû.

Lêbelê piştî ku ê wanî got «Reyis, em kurd ji tunebûyinê çêkirin. Em sifir bûn. Em ne tişteke bûn. Kişîlik da me», Circîs fetîqî û bi hişim peyivî:

«Lahewlewela, erê kuro, Xwedê Adem ji heriyê çêkir û wî Reyisê qinyata dilê we jî em ji gû û rêxê çêkirin! Îcar te fêhm kir bavê mino, şoreşgero?»

Civat sar bû û hilmekê bê deng sekinî. Xortê duhokî piştî ku li hevalên xwe nerî û tu hêviya bersivê di wan de ne dît, xwe nepixand:

«Apê Circîs, tu neheqiyê li gelê kurd û serokê temamê Kurdistanê dikî. Wisa xuyaye ku hayê te ji dinyayê nîne», got û hema pê re jî serê xwe berda ber xwe.

Circîs ji jêr de lê nerî, destê xwe ê rastê baş bilind kir û hejand:

«Tew, de îcar ji xwe re li vî alimê tûrik binerin bê ji min re çi dibêje(!) Baş e, ser çavan. Lêbelê ev tu ji vî mirovê ku tişteki ji dinyayê fêhm nake re, nabêjî bê gelo ji bo çi dewleta tirkan bi Sûriyê re deng nakî, hi? Ordîyên wan li dera ha bihêlin, kolordiya Diyarbekirê dikare temamê Erebiştanê fetih bike. Îcar ev tirkên ku devê me û hevt sed bavê me diçirînin, zirtekê bê çî ye li erebekî nakin!»

Mîna ku qijnikan bi stuyê Simko girtibûn, stû bizîviranda wê devlê kiribanayê. Xwe bi carekê ve zîvirand, çavên xwe kutkutandin û bi teqîl peyivî:

«Ezbenî, Reyis mirovekî pir û pir mezin e!! Heta bi

Emerîkayê jî naçe devê hespê wî. Tirk ji tirsra wî re new-êrin bi Sûriyê re deng bikin. Ji tirsra wî heta bi melayên Îranê jî li himberî me kurdan sist bûne. Piştî ku heval hatin Kurdistana Îranê û...»

Circîs mîna ku xewneke ne xweş bibîne veciniqî:

«Te got çî bavikê mino! Mêrikan çûn wir jî ha!...»

Ehmed fêhm kir ku wê Circîs bide nav. Li çekdaran nerî û bi qasî ku Gebro hemî fêhm neke, pê re hinekî sergirtî peyivî:

«Ez xulam, agir ketiye dawa me. Bêhna xwe fireh bike. Hewce nake em jî vî agirî tev bidin.»

Circîs gava ku ji rastiya meseleyan fêhm dikir û ew rastî ji ên li derdora xwe re negota, xwe kêmdidît. Germa germa bersiva wî da:

«Bêdengiya li himberî kod bi qulan, malê diviritîne. Wê wir jî xerab bikin. Divê mirov bi haweyekî xwe bigihîne wan. Ew jî kurmanç in û ji xwîna me ne.»

«Çû çû, piştî ku hasil giha Mûsil, ha!»

«Rast e, her tişt beravêtî bûye.»

«Îcar çî, ma dibe mirov bi nexê dû şûjinê dakeve?»

«Ew jî rast e, heger me ji aliyê qûnê ve lê nenerîba, wê nex jî îro li nav lingên me ne geriyaba, hi?»

«Belê belê, wilo ye. Lê nex ji xwe li ber tavê dişewite û li ber baranê jî dirize. Guh nedêyê, çavên min.»

Circîs keniya. Kenê wî dişibiya îske îska pîrekên ser mezel.

«Howeh li vê ecêbê! Keda me bû xura miriyan!»

«Lo bira lo! Karê me kurmançan ev e, me her tim bê ser û çav daye nav.»

Circîs vê carê jî axîn kire xwîn û bi hêdîka li sênga xwe

xist:

«Wey li minê, çawa kesî ji me bîr nebir ku ev şer di rojekê de wê biqulipiya şerê xal û xwarzayan!»

Her kes sekinîbû û li van herdu pîrên ku felsefeya zimanê kurdî bi kar dianîn, temaşe dikirin. Ji bilî çekdaran her kesî fêhm dikir. Simko jî di wan gihabû.

«Apên me jî gotinan wilo dibêjin ku mirov hîç fêhm neke», Gebro got û li bin zikê qesrê nerî. Tişteke jî bi zikê qesrê ve tunebû.

Circîs keserek kişand. Dû re jî bi zirt:

«Ji xwe ferqa me û we jî ev e!»

Ehmed fêhm kir ku Circîs biryara xwe daye, kî çî bibêje wê fêde neke û ji mala xwe çekdaran biqewirîne. Da aqilê xwe û bi haweyê ku çekdar bêdilmanî gund terk bikin peyivî:

«Qomandar, ew teredînê Cidhankê me ne ji xêrê re bi xwe re bir. Ew baş pê dizane ku mêrik çendî xerabe ye. Li Hûto çûye, gotin xwe pê re nagire. Ewqasî ehmeq e ku nabêje wileh gava ez li çekdaran mikur bêm, wê qomandar bi eskerên xwe ve li gund vegere û me hemiyan bi ser hev de bikujin.»

Bi gotina wî re çekdaran xaşomaşî li hev nerîn û di cihê xwe de bûn hêlan. Mirov digot qey li ser stiriyên rûniştîbûn, qûna wan erd ne digirt. Keft û lepta wan ji çavên rîhsipiyan ne reviya. Ji rîhsipiyan, Osmên xwe avêt ber tenûra Ehmed û lepek ardûyê din di tenûrê werkir:

«Erê kuro, qaşo wê ji min re çend serî lehane bikiriya-na(!) Îcar yarê gonê çûbû xes kirîbûn. Xes kuro, xes! Zilamê gava ku hîn nikaribe lehane û xesan ji hev nas bike, ma wê çî û çî neke, lo! Bi telaq hema ji niha û çend mişarekî

din, wê Cidhano heta bi kolordiya Diyarbekirê jî bîne ser me.»

Vê carê jî rîhsipiyekî ji qorziya qesrê, bêyî ku bikene, xwe avêt pişt û tam li çekdaran şidand:

«Oso, ma bi tenê hew ewk. Mêrik bêexlaq e jî, kuro! Ma nayê bîra we gava ku bê jin mabû, dabû dû qûna Hemîdê bajarî, diçûn xanê, bi pereyan ker berdidan ser hev û ji xwe re li nîhandinên keran dinerîn...»

Hesûk bişirand û bi qerf got:

«Bavo we eyarê birakê min ê çeçeqonkî tije pûş kir. Wilehî ewqasî jî nabe. Rastgoyî, li wê bejin û bala wî a lihevhatî û wî ruyê wî ê sipehî pir dixwe, yaho. Îcar çi hûn henekê xwe pê dikan. Ha, tew ma çima hûn vê nabêjin: Ma ne li ser qelenê jina ku wê ji xwe re bianiya jî bi qumarê lîstibû, ha!»

Mîrzoîyê Mitirb bi devlikenî pê re dêrand:

«Erê kuro, hey tê de hato, lawo Hemîdo pîrekî ku tir tê ne mabû, mirov fêhm dike lo. Îcar ê me», got û vê carê jî berê xwe da Perîxanê:

«Baş e ku mirov ji pîra dêya wî bipirse: Pîrê, ma lawê te bira wilo xerab e bû?»

«Lawo wilehî ez çi bibêjim, bavê wî qerasesyekî zilaman bû, ez ji ber ketibûm qelaqê...»

Circîs keniya. Lêbelê tişteke jî ne got.

Qisûra vî Cidhanî yek jê jî ew bû ku bi cara pêşî re hînî tiştan nebûya, zû bi zû nema hîn dibû. Tirkiya wî jî wilo bû. Li dibistanê bi cara pêşî re ji tîpa K re Q gotibû û heta bi dawiyê wilo mabû. Rîha wî sipî bûbû û hîn jî Kyên bi tirkî wek Q dixwendin. Mamoste rojekê ji dînê xwe derketibû, rahiştibû çûkekî beytik, li dor seetekê pê re rûnişti-

bû û ha ha gotibû «ewladim, kûş, kûş, kûştûr bû!» û wî jî herwiha gotibû «qûştûr ogretmenîm.»

Circîs li sênga xwe dixist û dibiland:

«Çewalekî zibil e û ketiye stuyê min!»

Mala wî viritandibû. Bi rastî jî hin tiştin ku divabû hîç li hev ne kiribana li ser vî mirovî hebûn. Ferzek limêj li xwe derbas ne dikir, tu carî rojiya xwe ne dixwar, her rojên înan xwarina miriyan derdixist, diçû ser mezê û yasîn li wan dixwend û selewat didan. Û gava berê wî diket Mêrdînê û Diyarbekirê û keys lê dianî, diçû kerxaneyê jî. Derew û fesadî li ba tune bûn. Qumarçiyekî wilo bû ku tu carî ji kesî ne dibir. Her tim dicesirî. Circîs car carê bi berstika wî digirt û bi ser de diqêriya:

«Erê kuro lawo tu pereyan ji xelkê nabî, îcar ev çima tu perekên li ser xwe ji xwe de dixînî!...» Dû re jî wê bigota, «bi teta dewlet jî bavê vî be, wê nikaribe ji bin barê wî derkeve, weh! Bavo wilehî wê dewlet top biavêje!»

Bi ser de jî yekî heta mirov bêje bes, çavfîreh û dilbirehm bû. Nanek û gayek li ba wî wek hev bû. Temamê feqîr û parsekên Nisêbînê ew nas dikirin. Parsekan di nav xwe de li hev kiribûn û her roj bi dorê çavdêrî li ser rêya Zorava dikirin. Li Meyroya dêya Reşo hatibû; nizanîbû bigota «na.» Îcar gava pere pê re tunebana jî, li ser zadê şîm deyn dikir û parsek dibirin aşxaneyê. Her sal pişkek bêndera Circîs, li deynên wî ên ku di ber feqîr û fûqaran de kiribûn, diçû. Di eslê xwe de a ku Circîs tam ji dîne wî derdixist ew bû ku Cidhên, car carê di paqijkirina axuran de alîkariya pîrekan dikir. Ser dev û ruyê mêrik tije tif dikir û jê re digot:

«Erê lawê berêz, ma dibe ku mirov bi wan zir simbêlan

gû û rêxê belav bike! Qe hema simbêlan jê ke, te hetka zilaman anî kuro!»

Civatê bi dahbeloriya Cidhên li çekdaran teng kiribû. Lê Loqoyê lêvçiryayî ji nişkê ve her tişt şeg û peg kir. Mîna roviyê ku mirov jê re difikand, stuyê xwe dirêj kir, li dora xwe nerî û tiştêkî ku tu elaqa wê bi mijarê re tune bû got:

«Ez bawer dikim ku heval vê yekê jî dizanin. Ez pir mereq dikim:

Gelo ev çima ji Zorava Nisêbînê xuya dike û ji Nisêbînê Zorava xuya nake?»

A xuyakirinê xuya dikir, lê wî bîra ku biçûya ser minara Zeynelabidîn ne dibir.

Xortê wanî xwe bi ser hev de zewirand û kulma xwe rakir. Piştî ku got «bijî Reysis!» xwe li bersiva Loqo şidand:

«Li gorî bilîmê Albert Eînstêin, ji alçaqê temamê yukseke xuya dike. Lê ji yukseke temamê alçaqê xuya nake. Zorava di cihekî alçaq de ye, ev e qonî.»

Eînstêin ne bes bû, tew mêrik Zorava jî da ser. Her kesî dizanibû ku Zorava raserî Nisêbînê bû. Ji Circîs qeherîbû îcar kerba xwe di serê gund re derdixist. Mesele ev bû.

Bersiva wî ne ket serê Mîrzo. Ji telebeyan hîn bûbû ku ‘alçaq’ tiştêkî pîs e, lê çiqasî pîs bû nizanîbû.

Beşîşî:

«Errek! Ev Erştay çi zilamekî mezin e, kuro! Bê kê bîra ku Zorava alçaq e dibir, yaho!»

Dû re jî berê xwe da Loqo:

«Rehmetiyê apê Xelef ne ewqasî alim bû, tu li kê çûyî? Bi telaq te civat mîna qazîmazî qilopazî kir!»

Civata ku dest bi ken kiribû, tam keniya. Çekdar jî di qazîmazî de asê bûbûn û hişê xwe berdabûn ser bê ev qazîmazî ruhberekî çawa ye.

Di eslê xwe de ev Loqo heta ku jin ne anîbû jî mirovekî têra xwe bi aqil bû. Tarîxa bêaqiliya wî bi zewaca wî re dest pê kiribû. Jinikê malik lê viritandibû. Keça Cemşîd bû. Binkiraskê wê jî mîna sertaziyê Circîs ji kîsên genim bû. Dewletê genim bi hesabê bizir dida gundiyan. Kîs çapanî bûn. Circîs gelek jin û mêr hînî lixwekirina van kîsan kiribû. Bi kurtî, xanim di şeva bûkaniya xwe de, bi vî binkiraskê xwe ê ku ji zengelorka qirika wê dest pê dikir û heta ku digiha tilikên lingên wê, xwe li ser livînan serpiştî vedizilîne. Bûk li bendî zavê ye. Û xipşê bi ser de jî lempe hûr kiriye. Zaveyê reben jî çawa ku derî vedike, wilo jî bi qêrîn, «haho mirî rabûn!» dibêje û bêserî bazdide. Lê bi bazdana xwe re vê carê jî lêva xwe li tevşoyê ku bi stûna nîvê hindur ve daliqyayî ve bû dixîne û li erdê vedizile. Tevşo lêva wî a jorê li ser movikekê çirandibû. Lêvê dengê wî guhertibû.

«Heger jinik, piştî ku zave dikeve hindur û wê vezilandî dibîne raba ser xwe û bipeyivya, dibû ku ziravê Loqo ne qetiyaba û hişê xwe bernedaba», doktorekî çekdaran ji bavê wî re wilo gotibû.

Vî lawikê wanî jî dema ku xwe berda newala Nesarayê, bîst û çar salî bû û fakûlteya hiqûqê qedandibû. Yekî ku kêfa wî pir ji xwendinê re dihat û kitêbên ilmî ji xwe qut ne dikirin. Lê niha jî mirov digot qey mejiyê keran xwariye.

Bi baholeke kitêb daket jêrê. Birêvebiran li Qamiplê kitêbên wî di cih de şewitandin û ew bi îdeologekî partiyê

re pazdeh rojan xistin xaniyekî. Îdeolog her roj tam heşt seetan ha ha «bijî Reyis! Bi xwîn, bi ruh, bi can, bi mal em bi te re ne ey Reyis!» pê da gotin. Dû re jî ew li akademiye da beşê «Yukse Bilim»ê. Di hikmê salekê de temamê kitêbên Reyis wek avê ezber kirin û nîşana profesoriya ilmê Reyis ji destê Reyis bi xwe girt. Lê bi rastî jî gava ku hat û li hev ne hat, mirov çî bike jî li hev nayê. Mêrik şevêkê di xew de ji wî ilmê xwe ê demekê ku bi roj ji bîra dikir, peyivî. Him jî li dora seetekê. Bi kurtî, Reyis xwe jê pir aciz kir, «here xwe isbat bike», got, sûretê xwe pê re girt û ew rast şand ba Gebro.

Civatê dev ji ken û henekan berdabû û li Mela Xelîl guhdarî dikir. Melê jî dîsa xwe dabû pişt Xwedê û li ser navê wî a di dilê xwe de digot:

«Ezzawecel selellahû wesellem, di ayeta Wefînî wezeytûnî de dibêje ku heta hûn kurmanc bi hev re ne bin tifaq, ez ê jî eskeran berdim ser dilê we û di hepsan Diyarbekirê de dara têxim we.»

Mîrzo li xwe qewimand:

«Seydayê delal, ji navê ayetê jî xuya dike ku Xwedê behsa zeytûnan kiriye» got û pirqînî lê ket.

Civatê jî da ber. Melayê ku di êşkencexaneyê de aqilê xwe berdabû sor û mor bû; heta ku jê hat destê xwe li erdê xist û bi deng got:

«De îcar ji xwe re lê binerin ku dibêje Xwedê behsa zeytûnan kiriye! Xwedê ji wê jî xerabtir gotiye, ehmeqo! Di ayeta bi navê El eskerul kafîrûnî de dibêje ku heta hûn kurmanc bi a hev nekin û eskeran nekujin, ez ê jî li tûgaya Mêrdînê tîman berdim ser jinên we!»

Circîs awir têfirandin û xwe zewirand:

«Mela mela, bavo tu xurifiyî, hêdî hêdî, ewqasî jî nabe, tiştin minasib bibêje, te her dever lewitand, weh!» Dû re jî wek zarokan bi herdu destan dev û ruyê xwe guvaşt, «here ser mezêl û van ayetan ji Sarê re bixwîne», got û giriya.

Mela Xelîl dema ku sarinciyan a xwe bi eskeran re kirin yek û rahiştin sîlehan, bi xwe ne xweş anî û gotin bi muxtêr re kirin. Muxtêr jî tê hilda. Eskeran girtin ser malê û ew û jina wî rakirin tûgaya Mêrdînê. Li tûgayê piştî ku tîman herdu jî şilfitazî kirin û li pêş çavên wî dest avêtin jina wî, dîn û har bû û serê xwe li dîwaran xist. Çar sal û heft meh û pênc rojan di girtûgeha Diyarbekirê de ma.

Gebro bi hesabê ku dilê Circîs xweş bike, xwest mîna rîhsipiyan bipeyive. Lê heq jê derneket.

«Xwezî bi dilê yada Sarê û apê me Heso ku bi destên hevalên xayin hatin kuştin û bûn şehîdên Kurdistanê.»

Circîs hêrs bû:

«De îcar safî bikin, ne we dît bê çigot! Exlaqê van û romiyan yek e. Wek hev dikin û wek hev dibêjin. Qûncilik mîna keriyên berazan digirin ser gundan, malê xelkê talan dikin, xaniyên wan dişewitînin û dû re jî dibêjin, 'biz koy aradî her tişt yolinde.' Erê lo, navê şewt û talanê bûye saxtîkirin. Heşkere heşkere mirovan ji malên wan derdixînin, li êşkencexaneyan dikujin û dibêjin 'o adem qayîb oldî.' De ji xwe re li vê bazarê binerin! Kuro ma adem morîk bû ku qayîb oldî, hi! Erê, navê girtin û kuştinê bûye winda. Ev ên me jî wilo dikin: 'Nanê Îsa dixwin û selawatan li Mûsa tînin.' Xelkê dikujin û dû re jî fatîhê li wan dixwînin.»

Gebro bi xwe zor anî:

«Apo tu pir pê li me dikî. Me tu kesê ku nanê wî xwa-

riye û ava wî vexwariye ne kuştiye...»

Mîrzo yê ku partî wek giyotînê û çekdar jî celadên wê didîtin, bêyî ku li hiner û tesîra gotinên xwe bifikire, kelgermî peyivî:

«Belê belê, apê Circîs rast dibêje. Hûn bi gur re dikujin û bi xwedî re jî şînê dikişînin. Ev karê we ye.»

Gebro hêrs bû û gotin li tahtê qeliband:

«Hinekî li ber devê xwe binere! Me bi gur re kî kuştiye ku tu van bêbextiyên ajanî li me dikî?»

Mîrzo çîz ne kir:

«Ma we kî û ne kî ne kuştiye û dû re jî hûn li ser wan ne giriyane, ezbenî!»

Gebroyê ku di wextekî de gundî li himberî wî diketin temenê, ji bîra kiribû ku zoravî ne ew gundiyan berê ne; esker li pişt wan sekinîne û gava ku bixwazin wê sed û bavekî jê çêbikin, çavên xwe beq kirin û dengê xwe bi ser ê wî xist:

«De ka bêje. Mesele?»

Bêtirs got:

«Mesele hema li Stilîlê: Gava ku me ji we re digot we ji bo çi ê stilîlî kuşt? We digot, ajan bû. Baş e, we ji bo çi zarokên wî ên hûrik kuştin? We got ku çelîyên maran bê jehr nabin. Erê, we çima jina wî kuşt? We digot, jina wî jî nifir li me dikirin. Îcar piştî demekê jî we got ku hin hevalên me ên ajan ew teresbavî kiribûn û partiyê ew bi kuştinê ceze kirin.»

Gebro wek axayê ku bi xulamê xwe re bipeyive:

«Ma ne eybe ji te re ku tu van derewan dikî?»

«Na, min tu derew ne kirine; ez tiştên ku min dîtine û min li we guhdarî kiriye dibêjim.»

Gebro ji ser xwe çû û peyva dawî kir:

«Tu pir zimanê xwe dirêj dikî, mitirb!»

Helbet gava ku ser bi seriyê bihata, Circîs wê a gundi-yên xwe nedaba bi a çekdaran. Piştî vê gotina ku mêr li ser dihatin kuştin, êdî tu sebeb ne mabû ku Circîs kirasê xwe ne çiranda û xwe têwernekira. Kezeba wî anîbû xwarê. Û bi ser de jî di hindurê mala wî de erza dostê wî ê herî şêrîn şikenandibû. Mîrzo li gundê wî çêbûbû û mezin bûbû. Di rojên herî teng û xerab de pê re rabûbû û xwe tu carî jê qut ne kiribû. Ew bi lawên xwe ne dida. Mîna dozerê di cihê xwe de bilind bû, ket û qêriya:

«Ez beraz im, beraz! Tu lawê kîjan dolê yî ku tu di mala min de dikarî xwe biberizîndî gundiye min, hi? Berî ku ez kulekan di laşê we de vekim, biqêşitin! Zû ji mala min derkevin û hew!»

Xwîn li Gebroyê ku ne li bendî gotineke wilo bû, vemirî. Mîna mirovê ku ji ber zelzelê bireve çeng bû devê derî; lingekî xwe dirêjî derve kir û li paş xwe nerî:

«Hevalino, ji mala cahşan rabin ser xwe», got û meşiya.

Piştî ku Circîs jî wek wî peyivî, çekdarên rûniştî jî dan xwe û hemiyar bi lez hindur terikandin. A terikandinê terikandin, lê wê bi ku derê de biçûna? Li herêmê gundekî ku lê bistiriyana jî ne mabû. Bi tenê hew dikarîbûn xwe di çiyar de veşartana, ewqas.

Atıllayê komutanê tabûra Nisêbînê, Cidhan çend rojekî li tabûrê hişt û bi êşkenceyê da ser. Cidhanê ku kesî hêviya liberxwedanê jê ne dikir, li ber xwe da. Yuzbaşî çiqasî lê xist, wî jî ewqasî bawerî bi zilamtiya xwe anî û devê xwe girt. Ew avêt felaqeyê, daliqand, li ser xuya kesmûkî meşand, çixare bi laşê wî ve zeliqand, di devê wî de mîzt, bi gunên wî girt û kişand û dîsa jî peyv ji devê wî dernexist. Lê piştî ku li ser gotina mixbirçiyekî xwe destê wî li Quranê xist û wî jî tiştê ku jê re lazim bû hemû gotin, dev ji êşkenceyê berda û lêborîna xwe jê xwest. Xwe pê şahîk kir û li dostaniya pê re geriya. Li meqamê xwe pê re rûnişt û xwar û vexwar. Dû re jî ew berda û bi texsiyekê rêyî gund kir. Piştî berdana wî bi çend rojekî, vê carê jî bi çekdarekî ku bi her hawayê xwe teslîm bûbû û bi ser de jî bi rojan di mala Circîs de mabû, hat gund. Vê carê wek carên berê ne kir. Bêyî ku li hinan bide piçûk-mezin, maliyên Circîs yekser derxistin ser bânderan û hindur û axur bi carekê ve ji eskerên xwe û çekdarê ku bi xwe re anîbû re berda. Belkî di temamê emrê Circîs de wek vê carê ku jê re ewqasî baş li hev hatibû, tu carî jê re wilo baş li hev ne hatibû. Çar-pênc çekdar bi reşaya sibehê re ji mala wî derketibûn û Atîlla jî bi ronahiya sibehê re girtibû ser gund. Him jî bi sîlehên giran. Ji bilî çar cemseyên tije esker, bi du cemseyên tije tîm û komando, du panzeran û helîkoptereke skoskî hatibû.

Çekdarê ku mala Circîs qul bi qul nas dikir, esker birin ser du xeşîmeyan. Çar bûn. Wî bi herduyên din nizanîbû. Eskeran jî piştî ku di xeşîmeyan de çewalek kovar û roj-

nameyên partiyê, tibabek kitêbên Reyis û ewqas jî sûretên wî dîtin, «komutanê min me zeft kirin, me zeft kirin!...» gotin û bi bazdan anîn li wê navê kirin kêşî.

Atîlla jî bi vê yeka ha bêhtir hêrs bû, riha Circîs berda û vê carê jî rahişt zixurekî mezin û guhê wî ê çepê bi zixur firkand û hey firkand. Dû re jî serê xwe bi ser ê wî de tewand û hêdî bi hêdî got:

«Lawê dêlikê, ka qaşo têkiliya te bi wan re tune bû! Îcar tu ê çi gûyî bixwî, qewad?»

Circîsê xwedî tecrûbe, xelasiya xwe di mandelê de dît û xwe li mandelê şidand:

«Na qumandar beg, na, ev ne karê me ye. Hay û bayê kesî ji me ji van kaxetk maxetkan tuneye. Him ji xwe ji me re ne lazim in. Ji mala min kesekî ku bi tirkî bizanibe bixwîne tuneye. Dîsa hin xêrnexwazan xwestine ku ocaxa min bitefinin. Wan ev kaxetk di qulik milikên dîwarê min de veşartine. Her tim wilo li min dikin...»

Atîlla ji ser xwe çû! Mîna ku mirov rahije zarokekî û wî pîrî zozanan bike, wilo rahiştê, bilind kir û çend hilman ew di nav lepên xwe de gijgijand. Pişt re jî heta ku jê hat bi hewa de bilind kir û xwe ji ber da alî. Circîs mîna pisîkê ket û di cihê xwe de bêdeng sekinî. Lê wî bela xwe jê venekir. Destê xwe avêt ser qevda qezetoreya bi xwe ve daliqayî û xwest ku ji kêlên bikişîne. Dev jê berda. Bi demaçeya xwe a simîtweso lîst û hema pê re jî ji qubûrê kişand. Siwar kiribû. Wî bi destê ku demaçe girtibû ji eminyetê kir û li bêndera kovar û kitêban girêda. Gundor vala kir. Kela wî hênik ne bû. Mîna cencerê di ser wan re gêr bû; dan ber şeg û pegan, bi erdê ve heciqandin û tifi wan kir.

«Min di der qu...nîho, yaho ev zir loda ha, çawa diçe qulik milikên dîwarên te! Pîqabekê tije dikin, pîqaaab!» got û vê carê jî mîna şivanan bi kitêbên ku her yek ji wan li derdora çar sed rûpelî dihat, veteqilî:

«Yek, dudu, sisê, çar, pênc, şeş, heft, heşt...»

Circîs jî li himberî derbên wî bêyî ku destên xwe ji xwe re bikirana star, li ser pêyan sekinîbû û di cihê xwe de mîna risês ne diqeliqî. Li gora wî ew yeka han jî renekê libexwedanê bû. Atîlla heta bi sih û pêncan hejmart.

«Bide pêşiya min da em herin ser xeşîmeyan û li wan binerin bê ka kîjan xêrnexwazî îcar ew kolane, kûçik!» got, bi zendê wî girt û berê xwe da hewşê.

Lê çawa çû wilo jî vegeriya ba kitêban û ji eskeran re got:

«Van kitêban yek bi yek bihejmêrin!»

Sê eskeran piştî ku kitêb hemû hejmartin û gotin «komutanê min, sed û pêncî û şeş kitêb in», Atîlla keniya û keniya û ji xwe re got:

«Hema bi van kitêban tenê jî mabe, xuyaye ku ev zilam mirovekî çiqasî beredayî ye! Mirovê ku ne beredayî be nikare ewqas kitêb binivîsîne. Di tarîxa dinyayê de ne filozof û ne jî romannivîsên herî mezin bi vê ecêbê kitêb ne nivîsandine, haho!»

Pişt re jî ruyê xwe tirs kir. Circîs da ber dahfan û xwe li hewşê girt.

Lê çar pênc gavekî ne çû dîsa sekinî û di ber xwe de got:

«Ez wî bibim ser xeşîmeyan wê bibe çi yanî? Ma qey fêde dike. Wê tiştêkî wilo bibêje ku ez rêya ber lingên xwe nebînim! Bilahî wê bibêje ku xeşîme, ji bav û kalan wek

diyariyekê ji me re mane, qomandar beg!»

Qêriya:

«Eskerino, herin Quranê ji min re bînin!»

Eskeran bi yek bêhnê re Qurana Circîsê ku ji salê care-kê devê wê vedikir û di cih de jî digirt, anîn û dan dest.

«Cidhan, zû were vir!»

Cidhan ji nav komê pengizî û wek bê hat:

«Kerem bike qomandarê min!»

«Destê xwe deyne ser û min çî got tu jî wê bibêje.»

«Ez bê destlimêj im. Guneh e, ez nikarim destê xwe bidêmê; wê bi min vede.»

Atîlla ew baş nas kiribû û bi ser serfa wî vebûbû. Bi xweşî domand:

«Lê bêyî ku mirov destê xwe bidêyê, mirov dikare pê sûnd bixwe, ne wilo?»

«Erê mirov dikare, lê mekrûh e.»

«De ka bêje, bi vê Quranê, hayê bavê min ji çekdarên Reyis, xeşîmeyê û van kitêban tune!»

Cidhan piştî ku ziq li bavê xwe nerî, serê xwe berda ber xwe û dîsa rakir û lê nerî, bi bavê xwe re peyivî:

«Yabo, ez te fêhm nakim bê tu çima ewqasî xwe dide erdê. Sûcê me li meydanê ye, qebûl bike...»

Atîlla gotina wî birî:

«Sûnd bixwe!»

Sûnd xwar û him jî bi wahc got:

«Bi vê Quranê hayê bavê min ji her tiştî heye!»

«Û ji çekdaran?»

«Ji çekdaran jî. Bi destê sibehê re wî bi xwe mast bire ji wan re. Mastê xwe xwarin û çûn...»

Di vê bêhnikê de tirs a Circîs a herî mezin ji xeşîmeya

sîlehan bû. Cidhên bi xeşîmeya tije sîleh dizanîbû û xeşîme jî keşif ne bûbû. Li qirdê wî ku hayê Atilla jî bi tiştêkî wilo ne ketibû.

Circîs xwe zewirand:

«Begê min, nabe ku mirov bi dewla dînan here avê. Temamê vê birekê dizane ku ev mêrik dîn e. Jina xwe fetisand. Bi zarokan re dilîze. Bi pîrekan re diçe bêriyê û pez didoşe. Rêxê tine ber destê wan û bi wan re kozîdanan lêdike. Sergînan dide hev. Axuran rêş dike. Hevîr dike. Xwarinê çêdike. Bin zarokan paqij dike...»

Atilla jî ecêbmayî lê guhdarî dikir. Di dawiyê de li pêpîka xwe xist. Esker hemû li hev civiyan.

«Ji bilî wê pîra vezilyayî», Perîxanê bû, «her kesî têxin cemseyan, em diçin tûgayê», got û berî her kesî ew li cîba xwe siwar hat.

4

Ji tûgaya Mêrdînê pîrek û zarok, piştî hefteyekê û zilam jî piştî du mehan hatin berdan. Lê Circîs ew zûberdan elameta nexêrê dît. Pê re şika ku Atilla wê beleyekê mezin bîne serê wan, çêbû. Û wilo jî derket.

Eskeran piştî ku sê neviyên wî li qelêç li ber pez û dewaran kuştin û navê terorîstiyê bi wan vekirin, qelaç bi carekê ve li gundiyan qedexe kirin. Dû re jî lemên bîstanan rakirin û gelek mêwên rezê Circîs birîn.

Mirov bi xwe û yan jî zarok, dibînin û hîn dibin. Û zû bi zû ji bîr jî nakin. Ev aliyekî insên e. Lê carina mirov digot qey Circîs, bi tena serê xwe mezin bûye û aqilê wî di çimekî mejiyê wî de gihaye hev. Ne ku her tim tişt ne

didîtin; tiştên ku girêdayê wan tiştan bû carina ne didît. Xwe ji bîr dikir û ketûber dida nav. Digel ku serê dewletê başçawîşê Stilîlê, lingên wê yuzbaşiyê tabûra Nisêbînê, destên wê tûgaya Mêrdînê û gewdê wê jî kolordiya Diyarbekirê didît, temamê hişê xwe berda ser gilî. Dewlet ji esker û polîsan cihê kir û ber bi meqamê dewleta ku wî di serê xwe de çêkiribû beziya. Ji dewleta xwe bi tenê dixwest ku bi qeweta heq û hiqûq û edaletê bikaribiya li gundê xwe bima û di nava azadiyê de jiyaba. Lê mixabin sîleh jî alavekî ku heq û hiqûq nas ne dikir. Û dora wî jî bi sîlehên herî giran hatibûn rapêçan. Li cihê ku esker heba qîmetê azadiyê tune bû. Û herêma wî jî tije esker bûbûn. Qewetê edalet avis dikir û edaletê jî qewet diparast. Û tu qeweta wî jî tune bû. Ev hemû li aliyekî tew bi ser de jî her roj karwanên koçê jî di ser rêya ber gundê wî re bi nav Tirkiyê de diçûn. Qemyon diqulipîn û insan diperçiqîn. Terektor û erebe bi rêyan de diman û eskeran jî ew didan ber devê xweşkêş û çapiliyan. Carina jî koçmal hemû dişewitandin û bûyer diavêtin stuyê çekdaran. Di rêyan de mayîn datanîn; mayinan bi terempêlan re insan perçe dikirin. Bi kemînên xwe ên di best û newalan de tenterûs sax bernedidan. Di her kemîna wan de tu carî insanek sax ne difilitî. Dikuştin, serê wan jê dikirin, asaq di laşê wan de dikirin û dû re jî bi şîn û girî piştî ku ew pêş masmedyayê dikirin, vedişartin. Circîs ew hemû didîtin. Circîs bi wan hemiyân dizanîbû. Koça herî mezin her tim di zivistanê de dibû. Bi destpêka zivistanê re dema ku hewrên giran serî radikirin, ew ji paca qesra xwe dernediket. Bi dûrbînê li ser rêya Îpekê li insanên ku mîna zezûl û xazikan di qemyon, terektor û erebeyên dewaran de xuyanî dikirin,

temaşe dikir û li kabên xwe dixist:

«Dewlet dixwaze miletê me ji kokê de biqelîne. Esker welatê me vala dikin. Ev qirkirin e. Ax ji destê van zaro-kên me ên ku li çol û çiyân, me bi xwe re dikujin û li tişte-kî jî hayî nabin!...»

Circîs xwe li giliyê eskeran şidand û dîlekçeyek da qeymeqamê Nisêbînê. Wilo jî yek da waliyê Mêrdînê û mehkemeya wê. Qeymeqem serî li Atîlla, walî û hêkim jî serî li generalê tûgaya Mêrdînê dan. Atîlla pir hêrs bû. Lê a wî dîsa jî ne bi qasî a başçawîşê Stilîlê û generalê tûgayê bû. Başçewîş bi xwe pir zor anî ku dîlekçe çima pêşî ne çûbû ber destê wî. Gilî ji ba wî derbasî Nisêbînê û ji wir jî derbasî Mêrdînê dibû. Qanûnên wan wilo bûn û Circîs jî bê qanûnî kiribû. Di eynî rojê de bi mifrezek eskerên xwe ve girt ser Zorava. Gundî bi carekê ve derxistin ser benderan û ketûber dan ber hev. Bi rîha Circîs girtin û bi dû xwe de kişkişandin. Circîs jî, «*deveden büyük fil vardır gidikli qomandar!* Ji devê mezintir fil heye!» got û liberxwedana xwe dom kir. Çawîş bi gotinên wî tam ji ser xwe çû û bê ser û ber lê xist. Zendê wî ê çepê şikenand. Çermê serê wî bi serpozken potîna xwe bi du-sê cihan çirand. Lê dîsa jî kela dilê wî hênik ne bû. Bin terektokeke wî tije pûş kir, ew bi kursiyê terektoke ve girêda û agir berda pûş. Bi agirê wî re Circîs jî bû barûd û xwê û pê de teqiya û teqiya:

«Qeprax qomandar, namûsîz ewladî esker, qeprax dewlet, qeprax general, hikûmet, walî, qeymeqam, hakim!...» got û kesek qûnziwa berneda.

Di dawiyê de çewîş di ber xwe re berda û ew ji nav êgir derxist. Lê terektoke wî a fergîson tibabekî şewitî.

Ev başçawîşê Stilîlê bi rastî jî tam kurkureyekî zilaman

bû. Gava xwe sivîl girêdida û xwe berdida nava sûka Nisêbînê, mirov digot qey qeymeqamê Qubînê daye sûke. Dengê zîqe zîqa qundera wî ji vê dikanê derbasî dikana din dibû. Mêş di ser porê wî ê birqoyî re dixijiqîn, qerewat li ser navikê disekinî, dimilmilî, qiyamet pê dixist û diçû. Û li Zorava jî wilo li serê Circîs û gundiye wî dikir.

Piştî başçawişê Stilîlê, di a din î rojê de vê carê jî Atîlla bi pênc-şeş cemse eskerên xwe ve hat gund û bi haweyê ku dewlet ew bi xwe ye, di dîwarên qesra Circîs de cercûrê G3a xwe vala kir. Dû re emir da eskerên xwe ku ew jî wek wî bikin. Wilo kirin. Circîs jî serê xwe di paca qesrê re derxistibû, bi herdu destan li sênga xwe dixist û digot:

«Ez im ew berazê herî mezin, berdî min beraz î! Ê ne ez ê wek we nekim!...»

Atîllayê ku li gundekî Omeriya neh gundî bi hev girêdabûn û bi saxî şewitandibûn jî, mîna pîsîka ku mişk zeft kiribû û ji xwe re pê dilîst, li wê navê diçû û dihat û pê dikeniya. Di eslê xwe de, weke mirov firek av vexwariba, dikarîbû tenterûs ji wan sax berneda. Li Torê mirovekî di tayê Circîs de li bînbaşiyekî komandoyan zirt kiribû û ew zirta wî bûbû sebebê ku bînbaşî zilaman bi carekê ve bide ber guleyan. Atîlla jî ji dêvla ku wilo kiriba, îcar bêyî ku tiştêkî ji kesî re bibêje, agir bi benderên nîskan danî û çû. Li gora hesabê Circîs, eskeran li dora du sed olçek nîskan ku hatibûn çandin bi carekê ve şewitandibûn.

Circîsê ku di serhildana xwe de neheqî ne didît û tu qisûr ne dixist aliyê xwe, Atîlla wek kêrekê di ser dilê xwe de didît û li himberî wî bûbû agirê semewatan. Lê Atîlla û eskerên xwe jî bûbûn agirê dojhê û li Circîs dilîstin.

Circîs piştî vê bûyerê dîsa çû gilî. Û bi ser de jî giliyê

xwe bi nozdeh dîlekçeyan bir heta bi Enqerê ber destê serokwezîrê hikûmetê. Wek bizina ku nanê şivên dixwar lê hatibû. Neditebitî. Hakimê mehkemeya Mêrdînê filehekî midyadî bû û dilê wî jî her tim jê re xwestibû. Hêkim li Mêrdînê ew xewle kir:

«Dev ji vî girê xwe ê pîs berde û bi a dewletê bike. ‘Dewlet ji bo millet heye’, gotine, lê derew kirine. Insan dewlet û dewlet jî insan e. Dewlet ji bo insên û insan jî ji bo dewletê hene. Em hemû bi dewletê hene, Circîs axa. Li Ewropayê jî wilo ye. Ferqa dewletên herêma me û ên ewrupiyan bi tenê ew e ku em dikujin û dimijin û ew jî nakujin û dimijin. Edaleta ên me berrî, a wan kedî ye. Ew li mirov guhdarî dikan û wek xwe û ên me jî bêyî ku li mirov guhdarî bikin wek xwe dikan. Em bi êşkenceyê gotinan ji devê mehkûman û ew jî bi dermên, tirsfirandî-nê, heremolî û binpêkirinê digirin. Dijminahiya bi dewletê re li tu derê dinyayê qebûl ne bûye ku heta li vir qebûl bibe, ezbenî. Tu dilê dewletê ji xwe dihêlî. Li cihê xwe rûne û hew!»

Lê Circîs hew ne kir:

«Hakim beg, wilehî ne em bi dewletê, dewlet bi me daketiye, wey.»

Hêkim xwe jê aciztir kir:

«Herin bi a eskeran bikin, xwe di gû û rêxê bidin da hûn di gundê xwe de bimînin. Binere li nav tirkan wê heta bi jinên we jî dev ji we berdî û bi dû xelkê kevin.»

«Lo hakim beg, lo! Bi telaq wê tu kes jinên me ji xwe re neyinin. Me li ser her yekê ji wan sed ton gubre derxistiye; wê kî mala xwe xerab bike wan ji xwe re bîne û wî zir deynî têxe stuyê xwe!»

«Li min guhdarî bike bê ez çî dibêjim! Hûn kurd miletek in û millet jî bi ax û zimanê xwe heye. Îro hûn qels in, bi ser we de şapek hatiye û wê ev şap derbas bibe. Dibe ku di demeke kurt de hûn ji tirkan jî xurtir bibin. Gotineke pêþiyên we kurdan heye dibêjin, ‘Çerxa felekê geh li jêr e geh li jor.’ Îro hûn li jêr in. Lê gava we axa xwe berda, hûn ê tu carî dernekevin jor. Bi axê re wê zimanê we jî têk here Circîs axa, axa! Hûn bi zimanê xwe hene. Millet cesed e, ziman ruh e. Ji bo selameta ruhê millet, pîsitiya herî mezin jî şeref e. De biçê û tu ji xwe re çawa dikî beke!»

Ya çûnê çû, lê dîsa wek xwe kir. Dev ji giliyê xwe berneda. Di dawiyê de çekdaran zarokên wî jî dan dû xwe û hemiyan bi hev re doza barkirinê lê kirin. Hîletê wî ji vê gotinê diçû. Bi dijwarî li ber xwe da. Lêbelê dinya lê teng bûbû û ew jî di nîvê dinyayê de bû. Li gora zarokan, ya divabû bar bikirana û yan jî divabû bûbana pîber û şer bi çekdaran re bikirana. Di rewşeke pir xerab de heyirî mabûn. Lê serê bavê wan jî dewixîbû. Rê ne dibir ser tişte-kî. Bima jî felaket û biçûya jî felaket bû. Lê divabû biryara xwe bida; gihabû dawiya xwe. Li gotinên Yastar Elo difikirî û gotin diwezandin:

«Apo, liberxwedana te nema fêde dike. Ji serî de te her tişt ji dest xwe berda; ji serî de mîna ku tu di binê erdê de bû, te tişte ne dît û te da dû Reyis. Te di siyaseta felekî de hikmê şerîetê derxist pêş û di şerê şeytanî de tu bû melekê rehmê. Li himberî konebaz û piçên zemên te wek Serdarê neviyê xwe kir, te bi qûna exlaqê kurdan girt û tu meşiya. Bavê min digot ku siyaseta mîna nehberkê ye, lawê min. Di nehberkê de xeta herî piçûk dibe sebebê siwarbûnê. Îcar gava ku li mirov siwar hatin, bi fikirina çend

zixuran re çeq û berê li mirov çêdikin û mirov bi carekê ve têk diçe...»

Wilo bi rehetî wê nikarîba xwe jê xelas bikira. Mîna derwêşan diponijî. Bi qasî ku diponijî ewqasî jî xulqteng dibû. Feqîrên herêmê her tim xulqteng bûn. Heger Circîs jî ji wê tebeqeyê hatibûya, li himberî vê xezeba ku bi serî de hatibû wê xwe negirta û ji sedîsed dîn bûbûya. Him jî dînekî ku kirasê xwe diçirand û şilfitazî digeriya. Lê dîsa jî ne ku ber bi dînbûnê de ne diçû.

Piştî ku kufletê wî a xwe lê kir yek, xwe demekê ji civatê jî dûr xist. Her roj bi sariya sibehê re wê xwe berda nav erdan, kevir û zixur bidana hev û bi reşaya êvarê re bihata malê. Li gora wî, erd ji keviran safî dikir. Lê erdê wî jî mîna kefa destê mirov bû. Ji hemû aliyan ve rewşa xwe diteqiland, mîna mêzênê tişt diwezinandin û dîsa jî tu rêya xelasiyê ji xwe re ne didît.

Gundê min ji destê min diçe. Kufletê min li Tirkiyê eware dibe. Keçên min dikevin rêyên xerab. Lawên min dibin pêxwas. Û a herî zor jî gava ez bimirim wê min di nav tirkoyan de veşêrin! Di vê barkirinê de tiştêkî ku ez ê qezenc bikim tuneye. Ez ê çawa têxim serê van zarokên xwe? Emirqesifiyan nema li min guhdarî dikin. Ew jî xerabe derketin. Na, zarokên min baş in. Bi guherandina neqebên welêt û dinyayê re, helbet wê gelek tiştên wan jî bên guhertin. Belkî jî wek wan e. Rastiya her tiştî bi dawiyê ve girêdayîye, Circîso. Gava dawiya tiştan hat, راستiya tiştan jî derdikeve meydanê. Zarok vê راستiyê dibînin, ez nabînim. Lê dîsa jî tiştêk jî eva ku wê mirov li ser axa xwe, bi destê van zalimên eskeran bê kuştin, bi şereftir nîne! Oooh, hema min jî bi qûna vê şerefê girtiye û girti-

ye! Welatê ku wê bi kuştina kes û kûsê min hebe, hema bila tune be. Kenêr rast digot: Gava em hebin her tişt heye û gava em tune bin jî tiştekan tune. Û ax, mal û milk û welat jî em in. Kenêr alimekî mezin bû. Me çî ji welêt e. Em divê pêşî hebin. Lê ma ne em jî girêdayê axê ne û em bi axê hene. Bê kê bîra ku ev kurmancên me navê axê, li welêt bikin dibir, kuro! Yabo mêrikan hingî ku bi serê wan de hatiye...

Piştî fêhm kir ku gula herêmê Omeriya ye û bi Omeriya herêm li ser lingan dimîne, xwe avêt axayê omeriyan. Li çiyê bi darî wî ket û xwe jê re kir erd. Lê axayê ku çekdaran ew xayin ilan kiribûn û axa jî li ser kurdayetiyê çarpênc salan di girtîgeha Diyarbekirê de mabû û bi ser de jî eskeran zendekî lawê wî jê kiribûn, pîbarê wî ranebû û kelûgirî got:

«Heger eskerên tirko temamê zarokên min ser jê kiribana jî min ê ji cihê bav û kalên xwe bar ne kiriba. Lê ez xulam, gava ku ez bi karê pîberayetiyê rabim, wê xelk jî wî çaxî ji min re bibêjin ku axayê omeriyan zarokên kurdan dukuje. Ev yeka han bi min nakeve, dosto...»

Bi dû vê hevdiştinê ne bi gelekî, axayê ku pîberayetî wek dijminayetiya herî mezin bi milletê kurd re didît, berî eşîra xwe bi nav tirkên de bar kir. Bi barkirina wî re Cir-cîs ji mana li gund tirsîya û li çûnê fikirî. Lê piştî bihîst ku axa li nav tirkên bi tena serê xwe maye û bûye parsek, dîsa lingên xwe dan erdê û bi ser zarokên xwe de hîlbû:

«Lawo hûn dizanin bê em ê bi ku de herin, lê hûn nizanin bê wê çî bi serê me bê. We aqilê xwe xwariye, avareş bi çavên we de hatiye. Li derdora xwe binerin û ji xwe re fêhm bikin bê çî bi serê lawên camêran de hatiye. Rewşa

axayê omeriyan rewşa ku em ê sibehê têkevênê ji me re serh dike, ehmeqîno. Em ne diçûn devê hespê Rizoyê xerzî. Ma we bihîstiyê bê li nav tirkan çî bi serê wî hatiyê? Ji destê feqîriyê piştî ku kufletkê wî ji hev belav dibe û saloxa keçeke xwe li kerxaneyê hiltîne, sewsî dibe û xwe di behrê werdike. Wax, wax!...»

«Yabo dev ji vî aqilê xwe berde û bes bi çavên pîrekan li me binere. Te wilo xistiye serê xwe ku ne bi vê Zoravakê be, em ê tu carî nikaribin xwe bidebirînin. Ma em bibin cahş baştir e qey? Tu ji aliyekî ve seraqet behsa namûs û şerefê dikî û ji aliyekî ve jî tu dixwazî me bikî bênamûs û bêşerefên herî mezin. Ma wilo dibe, hi? Na, nabe. Em qebûl nakin. Pazdeh-bîst xortên me ên hêja di ber kurdan de hatine kuştin. Hema ji bo wan jî mabe, mirov nabe pîber û navê cahşitîyê bi dû xwe naxîne. Ev niha em ê çima li nav tirkan birçî û tazî bibin. Ji bilî naşîkên me, em sê-çar zilamên ku karin kar bikin di malê de hene...»

«Lawo bi a min bikin, binere hûn ê dû re li xwe xînin!...»

Vî mirovê ku ji xwediyê gund bêhtir xwe wek koleyê gund didît, nema dizanîbû bê wê xweliya kîjan welatî bi ser xwe dakira. Di kar û barê nav erdan de çermê destên wî bi qasî çekurekê hişk bûbû. Ruyê wî mîna çermê serê wî qalind bûbû. Li Zorava çêbûbû û mezin bûbû. Kalik kalikên wî di halekî ne xweş de li herêmê bi cih bûbûn. Gund ava kiribûn. Erd ji lat û tahtan feteħ kiribûn. Çiya û newal, çol û beyar, sirt û qelaç, şewl û pahnav, rê û duryan, şikeft û berqef, çal û bîr û gelek tiştên din bi navê wan bi nav bûbûn. Kuştibûn û hatibûn kuştin. Talan kiribûn û talan bûbûn. Xwîna wan li ser vê axê rijiyabû û di bin vê

axê de hatibûn veşartin. Û ev hemû li aliyekî bi ser de jî tew eskeran li ser tiştên pûç û vala goristana Pîr Kemêl dabûn ber devê xweşkêş û tematêkan. Gora Heso û Sarê û çend kesên din vekiribûn û li «terorîstan» geriyabûn. Kula heyfa goristanan mîna çiyayekî xwe berdabû ser dilê wî.

«Min di hikmê van pazdeh-bîst salên derbasbûyî de ji xwe re bi tenê ev fêhm kir: Tiştêk bi qasî şer ku dikare insên zalim, cahil, kerr û kwîr bike tuneye! Îcar lawo, hema hûn ji bavê xwe re çî bibêjin heqê we ye û hew. Ez ji serî de neheq im...»

Him xwe neheq didît û him jî destê xwe ji kar û barê malê ne dikişand. Çavên wî ji zarokan ne dibirî. Bibiriya jî vê carê dilê wî bi a wî ne dikir ku her tişt bi destê wan ve berda û xwe ji her tiştî bêrî bikira. Dema ku xwe berdi-da nav erdan, heta ku ro diket zerikê, ha ha xwe bi xwe dipeyivî; rê dida ber her kesî û şîret li her kesî dikirin. Pîrek hevalê wî bûn. Ne dixwestin ji gund bar bikin. Ji zilaman bêhtir ew bi vê yeka han diêşyan. Lê ma li ber çî bûn? Yek ji wan jî ne li ber tiştêkî bû.

«Li jina xwe guhdarî bike, lê wek xwe bike», pêşyan gotibûn û Circîs û civata xwe jî bi wan re her tim wilo meşiyabûn.

«Hespa esîl hindikî dixwe û di bin siwarê xwe de kemlan diçe û bergîl jî pir dixwe û di bin siwêr de tiran dike û lotikan diavêje», Heso ev xistibû serê jinan.

Circîsê ku ji aliyekî ve zarokên wî, ji aliyekî ve eskeran û ji li aliyekî ve jî çekdaran a xwe lê kiribûn yek, di dawiyê de teslîm bû. Bi du sed hezar markê ku Reyis wek alîkariyê xwestibû bidêyê û ji gundê xwe bar bike, qanih bû. Qanih bû lê vê carê jî Rayis li ser a xwe nema û xwe

da ber pêncî hezar mark î. Bi dû çendeyekî dijwar de, Circîs ew pere jî qebûl kirin. Lê Reyis ew jî nedanê û Circîs mîna hêka qitikê bi tena serê xwe li wê navê ma. Qeranê berberiyê û pevçûnê bû, lê nikarîbû tiştek bikira. Destekî bi tenê bû û ji destê bi tenê jî deng ne dihat.

BEŞÊ DUDUYAN

1

Seydoyê birayê Reşoyê Sarê, Sînanê lawê Erol Efendî û Restemê lawê Kenêr, li Swêdê dev ji doza ku pê hatibûn berdan û ketin tolaqa jinan. Jin di çavên xwe de ji meseleya xwe a netewî jî mezintir kirin! Li gora wan li Swêdê pevçûna bi jinê re, ji pevçûna bi eskerên tirkan re hîn diwartir bû! Û heta belkî ji şerê bi Emerîkayê re jî!

Di eslê xwe de Seydoyê ku baş dizanîbû bê dawîya zewaca wî jî li Swêdê wê çawa bihata, ne dizewicî. Lê apê wî Luqman pê ve bûbû dirdirk; ketibû bin û ji Nisêbînê û Mêrdînê ha ha jê re telefon dikir:

«Ma tu nemêrî ku tu nazewicî, te em hetikandin!» digot û hey digot.

Seydo jî li ber xwe ket û li ser daxwaziya wî bi yeke ji herêma xwe re zewicî. Jin û mêritiya wan heta pênc salekî jî baş çû. Car carê wê got, wî bi a wê kir; wî got wê bi a wî kir. Gotinên çort nedan ruyê hev. Zarokên wan çêbûn û herduyan jî li zarokan nerîn. Lê piştî ku jina wî jî dest bi xwendina zimên kir, ji nişkê ve nav wan xerab bû û li binguhê hev ketin. Pevçûn û qirik li hev qelaştin. Di dawiyê de Seydo jî mîna gelek mêrên biyanî, ji mala xwe reviya. Digel ku bi vê revê barê jîyanê li ser xwe girantir kir, dîsa jî ji dûr ve destek da jina xwe û zarok bi xwedî kirin. Rez xerab bû û bi ser de jî teyrokê lê xistibû. Dêrdê jina wî û herçar zarokên wî ne bes bû, îcar jina Serdêr û zarokên wî jî lê bûbûn bele. Li wan jî dinerî.

Seydo bi terikandina malê re ling ne xistin bin xwe. Ji

vî karî bazda karê din; ji xwarin û vexwarina xwe qut kir û da jina xwe û a Serdêr. Bi kufletê xwe re bi vî hawayî demekê bir. Lê piştî ku jina Sînên, a wî û birek jinên din dan dû xwe, di kongreyê de girtin ser wan û kongre ji hev belav kirin, Seydo bi a dawî rabû. Him erza jina xwe şikeland û him jî bi hevberdanê zirt lê kirin. Lê bi vê tenê jî nema. Berê xwe bi Sînên vekir û got:

«Ji vê eybtir tiştek nîne ku em hîn nikarin mezinahiyê li jinên xwe bikin, em xwe li mezinahiya kurdan girêdidin û di bin sereketiya te de bi şazdeh kesan em kongreyeke kurdistanî li dar dixînin. Ev yek. A din, doza kurdan bi tenê ne a mêr e, a jinê ye jî. Kurdistan a me hemiyan e. Bêvila jinê divê bi wî agirê ku li ser Kurdistanê dibare, bişewite. Sisê, li Swêdê jiyana bi jina ku ji kultura kurdî dûr ketiye, bênamûsî ye. Ya hûn ê bênamûs bijîn û yan jî hûn ê xwe ji wan berdîn...»

Piştî bûyera kongreyê bi çend rojekî, ji rêya a xwe derket, bû Cîrcîs û keysa xwe bi berberiya bi jinan re xweş kir. Li vir û wir hofk gerand û got:

«Jinan em kirine ne tiştek. Zilamtî bi me ve ne hiştine. Hayê me ji me tuneke ku em şibiyane jinên herêma xwe û ew jî şibiyane mêrên herêma me. Xwe li malê vezilandine û karê hindur jî bi carekê ve qulipandine ser stuyê me. A me ji mêritiyê bêhtir bûye jîgologî. Em bin zarokan paqij dikin. Em li vir û wir wan digerrînin. Em memikê dixin devê wan û bi berger û lavlavkê wan haş dikin. Em wan di nav livînan de diteptînin, çîrokên dapîran ji wan re dibêjin û wan dikin xew. Erzaniyek li ku çêdibe, jin me bi wir de dişînin. Em hevîr dikin, cil û firaxan dişon. Em xwarinê çêdikin. Em mîna hudhudk ling naxin bin xwe; li

ber destên wan bi vir de û wir de gêrdibin û xanim hîn jî qîma xwe bi me nayinin! Tew hin ji wan şekalan jî di mêrê xwe de werdikin. Êdî divê em ji xwe fedî bikin, jinan piçekî ji ser bêndera xwe dûr bixin. Û hema hinekî jî bi qasî zilamên swêdiyan tevbigerin. Jinên swêdiyan ne gotinên çort bi mêrê xwe re dikin û ne jî şiqam, kulmisk û pehînan di wan werdikin.

Em pir nizm bûne. Me di pratîkê de dev ji kurdayetiya xwe berdaye. Me ji bîr kiriye ku insan qabilê her tiştî ye. Mirovê dema ku bixwaze dikare gelek tiştên heja bike. Bi insanan jîyan geş û xweş û ne xweş dibe. Helbet bê bedêl tiştêk ava ne bûye. Her tişt bêdêleke xwe heye. Lê dîsa ew insan e ku bedêlê li ser xwe giran û sivik dike. Me li ser xwe giran kiriye, hevalino. Me ji bîr kiriye ku insan şertan diafirînin. Zeman bi insên him tarî û him ronî dibe. Me gelek tiştên ku di wextê xwe de divabû bihatana kirin, ne kir. Lê dîsa jî em hîn hene û bi mîletî em li ser lingan e. Em xwe nadin ber bêr û em gilî û gazinan dikin. Ma dibe? Gundî bi ronakbîran dibin bajarî û dû re jî mîlet. Mîlet bi ronakbîran hene. Em ev ên li Swêdê dikarin mezinahiyê li temamê Kurdistanê bikin. Lê me daye dû jinê, selameta zarokan û demokrasiyeke pêrekî. Pîza, korv, gûdîs, pûtatîs! De çêke, de bikerife, de bifroşe, de bikire, waweylê ev çi kûçkanî ye! Û di dawiya mehê de jî qurûşek bê çî ye di destê me de namîne. Em li vî welatî bi nan û zîkê dijîn. Îcar ka ew manewiyeta me? Li ku ma ew şexsiyeta me? Wey li halê me be! Em ewqasî bi van zarokan daketine û di dawiyê de jî yek ji wan nabe malê me û kurdekî. Em zarokan ji ewrûpiyan re mezin dikin. Zarok dihilin. Heta ku em kurd jî mîna tirkan nebin xwedî dewlet, êm ê li

Ewrupayê nikaribin pêşî li ber hilandina xwe bigirin. Bi vî hawayî çawa ku me jin bi der da, zarok jî wê av û av herin. Em xwe dixapînin. Sîno ling bide ber xwe. Di heyamekê de te mezinahî li deh hezaran dikir. Tu agir bû, agir! Komikek gava bigihê hev û ji dil û can xwe bidê, dikare çimekî dinyayê xerab bike. Lê li vê Swêdê çirûsk bê çî ye nema ji me diçe!»

Sînên xwe aciz dikir:

«Me heta vir anî. Em ne bavê millet in, millet bavê me ye. Bila ji xwe re hin din peyde bike. Temam em xerab e! Ma insan xerab dernakeve!...»

«Me heta vir anî rast e, lê me çênekir û anî. Me, tiştê ku hebû jî bi carekê ve xerab kir. Millet bavê me ye ew jî rast e. Lêbelê ew millet heta ku lawin din çêke û wan li ser serê xwe bike mîr û amîr, wê tirk kerrê wî li guhên wî bisekinînin, bavkê mino.»

Aydin jî digot:

«Howeh ev kurd çiqasî bêaqil in(!) Ji doza kurdan him rehetir û him jî zortir tiştêk nîne. Dema bibin yek wê bikaribin temamê Kurdistanê azat bikin. Problema wan jî yekitiyê pê ve tiştêk tune ye. Serekên wan ne tebût in. Ewrupiyên bi yekitiya xwe li ser behran pir ava kirin û di bin û ser re trêna û terempêl ajotin. Ka ew aqil!»

Ji şûrkêşên şoreşgerên bûblaniyên wextekî, rewşa lawê Kenêr Restem heta ku ji kar ne hat avêtin jî baş bû. Lê piştî ku bê kar ma, wî û jina xwe rahiştin hev û di sefê Seydo de cih girt, jiyana wî jî serûbinê hev bû.

Restem rehet ne sekinî. Xwest ku jina xwe bikuje. Lêbelê Seydo li dij derket û jê re got:

«Jinikê nekuje, yeke din bîne...»

Mafir bi a wî kir û ji welêt yeke din anî. Lê piştî ku nav wî û wê jî xerab bû, vê carê jî li anîna yeke din geriya. Seydo bi xwe ne xweş anî:

«Ji welêt jinan neyne. Tu keça Qudûr Beg jî bînî vir, piştî ku hînî zimên bû û sistem nas kir, wê wek te neke.»

Restem bi a xwe kir û ji Yastar Elo qewet xwest. Elo jî teksîr ne kir. Bi metodên xwe jinek jê re şand. Lê piştî ku a duduyan jî şand û Restem bi wê re jî derneket serî, Elo dev jê berda. Restem hinekî serçelq bû û li pêş çavên Seydo rahişt kêrê ku kîrê xwe jêke. Seydo hêrs bû:

«Dev ji namûsa kurdî berde! Ma namûs hema hemû ketiye qulika mîzê, hi? Ez dibêjim na. Min her tim gotina Circîs di bîra te de anî û got, gava mirov xwe bi nav destê jina ne esîl de berda, şexsiyeta mirov jî têk diçe. Lê te xwe bi destê wan ve berda. Li cihê xwe rûne û ne ê xwe û ne jî ê bi wan ve jêke. Xwe bi wan re nehetikîne. Berde û têkiliya xwe bi carekê ve ji hemiyana qut bike; li gora kultura swêdiyan tevbigere û bi swêdiyan re wek jin û mêr bijî. Ma tu ji aristokratên swêdiyan mezintir î? Ew jî wilo dikan.»

«Bi me nakeve!»

«Dikeve, dikeve. Te xwe ji bîr kiriye ku em li Swêdê dijîn. Jiyanêke bi kurdewarî li vir derbas nabe, birako.»

«Lê ne weqasî jî.»

«Dev ji keçên kurdan berde. Tu serî li malbata wan jî digerinî...»

Rewşa Bişarê Luqmên jî heta ku bi Gulnaza neviya Circîs re nezewicî, wek a wan bû. Zewac jî Seydo pê kir.

Jinika kurmanc Bişar berdabû û bi yekî efrîkî re zewicîbû. Îcar piştî ku jinikê ji wî jî zarokek çêkir, mêrik berda

û vê carê jî bi yekî taylandî re zewicî, Seydo ji dîne xwe derket û bi Bişêr de pijiqî! Jinikê birin û anîna zarokan bi haweyekî wilo li hev rast kiribû ku mirov tu carî nikarîbû xwe jê xelas bikira. Dema ku Bişar ji heftê carekê diçû ber deriyê wê û ji bo rojekê lawê xwe dianî mala xwe, ê efrikî jî keça xwe dibir mala wê û li ber derî pêrgî hev dihatin. Seydo bi xwe pir zor anî. Ew yeka han wek heqaretek mezin bi kultura xwe re dît û ji bo guheztina Gulnazê bi Circîs re kete têkiliyê. Circîs qanîh kir. Bişar jî piştî ku bi Gulnazê re zewicî û Gulnaz anî Swêdê, bi gotina Seydo rabû û rêya wê ji ser temamê dezgahên swêdiyan birî. Bi qeweta bêrika xwe, ew ji kursan qut kir û ne hişt ku hînî zimên bibe.

Gulnaza ku mêrê wê ew kêmi tişteki ne dihişt, mîna Sarê xwe girêdida û herwiha bi çavên wê jî li xwe dinerî, geh bi mêrê xwe re û geh jî bi zarokên xwe re li temamê Swêdê û welatên Ewropayê kurmanckî geriya, peyivî, xwar û vexwar û da û stend. Civata kurdan li mala wê tev-digeriya. Govend û reqsên kurdistanî li mala wê dibûn. Televîzyona tirkî qedexe bû. Kasetên wan jî. Çi tiştê ku navê tirkî li ser ba ne dihat mala wê. Heta bi zaroka wê a heft salî jî stranên Gerebêtê Xaço û herwekî din digot. Def, zirne, bilûr, ney, erbane, ribab hemû li mala wê hebûn. Hindurê xwe bi tiştik miştikên kurdî xemilandibû. Her derê hindur tije kitêbên kurdî bûn. Ji her pîrekê bêhtir wê bi kurdî dizanîbû bixwenda û binivîsanda. Zarokên wê jî. Mêrê xwe bi alîkariya nivîskarên kurdan re talan kiribû. Li gora wê, nivîsandina bi kurdî hebûna kurdan diparast û ji ber hindê jî nivîsandin li ba wê, di ser her tiştî re bû. Ji wê komeleyê diçû komeleya din. Ji vê civînê bazdida

civîna din. Hofkeke kurdî li ku ba Gulnazê li wir bû. Jini-
kê ew Bişarê ku di wextekî de bi şoreşgeriya xwe wek
mirovêkî tirovirî di nav xelkê de dihat naskirin, bi qasî
çiyayekî bilind kiribû. Xwe jina malan, xatûna mendere û
qesrên axan û birêvebireke kultura kurdî didît. Kultur û
urf û adetên kurdî di wê de gihabûn hev. Gulnazê Xemlek
bû. Lê gava ku hat û xerab bû, xerab dibe.

Piştî ku ji xezûrê xwe Luqmên re nameyek bi kurdî
nivîsand û rêyî Nisêbînê kir, bi xwe hisiya ku bi kurdî
nivîsandiyê. Li xwe xist. Lê ma fêde dikir. Bekçiyên ku li
postê her tişt saxtî dikirin, nameyê digihînin yuzbaşiyê
tabûrê. Yuzbaşiyê ku ji heftê rojekê hakimî li mehkemeya
Nisêbînê dikir jî, hema yekser berê xwe dide Zorava.
Wextê şîvê ye. Şîv li ber hemîyan e. Şîv li gora dilê Gul-
nazê ye. Girara bi sersipîk e. Û Luqman jî di nav wan de
ye û nuh dest bi xwarinê kirine. Yuzbaşî bi eskerên xwe ve
mîna wawîkan dadidin hindur û bêgotin cercûrê demaça
xwe di serê Luqmên de vala dike. Piştî vê bûyerê, tisqa li
wê Gulnaza ku mîna gulekê di nav berfa Stockholmê de
serî hildabû ket; her bi wir de çû bi ser berfê de tewiya û
tewiya û ji nişkê ve bi bahoza Swêdê re ber bi ezmanê
Kurdistanê de firiya. Di wesyetê xwe de xwestibû ku wê
li ba Sarê veşêrin. Lêbelê eskeran qebûl ne kirin û ew li
Nisêbînê veşartin.

BEŞÊ SISÊYAN

1

Circîs bi kuştina Afatê stilîfî re, dîsa bû xwê û kete êgir. Xwe berizand zarokên xwe û careke din doza ku rahijîn sîlehên dewletê û bi çekdaran re şer bikin li zarokan kir. Lêbelê kesî dîsa bi a wî ne kir. Piştî ku li wan şidand, wan jî ji bo çendeyekî xwe ji gund da alî. Bi çûna wan re Circîs dîsa rehet netebitî. Çû Midyadê; xwe gihand serkêşê pîberan û li ser ku birek peyayên wî texe gund pê re rûnişt. Serkêş axayekî ku bav û kalên wî hîn ji dema osmanîyan de zilamên dewletê bûn. Axê xwe da ber pazdeh pîberên bi zêc û zar. Circîs qebûl kir û nigdan vegeriya. Bi lez û bez xanî ji wan re tekûz kirin û li bendî ha wê hevalbendên wî bîn û bîn bê sebir sekinî. Piştî ku du hefteyek bi ser qewlê wan ket û kesek ne hat gund, bi rêya telefonê xwe gihand axê û ket qirika wî. Axa jî ji devjenga pê re reviya û di a din î rojê de peyayekî xwe î ku nasê wî bû rêyî gund kir. Digel ku peye jî gotina axê a dawî jê re got, dilê wî dîsa ne ket cih.

«Apê Circîs, dev ji çûna xwe û Midyadê biqere. Tu here jî bê fêde ye. Axê pir li ber qomandaran da. Lê ne bû. Qebûl ne kirin. Û heta hinekî erza wî jî şikenandin...»

«Erê ji bo çi?»

«Ez çi zanim.»

«Ma ne qaşo mêrik delalîkê ber dilê wan bû. Torê ji wan re fetih kir, Torê!»

«Pêşî pê dişêwirîn û yeka wî ne dikirin dudu. Lê ew pêşî bû, apo...»

«Li Torê kurmancekî bi du qurûşan ne hişt. Û niha jî guh lê nakin, ha!»

«Rast e, mêr di me de ne man. Lê ez hêvî dikim ku tu bi vî rengî, bi wî re jî nepeyive. Binere heger esker bela xwe ji we vekin, vê carê jî wê ew ê bela xwe ji we veneke û êrîşa toriyan bîne ber devê deriyê te.»

Xwe aciz kir:

«Na na hema mineta wî jî li carê wî alî. Ma ne hey ne bi qasî çawîşê Stilîlê mezin e.»

«Pêşî bi qasî generalekî mezin bû.»

«Lê niha?»

«Niha jî bi qasî eskerekî gotina wî li ba qomandaran derbas nabe.»

«Ev e tirk, tirk wilo ne. Keysperest in. Li ber a xwe ne. A wan heta ku girêka xwe bi pişt heçî xînin. Ma esker ên ku mirov piştta xwe bi wan qewîn bikira!»

«Ew jî rast e, lê de ka em çî bikin, apo? Ma me neda dû Reyis jî? Belê. Lê qelp derket...»

Hîletê wî ji Reyis diçû û mêrik jî gotin anî bi Reyis ve girêda. Dîsa hat ser mijara berê.

«Min tiştêk fêhm ne kir, wilo çilo ye? Ev qomandar li aliyekî doza pîberayetiye li me dikin û li aliyê din jî rê nadin ku em pîberan têxin gundê xwe.»

«Wê ji min nepirse, ez xulam.»

Piştî vê hevdişînê bi du rojan, dîsa rêya Midyadê girt. Lê axê xwe ji ber vedizî. Circîs bi darî wî ne ket û polîpoşman vegeriya mala xwe.

Di wê navê re Reyis jî keft û lepta wî bihîstibû; mijar cidî girtibû û li ser sekinîbû. Reyis di vê kuştinê de, bi rastî jî ji bo ku ber dilê Circîs bigire, tiştê ku divabû bikira kir.

Lê Circîsê ku her gav bi çavê eskerê herî pîs lê dinerî, guh nedayê. Ma wê çawa guh bidayê? Heta ku dostê wî ê ezîz Afat ne hatibû kuştin jî, Reyis Afat û Yastar Elo «ajanên Mosadê» ilan kiribûn û di derbarê wan de propagandeye xerab meşandibû. Û bi ser de jî sê sîxurên ku destê wan ketibû xwîna Afat, bi «sed hezar mark û dolarên Afat» re dev ji Reyis berdabûn, hatibûn girtin û ji serî heta binî her tişt gotibûn. Circîs bi van hemiyên hisiyabû.

Sûcê Afat jî çima ku li nav tirkên dizî û xerabî dikir.

Metoyê ku xelkê herêmê navê wî kiribû Afat, bi rastî jî bûbû afat û temamê afata xwe bi ser tirkên de rijandibû. Gundiyên ji bo ku kufletê xwe bi salê xistana, her sal di mehên havînan de berê xwe didan Stenbol û izmîran û di avaniyan de kar dikirin û Afat jî diçû ew avanî dihedimandin. Deremêt dixistin bin avaniyên vala. Şekir diavêt nav benzîn û mazota terempêlan. Lastîk şîş dikirin. Lûleyên avê dişkenandin. Birkên avê qul dikirin. Camê dikanan jî hev belawela dikirin. Mal û pere didizîn. Jin dixapandin, mêr dişelihan. Di kulekên qedemgehan re derbikên demaçeyên zarokan di serê du têlan re derbas dikir, diavêt hindur û dû re jî diçû radihişt cuzdanên wan. Guhên wî dilebitîn. Serê wî di xerabiyê de mîna seetê dixebitî. Lê digel wî haweyî jî bi qasî destbirakê xwe Yastar Elo jîr û zana ne dihat. Heta mirov dikare bibêje ku ne digiha toza wî. Ferqa wan a herî mezin ew bû ku Yastar Elo jî maldariyê nefret dikir û bi kîsan pere li ber êgir berdidan. Pere him ne didan kesî û him jî mîna Afat di xerabkirina Tirkiyê de bi qasî ku hevalê wî razî bûba, bi kar ne dianîn. Û bi ser de jî dişewitandin. Pereyên saxlem diqetand û bi ên qelp karê xwe dimeşand. Yastar Elo yekî wilo bû ku heta

dikarîbû ji çavên bûkan jî kil bidiziya! Afat ji sala 1966an de biryara xwe û afatkirinê dabû. Stilîlê gundê wî bû û li gundê xwe 'îlk okul' dixwend. Ew û Yastar Elo bi hev re bi kurdî peyivîbûn û kurdî jî qedexe bû. Mamoste her yek ji wan bi du wereqeyan ceze kiribû û bi ser de jî him têra wan li wan xistibû û him jî ew di «Oda Reş» de heta êvarê bê nan û av girêdayî hiştibûn. Li ser wê beleya ku hatibû serê wan, soz bi hev re dabûn û gotibûn «heta ku em sax bin, em ê ji xerabiya tirkan pê ve li tiştêkî din ne fikirin.» Dev ji dibistanê berdabûn, xwe li hînkirina xerabiyê şidandibûn û heta ku bûbûn xort, xerab fikirîbûn. Di sala 1982an de gava ku li Tirkiyê dest bi karê xwe ê dijwar kirin, herdu jî bi jin û zarok bûn.

Afat û Yastar Elo di salên dawî de bi qasî ku çekdaran ji xwe bidexisînin û Reyis jî tam bikin dijminê xwe, li Tirkiyê mesele mezin kirin. Bi mal û milkên sivîlan re vê carê jî berê xwe dan malê dewletê. Van herdu mirovên «edûtirk», ji xortên kurdên ku bi nav Tirkiyê de terqiyabûn, du-sê çete çêkiribûn û bi van çeteyan agir li tirkan dibarandin. Di her warî de xwedî imkan bûn. Destên wan digiha her derê û bi kîn destên xwe di her derê radikirin. Têrperê bûn. Pereyên ku li ba wan bi qasî axê pir bûn. Sîleh û cebîlxane, êlekên polayî, terempêl û bi sextekariyê ve girêdayî dinyayek mohrên wan hebûn. Û Afat jî ewqas imkan di xerabiya li himberî tirkan de bêwestan bi kar dianî. Insan dikuştin, insan direvandin, otubosên belediyan, dikan, banke, daristan û hwd. dişewitandin. Pirên xewlecîh deremêt dikirin. Bombe dixistin vargonên trênan, terempêl û bermîlên kewş û çopê. Xelkê Tirkiyê û bi taybetî jî ê Stenbolê di demeke kurt de bi kiryarên wan

re ji desthılanîn ket. Serî li polîsên ku nizanîbûn bê derb ji ku ve tîn, geriya û nehişî bi vir de û wir de beziyan. Di dawiyê de ji partiya Reyis ketin xuşûşê û li her derê dest bi girtina alîgirên wê kirin. Reyis jî piştî ku di rojname û kovarên partiyê de berpirsyarê bûyeran Afat û Yastar Elo destnîşan kir, birek sîxurên xwe ên bijarte pevxistin û berê wan da Tirkîyê. Sîxuran jî ji dil û can xwe danê û li erd û ezmên li Afat û Yastar Elo geriyan. Mafir, çend sîxuran li Izmîrê xwe gihandin Afat û bi dostayî xwestin ku bi rêya wî xwe bigihînin Yastar Elo jî. Lê ecele li xwe kirin û li bendî gepa herî xweş neman. Bi dostaniyeke maqûl Afat dan dû xwe û çûn Kadîfekaleyê mala yekî omerî. Xwediyê malê mirovekî navser bû. Rîha xwe di kar û barê kurdariyê de sipî kiribû; gelek caran hatibû girtin û mala wî di bin kontrola polîsan de bû. Mêrik ne li mala xwe bû. Jina wî a ku sîxur nas dikirin li malê bû. Sîxuran piştî ku di hindurê malê de Afat xistin çewêl, devê çewêl girêdan û dan ber kêran, çewal li wir hiştin û bi yek tûşê re xwe ji Izmîrê dan alî. Jinik behetî û kire hewar hewar. Polîs berî cîranan pê ve gihan û her tişt dîtin. Piştî bûyerê bi çend seetekî jî mêrê wê girtin û mezbete li ser mezbetê lê şidandin. Mehkemeyê jî li gora van mezbeteyan bi mêrik re kir û miebed ceze dayê. Ev mirovê ku di nav kurdan de wek kurdperwerekî mezin dihat naskirin, li girtîgehê piştî çar salekî bi nexweşiyêke pîs ket û mir. Bi mirina wî re partî jî lê xwedî derket; ala xwe bi ser tabûta wî dakir û ew li Kurdistanê li gundê Fafê veşart. Digotin ku çend çekdaran jî li ser gora wî, ji şerefa qehremaniya wî re çewalek fişek berdabûn.

BEŞÊ ÇARAN

1

Di dawiya sala 1993an de rengê şer û pevçûnê yekser qulipî. Li çiyar bi haweyekî û li gund û bajaran bi haweyekî bû. Li çiyar dest, ling, ser û guhên mirovan hatin jêkirin. Li gundan bi kevir û daran, derbên qezetoreyan û xinceran û li bajaran jî di hindurê malan de, li ber deriyê dikanan, di hindurê mizgeftan û sikakan de mirov hatin kuştin. Li çiyar kuştî binax ne bûn; li gundan bi rojan term li erdê man; li bajaran bi êvarkî re karmendên belediyê term rakirin goristanan; neşûştî, bê kefen, bê selewat û tekbîr, qîr û halan, terqîn û mela, bi dozerê veşartin. Ji balafîran bombe hatin xwarê, agir bi dar û deviyar ket. Agir li ruhberan lîst. Çiya di nav dûmanê de man. Insan perçe perçe bûn. Ê bi insanan re teyrik û tîlûr û teba jî şewitîn. Bêhna kelaxên zîvar zîvarî ji her derê çiyar fûriya. Insan di nav paletên tenqan de bûn nanik. Ji helîkopteran bi saxî keç û xort bi ser gund û bajaran de hatin xwarê. Bi derbên topan, zinarên herî asê hilweşiyar. Bi guleyên panzer û tenqan kolanên bajaran, bajar li erdê sekinîn. Mirovên jîr û zana di êşkencexaneyan de mîna pez hatin gurandin. Dezgahên ku di nav xelkê de wek bingehê demokrasiyê dihatin zanîn, di xwînê de fetisîn. Fermandaran av ji ser kolanên bajaran birin û tîlên elektirikê bi damarên dilê xwe ve girêdan. Çawa xwestin wilo tevgeriyar. Kanalîzasyonan bajar genî kirin. Sûk paqij ne bûn. Li postexaneyan bekçiyar kar meşand. Li nexweşxaneyan dîsa esker û polîsên sîvîl karê doktriyê kirin.

Piştî ku komutan bi cilên sivîl di şûna walî, qeymeqam, hakim û sawciyan de û li belediyan jî zilamên wan rûniştin, vê carê jî di bin seroketiya mirovên guhbel û polisên sivîl de, li her gundê ku wêran ne bûbû hawe bi hawe komele, li her navçe û wîlayetê dîsa komele û buroyên partiyên vebûn. Li gundan berpirsyarê mafê insanên esker û ê daristanan jî bûn pîber û hemiyên jî insan kuştin û daristan şewitandin. Ji wan bêhtir kesekî behsa insanîyetê, heq û hiqûq, qanûn û edaletê ne kir. Ê bi qasî wan jî tu kesî pê li heq û hiqûqê ne kir.

Eskeran li herêma Omeriya, Torê û Xerza çûna çiyê li xelkê qedexê kirin. Li herêma Botanê û derên din jî wilo kirin. Bi vê qedexê re li van herêman pez nema. Kîloya goşt bû bihayê zêr û peyde ne bû. Rez qeliyan. Mar û teba pîr bûn û bi vir de û wir de kişiyên.

Di nav vê bahozê de çekdarên Reyis jî bi qasî ku xwe di qul û qulêran de veşêrin, qels ketin. Eskeran jî hin kurdên santore û kurdên ku çekdaran zikê wan êşandibû, komik bi komik xwe pev xistin, bi demaçê û kincên sivîl geriyên û li gora qinyata dil, li vir û li wir mirov kuştin. Lêbelê dîsa jî kuştina herî bi xof, «Sofik»an kirin. Mîna keriyên wawîkan deh deh-bîst bîst ji vê malê xwe dadan mala din. Bi keleşkofan li kolanên bajaran geriyên û her kesê ku bêhna kurdayetiyê jê dihat, teriyeke «minafiqiyê» pê ve kirin, «zilamê Reyis e» gotin û bi haweyekî barbarane kuştin. Di şerê li himberî wan de, bi rastî jî çekdarên Reyis demeke kurt, baş li ber xwe dan. Xelk parastin. Kuştin û hatin kuştin. Lê piştî ku vekişiyên û meydan bi carekê ve ji sofikan re berdand û sofikan jî li xelkê tam şidand, vê carê jî koça mezin dest pê kir. Ji Nisêbînê heta

ku sofikan mirovekî bûnisrî di hindurê malê de û li pêş çavên kufletê wî ser jê ne kirin jî, karwanê koçê bi qasî ku hin kolan bi carekê ve vala bibin ewqasî mezin ne bû. Lêbelê bi kuştina yekî darî re ev koç giha bandevê. Sofikan, mîna malê mazatê kuştin pêşkêşî xelkê kirin û gotin «tu çawa dixwazî em ê wilo te bikujin; ji xwe re rengekî kuştinê hilbijêre!» Mirovê darî jî ji wan xwest ku zarokên wî hemîyan ji hindur derxînin, xwe têxe nav livînan, lihêfê bikişîne serê xwe û bê kuştin. Wilo kirin. Lê carinan jî li mirovê ku wê bikuştana guhdarî ne kirin. Li Batmanê keçek bi sebeba ku hinekî sêngvekirî û servekirî derketibû sûkê, li ser rayên trêne girêdan û trêne jî ew perçe perçe kir. Li Farqînê jî jinek avêtin tenûrê. Di nivê sûka Mêrdînê de jinek tena derpî gerandin û dû re jî serê wê pelixandin. Jinik bi pantor bû. Li ber devê deriyê lîsa Qosarê zendê keçekê kêr kirin. Keçik zendtazî bû. Li Nisêbînê jî li çend keçên pazdeh-şazdeh salî wilo kirin. Li kolan û sûkan keç û jin, di bin ebe û foteyên reşxerîqî de mîna celadên giyotînê xuya bûn. Zarok, xort, zîlam û pîr bi kum û tizbiyan geriyan û dan selewatan.

Çekdarên Reyis piştî ku bajar bi carekê ve ji mirweta esker û sofikan re berdan, vê carê jî qeweta xwe li çîyan dan ser hev û bi haweyê ku maka temamê xerebiyan pîber bi xwe bûn, her roj êrîş birin ser gundên wan. Li himberî vê yekê esker jî vala ne sekinîn. Digel pîberan bi wan re him şer sincirandin û him jî di çîya û newalan de mayin danîn. Çekdaran jî wek van kir. Di rêyên ku ji gundan derdiketin, xaçerêyên çol û çîyan, çiv û zîvronekên sikakên rezan de mayin danîn. Bi van mayinan gelek kes perçe bûn. Û pîrên wan jî dîsa zarok bûn.

Di her êrîşa çekdaran de bi kêmanî deh-duwazdeh kes hatin kuştin. Ji herdu hêlan jî mêr diketin. Lêbelê zembe-lîlkên ku ji xwîna zarok û heywanan diherikîn, ji ên çekdaran û gundiyan jî pirtir bûn. Arpiciyên ku çakdaran bi kar dianîn, mîna topên osmaniyan, ter û hişk didan ber xwe û derûdor di nava êgir de dihiştin. Li gundekî Torê bi tenê ji malbatekê, bi yek carê re şazdeh zarok hatin kuştin. Çekdarên ku zarok di propaganda xwe a li himberî ronakbîrên kurd û tirkan de wek serweta welêt bi nav dikirin, bi şev girtin ser gund û dest bi dest bombe avêtin hinduran. Li herêma Botanê jî carekê bi komkujiyeke hîn ji vê mezintir rabûn. Lê ew bi haweyekî din bû. Doza aşitîyê li serekê pîberan kirin û li ser «bextê kurmanciya kevin» bext dan hev. Serek rê da wan û ew jî bi qeweteke giran kişiyan gund. Piştî ku çend dist goşt û girar xwarin, her yekî ji hindama xwe de li pîberan reşand û xwe dadan malên wan. Bi dû ku gund di xwînê de hiştin û reviyar, vê carê jî esker û tîm hatin gund. Esker û tîman jî zarok û pîrekên ku sax filitîbûn, kuştin. Termê hemiyar li meydana gund rêz kirin û agir berdan xaniyan. Digotin ku ji Tirkiyê û heta ji Ewropayê jî gelek rojnameger li gund civiyabûn.

2

Ji çar aliyên welêt insanên ku agir li xanî û avaniyên wan, li mal û milk û mizgeft û Qurana wan dilîst, mîna gêrikan kişiyar Diyarbekirê, Tirkiyê û Ewropayê. Çiyayî bûn, deştî bûn, gundî û bajarî bûn. Di nav wan de axe, eşraf, beg, şêx û mela hebûn. Dewlemend hebûn. Ên ku

qet bi êşa birçîbûnê nizanîbûn, qirêj û gemar ne dîtîbûn hebûn. Û hemû jî talan bûbûn. Çiya û newalên xwe, deşt û zozanên xwe, gund û bajarên xwe berdidan û bi dinyayê de diterqîyan. Ne malbatek û deh-duwazdeh hezar malbat, ne eşîrek û çil-pêncî eşîr, ne gundek û du-sê hezar gund, ne navçeyek û pêncî-şêst navçe bû. Kom bi kom, qor bi qor, pêl bi pêl û bêwestan dihatin. Ferman bû. Halan bû. Talan bû. Lêdan û kuştin bû!

Li Diyarbekirê dê weledê xwe avêt!.. Her derê wê tije insan bûn. Bi hezaran zarok di kuç û kolanên wê de ji nêza giriyan; bûn parsek û xwe avêtin hindurê malan. Kal û pîrên ku bi ser êşa xwe de dinaliyan, mîna kûçikan di nav kevnoktên rizyayî de û wilo li ber çavên her kesî bi ezabekî pîs mirin. Bi deh hezaran gundiyan birçî û tazî xwe dan ber bedenê da bistirin. Lê stara çî!.. Ji qul û qulêrên bedenê her sibeh cendekên zarokan derketin. Dayik di bin lat û berqefan de zan. Deh çêbûn, neh mirin. Ji bîst dergûşan du-sê dergûş. Bi sermê re qerisîn, bi germê re fetisîn. Beden bi bedena wan re bû yek. Ew bedena ku bi stûnên tarîxa wan bilind bûbû û tîr û rimên imperetoran nikarîbû derbas bikira, gurzên fêris, betil û pêhlewanan nikarîbû çimekî wê bifiranda, topên kemalîstan nikarîbû qul bikira, mîna beretan li erdê pijilî. Vir bû goristan; goristaneke ku bûbû stara xwênîyan û di bircên wê re dergûş difiriyan çemê Dicleyê. Zarok di kulekên tarîxa wê re hatin xwarê û perçe perçe bûn. Ji her derê vê bedenê dengê qîr û hewar û nalînan bi ser bajêr de bilind bû. Kortikên çavên xatûnan ji girî, mîna newalan kûr çûn. Ruyê kezîreş û kezîzeran zervedan û lêv çilmisîn. Çavên wan ên xumarî, mîna ezmanê ku barana xwe dibarand, di nav reşaya

xeşîmeyên bedenê de çênî xuya kirin. Lê westiyayî, melûl û melûl. Zarok hestî û çerm man. Li vir jî dan dû wan. «Wey li minê! Haho li me bêkes û li me hêsîran!» Li wan xistin, girtin û kuştin. Li vî bajarê ku tije kerxaneyên seyar bûbûn, tîman li deriyê her kesî xist. Polîs, esker û tîman jin û mêr her kes di êşkencexaneyan de şilfitazî kirin. Kuştin, birîndar kirin û avêtin çemê Dîcleyê. Termên perçekirî di nav çopa bajêr de her roj hatin dîtin. Li ber deriyê her dikanê, li ser her rêyê, di kuçên herî ronî û tarî û di nava sûkan de esker û tîm sekinîn. Tenqan bajar rapêçan. Panzêran duryanên rêyan zeft kirin. Erê!.. Vir dilê Kurdistanê bû, zend û çepilên bakur, başûr, roava û rohilat bû. Qiral û qeranan, padîşah û mîrekan li vir di berpala memikên dîlberan de govenda herî mezin gerandibûn û hikim li Mekê, Medîne û Qudsê kiribûn. Betil û pêhlewanan ji vir xar berdabûn «Selefên Siwarên Kufre» û di çol û beyarên ereban de dabûn ber devê şûr û rîman. Impe-retorên ku devê dinyayê diçirandin hêsîr kiribûn. Fêrisên herî bi nav û deng, birêvebirên herî jîr û zana, alimên herî mezin dîsa jî li vir bi dar ve bûbûn.

Erê!.. Vir wilo bû, îcar gelo li nav tirkan çawa bû?

Ne av û ne xwarin, tişteke di ber wan re ne digiha. Didi-zîn, direvandin, bi şev diketin malan û devê xwe li ber her kesî xwar dikirin. Fêkiyên xerabe didanhev, çi tiştê ku bi navê xwarinê didîtin radihiştênê û dixwarin. Bajar di bin wan de ketibû.

Dilê dewlemendan pêşî bi halê wan şewitî, dû re ji wî dilê qetran herikî û pişta xwe dan wan. Ji her kesî bêhtir dikandaran nefret ji wan dikir; ji her kesî bêhtir xwediyên aşxaneyan erza wan dişikend; ji her kesî bêhtir nanpêjan

ew ji ser tenûrên xwe diqewirandin; ji her kesî bêhtir eskerên ku nobet li ber deriyê firinan digirtin li wan dixist û ew diavêtin erdê.

Sêng û berên keç û jinan bê gokên zêran, qirikên qulingî bê morî û mircan, newqa zirav bê kember mabûn. Xizêm, guhar, hingulîsk, bazin, xirxal û heta bi xelekên di tiliyên xwe de jî firotibûn. Bi zatorê, janazirav û tîfoyé diketin. Mirinê mîna tîm û eskeran, piçûk-mezin her kes dabû ber xwe. Rê û rêwanî di goristanan de ne mabû. Û temamê goran jî bê nav, bê kulîlk, bê rihan û gul û nêgiz, şitilên dar û beran. Mirov li goreke neqîşî, ya jî bi bend û dîwar rast ne dihat. Gorên hemiyar jî mîna cesedê wan bi erdê re bûbûn yek. Xêr û xêrat hatibûn ji bîr kirin. Heta bi şekirê etaran jî li ser tu gorê belav ne dibû. Mûlida çi? Nanê miriyên çi? Şîva miriyên çi? Heta bi terqîn û yasînên wan jî betal bûbûn. Heqê kefenekî bi kesî re tune bû. Hemû jî mîna miraran binax dibûn.

Erê!.. Vir Diyarbekirê bû. Lêbelê li bajarê Wanê jî wilo bû. Û heta belkî xerabtir jî bû.

Li zozanên Serhedê gundek jî li ser lingan ne hiştin.

Li kabên xwe dixistin:

«Ax ku hema min ji van zarokan re çengikek şekir, yan jî cûmek goşt, yan jî çend gez nanê sûkê peyde bikira! Lawikê min, vî şekirkî bixwe da ber dilê te bigire. Serê min bi gorî lawo, wey li bextê dêya te be, li min porkurê, lolo lawo!...»

Mîna wawîkên nav mayinên binya Zorava, bi ser Xwedê û pêxember de dizûriyan:

«Şêrinê ber dilê dêya xwe, ruhê min, tu ê bi kurtêlên bermîlên çopê nexweş bikevî! Bes wan qaşilê zebeşan û

wî fêkiyê genî bixwe!...»

Zarokan girtibûn her derê. Û ji her derê mîna cewrikên kûçik û çêlikên pisîkan dengê nûze nûza wan dihat. Mêr bi jinê re, dê bi bavê re, xwuşk bi birê re, bira bi birê û xuşk bi xuşkê re, ji ber deriyê vê aşxaneyê ber bi deriyê a din de dibezîyan. Ew bêertz dikirin. Lê wan nizanîbû ku birçîbûn çendî zor bû! Birçîbûn bêexlaq bû, birçîbûn rape-rîn bû, birçîbûnê ew «şeref û namûs û exlaqê ku ji islama wan girtibû» nas ne dikir. Û heta bi Xwedê û pêxemberê wan jî bêminet dikir.

Xwe li ên bi qerewat digirtin. Qerewat remza medeniyetê bû. Wilo xistibûn serê wan.

«Ez xulamê te me çend qurûşekî bide min, da ez hinekî zikê van zarokan têr bikim; bila xêr û setqa sax û miriyên te be...»

«Siktir ol pîs terorîst! Kaprak adam!...»

«Qepraxê çi ez xulam! Ez derketî me, ez rebenekî Xwedê me, ez bê kes û kûs im. Ma tu rewşa min nabînî!..»

Destê xwe lê radikir:

«Kûçik, tew hîn dipeyive jî!» digot û lê dixist.

Xwe li dikandaran digirtin û bi îske îsk stuyê xwe li ber wan radidan:

«Ez di bextê namûsa te de, zarokên min xwas û şilfîta-zî ne!...»

«Biceheme, teres!..»

Jê dipirsîn:

«Lê lê jinikê, ma li ser çi hûn di van deran re derketin, lê? De ka were pala xwe bide a min û bêje... «

Digiriya, porê xwe dikişand, li serê xwe dixist, dev canê xwe dikir:

«Ah îcar ev ji min kê mabû! Lo lo qewado, ji min nepirse, nepirse!» digot û xwe ji ber çavan winda dikir.

A din pala xwe didayê û digot:

«Hinekan bombe avêtin hindurên me û bi dû wan de jî hin hatin û agir bi temamê malê danîn. Aha ez û vê zarokê bi tenê xelas bûn...»

Mîna ku kesî kes nas ne dikir, her yek ji aliyekî dinyayê hatibû, ji hev fedî ne dikirin. Belediyê car carê bi qemyonan nan belav dikir, hemiyana bi hev re êrîş dibirin ser qemyonan. Li vir dîsa zarokên ku nan dipûrisandin, di nav lingan de telef dibûn. Pîremêr û pîrejina jî. Ji bilî esker û polîsan, bi kelbetanan jî mirov nikaribû devê wan ji hev vekira. Bi qasî ku çekdar ji Reyis ditirsyan, ew jî wilo ji hev ditirsyan. Wan jî mîna çekdaran ji hev re ne dixwest û bi şik li hev dinerîn. Reyis mîna hewrekî reş bi ser mejiyê wan de nixumîbû. Wek ku cin ji hesin bitirse wilo jê ditirsyan.

«Vî pîrê ku di nav van potikan de xwe bi ser hev de qijilandiye, pîber bû, nêzîkî wî nebe, ha!»

«Binere, lê binere, hefza xwe ji wî mirovê ku di devê wê berqefa tarî de rûniştiye, bike!»

«Çi kiriye, çi, çi?»

«Eskerana di mala wî de bi şervanekî re kurekî wî kuştibûn û partiyê jî ew xayin ilan kiriye.»

«Weyla, tew heta niha hîn saxe jî, ha! Ê ne ez ê îşev di ferşîkê bin serê bavê wî. ...!»

«Kuro rebeno, ev kalekwîrkê ku li wê navê digirî, ne melê mizgefta mehela Qijlê bû, hi?»

«Keçê hişşş, dengê xwe neke, şervanan jê re digot ‘Melaminafiq’.»

«Aaaa ew zilam, axayê eşîrê bû. Û ew ê din jî şêx bû.»

«Îcar ew çima ketine vî halî?»

Qewadên bajêr li vir û wir xwe dadidan wan.

«Ê ne te nedît kekê, bê min şevê din ew hirmeta han çawa dikila!»

«Te bi çiqasî kir?»

«Bi heqê xwarinekê.»

«Kêkê, ez ê du xwarin bidim ser...»

«Binere, li wê fistiqê binere, ew ya benqek pere ye ku em wê li stenbol û izmîran bifroşin...»

Tîman ji xwe re direvandin. Polîs di meqamê xwe û hindurê terempêlên dewletê de diketin ser zikê wan.

Hemiyên jî xwe têkçûyî didîtin. Bi destpêkê re ji wan re gotibûn, hûn dê û bav û kalên me ne. Wan jî bi çavên dê û bavitiyê li wan nerîbûn û her tiştê xwe dabûn wan. Azadî xweş e, serbestî rûmet e, gotibûn. Bawerî bi wan anîbûn. Xelasî bê mal û can nabe. Mal û canê xwe jî pêşkêş kiribûn. Xwe bikujin! Xwe perçe perçe kiribûn. Xwe bişewitînin! Xwe kiribûn xwelî. Dev ji zêc û zarên xwe berdî! Dev jê berdabûn. Rahijîn sîlehan û hilkişîn çiyê! Hilkişiyabûn. Yek ji bo hemî, hemû ji bo yekî. Wilo kiribûn. Yek bi hemî û hemû jî bi yekî. Ketibû serê wan. Partî Kurdistan e. Kurdistan partî ye û partî jî Reyis bi xwe ye ji wan re gotibûn. Û ew jî hemû bûbûn bahola Reyis. Lê Reyis jî mîna cesedekî bû. Ne têhna jiyanê jê diçû û ne jî bêhna jiyanê jê dihat. Rewşa ku ketibûnê tiştek di bîra wan de ne dianî. Ji rojê ditirsiyan, lê ji şevê hîn bêhtir. Şevên bedenê bi qasî giraniya wê giran bûn. Bi reşaya êvarê re deng û rengê wan yekser dihat guhertin. «Wey li minê! Haho li me hejaran!...»

BEŞÊ PÊNCAN

1

Bi destpêka bihara sala 1996an re di şêl û tevgera eskeran de hin guhertinên cidî çêbûn. Di a Reyis de jî wilo. Cara heftan bû ku yekalî agirbest kiribû û bi ser de jî qeweta xwe a mezin li başûrê Kurdistanê civandibû. Piştî wê biryara wî, eskerên ku ji aliyekî ve zor dabûn koçê û ji aliyekî ve jî li himberî çekdaran şer gurr kiribûn, mîna demên berê li herêmê dîsa bûn desthilatdar û li çiyayên herî asê dest bi avakirina qereqolan kirin. Dû re jî li gelek gundên herêmê hin gundiyên ku di wextekî de pîberayetî qebûl kiribûn û digel wî hawayî jî bi gundiyên herî nêzîkî xwe re berdabûn wan, hêdî bi hêdî anîn gundan. Lêbelê ev yeka han li hin cihan bi sînor kirin. Li gundên ku milk û malê derketiyan bi dest pîberan ve hatibûn berdan, her bi wir de çû şer sincirî. Li van gundan gundî mîna dewrên berê ji hev re derketin çiyê û bi sîlehên giran li ber hev pahn bûn. Li hêla Botanê, dijminayî di diruvê eşîretiyê de geriya û çend eşîr ketin ber hev. Lêbelê toriyên ku di demekê de bi mal û canê xwe ve hevalbendên çekdaran bûn û li ser wan tiştêk di xwe de ne hiştibûn, di vî şerî de dîsa li her kesî ferq kirin.

Di salên ku dabûn dû çekdaran, birek ronakbîrên xwe kuştibûn. Çend kesên ku reviyabûn Tirkîyê, li wir jî ne stîrîbûn û ji ber wan bazdabûn Ewropayê. Dabûn dû wan. Yek li Frensayê û dudu jî li Elemanyayê kuştibûn. Him kuştin û him termê wan nebedî kirin. Mirovê ku li Frensayê hûrhûrî kiribûn û avêtibûn lexemên qedemgehên

bajêr, ji bal întelektuelên tirkan ve mîna filozofekî dihat naskirin. Torî ji berê de wilo bûn. Xwe li ser hevalê xwe perçe dikirin.

Di sala ku Şêx Ehmedê Xiznî «Merqeda Tilmârûf» ava dikir, Kopoyê dêrî jî li sofîyên wan fesidîbû. Berê sofîyan garankî dabû nav mayinan û erdên mayinkirî bi cendekê wan jî mayinan kiribû. Kopoyê serekê qaçaxçiyên ji hindama Dêrê û heta ku gihabû hindama Zorava, mayin ne hiştibûn. Li gora ku digotin, heger dilê axayê dêriyan bi halê sofîyan neşewitiya, erza Kopo ne şikenandiba û jê re ne gotiba, «teres, te torî qelandin!» Kopo wê jî Serê Kaniyê û heta ku digiha Cizîra Bota, erd ji mayinan safî kiriba.

Reyis jî mîna Kopo a xwe di toriyan de dîtibû. Bi ser serfa wan vebûbû û gotibû:

«Bila torî hevalê min bin û mineta her kesî li çiyayê wî alî! Ez bi wan dikarim deh Kurdistanan xelas bikim!»

Ordîyek ji xortên wan damezirandibû û ordî li Kurdistanê belav kiribû. Lê di vê ordiyê de komutanekî torî jî tune bû; hemû çekdarên bê rutbe bûn. Piraniya sîxurên wî jî dîsa torî bûn. Qîmeteke mezin dida wan û karê herî bi xov bi destê wan dikir. Hemû kiribûn grûb bi grûb û mezinê grûban jî ji tirk û kurdên ku nizanîbûn bi kurdî pêk dihatin.

Toriyên ku di dewra Reyis a herî xurt de, bi kuştin û terqandina axayên xwe re axatî rakiribûn, tiştêkî bi du qurûşan di herêma xwe de ne hiştibûn û dû re jî berê xwe bi hev vekiribûn, hevdu kuştibûn û ji ber hev û eskeran derketibûn, vê carê jî li ser ku xwe têxin çavên eskeran, li vir û wir li hev civiyan. Hesabê pereyan û talana mezin kirin û şêwir û mişewira kuştinê gerandin. Hinekan destê

xwe heta bi Ewrupayê jî dirêj kirin û ji wir jî qeflek li xwe vehewandin. Hofkgeran ling ne xistin bin xwe û bi şev û rojê bi vir de û wir de lewlikîn. Di wê navê re eskeran jî xwe kerr kir û guh neda bê ji welatên xerîbiyê kî hat û kê dixwest bihata. Torî di dûmahîkê de, bi hawayê şazdeh bendan derketin holê û bi qepera hev girtin. Bi arpicî, topên destpiçûk, xweşkêş û metilyozên ku eskeran xistibûn destên wan, hevdu hildan çiyê û repandin hev. Etlayî ne xistênê; bi şev û rojê bû qupe qupa wan û kulek di laşê hev de vekirin. Çiqasî şer bi wir de çû giran bû û ber bi Kercosê de kişiya. Di dewra axatîyê de jî li ser vê Kercosê her tim wilo şer bû. Li ser Kerboranê jî. Di dawiyê de kercosiyan piştî kerboraniyan şikenadin û ew di şikeft, xindeq û sarincên Heskîfê de hesirandin. Kerboranî teslîm bûn. Esker hîç têkilî şer ne dibûn. Bi tenê ji dûr ve li wan dinerîn, ewqas. Di vî şerî de, ji bilî mêran, gelek jin û zarok jî hatin kuştin. Êgir li xaniyan lîst, qesr û axur hedi-mîn û heta bi heywanên ku ne ketibûn zefta çekdaran jî telifin.

Li hin gundên derdora Midyadê, agirê şer bi hawayekî din gêr bû. Serekê pîberên Midyadê piştî ku rêya bajêr ji ser van gundan birî û gundî bê erzaq û qût hiştin, bi koma xwe ve her ji çend rojekî ji ser vî gundî avêt ser gundê din û bi kîn li wan da. Gundiyên li dor mehekê baş li ber xwe dan. Lê piştî ku du mezinên wan, xwe bi kuflet ve kuştin, ên mayî jî bê şert û merc teslîm bûn û mezinahiya wî qebûl kirin. Vî mirovî di dema çekdaran de jî wilo dikir. Lê bi hawayekî din: Wî çaxî serekê «milîsan»bû û her ji çendeyekî êrîşa xwe dibir ser gundiyên ne milîs. Di asasê xwe de ne bi tenê wî cih guhertibû. Li herêmê ew kesên

ku di nav xelkê de welatperwer dihatin naskirin û ew berî her kesî bûbûn alîgirên çekdaran, dîsa ew bûbûn pîber û wan zilma herî mezin dikir. Wan pîr kuştibû û talan kiribû; ew pîr hatibûn kuştin û talan bûbûn.

Omerî jî ne kêrî toriyan bûn. Wan jî bi çere mere nizanîbûn. Gava li hesabê wan nehata, li ser gwêşiyekî tirî pêşî diranekî mirov radikirin. Di dewra axatîyê de li ser miştaxan, di hesarên tirî de hevdu ser jê kiribûn. Heger ne ji axayên wan bana, wê qira hev bianîna. Piştî ku eskeran destûra vegeerê dan hinekan ji wan, hatin; bûn pîber û bi gundiyan ku di gund de pîberayetî dikirin re sêl sincirandin. Li Omeriya şerê kurmanciya kevin bi haweyekî din û pîr jî pîs pêfî da. Mîna kûçikan li vir û wir xwe dadan hev. Herêrê têra wan ne kir û vê carê jî li bajarên tirkên di hev re firîyan. Hevdu di nav xwînê de gevizandin. Hatin girtin û kuştin û ji cihê ku lê bi cih bûbûn jî terqîyan. Gelek ji wan zave û xezûr û xal û xwarziyên hev jî bûn. Hema hema hemû jî xwediyê hev bûn. Bi jinan reha wan tam li hev geriyabû.

Li herêrê şêxek ne mabû ku têteta navbera şerê wan û keska xwe biçiranda. Eşîr rabûbûn. Heger hebana axa, wê diranên wan ji kokê de rakiribana û mîna zemanê berê, qoqê serê wan di nav benên rezan de biçikilandana. Heger kinêsa maqûlan ne hatiba vemirandin, wê maqûlan bi şîretan ew hedayet kiribana û li gora urf û adetên kurdan ew agir bitefandana. Şer, stûnên civakê li erdê rast kiribûn û civak ji terizê, berf û baranê re berdabû. Ji aliyekî ve çekdaran û ji aliyekî ve jî eskeran, çî kesên ku tesîra wan di nav xelkê de hebû, kuştibûn û civak bêserî hiştibûn.

Di dawîya şerê xwe bi xwe de, pîberan herêma Omeri-

ya eskerkî li hev payê kirin. Paya mezin jî terî û sadiyan girt. Di eslê xwe de heger çekdaran terî û sadiyên ku di demekê de bêşa xwe kêr dabûn partiyê, bi xwe re ne kiribana dijmin, belkî tu carî jî nebana pîber. Lê çekdaran li talanê wan xistibû. Wan jî gotibû «heger talankirin be, ev karê me ye» û li ba eskeran cih girtibûn.

Omeriyên pîber, di herêmê de bûn beraz û xwe dadan rez û bexçeyên mîrate. Mîna toriyan di rêyan de sekinîn û terempêlên hev saxtî kirin. Di gundên xwe de qesr û xaniyên ku bêxwedî mabûn, li erdê sekinandin. Darên şînokan, hejîr, guhîj û fisteqan birîn. Ew darên tûyên reş û sipî ku her tûyek wan bi qasî gwîzekê mezin dihat, hema hema ne hiştin. Rez û himyên ku ji ber afata eskeran filitîbûn jî, wan qelandin. Dest avêtin goristanan û gorên kesên ku wek dijminên xwe dizanîbûn, ji kêl û keviran kirin; bi ker, qantir û bergîlan di ser wan re meşiyên û gor ji rêxa dewaran re berdan. Toriyan jî wilo dikirin. Gora Elîkê Betê belkî deh caran xerab bûbû û bi peran dîsa hatibû lêkirin. Bîr, çal û sarinc ji keviran dagirtin. Birkên avê xitimandin. Çalê, gundekî kevnare bû û ji vî gundî li dor sê sed-çar sed salekî axayên wan axatî li herêmê kiribûn. Ev gund bi erdê re kirin yek. Agir bi hindurê qesra axê danîn û heta bi alifên hespên peyayên wî xerab kirin. Kevirekî destarkî î bi qul di dîwarê hewşa axê de bû. Renga reng bû. Rişma hespê wî bi vî kevirî ve girêdidan. Ji kevir û wir de curnekî ku ji bo êmê hespê bi kar dihat hebû. Pîberan kevir û curn perçe perçe kirin û her perçeyek bi derekê de avêtin. Hewş li erdê sekinandin. Destarên birxul kirin toz û li ber bê berdan. Çend darên ku li teniştê qesra wî bi çiyê re bilind dibûn û tarîxa eşîr û axatiya omeriyan destnîşan

dikirin, ji kokê de birîn. Li Qurdîsa Eliyê Ehmed û Metîna mala Têhir jî eynî tişt kirin. Eser ji wê Çala ku bi him û gima gergerek, mêrxas û fêrisên omeriyan dihejiya, ne hiştin. Bapîran li vî gundî şewir û mişewira ku Atatirk fermana wan rakiribû, gerandibûn; bi dapîrên pîberên îro re ketibûn gevzekê û bi axayê xwe re binxet bûbûn. Aha ev pîber jî ji wî tuxmî bûn. Lê îro jî?...

2

Eskerên ku di tarîxa Kurdistanê de tu carî li çiyayê Cûdî û Herekolê ne bûbûn desthilatdar, bi xwevekişandina çekdaran re, di van çiyayan de biryargehên eskerî damezrandin. Ji çiyayê Finikê dest bi avakirina qereqolan kirin. Di vî çiyayê ku dibû çar çiq, çiqek ber bi Dihê, yek ber bi Şirnexê, yek ber bi Dêrşewê û çiqek jî ber bi Cûdî de dikişiya, esker bi cih bûn. Eskeran piştî ku piştî xwe qewîn kirin, kişiyên çiyayê Kêrêkiça û xwe dadan kişiyên ku çekdaran ew şerpeze kiribûn. Vir bi hawayê xwe di hindurê heftetekê de safî kirin. Dû re ji vir bi yek bezê xwe avêtin çiyayê Çirçiro û berê xwe dan Cûdî. Çekdaran digel çend gundên ku di xewlecihên çiyê de mabûn, di qûntar, berwar û geliyan de tibabê du heftetekî li ber xwe dan. Hindik bûn û bi ser de jî tu qewet bi hewara wan ve ne hat. Heger nan û av û cebilxaneyên wan xelas nebûya, kî dizane, belkî jî bi wê qewetka xwe, bikarîbana çend mehekî li ber xwe bidana. Du sed û pêncî-sê sed çekdarî, bi sîh û pênc-şeş hezar eskerî re şer dikir. Bixwestana dikarîbûn xelas bûbana. Ne reviyên, xwe kuştin û xwe dan kuştin. Lê esas şerê mezin piştî vî şerî qewimî. Eskerên ku bide-

stxistina Cûdî re tişteki zêde ketibûn çav xwe, ji dest xwe çûn û nehişî bi çiyayê Zêrnîke û Hêrîmya ve hilkişiyên. Lê çawa kilkişiyên wilo jî perçên goştê canê wan bi dar û beran û taht û latan ve zeliqî man. Çekdaran fen li wan kiribû. Herdu çiya jî bi Cûdî re ne dihatin wezinandin. Çiya mîna du girikan ketibûn çavên eskeran û çekdarên ku çend sed hevalên xwe di şerê çendek berê de kiribûn qurbana vî şerî jî, herdu girik yekser bi kemînan rapêçabûn û bêdeng hinavên xwe dixwarin. Hejmara wan li dor hezar û pênc sedî bû. Eskeran bi rohilat re xwe çeng kirin çiyê û ketin hikmê kemînên çekdaran. Lê çekdarên ku komutanê wan, taktîkeke Berzanî bi kar anîbû, dengê xwe ne kirin. Wan çiqasî dengê xwe ne kir, ev ên din jî ewqasî pê de çûn, bi çiyê ve hilkişiyên û ref bi ref li vir û wir belav bûn. Piştî meş û tevgera seetekê bi vî haweyî, ji nişkê ve ji tîmên ku di bestik û newalên çiyê û di bin taht û latan, hindurê şikerên kufarî û qurmê daran de bi cih bûbûn, agir pijiqî û hawêrdor çiya hejiya. Serî li eskeran geriya û çekdarên ku qaşo wê kemînên xwe bernedabana, lê germ bûn, mîna qertelan ji kemînan firiyên û xwe dadan wan. Komutanê wan ê ku heyranê Berzanî bû û xwe wek wî jî girêdabû, di silûmê çiyê de bi çend hevalên xwe ve li ser pêyan sekinîbû, ji vir bazdida wir û bi ser çekdaran de habela hildibû. Ne dixwest ku ji kemînên xwe derkevin. Lê ji bîra kiribû ku bêtêl di destê wî de ye û bêyî bêtêlê, serokhêzan li dera han bihêlin, wê dengê wî ne çûbaya çekdarên di kêleka wî de. Di dawiyê de li serê vî mêrkujê serhedî jî xist û heta ku jê hat qêriya:

«Bijî serxwebûn û azadî, kurd û Kurdistan û şerê mee! Bimire rev û teslîmîyet! De lêxin beranên azadiyê,

lêxin, ez çavên we bixwimmm!» got, dev ji emir memir berda, dûrbîn û bêtêl avêt, bêserî daket û bi tivinga xwe ve li ber eskeran veteqilî.

Lê di vê navê re jî ji çend çekdarên ku di ber re bazdabûn, yek hate kuştin. Wî nav di xwe da. Keça ku hema li binya wî bû, jê re lîland. Bi lîlandina xwe re jî ji nav çavên zinêr çeng bû wê navê û bi keleşkofa xwe rikêbî ser qefla komandoyan kir. Lêxistin. Wê dîsa lîland; kumişî û bi ser darê de hate xwarê. Ev ê din ew dît. Piştî ku du bombe li ser hev di wan werkir, dîsa nav di xwe da û li dora xwe zîzbû. Herdu bombe jî li nav wan ketin. Vî jî mû ji Serdêr bernedabû. Dema ku diteqiya, şer li ser girandibû û mîxferan li hewa dilîst, ji mêraniyê kîsikê gunên wî bihustekê vediziliya û li derdora xwe çeng dibû. Şer giran bû û çiqasî bi wir de çû erd û ezman hejiya. Dîsa agir bi çiyar, car û newalan ket û li dar û deviyan lîst. Top, arpicî, tematêk û metilyozan pozê zinaran firandin û bi newalan de latên herî mezin û cendekên lawên bavan gindirîn. Li hev germ bûn û bi xezeb di hev re firiyar. Ji kelaxê esker û çekdaran cokên xwînê herikîn, xwîn rabû û her derê mîna kulîlkê sor veda. Balafir hatin. Ê bi dû wan de hema ne bi gelekî, helikopterên skoskî. Lê ne balafirên û ne jî helikopteran dikarîbû tiştek bikirana. Esker û çekdar ketibûn nav hev û dest bi dest li ser hev dikirin. Hin eskeran jî tam mîna çekdaran çavên xwe ne digirtin û diçûn ser. Lê çekdarên ku xwîna xwe xistibûn kevçî, li hin cihan bi xinceran xwe di himbêza wan werdikirin. Bi vî rengî gelean xwe da kuştin. Di vî şerê ku mirov jin û mêr ji hev ferq ne dikir, jinan çarhawêr dilîlandin; mîna mêran nav di xwe didan û bi mêran re xwe diavêtin ber devê çapiliyan. Ji van

jinan guliyên gelean bi dar û deviyane ve man. Kîşiyane û di hev re derbas bûn, vekîşiyane û xwe dadan hev û di nava êgir de lîstin. Pitîtkên xwîne li hewa firiyane û bi ser lûleyên xweşkêşane de hatin xwarê. Bêhna barûde, goştê şewitî û porê kizirî, hawêrdor fûriya û di bêvila keç û xortên nuhatî de giha hev. Xiliyane. Xwe bi ser hev de guvaştin, bi gezan çûn canê xwe, tilî di birînan rakirin, bi paçikan bergirtin, «bijî Kurdistan!» gotin û bi bombeyane ajotin ser çeperên eskerane. Ji çekdaran dengê hewar û nalînekê jî bê çî ye ne dihat. Birîndarê ku ne ê mirîne bû jî, fişek di serê xwe de berdida. Lê eskerane ev yeka han ne dikirin. Pirên wan li erde dinaliyane. Şerê bi vî hawayî, heta ku reşayî kete erde jî dom kir. Lê di qada şer de eskerên ku wê li ber xwe bidana jî xwe ne mabûn. Li dor çar hezarekî ketibûn herdu çiyane û hemû jî ya hatibûn kuştin û yan jî birîndar li erde veketibûn. Lê heger komutane çekdaran ne hatiba kuştin û wî jî wek çekdaran lê nexistiba, dibû ku hejmara eskerên kuştî û birîndar li pênc-şeş hezarî jî bisekîniya. Bi hawayê man û nemanê rabûbûn û bi qeweteke mezin hîn jî li ser lingane bûn. Asas govenda mezin dû re li dar diket. Pirên wan di şerane de pijiyabûn û bi ser de jî bûbûn reşkê şevê; wek gur lêdixist û hiltanîn. Şerê wan ê mezin wê bi reşayê re dest pê bikira. Wilo jî hev re gotibûn. Lê wilo ne bû. Li ser emirê ku ji Reyis stendin, bi reşaya şevê re cihê xwe berdan û bi lez û bez ber bi başûrê welêt de çûn. Li başûr hevalên wan, bi sîlehên xwe ên herî giran girtibûn ser Duhokê, gelek pêşmergeyên Partiya Miletê Kurdistanê û sivîl kuştibûn û di bajêr de asê bûbûn. Serokê partiyê jî temamê pêşmergeyane dabû dû xwe û berê xwe dabû bajêr. Çekdar bi wir de çûn pêşmergeyane û esker jî bi vir de hatin

û kişiyân ser zike gundiyan. Beşekî berê xwe da Hecî Beyriyan û beşek jî mîna berê çiya bi çiya ber bi hidûdê «Millî Mîsak»ê de çû. Hedefa wan a pêşî bidestxistina çiyayê Tenîna goyan bû. Ev çiya zeft kiribana, goyî ji per û bask dibûn û jê û pê ve her tişt wê bi hêsanî bimeşiya. Wilo difikirîn. Ê wilo jî bû. Bîst hezar eskerek bêteqîn û şer bi çiyayên ku ordiyên herî mezin nikarîbû derbas kiribana hilperikîn û di newalên kûr re bihurîn. Bi haweyekî piştrast meşiyân, qereqolên seyar vekirin, li paş xwe ne nerîn û lezandin. Bi dû ku li keleha Gurkêlê tabûrek bi cih kirin, bi lez û bez bal bi Sênih ve dageriyan. Heta vir jî li tu çakdaran rast ne hatin. Îcar piştî ku li kêla Sipî ala xwe çikandin û hemiyân bi hev re qedere seetekê ezman bi dengê devziravan çirandin, çong berdan erdê û bi çadirên xwe ve beziyan. Çekdaran ew erd wek namûs û şerefa xwe dizanîbûn. Ê wan jî di wê namûs û şerefê de singên çadirên xwe kutan û hey kutan! Dû re jî komutanan deng bi bêtêlan xistin. Çar seet ne ketin wê navê ezman hejiya û helikopteran mîna refên teyran xuyanî kirin. Refekî xwe danî. Piştî ku xwe vala kir û rabû, vê carê jî ên din dor bi dor kişiyân erdê. Çûn û vegeyriyan. Dîsa çûn û dîsa vegeyriyan û ha ha xwe vala kirin. Lê di vê carê de barê wan, ne ew bombeyên nepalim û jehrê, agir û barûda ku çekdar pê dibûn qirik, jin bûn, bîra, şerab, raki, viskî û votka bû.

Vexwarin. Stran. Govend girtin. Ji ser xwe çûn. Qeliqîn. Garankî rabûn. Hinekan xwe nîvtazî û hinekan jî xwe şilfî tazî kirin. Xwe li hev pêçan, bi hev ve zeliqîn û hema pê re jî ji çaviya kaniyên lewitî, pirik bi baxên bihuşta çekdaran de herikî. Dû re jî li xwîna wan veda; xwîn bû kurmik û kurmikan jî xwe li dar û devî û şînahiya Botanê

gerand û gerand!...

Li herêma Botanê, goyî û sindî di nav Hecî Beyriyan de du eşîrên ku esker bi sergînekê jî ne dihesibandin. Ertûşî, teyî, didêrî, kiçî, sipêrtî, zêwgi, giteyî, batûyî û dêrşewî jî ne hindik bûn. Wan jî tu carî serê xwe ji eskeran re dananîbûn û ne çûbûn eskeriyê. Piştî ku dabûn dû çekdaran, ji bilî ertûşiyân, hemû jî bi haweyê eşîrî û civa-kî ji hev belav bûbûn. Goyî ji hebûna tarîxa xwe de bi nav û deng bûn. Ji toriyan ferqa wan a herî ber bi çav ew bû ku him eskerî ne dikirin û him jî bi qîmetê kurdayetiyê dizanîbûn. Başûr û bakurê welêt ji hev nas ne dikirin. Her derê Kurdistanê ji bo wan bakur û başûr bû. Hidûd çî bû nizanîbûn. Dengê teqînekê ji ku derê welêt bihata, li wir dicivyan. Jinên wan di bin agirê balafîrên erebên de dizan. Dergûşên pêçekan, refîkên şikeft û berqefan bûn; qulên teban û qelîştekan zinaran bûn. Lîstîkên zarokan mîxferên serê eskeran, fîşek, bombe û sarox bûn. Bi dengê top û metilyozan mezin bûbûn. Erê, wan goyiyan jî çiya û zozanên xwe berdan. Him jî çiyayê Tenîna ku dîsa ew goyî, sindî û ertûşî bûn, di vî çiyayî de cendekên osmaniyan gindirandibûn, bêqîr û halan berdan. Hin reviyân başûrê welêt, hinan xwe li Tirkiyê girt û qefla mezin jî derbasî Şîrnexê û Qilava bû. Lê eskeran li vir jî dev ji wan berneda. Hin girtin, hin kuştin û beşekî mezin jî kirin pîber. Li hêla din jî ertûşiyên ku ji eşîra jîrikiyan, gewdî, mamxurî û qeşûriyan pêk dihatin, bi carekê ve ji desthilanîn ketin û wek pezê di bin kêrê de stuyê xwe ji qezetoreyên eskeran re radan. Eskeran jî mîna keriyên berazan gundên wan dan ber xwe, pê li her tiştî kirin û perçiqandin. Dû re jî di cihên herî stratejîk de qereqolên xwe ava

kirin. Mirov digot qey peymaneke bi dizî di navbera eskeran û Reyis de pêk hatibû ku çekdaran xwe ji çiyaran dan alî; gundî ji cihên xwe terkûdinya bûn û her der kete destê eskeran. Li Botanê çemên xwînê herikîbûn û çekdarên wî bûbûn bazên çiyaran. Heta berî ku çekdar têkevin herêmê jî bi hejmar, di wanqas çiyayên asê de bi tenê hew çar qereqol hebûn. Ew jî li hin gundên ku di kêleka çiyê de ava bûbûn. Ji çiyayê Finik, sinsila Cûdî û heta ku digiha çiyayê Herekolê, Perwarê, Şaxê û Hîzanê, qereqolek li gundê Melî, yek li gundê Hûsyanê, yek li Çêmanê û yek jî li gundê Mêreyê bû. Lê bi reva çekdaran re her tişt hate guhertin. Esker him bûn qertelên çiya û zozanê Botanê, him dar û deviyên wê şewitandin û him jî çiya û zozanên wê ji gundan xalî kirin.

Generalan piştî ku li rûtikê Hêrim qereqolek esker, li xirbê Bestê, li çêlê Nimêja, girê Pihê û li besta Bêlejîne tabûr û li Sêgirkê jî alayî danîn, berê xwe dan Cûdî û Herekolê û di qûntara van herdu çiyaran de kampên zivistanî pev xistin. Kamp vala ne man. Ji her aliyê Tirkîyê keç û jinên esker û dewlemendên tirkan xwe lê girtin û nehişî xwe li ser berfa Kurdistanê bi vir de û wir de xijiqandin. Eskeran hoperlorên herî mezin bi serê dîrekên herî dirêj vekirin û mîkrofon dan destê muzîsyenên xwe ên herî navdar. Û wan jî bi dengê herî bilind stira.

Di wê navê re jî Reyis derketibû televîzyona partiyê a bi navê Turksevê, kêfa xwe dianî û ji kurdan re digot:

«Ehmeqino, aha min cumhûriyeta we li Cûdî û Herekolê saz kir! De herin ji xwe re tê de bigevizin, ha!...»

Ji bilî gelek koçberên li Tirkîyê, ji Elemanyayê jî çend kesên ji Tora jor çûn. Lê çawa çûn?

Serî li konsulosxana tirkan dan û gotin:

«Em dixwazina di ser Tirkîyê ra biçina Kurdistanka xwa û cemhoriyetka serokê xwa, ziyaret bikna...»

Konsulos jî piştî ku di ber xwe de hinekî bi aqilê wan kenîya û ponijî, bê gotin mohreke silêmanî li peseporta wan a tirkî xist û ew ji nav çavên xwe bi der kirin. Heta ku gihan Şirnexê jî tu problemeke cidî bi wan re derneket. Di wê navê re herwiha ji kurdan pirsyana cumhûriyetka xwe jî ne ku ne kirin. Lê wan çî got, her ne ket serê van. Bi kurtî, eskerên ku di duryanê de terempêl saxtî dikirin, piştî ku ew birin tûgayê, bi rê de yek ji wan kuştin û bi lêdanê canê ên din nermijandin, hîn nuh bi ser hişê xwe ve hatin û bi xeberan belîşin serokê xwe.

Eskeran bi dû mehekê de ew rakirin mehkemeya Diyarbakirê. Lêbelê konsulos ket dewrê û ew ji wir berdan. Vegeriyar Elemanyayê. Lê vê carê jî ji destê çekdarên sîvîl xelas ne bûn. «Zimanê xwe dirêj kirin» û hersê zilamên navser di hindurê pazdeh rojan de nebedî bûn.

Di ser vê bûyerê re hîn mehek derbas ne bûbû, vê carê jî Reyis di Turksevê de ji a berê hîn xweştir got:

«Kurd miletekî welatperwer, qehreman, çêker û xebatkar e. Li Zapê cumhûriyeta ku min ji we re damezrandiye, pêwîstîyeke mezin bi keç û xortên we heye. Çekdarên du balafirgehên eskerî û yek sîvîl qedandine û di a çaran de ji qiram ketine. Ev balafirgeh ji bo balafirên rêwîyan e. Rêwîyên ku ji Ewropa û Emerîkayê diçin Kurdistanê. Ez hêvî dikim ku keç û xortên xwendekar û jin û mêrên ciwan, bi haweyekî xwe bigihînin newala Nesarayê da ji vir bi selametî em wan bi rê bikin...»

Çelq û pelq li kurdên temamê dinyayê ket. Ê bi taybe-

tî jî li toriyan. Toriyên ku li Tirkiyê di qul û qulêran de bûn, bi zêç û zarên xwe ve û bi haweyê çend beşan rabûn ser xwe. Beşekî xwe li Nisêbînê, yekî xwe li Yûnanê û yekî jî xwe li keştiyên ku di ser behrê re derbasî Îtalyayê dibûn girt. Beşê ku ji Tirkiyê dihat Nisêbînê, eskeran li nêzîkî Meraşê sekinand û bi lêdanê da berhev. Piştî ku gelek kes seqet kirin û ewqase jî kuştin, ew vegerandin cihê ku jê hatibûn. Ji beşê ku di ser Yûnanê re derbas dibû, eskerên tirkan ji wan jî gelek kes girtin û kuştin. Kêman xwe gihand Yûnanê. Ji ên ku bi qeyik û keştiyan diçûn, gelek kes fetisîn; gelek zarok nexweş ketin, mirin û di nav pêlên behrê de winda bûn. Ji hêla Serhed û Botanê, piçûk mezin li derdora deh-duwazdeh hezar mirovên ku li Colemergê gihabû ser hev û berê xwe dabûn Sûriyê, eskeran piştî ku bi girtin û lêdan û kuştinê ew ji qîram de xistin, berê wan da başûrê welêt. Li wir jî ne stirîn û vê carê jî xwe li Mûsilê girtin. Di dawiyê de çekdar bi wan ve gihan; li wan deran ji wan re kampek ava kirin û li ber dilê wan çûn û hatin.

Banga Reyis cihê xwe girtibû. Ji Ewropayê bi sedan keç û xortên xwendekar gihabûn ber destê wî. Ji van keç û xortan gelek jê teknîkger, doktor û mihendiz bûn û hemû jî rêyî çiyê kiribûn.

3

Eskeran piştî ku di çiyê de çekdar ji derb xistin û çekdaran jî qeweta xwe a herî giran li başûrê welêt civand, hidûdê Serxet û Binxetê seraser di nava ronahiya elektrîkê de hiştin. Ji Serê Kaniyê û heta ku Cizîrê derbas dikir, rêya

hidûd xistin aliyê Binxetê binya şiva hesin û ji wir bi hêze-ke mezin hidûd saxtî kirin. Saxtîkirina wan a vê carê qet ne dişibiya saxtîkirina berî şerê çekdaran. Ji bilî serhejmarra eskerên qereqolên wek a Qesra ku du qatekî zêde kiribûn, gelek qereqolên din jî ava kirin. Li ber deriyê her qereqolê du-sê panzer, ewqase doc û cîp û tenqek-dudu sekinandin. Hejmara helîkopteran belkî ji a terempêlan jî pirtir kirin. Bi kurtî, herçi cebilxaneya ku li kolordiya Diyarbekirê peyde dibû, li van deran cih bi cih bûn.

Eskerên tirkan û erebên ser hidûd bi hev re ketin têkiliyê û li gelek cihan bi hev re tevgeriyan. Him jî darîçavên her kesî. Bi hev re li terempêlan siwar hatin, meşiyên, xwarin û vexwarin û ji wê qereqolê çûn qereqola din. Cîb û docên wan ji nav bajarê Amûdê û Qamişlê qut ne bûn. Lê digel vî haweyî çekdaran dîsa jî bi şev, komik bi momik li hidûd xistin û xwe gihandin refên xwe. Car carê li hev teqandin û carina jî bêyî ku li hev biteqînin, bêdeng derbas bûn. Piştî ku hin ronakbîr ji kurdayetiya wan ketin şikê û li Tirkîyê û welatên Ewropayê li vir û wir peyivîn, wan jî kirin dengî ku li gelek cihan tunel çêkirine û di van tunelan re derbasî Serxetê dibin. Ji bilî wê jî gotin ku em ji Dirbêsiyê bi trêne xwe digihînin Nisêbînê û li hindama Bîrîkan xwe jê diavêjin. Lê di trêna ku ji Dirbêsiyê de dihat jî her tim sê-çar mifreze eskerên tirkan hebûn û trêna kontrol dikirin.

Li Binxetê jî sêl baş sincirî. Reyisê ku di wextekî de li vê herêmê jî temamê rêxistinên kurdan bi metodên xwe tîk biribûn, xelkê herêmê bi mal û can li dora xwe civandibû û berê wan dabû bakurê Kurdistanê, qels ket. Xelk bi refan ji dû vekîşiyên û li mala xwe rûniştin. Lê piştî ku

mixaberatan li vir û wir xort xewle kirin û gotin ku ya tu ê biçî eskeriyê û yan jî tu ê bibî endamê partiya Reyis, cefil li xelkê ket û ji her derê herêmê mirov bi nav Sûriyê û welatên Ewropayê de terqiyân. Piraniya gundan vala bûn û di şûna wan de dîsa hêdî bi hêdî û mal bi mal ereb bi cih bûn. Li cihekî wek Tirbesipiyê ku paytextê axayên toriyan dihat hesibandin, ji sê pişkan du pişk jê bûn ereb. Li her derê Binxetê wilo bû. Binxetî bi mal û canê xwe careke din têk çûn. Lê ev têkçûn qet ne dişibiya a di wextê Mela Mistefa Berzanî de. Di wê têkçûnê de bi hezaran keç û xort ne hatibûn kuştin. Kurd ji cih û warê xwe ne bûbûn. Xizaniyê mîna hewrekî reş xwe bernedabû ser herêmê û xelk li parsê ne hesilîbû. Dewlemendên kurdan bi ên ermeniyan û filehan re ne reviyabûn. Êzîdiyan bi carekê ve xwe li Elemanyayê ne girtibûn...

Li jêr rewşa kurdan xerab bû. Lêbelê li jor hîn xerabtir bû.

Li jor esker bûn sermiyan û sersemiyanên her tiştî. Li temamê gundan ronahî qedexe kirin. Gundiyên ku di dewra qaçaxçiyân de perde didan ber paceyên xwe û şevbihêrka xwe digerlandin, bûn bi hesreta lempeyê, fanos û çirayê. Di temamê rêyên ku diçûn gundan, navçe û bajarên de sekinîn û bîst û çar seetan terempêl saxtî kirin. Saxtîkirina pêşî bi haweyê lêgerîna sîlehan, çekdar û mehkûman bû. Lê a niha bû sol û kinc û xwarin. Xwarin bi mêzên û qapanê wezinandin; kîloya zêde qaçax dîtî û bi hesabê qaçaxiyê mirov ceze kirin. Ceze jî di cihê cih de lédaneke pîs û qederê mehekê qûtkirina ji bajêr bû. Piştî demekê êşkencexane jî bi vî cezeyî ve zeliqandin. Li mirovên ku jê dexisîn kîlo giran kirin, birin êşkencexane-

yê û ji wir jî derxistin mehkemeya eskerî a li Diyarbekirê. Mehkemeyê jî bi giştî ceze li wan birî. Lê cezeyê wan jî ne bi haweyê li ser çend kîlo meqerna û birinca zêde yan du qutîk rûnê nebat, derbasî ewraqan kir. Hin ji wan terorîst, hin meyldarên terorîstan û hin jî alîgirên wan bi nav kir û ew di girtîgehê de rizandin.

Eskeran bêhn ne dan gundiyan. Dosya gund û «Hiqûqname»ya ku bi teqdîloyê nivîsandibûn, bi dest xwe ve girtin, li nasnameyan nerîn û li gora Hiqûqnameyê bi wan re meşîyan. Di Huqûqnameya ku ji çil û neh bendan pêk dihat, gelek tişt hebûn:

«1. Her meh heqê her zaroka ku ji pêncan digihê dehan kîloyek birinc, yek meqerna, yek fasûlî, yek goşt, nîv kîlo rûn, deh nanê sûkê, sê sed gram çay, nîv kîlo şeker û pênc kîlo sebze yan jî fêkî ye.

2. Lê kesê dema ku bixwaze ji dêvla tişteki ve tişteki din bikire, bi hesabê ku bihayê wan li hev bike, karin biki-rin. Qanûn wî heqî didêyê.

3. Ji bo xortan, zilam û pîran her tişt du qatî lîsteya jorîn e.

4. Her meh ji bo pênc kesan arvanek, heta bigihê dehan arvan û nîvek û di ser dehan re, malbat çendî qelabalix dibe bila bibe, du arvanan dikare bistîne.

5. Kinc û sol ji salê carekê, bi hesabê havînê û zivistanê tîn kirin.

6. Doktorê ku ji bo te li vir sekiniye, te belaş divenirîne û belaş dermên dide te. Derman ji kîsê Weqfa Mehmetçik e. Lê qanûn heqekî wilo jî layiqî te dibîne: Tu dikarî here dokorekî din û dermanê xwe bistîni. Lê ji bîra neke ku qanûn dest datîne ser wî dermanê û ji dêvla wî ji vir der-

mên dide te...»

Lê digel wî haweyî jiyana dîsa jî hêdî bi hêdî bi rê ve çû. Heger di Hiqûqnameyê de bi navê nexweşiyana re navê dermên jî hatiba nivîsandin û li gora rengê nexweşiyê derman bihata bi karanîn, dibû ku jiyane hîn bêhtir li xwe bidaya. Derman asprîn, melhem, tentiryot û qetra çavan bû. Yê virikê û qebzkinê jî hebû.

Esker, polîs û tîm bi qasî ku dîndarekî misilman li jina xwe hakim bibe, li gund û bajara hakim bûn. Her tişt xistin dest xwe. Ji temame fihl û finasên ku berê bi dizî li tevaya Kurdistanê dihatin kirin, tiştêkî bi dizî nema. Tîm, polîs û sofikên ku berê li gundekî doktor, li gundekî çerçî, li gundekî mela, mamoste, alîgir, milîs û çekdar bûn, xwe heşkere kirin û li her derê pesnê xwe dan. Karê xefî nema. Dîsa li her derê propaganda di derbarê bidestxistina kes û kesan de rabû û di şûna wê de pere û devê tivingê cih girt. Terempêlên eskerî her roj di kolan û sûkên bajara de pê li insanana kirin û perçiqandin. Di nava sûkana de bi haweyê dawetên kurdan sîleha berdan. Cendekên çekdaran li Nisêbînê, Cizîr, Şirnex û Batmanê mîna pezên gurandî bi qemyon û docana ve daliqandin û li sûk û kolana gerandin. Li gundan esker û tîm û li bajara jî polîs û komutana bûn mêr û yarê hin keç û jinên herî sipehî. Keç û jinên xelkê ro li nîvro ji malên wan derxistin û ji xwe re birin. Û piştî demekê jî hin sax û hin jî kuştî bi ser mala bavê de şandin. Di wê navê re ne ku hinekana li ber xwe ne didan. Li ber xwe didan; lê wan jî di cihê cih de ew didan ber devê sîlehan. Li ser wê yeka hana hema hema her roj keç, jin û mêr hatin kuştin. Ji bilî destavêtina keç û jinan, carê carê dest avêtin hin xortên ku li xwîna wan keliyana jî. Ji

van xortan hin sax filitîn, bi dinyayê de terqiyân û çî tiştê ku bi serê wan de hatibû gotin. Li Nisêbînê, Batmanê û li Sêrtê li newala Qesaban cendekên hin xortên nuhatî di nav çopa bajêr de, kîr jêkirî hatin dîtin. Her ji çend rojekî mirov li nav goristanan, li qiraxa çeman, li xewlecihan û herwekî din li termê keçekê, xortekî rast hatin. Generalan wilo pê de anîn ku êdî xelkê kurdayetîya xwe bi carekê ve ji bîr kir û ji zik û namûsa xwe a beşerî pê ve li tiştêkî din ne fikirî. Di tu heyaman de bi qasî vê dema ku çekdaran cihê xwe berdan û revîyan, zilm û zor û bêexlaqî nehat kirin! Kurdên bakurê welêt ji Atatirk û vir ve tu carî ewqasî ji per û bask ne ketin û rezîl ne bûn! Dîsa di vê demê de bi qasî ku esker û tîman pê li miriyên kurdan kirin, di tu deman de ewqasî pê li miriyan ne kirin. Bi refan xwe berdidan nav goristanan û kêlên ku bi nivîsên kurdî hatibûn xemilandin, hûr hûr dikirin û bi dozerê gor bi erdê re dikiirin yek. Gelek gelek gor windabûn.

Şer exlaqê insaniyetê têkber û xizaniyê girt welêt. Hema pê re jî nexweşiyê mîna hewrekî xwe da her derê û li vir û wir insan mirin. Dewlemend bi qasî ku li Bodrûm û Marmarîsê pasajên dikanan bikirin dewlemend û feqîr jî bi qasî ku li parsê bihesilin feqîr bûn. Tebaqa navîn rabû. Çiqasî bi wir de çû, çerxa civakê xerab geriya û kultur û exlaqê civakê têkçû. Qedandinî nema. Hevalbendî û dostanî li dîwarê pereyan sekinî. Her kes ma li ber a xwe û ji xwe pê ve li tiştêkî din ne fikirî. Her kesî bi çavên kêzikê li xwe nerî û hişê xwe berda ser xerabiyê. Xerabiyê jî wek mîla pisûlayê berê xwe dayê û li ser textikê eniyê sekinî. Di vê xerabiyê de heta bi rivînên laşê wan jî bi hev re bûn dijmin. Rivîn ber bi hev de ne hatin, xwe li

hev ranepêçan û hevdu ne kişandin. Bi aqilê pevçûna xwe kenyan; mîna robotan bi gotinên desthilatdaran kirin û sûrafk di zikê hev de stiran. Mîna ku zelzele li hinavên wan rabûbû, her der wan diricifî. Mirov digot qey her kes bi tena serê xwe li vê dinyayê ye; yekî ne dixwest ê din bidîta û dengê wî bikira.

Çerxa zemanê Kurdistanê bi destên generalan geriya û zemanê wê bi qasî şerê li ser sênga wê bêexlaq bû. Bêexlaqiyê mîna xuya gur ji her derê welêt çirisand. Jar û hejar mal bi mal li parsê geriyên û bedena xwe di ber çengek savar, birinc û qedeheke rûn de firotin. Keç û jin bi pereyan di bin polîs, tîm û eskeran de raketin. Di qorçibirên bajaran de û heta li hin gundan kerxaneyên bê mohr û lewhe vebûn.

Şer kultura hezar salan da ber xwe û talan kir. Tiştê ne hişt. Şexsiyet bû wek tavên biharê. Qedir û marîfet bû devê tivingê. Hejêkirin bi tiştên herî sivik hat kirin û firotin. Kêf û şahî û têgeha zewq û eşq û zewacê ji zimanê xelkê derket. Çemên ku ji goştên pevzeliqî diherikîn mexzena laşên mîna rojên nîsanê, ziwa bûn û ruhberên di hêlînê de bi çêbûna xwe re fetisîn. Bextxweşî û bextewarî bû xeyal. Hêvî bû toz û xwelî û li ber bê ket. Seyran û govend û dîlan ji gasînên gund û bajaran derbasî avaniyên polîsan, komutan û tîman bû. Dengbêj û hinermendên herî mezin li wir civiyan; muzîka herî xweş li wir lê ket. Stranên herî xweş li wir hatin gotin. Pêlên şehwetê ji wir bi ser gund û bajaran de hatin xwarê, xwe li çiyên xist û bi ser Kurdistanê de pijiqîn!...

BEŞÊ ŞEŞAN

1

Her tiştî mîna sehera sibehê nuh dest pê kiribû; teze, geş û xweş bû. Her tişt şên bû û ji mexzena kaniya xwe gulav difûrand. Jiyan tevdilebitî. Biharê bi gul û nêrgizên xwe ên rengareng deşt û çiya neqîşandibûn. Tîrêjên rokê kişiyabûn erdê û di qûntarên çiyana de mîna çirûskên tenûrê diçirisan. Teyr û tilûran xwe di xeml û xêza biharê de raxistibûn û di nav perên hewran de bi hev re şa dibûn. Şalûrên ku her yek ji wan mîna şahnekê bi ruyê ezmên ve xuya dikirin, li cihê herî bilind sekinîbûn û li refên kevokên ku ji borangehan difiriyan, temaşe dikirin. Bi şerqe şerqa baskên wan re erd û ezman direqîsî. Gewdeyên darên ku koka wan bi erdê re bûbûn yek, mîna termên nav mayinan di nav pûş û pelaxê de vepelîxîbûn. Û gîhê jî mîna ku sirekî veşêre xwe li wan rapêçabû û heta bi şaxikên herî piçûk jî nixumandibû. Sîha darên ku ji berqefên zinaran dikişyan, gulgulî vedabûn. Bi hatina biharê re her tişt şiyar bûbû û bi lez tevdigeriya. Lêbelê şer û pevçûnê bêhn ne dida tişteki. Kaniya di mêrga xatûnan de çikandibû, xwêhdana ku di cobarê memikên gurgên xezalan re diherikî û bêhna misk û emberê difûrand ziwa kiribû; rê li ber her tiştî girtibû û wek banga sibehê ku bi destpêka xwe re dawî li xwe dianî, her tişt dişewitand û winda dikir.

Nuh ji ser mezal hatibû. Lêvên wî mîna minminîkên ku xwe li ser kulîlkên daran datanîn, bê lept sekinîbûn. Xem û xeyalan mejiyê wî revandibûn. Bayê hêsîriyê di qehfûr-

kê serî de dixurbiland û mîna qurmekî rizyayî di cihê xwe de çûbû xwarê. Di ruyê wî ê reşxerîqî de, valahiyeke bêdawî xwe berdabû kortika çavên wî ên ku li hev qulipîbûn. Tayên rîhê mîna gîhayê ku di bin lat û rizdên zinaran de, bi şînbûna xwe re hêdî bi hêdî zer dibû û ne digiha dawîya biharê diçilmisî, kişiyabûn çongê. Êş û jana hinavan di destan de dabû der. Herdu destên xwe jî kiribûn kulm û bi ser hev de şidandibûn. Di salên dawî de kenê Hesoyê bûblanî di guhên wî de dengê teyr û tilûrên nav rez vedabû. Jîndariya ku di ruyê Sarê de gîhabû hev, bi qasî banga sibehê zewq dabûyê. Sarê roka zinaran û Heso jî sîha kendalên xwe didît. Deng û reng û hestên wan, mîna bêhna xuşîla ku mêşa hingiv ji dûr ve dikişand, rapêşî mejiyê wî kiribû. Ew ji bîr ne dikirin, ji bîr ne dibûn û wê ji bîr ne kiribana. «Wey mala min, kanîn ew roj!» Dilê wî bi qasî ritilekê giran bûbû; mîna roka havînê hinavên wî dişewitand û bi kul tevdişewitand. Xwe wek çûkê ku di nav diriyan de asê bimîne, didît.

Hesûk bi dengê lerizî jê re got:

«Yabo, her roj mirov tînin kuştin; xwe ewqasî li ber pîrê û kalo nexîne. Tu jî mîna me divê xwe hînî mirinê bikî.»

Circîsê ku jiyana wî bi a Zorava re şewitîbû û di destên wî de bi tenê xweliya wê mabû, ricifî:

«Mirin ji bo insên rezaleta herî mezin û êşa herî dijwar e! Lawo, ez nikarim xwe hînî wê bikim», got û mîna baranê hêşir ji çavên wî hatin xwarê.

Perîxana ku wek dareke rizyayî li erdê vepelîxîbû jî pê re giriya û di ber xwe de bi dilşewatî avêt ser Reşo, Serdêr, Heso û Sarê û sefaleta ku ketibûnê.

«Keçê bes bigirî û berzûrî Xwedê bibe! Ew xwedayê

ku dilê wî bi halê miletekî na şewite, îcar wê çawa bi halê me bişewite, porkurê!»

Sekinî, kire niçe niç û henekên xwe bi aqilê wê kir:

«Ku dibêje ‘qey qedera me ye! Xwedê li eniya me nivîsandiye.’ A Xwedê çî ye, qedera hatiye serê me hemû jî ji destê aqilê me ye. Em pîsitiya xwe nikarin bi Xwedê ve girêbidin!»

Ponijî û vê carê jî wilo got:

«Ma ne mela dibêjin ku Xwedê li ebdê xwe tê rehmê û tê xezebê. Xwedê dilê herî hişk nerm û ê herî nerm jî hişk dike. Xwedê qewetê dide û distîne û mirovan dewlemend û feqîr dike. Madem wilo ye, naxwe wî mala me viritandiye. Erê Sarê, erê Heso, ma...»

Cidhan peyva wî birî:

«Xwedê, insan wek mêhfanekî xwe daye dinyayê. Mala me dinyaya din e. Dinya ji Adem û Hawa û tamamê pêxemberan re ne maye. Em divê mirina wan qebûl bikin da jiyan li me nebe merez.»

Circîs serê xwe rakir û bi haweyê ku Xwedê tiving berdabûn Sarê û Heso û ew bi ser hev de kuştibûn, destê xwe hejand:

«Tu rast dibêjî, lê qatilê herî mezin jî ew bi xwe ye!»

Dû re jî şiqamek li çonga xwe xist û bi kel û girî got:

«Îro jî pevçûbûn. Sarê pir bêhtengî xuya dikir!...»

Ştilên darên ku Circîs di ber kêlên Sarê û Heso de çandibûn, bi a Kenêr û Keyo re qamekê bêhtir bilind bûbûn. Lê dara Meyroyê wek jiyana wê, per şikestîbû. Mîna ku Heso xwestibû ew veşartibûn. Keyo xistibûn navbera wî û Sarê, Kenêr di kêleka wî de bû û kevirên gorên hemiyan jî li hev disekinîn. Meyro gavekê ji wan dûr bû. «Heso li vir

jî dîsa ew ê berê» bû. Mezinahiya wî di deng û rengê dara wî de xuya dikir. Çiquliyekî darê bi ser Sarê û yek jî bi ser Kenêr de kişiyabû û xwe dabû ser hev. Mirov digot qey di nav wan de her tim pevçûneke mezin heye, Sarê û Kenêr a xwe lê kirine yek û Keyo jî xêrxwaziyê dixwaze. Şaxên dara Sarê û Kenêr ber bi a wî de dirêj bûbûn, bêwestan diricifîn û şerqe şerqa pelan bûn. Circîs wilo şerh dikir.

Van mirovan, tiştên ku bi dû xwe de hiştibûn hemû jî hîn teze bûn. Dengê wan bi bayê ku di ezmanê Zorava de digeriya, hîn jî hêvî didêrand. Bêhna wan ketibû axê, li avê vedabû û Circîs jî ha ha jê vedixwar û xwe pê dişûşt. Belkî jî ji ber wê yekê bû ku hemiyar li ber çavên wî sawêr girtibûn û qet jê venedibûn.

Perîxanê li qûn rûnişt û wê jî bi hêrs a di dilê xwe de got:

«Kevjalo, te aqilê xwe berdaye, tu xurifî yî! Ji dêvla ku tu van kufiriyar bi rebê banî re dikî, bi a zarokên xwe bike da ev zir kufletê giran ji vê qiriktaliyê xelas bibe. Kuflet li taştêya sibehê, li firavîn û şîvê dimîne heyirî. Ne qût û ne arvan, tişteke di malê de ne maye; em li aziyê rûniştine. Ji destê pereyan me lawik ne bir ser textor û di nav destê me de mir!» û dîsa giriya.

Circîs di dawiya emrê xwe de, xwe wek mîha ku li derveyî kozê dima, bi tenê didît. Lê bi qasî zarokekî di pêçekê de jî şêrîn bûbû. Mîna gula ku nuh vedibû, bêhna dilpijokiya ber bêvilê jê qut ne dibû. Bi aqilê berberiya xwe û Heso û demekê, bi hevalbendiya xwe û Reyis û eskeran û bi feqîriya xwe dikeniya. Dev ji pîr û ciwanan berdabû û bi zarokan re dilîst. Ji jin û mêrên ku li hev ne dikirin re digot, «di navbera jin û mêr de a herî girîng hejêkirine.

Bêyî hejêkirinê hîmet nabe, ezbenî.» Hîn jî ew bêhnfire-hê berê bû. Û heta bêhtir jî.

Bi gotinên Perîxanê re hinavên wî keliyan. Neviyê wî ê neh-deh salî li besta gund, bombeyeke destan dîtibû û bombe pê de teqiyabû. Ji dest wan ne hatibû ku lêwik bibin ser doktor û lawik miribû. Mîna vî lawikî li herê mê gelek zarok bi mayîn û bombeyan hatibûn kuştin.

«Lawê min destê xwe ji min bişon; ez li vê dinyayê nema bi kêrî tiştêkî tîm. Erê. Îcar lawo bar nekin û hûn çawa dixwazin ez ê bi a we bikim. Ez bi dû we de. Lê lawo doza ku em ê ji ser milk û emlakên xwe koç bikin, li bavê xwe nekin...»

«Em hemû bi vê koçê diêşin, lê de ka em çî bikin? Nabe ku em digel eskeran derkevin çiyê û zarokên xelkê bikujin. Cahşitî bi me nakeve yabo. Em jî wek her kesên ku bi nav tirkan de reviyane, li wan deran dikarin xwe bi himaliyê û bi vir de û wir de bidebirînin. Nabe ku em xwe di destên eskeran de bênamûs bikin», Hesûk got û keser li ser keserê vedan.

«Weyla lawo, bê çî bi namûs e kuro! Tu çîma berê li vê namûsê ne difikirî? Ma ji vê bênamûstir tiştêk heye ku mirov çavsoriyê li xelkê xwe bike. Dema ku çekdaran mîna heywanan li me dinerîn û li ser tiştê herî piçûk em cirm dikirin, digirtin û dikuştin, te çîma dengê xwe ne dikir, şêro! Ma ew bêdengiya te ne bênamûsî bû qey? Her tiştêk bedêleke xwe heye û dawiya bedêlê jî bi xelatan tê. Xelata camêriyê zêr û a çavsoriyê jî gule ne. Em divê bi tivingê herin ser wan.»

«Wî çaxî jî divê hema mirov, ceze bike, bikuje û ji her kesî xwe dûr bixîne. Lê nabe.»

«Çi, çi, te çi got?»

«Mirov divê wek xwe bi insên re bike. Mirov bi dînekî re nikare bi dînitî tevbigere.»

«Lê hûn wek aqilmendan jî bi wan dînan re ne meşiy-an, ma ne?»

«Her kes bi cezmê ketibû, mirov wê aqil bida kê û neda kê.»

«Rast e, mirov ne pêxember e ku di ber her kesî re bigihê û wî hedayet bike. Lê divê mirov bi xwe ne xericiya. We xwe ji wan xerabtir kir, xerabtir!»

«Yobo dem wilo bû. Heger me wek wan lê nexista ya em ê bihatana kuştin û yan jî mîna îro me ê ji gundê xwe bar kiribaya. Wekî din tu rê tunebû.»

«Yanî ji bo menfeheta xwe, me destê xwe bi xwîna xelkê kir. Tu vê dibêjî?»

Dengê xwe ne kir. Lê wî dev jê berneda:

«Bibêje lawê min, fedî neke bibêje!»

«Heger ne wilo be jî, dawî wilo derket», Hesûk got û serê xwe tam berda ber xwe.

«Na ew tişteki din e, rast bibêje.»

«Erê, me her tişt ji bo xwe kir.»

«Ev çi ûjdan e! Ev çawa welatperwerî ye!

Ez ê zarokên xelkê bikujim, ji bo ku zarokên min neyên kuştin. Ez ê malê xelkê talan bikim, ji bo ku malê min talan nebe. Ez ê vî û wî bixapînim, derew û bêbextiyan li wan bikim da ez têr û xweş bijîm. Yastar, yastar, bêlome be, bêlome be, wax, wax!...»

Cidhan xwest ku ber dilê wî bigire.

«Yabo, Hesûk xurifî ye, nizane bê çi dibêje. Ma qey min jî ji bo menfeheta xwe dabû dû wan? Na. Ê min, ez jî

wek te xapiyam.»

Circîs gotina wî di ser guh re avêt; li zarokên ku li devê derî civiyabûn û bi ser dayikên xwe de dikirin mize miz, temaşe kir.

Dîsa çerçî hatibû gund. Lê ev çerçî ne ji wan çerçiyên demên berê bû. Barê wî ne hejîr, şekirê qulqulkî, qidam, benîşt û sabûn bû. Çerçiyekî ku kultura tirkan difrot. Her ji heftayekê bi sindoqek kasetên teyb û vîdyoyan dihat gund û bi pereyekî avêtî dida gundiyan. Zarok hînî stranên tirkî kiribûn. Digel zarokan jin û mêr û heta hin pîr jî, bûbûn kewîşiyê televizyonê û ji ber filîmên artistên tirkan ranedibûn. Hema hema tu kesî êdî nema li muzîka kurdî guhdarî dikir. Çerçiyên gund û bajar dabûn ber xwe û ha ha ji vî gundî diçûn gundê din, ji vê kolanê xwe berdidan kolana din û karê ku pê rabûbûn tam bi cih dianîn.

Circîsê ku ji Hesûk hatibû bêvilê, bi ser zarokan de hîlbû:

«Dîsa ew elafîrnqê tirkan ha!» got û bi xezeb ji cihê xwe rabû, da devê derî û bi nav malan de teriqî.

Elafîrnqê xwe li navtarê di nav koma pîrek û zilaman de zefî kir. Piştî ku ji pîrekan re got, «eskeran mêmên we ji zilamî xistine, ew ji xwe fedî nakin. Ma hûn jî ji bav û kalên xwe fedî nakin ku hûn li stranên tirkan guhdarî dikin!» û xwe li nav komê xist. Bi berstika elafîrnqê xwe girt û ew da ber şiqaman:

«Namûsîz ewladî, erê çima yoqtir Şakiro, Meyremxanê, Bihemed Arifê Cizîrî!...»

Kulturfiroşê tirkî, bi vê xwerakişandinê behetî nema. Dizanîbû ku Circîs mîna eva niha wilo li çend hevalên wî ên din jî kiribû. Destê xwe li ber ranekir. Newêrîbû rakira.

Ji ber qûna qûna bû û di pişt zilaman de li ber xwe da:

«Apê delal, tu neheqiyê li min dikî, ez nanê xwe ji vî karî derdixînim.»

Circîs ji ser venekişiya. Lê zilaman jî xwe li mêrik kiribûn xelek. Circîsê ku li derveyê xelekê mabû û pehîn dadiwişandin vir û wir, hîn bêhtir qêriya:

«Lawê tirê tew kurmanc e jî, hi! Ê ne ez ê di wilo kurmanc...!»

Bedran ji tara jor bi bez dihat.

«Apo, apo, mêrik mît e, mît, dev jê berde!»

Circîs vê carê jî berê xwe da wî:

«Kûçik lawê kûçik, madem pîsî ye, îcar çima hûn nêzîkî wî dibin û pîsiya wî di xwe de didin!...»

BEŞÊ HEVTAN

1

Dewletê piştî ku di sala 1926an de navê gundê Stilîlê kir «Akarsû nahiyesê», desthilatdariya gund bi destê başçawîşê qereqolê û midîrê nehiyê ve heta sala 1970î berda. Dû re dewletê midîr rakir û her tişt sipart başçewîş. Başçawîşên ku ji Stilîlê mezinahî li omerî û bûblaniyan dikirin û axa û maqûlên wan di nav destên xwe de wek şimayê diperçiqandin, heta dewra telebeyan jî serpozka potînên xwe ji ser devê xelkê herêmê ranekirin. Digel ku reyisê belediya Stilîlê wan bi xwe hildibijart, dîsa jî kar û barê nehiyê bi dest wan ve bernedidan û her tişt bi hawayê eskerî dimeşandin. Lê piştî ku telebe derketin, rêxistinên kurdî saz kirin û bi gundiyan re berê xwe dan qereqolan, li navçeyan yuzbaşîyan, li wîlayetan generalan û li nehiyan jî başçawîşan him dev ji çavSORIYA xwe berdan û him jî bi carekê ve destên xwe ji nav karê belediyan kişandin. Wê yeka han heta salên 1980î jî dom kir. Îcar piştî ku eskeran li Tirkiyê derbeya eskerî çêkirin, heta sala 1984an jî hema hema li her derê herêmê başçawîş û yuzbaşî mîna demên berê bûn desthilatdar û ji berê pir xerabtir pê li xelkê kirin. Lê bi derketina çekdaran re mirov dikare bibêje ku heta dawîya sala 1993an jî, mezinahiya herêmê careke din ji dest eskeran derket û derbasî destê çekdaran bû. Ji bilî karê dewletî, her tişt wan bi rê ve bir. Xelkê herêmê di destê wan de, hinekî ji dil, hinekî ji tirsan mîs-xur bûn û xwe dan bin barê herî giran. Bingehê tiştên ku ava bûn yan jî ên avakirî xerab bûn, hemû di van heft-heşt

salan de bûn. Di van heft-heşt salan de çi aqilê ku di serê birêvebirên xelkê de bû, ji eskeran xuyanî kir; hinera rewa ku di beyarên sênga xelkê de bû dîtî û fêhm kirin bê wê kengî di binê curnê wan de bang bidin. Tiştên ku xelkê di hindurê heftê salekî de bi neperûşkan dabûn ser hev, bi hingama esker û çekdaran re di van hevt-heşt salan de belav bû. Lê piştî ku eskeran di herêma de qeweta xwe a berê bi dest xistin, vê carê jî bi navê kurdayetiyê tiştekek nema. Îcar tam di vê demê de Cîrcîs jî li himberî eskeran serî rakir û di gundê xwe de li ber xwe da. Li ber xwe da lê tiştekek jî di xwe de ne hişt! Bi liberxwedana wî re, felaketa ku bi ser Kurdistanê û kurdan de hatibû, hemû li gundê wî civiyabû. Ji hew bêhtir şerpeze bûbû! Rewşa wî û Zorava bi her hawayî dişibiya rewşa Kurdistanê û miletê wê. Li Zorava wî av ji bin erdê derdiket. Pembo, genim, ceh, nîsk û gelek tiştên din dihatin çandin. Bîstan, rez û bexçe hebûn. Li qelaç û çiyayên wê bihar kabokekê diket. Heywan bi xwedî dibûn. Li nav dar û deviyên wê teba digeriyan. Teyr û tilûr difiriyan. Qeqeba dengê kewan ji çiya û newalên wê xalî ne dibû. Êzingvanan êzing dikişandin malên xwe û difirotin bajariyan. Çal, bîr û kanî hebûn. Koçer dihatin şikeftan. Ma kê pincar dixwar. Tolik, xerdel, harik, şaqithilû, strîzerk, sersipîk, pîrqelaçk, xîlok, qîvarên cûr bi cûr, pîvok û kereng hebûn. Li nav erdan bi xernûfê ve heshesûk mîna gwîzan dadiliqîyan. Gunkavirk, şaqil, gwîriz û kurum şîn dihatin. Kurum dibûn qurmik û pîrekan ew di tenûran de bi kar dianîn. Gundiyan ji kaş û dimdiman dûvberank ji bin erdê derdixistin. Ji nav deviyên kumik didan hev, dixwarin û difirotin nisêbîniyan. Ew çiyayên ku bi rengê bêrîvanan, endeko, nefelê û kulîlkên

biharê dixemilîn ji dest Circîs çûbûn û hey çûbûn. Her tiştê wî hebû lê ne xwediyê xwe û tiştêkî jî bû. Du-sê terekor û texsiyên wî li devê derî bê benzîn û mazot sekinîbûn. Û bi ser de jî ne kesî wêrîbû bikiriyana û ne jî wî bi xwe karîbû perçe bi perçe bifrotana. Komutanan dest danîbûn ser. Sê-çar hezar donim erdê wî hebû, lê nikarîbû biçanda. Ava ku ji bin erdê derxistibû qedexe bû ku bi kar bianiya. Bi tenê hew telefona wî ne birîbûn.

Circîsê ku navê başçawîşê Stilîlê kiribû Izrayil û ê yuzbaşiyê Nisêbînê jî kiribû Israfil, bi çûn û hatina Izrayil û Israfil ji derb ket. Izrayil ji heftê carekê xwe berdida gund, li wî û gundiyên wî dixist û diçû û Israfil jî bi dû de dihat û yeko yeko xaniyên gundiyan bi deremêt û bomban dihedimand.

Rojekê dîsa Izrayilê wî ê serxweş ji dêvla ku biçûya Menderê û li Circîsê menderî xista, tevlihev kir û berê xwe da Circîsê zoravî. Piştî ku li ser benderan têra wî lêxist û herdu jî bi rastiya meselê hisiyan, Circîs xwe bezandê û jê re got:

«Ez di jina wilo Izrayilî ...im ku nikare du Circîsan ji hev nas bike!»

Digel ku eskeran bi pêlêkirina xwe Circîs kiribûn wek kevjalêkî, kesayetiya wî têk ne birîbûn. Ne ruhê wî silûk û ne jî dilê wî ji pevçûna bi wan re sar bûbû. Car carê nav di xwe dida:

«Ez Restemê Zalê me lê gurzê min tuneye!»

Vî mirovê ku bi qeweta kînê xwe li ser lingan digirt, her çiqasî xwe bi dest zarokên xwe ve berdabû jî, dizanîbû bê çî fikir û wê çî bi serê wan bihata. Koçê mîna marekî xwe berdabû ser dilê wî. Her ku dihat bîrê, bi kulman bi

sênga xwe diket. Bûbû wek demaçeyeke dagirtî û habela bi xwe de diteqiya.

Başçawîş û yuzbaşî bi êrîşên xwe, Zorava xistibûn diruvê girtîgeha ku eskeran digirt ser û girtîgeh bi darê zorê ji girtiyan vala dikirin. Ew Zorava ku di wextekî de mîna gulekê bêhn dida, çilmisîbû û bi lez ber bi dawiya xwe de diçû. Zorava sar bûbû. Rojên wê bê hizûr û bêhn-teng bûbûn. Şevên wê bi xof bûn! Her kesî xwe mîna girtiyên ku di binê zinadanan de zincîr kirîbûn, didît. Mirov digot qey vir dojeh bû, tişteki xwe nikarîbû jê xelas bikira û her tişt dişewitî. Zemanê wan mîna marê ku di reşayê de bê serî disûrikî, ber bi behrên bê binî de ha ha diçû. Wehşeta ku eskeran li vî gundî kiribûn, bi şevê, ji wehşeta ku resamên herî bi nav û deng derbasî ser qertonan dikirin, bêhtir xuyayî bû. Li ser benderên wê êdî xortan nema bi lûlik, gokê û çirê dilîstin. Ne zilaman xwe li ser repinên wê vedizilandin û bi richa û damê dilîstin û ne jî bi şev dengê zarokên ku di navtarên wê de, bi tûştê û xezalê dilîstin dihat. Erzêl û textên bajarî ji ser xaniyan rabûbûn. Ji wan textên çitkirî ku di bin zeriyan de mîna hêlanê dihejiyan, eser ne mabû. Ew bîstanên ku Zorava mîna giravekê radipêçan, tune bûn. Di bin holikên wan de, keç û xort bi hev re rûdiniştin. Awir di hev difirandin û bi awiran re hisên wan ên qedexekirî digihan bandevê. Hevdu digevizandin û bi dest, lep û pê û gezan xwe dadidan hev. Herdu hêlan jî destên xwe li ser cihên herî eyb digerandin û ew zewqa herî mezin di cihê herî eyb de keşif dikirin. Mîna ku araq berdidan nava hev, erd bi ezmên re dibû yek, her der li ber çavên wan dihejiya û bi ser hev de dixiliyan. Kê li urf û adetên bav û kalan guhdarî dikir! Fedî û eyba çi!

Li ber gidîşan û lodên pûş xwe zer dikirin hev û mîna teban hevdu di erdê didan. Ji gevzekên wan babîsok radi-bûn. Di nav biharê û geniman de, xwe li hev dipêçan. Bi xunava ku ji wan laşê gewr û boz dibariya, biharê şîrik digirt, geniman simbil didan û bîstan dikemilîn. Memikeke wan xipşên zinaran sêv, yek jî hinar bû. Ji yekê gez dikirin a din dimijtin. Û dû re jî xwe çeng dikirin deqa di hindurê kilora zikê ku bi nîvişkê danê sibehê seyandîbû. Ka ew Zorava! Di nav rengê hêsîriyê de dişewitî. Bi şevê û heta bi rojê jî, dengê insanan mîna ku ji hicreyên girtîgeha Diyarbekirê dihat, melûl û melûl bû. Şer şexsiyeta gund yekser guhertibû. Lê ew çawa şexsiyet bû ku di hikmê çend salekî de hatibû guhertin? Kultura ku bi sed salan di serê insanan de meyabû, çawa dikarîbû di wextekî ewqas-kî kurt de, biqusiya? Qusiyabû.

Ji ber êrîşên eskeran, Mîrzoyê ku digot di nav xwarina tirkên de jehr, di nav vexwarina wan de zîro, di nav livînên wan de mar heye, reviya Izmîrê. Hema bi dû wî de çend malên ku Circîs berî kuştina Heso û Sarê xistibûn gund jî, bi nav tirkên de çûn. Ji malbata wî jî çend mal çûn. Du-sê malên ku man jî bûn pîberên bi mehaş û li derbaskirina xwe geriyan. Pîberan ne tahde lê kirin û ne jî guh danê. Piştî ku Circîs û malbata wî bi tena serê xwe ma, vê carê jî yuzbaşî bi qutkirina telefona wan re, çûn û hatina Nisêbînê, Mêrdîn û Qosarê jî li wan qedexe kir. Bi vê bîryarê, malbat di hikmê mehekê de ji hawhaw ket û li têrkirina zikê xwe heyirî. Îcar tam di van rojên teng de Yastar Elo wek Xocê Xizir bi qemyoneke erzaq bi hewara wan ve hat û bêmefer xwe dada gund. Qemyona xwe vala kir; rêya ku wê Circîs çî bike û çî bibêje da ber û nigdan berê

xwe da Mêrdînê. Qemyona dewlemendê qubalî di newala Qutê werkir, li motorsîkletê xwe siwar hat û di hilm û pifekê de xwe gihand Diyarbekirê. Li wir jî li balafirê siwar hat û rêya Stenbolê girt. Bi çûna wî re Circîs jî aqilê ku wî dabûyê da zarokên xwe û bi lez û bez tevgeriyan. Zarokan pêşî Cidhan berdan çaleke ser bênderên jora gund; di hindurê çalê de ser nixumandin û devê çalê vekirî hiştin. Çala avê bû, hatibû xitimandin, lê dîsa jî tibabekî kûr bû. Dû re di hikmê niv seetekê de sergoyê binya qesrê kolan û li derdora pazdeh-bîst telîs birinc, birxul, deh-pazdeh kîs ard û ewqas jî tenekên rûn di bin zibil de veşartin. Dû re jî wek nimûne, hema hema bi qasî ên veşartî li wê navê rêz kirin û li bendî ha kengî wê Atilla bigire ser wan, rûniştin. Pênc seetek ne ket wê navê, Atilla bi garanek eskerên xwe ve hat û nehişî xwe avêtin hindurê malê û axuran.

«Circîs axa, ma tu dizanî ku Eloyê ezîzê ber dilê te vê carê jî xwe kiriye şûna min, ha!» Elo mohr û înzeya komutanê tugaya Mêrdînê û înzeya wî bi xwe, li mezbeta ku ji bo Circîs nivîsandibû xistibû û qemyon di bin kontrola qereqola Qesra re derbasî gund kiribû. «Mêrik, xwe-diyê qemyonê û dikandarên Mêrdînê xapandine, qemyon li dev kiriye û bi hewara te ve hatiye. Te çi kiriye ji mêl? Mal ne ev bi tenê ye, bi xweşî derxîne!»

Circîs piştî ku gotinên Elo di hişê xwe de hemû li hev civandin, bi hosteyî jî gotin bi dû hev de rêz kirin:

«Erê tu rast dibêjî. Elo bi dolarên sexte qemyon dagirtibû. Xwe berdabû Qosarê û mal li kolanên koçberan belav kiribû. Ev ji me re anîn.»

Atillayê ku xwe hînî kurdî kiribû û bi qeweta kurdî di

karê xwe de bi serketî bûbû, sist bû. Da aqilê xwe, bêhnekê ponijî û bi kurdî got:

«Circîs axa, vê meseleyê ji bîr bike. Erzaq ji we re. Û heger ez û tu em li hev bikin, li ser namûsa xwe sûnd dixwim ku ez ê qedexeyan bi carekê ve jî ji ser we rakim û gund bi deste te ve berdim. Pêşî ez dixwazim ji te fêhm bikin.»

Ne zimanê wî û ne jî marîfeta gotinên wî pê ecêb hatin.

«Kerem bike bibêje.»

«Baş e. Gava ku ez bi temamê miqedesatan sûnd bixwim û soza mêrên berê bidim te, tu ê ji min bawer bikî?»

Circîs ew baş nas dikir. Li hin cihan gelek carî wilo kiribû û li ser a xwe ne mabû. Him li ser a xwe bima jî, dîsa pê re ne dikir. Bêdeng ma. Wî eynî gotin dubare kir. Circîs ziq li herdu çavên wî nerî û bi hêdîka got:

«Qomandar, di vê rewşê de ez ê nikaribim baweriyê bi te bînim.»

«Ez te fêhm dikim, wilo ye, wilo ye. Lê ez ê dîsa a xwe bibêjim: Bi tenê hew ez dixwazim vî Eloyî bibînim bê mirovekî çawa ye. Ji bo vê dîtinê ew çî ji min bixwaze ez ê wê bikim. Jina min di kerxaneyê de be ew ku bixwaze ez ê kesî bi xwe nehisînim û herim wir. Circîs axa, bibe nabênhatî.»

Circîsê ku Yastar Elo ne bi malê dinyayê û ne jî bi tu mêrî diguhert, lerizî û hema pê re jî gotina xwe a dawî got:

«Ma mirov dikare têkiliyê bi cinan re deyne, bi wan re rûne û wan zeft bike? Ew cin e!»

Atîlla ne hişt ku zêde bike. Destê xwe misaskî di zikê wî rakir, «wilo ha», got û çavên xwe li nav koma esker û kufletê wî gerandin.

«Circîs! Ez Cidhên nabînim, li ku ye?»

«Ji doh ve çû ye Cizîrê ser textor.»

«Tu rast dibêjî?»

«Erê, erê...»

Xwe aciz kir, bi rîha wî girt û bi ser hilbû:

«Ma ne min bajar li we qedexe kiribûn! Hûn çawa...»

«Rast e, rast, lê qomandar beg, te Cizîrê li me qedexe ne kiribû...»

Afilla dev ji devjenga pê re berda, ji hewşê derket û li pêpîka xwe xist. Esker lê civiyan.

«Zû wan tiştan hemiyan bînin vir, mazotê bi ser dakin û agir berdênê!»

Piştî ku eskeran emrê wî bi cih anîn, «ji vir û pê ve temamê bajaran li we qedexe ye», got û bi rê ketin.

Yastar Eloyê lawê Kenêr, bavê xwe li toza xwe hiştibû. Di derbarê xerabî û avakirinê de tu kesî nikarîbû lingê xwe li ê vî Eloyî xista. Kêfa Kenêr ji mêraniya Eliyê Şêr re hatibû û navê wî kiribû Elî. Lê lawik ji Eliyê Şêr bêhtir bi ser wî ve çûbû. Tiştê ku serê insên ne dikişand, ê wî dikişand. Tiştê ku mirov bîr ne dibir wî bîr dibir. Ê cesareta ku li ser wî, belkî li ser Eliyê Şêr jî tune bû. Ji elektronîkê jî fêhm dikir. Elektronîka li bazarê mîna hevirmêşê di destê wî de li hev diqulipî. Taybetmendiyeke wî e din jî ew bû ku dengê kurdî û tirkî di qirika wî de civiyabû. Dikarîbû neqla her kesî bikira. Yekî wilo bû ku geh xwe karîbû bikira serokwezîrê Tirkiyê, elektirîk û av bianiya gundan, geh xwe bikira generalê kolordiya Diyarbekirê bi hakimê mehkemeyê re bixeyidiya û bi bavê xwe re pênc-şeş gundiyan belengaz ji girtîgeha Diyarbekirê berda. Geh dibû komsêr, geh general, geh profesor... Tibabek xortên kur-

dan bê imtîhan derbasî unîversîteyê kiribûn.

Di sala 1979an de dîsa xwe kir serokwezîr û bi telefonê piştî ku a xwe bi ser a midîrê Dewlet Su Îşleri xist û erza wî şikenand, îmzeya serokwezîr li ewraqan da û jê re şand. Midîr di hindurê sê mehan de av anî çend gundên derdora Kercosê. Piştî ku dîsa bi eynî metodî rêya wan gundan da çêkirin û bi ser de jî elektirîk kişand gundan, taxên pereyan ji axan stendin, hemû şewitandin û vê carê jî berê xwe da hin axayên derdora Farqîn û Bismilê. Av û elektirîka wî heta ku eskeran ferman li herê mê ranekirin jî, gundiyan bi kar anîn.

Yastar Elo bi pereyên pêxwasiya xwe dikarîbû temamê herê mê bi xwedî bikira. Lê ne dikir. Car carê bi hin kurdên metropolan û Kurdistanê re alîkariyek bi haweyê lixwekirinê, xwarin û alavên malê dikir. Lê piştî kuştina Afat dev ji wê jî berda. Hîletê wî ji pereyan diçû. Têrperê bû û bêperê bû; çawa dihat destê wî wilo jî dişewitand. Li gora wî pere dijminê insên ê herî mezin bû. Pereyan ruhê insên silûk dikir; insaniyeta ku bi hezar salan pê re gihabû hev dikuşt û li gora xwe isaniyeteke qelp çêdikir. Divabû insan bi pereyan bilind û nizim nebûya. Hejêkirin, qedir û qîmet, hebûn û nebûn û camêrî bi pereyan ve ne hatiba girêdan. Dêya wî çar rojan ketibû ber pîrikan. Dinyayek qolinc û êş kişandibû û bavê wî jî ji destê pereyan dê ne biribû ser doktor. Di halekî pir xerab de zabû û ew anîbû dinyayê. Dê şaht bûbû, nexweş ketibû, nexweşî li canê wê geriyabû û di dawiyê de jî pê çûbû.

BEŞÊ HEŞTAN

1

Seydo bi berberiya xwe re li hatina xwe a Swêdê jî poşman bû û li vegera xwe sebîbî. Lê li herêma wî kevir li ser kevir ne mabû. Eskeran heta bi teyr û tilûrên welatê wî jî bi dinyayê de terqandibûn. Civak serûbinî hev kiribûn û kultura wî têk biribûn. Zimanê bav û kalan gihandibûn xetera mirinê. Cîlekî tirke-kurd ketibû rê. Mîna zarokan digiriya. Qîma xwe bi zilma eskeran, girtîgeha Diyarbekirê û êşkencexaneya tûgaya Mêrdînê dianî. Li wir hema çawa ba dîsa jî liberxwedanek hebû. Mirov êşkenceya herî pîs didît. Lêbelê mirov a di dilê xwe de jî digot û bersiva xwe bi lêdanê, girtin û kuştinê distend. Bêhna mirov derdiket. Lê li gora wî li Swêdê ew jî tune bû. Mirov mîna kûçikan dikarîbû heta sibehê bireya; lê kesî ne tiştek dida mirov û ne jî li mirov dixist. Her û her wek xwe dikirin.

Seydoyê ku axîn dikir xwîn, têkiliyên xwe bi Aydin re xurt kiribûn û ji bo vegeêrê pê re dikir cire cir. Aydin hevalê wî bû, lê ne hevalê şer bû. Wî gandiwarî dixwest. Lê mîna Gandî jî qet tevnedigeriya. Bi tenê digot û hew. Sînan, Restem, Silêman û Bişar jî ne hevalê şer bûn. Ji Aydin re digot:

«Me nivê emrê xwe li vî welatî derbas kir. Tu pîr bû, lingan bide ber xwe, wilo nabe!»

Bi rastî jî Reyis Aydin pîr kiribû. Ji destê wî ro ne didît. Him kitêbên kurdî dinivîsandin û him jî di kitêban de li têkbirina Reyis û xelasiya milletê kurd digeriya. Ji aliyekî ve bêbextiya hewa Swêdê, ji hewa wê re «Reyisê swêdî»

digot, û ji aliyekî ve jî pêstûriyên Reyis ew ji taqet xisti-bû. Çermê laşê wî bi qasî ê çêlkewekî tenik bûbû; serme tahmûl ne dikir. Ji bilî nexweşiyên wî ên din, hema hema ji mehê du-sê caran bi bapêşê jî bû. Li gora wî jî sîstema Swêdê insanê bi rûmet bêrûmet dikir û şexsiyeta herî mezin pûç û vala derdixist. Tew ew ji ezmanê wê jî aciz bûbû: Ne roka wê, ne baran, ne berf û bayê wê dişibiya a welatê wî. Aydinê ku ji xwe bêhtir şibiyabû Circîs, pir li ber xwe diket. Tiştêkî wî ne mabû û dîsa jî ji ser a xwe ne dihat xwarê.

«Nabe, hîn şert ne stewyane, Seydo. Heta ku Reyis têk nere, em ê nikaribin herin welêt. Li cihê xwe rûne û dev ji vê donkîşotiya xwe berde! Bi sebir be, hîn jê re divê. Ew roj nêzîk e...»

«Aydin tu qediyaye, lê hîn jî têhna te heye. Digel ku li temamê Ewropayê çend komikên piçûk li dora te mane û ev komik jî mîna ronakbîrên tirkan li doza kurdan temaşe dikin, dîsa tu xwe binketî nabînî. Li xwe vegere û xwe bide ser hev...»

Di dawiyê de Aydin qanîh bû û ji bo çûna welêt tevgeriya. Lê du mehek ne ketin wê navê, Aydin xwe kuşt û Seydo dîsa bi tena serê xwe ma.

Ji vî lawikî re hîn ji destpêkê de xerab ketibû.

Li qelêç û bê pîrik çêbûbû. Zarokên hevalên wî bi ser lingan ketibûn û ew hîn jî bi çarlepikan diçû. Çar salî bû, dûpişk pêvedabû. Şeş salî bû, bi tîfoyê ketibû. Heşt salî bû, berên poş lêxistibû û ji mirinê rabûbû. Di deh saliya xwe de ji dara tuyan ketibû û serê wî li ser movikekê çiriyabû. Û gelek gelek tiştên wek van bi serî de hatibûn. Piştî ku bûbû xort, vê carê jî Reşo ew bi doza kurdan ve girêda-

bû û ew ji nav vî agirî li nav agirê din qelibandibû. Kêfa wî ji pevçûnê re ne dihat û hiletê wî ji sîlehan diçû. Lê Reşo bi darê zorê ew kiribû sîlahşorekî ku çavên xwe digirt û fişek berdidan. Her ji çendeyekî wê polîsan ew bigirta, çend rojekî di nezaretxaneyê de têra xwe lêxistana û berdana. Lê asas a ku ew pir êşandibû keça Erol Efendî bû. Dil ketibû keçikê û keçikê jî hevalekî wî kiribû. Digel ku hevalê wî bi zanatî ew zewac bi siltana wî re kiribû, dîsa jî xwe ji hevalê xwe ne xeyidandibû. Bi tenê jê re gotibû «ehmeq, ma mirov bi evîna hevalê xwe re dzewice? Mirov jina hevalê xwe tîne?» Seydo ji kurdan û tirkan pir kişandibû. Di dawiyê de tiştêk wek wî ne bûbû, «em kurd miletekî ku ji xwe fedî nakin. Miletê ku bêvila wî ji bindestiyê neşewite, her tiştê xerabe heq kiriye», gotibû û revî revî berê xwe dabû Swêdê.

Ji aliyekî ve xwekuştina Aydin û ji aliyekî ve jî rewşa Bişêr ew ji hal de xistibû. Bişêr bi mirina jina xwe re aqilê xwe berdabû, swêdiyan ew rakiribûn nexweşxaneyê û zarokên wî jî bi tenê mabûn. Zarokan exlaqê wî şibandibûn ê dêya xwe û pê ve bûbûn dirdirk. Wî ji zarokan û zarokan jê hez dikir. Pir li ber wan diket. Karê wî mabû bi wan ve. Aydinê hevalê wî, di bin deynê kitêbên ku bi kurdî nivîsandibûn de mabû û şûşeyek kezab vexwaribû. Mirina Aydin, xeyalên wî bi carekê ve têk biribûn. Lê dîsa jî tiştêk bi qasî êşa ku Reşoyê Sarê dabûyê, ne dihat. Dema ku li çiyê bi darî Reşo ketibû, Reşo xwe jê aciz kiribû ku çima şûşek-du şûşe bîra yan jî şerabek filan jê re ne biribû. Di dilê wî de mabû û pê re bûbû kul. Reşo ji xewnên wî dernekiket. Û heta bi roj jî, sîha wî ji ber çavên wî ne diçû.

Seydoyê ku xwe binbarî wî didît, di dawiyê de bû

hêsîrê xewn û xeyalên bi wî re û ji qiram de ket. Piştî dît ku heger bi haweyekî xwe negihîne Reşo, wê bi nexweşiyê têk here, rêya Sûriyê girt û rast berê xwe da Qamişlê ser tîrba wî. Lê destvala jî ne çû. Bîst kase vîskî, bîst votka, bîst şerab û pêncî jî kaseyên bîrayê kirîn. Hemû cihê cihê vala kirin çar bîdonan û di seeta ku çûbû civanê wî de, li dor seet dehê şevê hevdu dîtibûn, bivir û xilçek bi xwe re hilanî û çû ser gora wî. Ser gorê ji hindama serî de qedere metreyekê kola û ewqase alkhol berda devê Reşo. Lê hemû ne bi carekê ve. Heta ku fereca sibehê lêxist pê re rûnişt, pê re vexwar û kul û derdên xwe ji hev re gotin. Ket. Lê kesî ew ne dît. Li dor nîvroyê şiyar bû. Bi kel û girî xatir jê xwest û dîsa da ser wê rêya ku di biyanistanan de li ronahiyê digeriya.

BEŞÊ NEHAN

1

Qiqçiça germa havînê ye. Tîrêjên rokê di ezmanê Omeriya de rast kişiyane erdê. Hewa bi qasî ku pitikên tozê ji çol û beyaran raneke giranbûye. Taht û lat sincirîne. Rivîn ji erdê radibe. Teyrik û tilûran xwe dane bîn sîdaran. Marên teyar har bûne û bêwestan xwe dadidin ruhberan; di hev re difirin û mîna werîsan xwe li hev badidin. Helke helk bi teban ketiye. Zimanê kûçikan bihustekê kişiyane. Beraz û wawîkên ku girtine her derê çiyê, xwe berdane ser çem û kaniyên gundên wêrankirî. Newala Qurdîsê tije beraz bûne. Wawîkên li şewlên Gurik û nav gundê Zivîngê, Hatxê û Qûzo ber bi ava Şêxbat de dibezin. Beraz jî. Refên beraçemkan di şikeftan de xwe dane ser hev û ji ber pisîkên berrî bi vir de û wir de difirin. Bêhna termê çend zarokên ku dohtira rojê, ew jî bi nexweşiyê miribûn, ji nav goristana Zorava bi aliyê gund de difûre. Pîrekekê xwe avêtiye ser gora yekî ji wan û hewar û hewara wê ye! «Lo lo berxo, li min nemayê, bila bimire mala zilm û hêsrî-yê!...»

Tên! Ji rêya Nisêbînê ber bi Qesra ve tên. Mîna ku dereng mane, pir xurt diajon û tên. Miheqeq dîsa wê bigrin ser derekê; lêxin, bikujin, destbiavêjin keç û jinan, bi xwe re bibin qerargehan, zarokan bi saxî têxin nav êgir, her tiştî talan bikin û bişewitînin. Qereqol derbas kirin û bi ser rêya Stilîlê de dageriyan. Tîm in, esker in. Docekê daye pêşiya cîbê û sê docên din jî bi dû cîbê de ne. Ji ala ku bi şîşa wê ve liba dibe, xuyaye ku yuzbaşiyê tabûra

Nisêbînê tê de ye. Circîs hilkişiyaye ser qesra xwe, li wan û li helîkopterên ku ji aliyê Nisêbînê ve tîn temaşe dike. Ji hêla çiyê ve jî dengê helîkopteran tê. Lê Circîs wan nabîne. Zoravî bi hinduran de dibezin. Zarok diqîjin û bi xwe de dimîzin. Her kes ditirse, lê tirsu tu kesî jî ne bi qasî a zarokan e! Zilam hêkên hesinî dikin. Xwîn li dayikan vemiriye û xwe li zarokan rapêçane. Hersê-çar malên pîberan ketine hev. Ew ji ên din jî bêhtir ditirsin. Terempêlan ji ser rêya Stîlîlê xwe berdan Zorava. Cîrcîs bi lez ji ser qesra xwe daket:

«Romîyan girt ser me, romî! Romî tîn! Lawên teresan gihan gund, gund! Her kes têkevin hindurê xwe, zarokan ji destê xwe bernedin, eman ji desthîlanîn nekevin, haaa!»
qêriya û bi hewşê de bazda.

Lê cîb berî wî gîhabû ber derî. Eskeran navtar û derûdora gund bi carekê ve zeft kiribûn û xwe dadabûn malan jî. Eskerên vê carê mîna ku neqandîbûn, hin ji wan ji tîman jî gîrstir bûn.

Circîs pêrgî yuzbaşî çû:

«Îcar vê carê tu ê çî qiyametê bi serê me de bînî, qomandar!»

Çend eskeran piştî ku ew mîna rêsiyekî di nav destê xwe de pêçan, li hewa gîjgîjandin û virikî avêtin erdê. Devê G3ên xwe xistin defa sêngê û serî û repikî di ser re sekinîn. Di wê navê re jî tîm kişiyabûn hindurê qesrê, piçûk-mezin her kes diavêtin derve û li hinduran benzîn û mazot direşandin. Tiştê ku Circîs hîç ne dixwest bibihîsta, bûbû. Ê him jî li pêş çavên wî.

Qêriya:

«Qewad lawê qewadan, ma ne tu jî çêlikê misilmana

yî! Me hemiyan bikuje û vê bênamûsiyê meke» got û xwe çeng kir eskeran.

Atıllayê ku mîna marmasî ji hev vediziliya û li dora xwe dizîvirî, demaçe tazî xistibû destê xwe û tîqtîqa kenê wî bû, bi her çend eskeran re xeyidî:

«Wî girêbidin û dev jê berdîn!»

Bi kindirê ew girêdan. Mîna pilingê ku di xefkê de lêdan dixwar, bi serî de anîn. Bi kale kal diniriya û li ber xwe dida. Tîman jê hinekî bi wir de, serê Idrîs ji hev belav kiribûn. Nesîma ku keça Idrîs û bûka Ehmed bû, biribûn pişt dîwêr û li wir dest diavêtênê. Eskeran piçûk-mezin, nêr û mê hemû dabûn ser hev, bi pehîn û qûndaxan ketibûn nav wan û kincên li ser wan diçirandin. Li ber xwe didan. Bi derbên wan hema hema xwîn ji serê her kesî dihat. Dev û diranên her kesî pelixîbûn. Lêvên her kesî çiriyabûn. Mirov digot qey xwe bi asîte şuştibûn, rivîn ji canê hemiyan diçû. Pîrekan tep li sênga xwe û zilaman jî kulm li serê xwe dixistin. Zarokan mîna çûkên ser hêlînê serî û gewde kiribûn yek, destên xwe dabûn ber çavên xwe û îske îsk, kaze kaz û nûze nûza wan bû. Her kes digiriya, her kesî dikir hewar hewar, zimanê her kesî ji tîhna kişiyabû. Zilaman bi nav şeqên xwe girtibûn û pîrekan jî zarok kiribûn stara paş û pêşê xwe. Lê Circîs jî dîsa bûbû agirê semewatan û bêwestan nav di wan dida:

«Waaa keça Sarêêê! Sara piçûkkk! Lê lê Durêêê, dengê te nayê min, lêêê! Keçê nav di wan bide!...» Eskeran Durê li nav gund di xirbeyekî de girêdabûn, têra xwe lê xistibûn û ew bi tena serê wê hiştibûn. «Li ber xwe bidin. Ji desthilanînetin bênamûsî ye. Di liberxwedanê de çi bikin ji mirov ne eyb e. Ew dihetikin. Ew bêşeref dibin, ew ji dînê

xwe derdikevin, ew binketî mirov serketî dibe!...»

Di vê gavê de li her çend malên ku girêdayî wî bûn jî eynî tişt diqewimî.

Circîsê ku bi gezan êrîşî canê xwe dikir, çend gotinên ku bi tirkî dizanîbûn jî ji bîra kiribûn û bi kurdî dida nav:

«Kafir ji we bi namûstir û bi şereftir in. Firewn jî bi qasî we teresbav ne bûye! Lawên qewadan, lawên qûndekan, ez beraz im, beraz! Berê xwe bidin min berazî!...»

Çavên yuzbaşî li hev qulipîn û mîna mêr ber pê de herikî. Bi germî xwîna wan vedixwar, têhna wî ne dişikest. Her ku li wan dixist bêhtir lê sor dibû. Piştî ku bi hêrs pehînek li termazê û yek jî li tengala wî xist, pê li sêngê kir, demaça xwe xist hindurê devê wî û mîna Haydar yuzbaşiyê ku bi Heso re peyivîbû got:

«Kîrê min, yanî tu di quzê min e jî ez ê te nekujim! Mirin xelasî ye; ma ez qebûl dikim ku tu bimirî. Hîn pir maye. Em ê tiştên wilo ecêb bi serê we de bînin ku heta dinya hebe tirsê me ji dilê we dernekeve! Hûn ê di qu...ê dêya xwe nin û serê xwe li ber dewletê rakin, ha! Tu ê bibînî, hema ji niha û çend saleke din bê hûn ê çawa ji ber kurd mirditiya xwe fedî bikin û kîrê min di jina xwe ...in!»

Dengê wî diçû Circîs. Lê ji qehra nava xwe tiştek jê fêhm ne dikir. Devê xwe li lûla demaça wî şidandibû û her çend dirankên xwe ên mayî jî herifandibûn. Serê wî bi carekê ve di xwînê de mabû. Ji gayekî di bin kêrê de bêhtir li ber xwe dida.

Atîlla piştî ku bi wahc devê demaçeya xwe di şikeftika qirikê de li hev bada, wilo jî kişand û bêhnekê li qîje wîja ku li tara jorê dihat guhdarî kir. Dû re jî xwe li wir girt û bêhnçikyayî ber bi wir de bazda.

Li tara jorê tiştên ku di Fermana Filehan de bûbûn, dihatin kirin. Tîman xwe li bûka Bedrên radikişandin û derpî jê dişemirandin. Bedranê ku ji serî de dizanîbû wê mesele wilo tevbigeriya jî, bi kêra ku li ser taziyê xwe girêdabû, xwe di tîman werkir û roviyên du heban ji wan berdan erdê. Lê tîman jî hema di cih de piştî ku ew û bûka wî bi guleyên reşaşan kirin serad, temamê kufletê wî jî xistin hindurê ferd û çewalên genim, devê ferd û çewalan girêdan û agir berdan hemiyan. Ji vê malê lawikekî şeş-heft salî, keçek û du xort sax filitîbûn. Lawik bi hatina terempêlan re bazdabû kadîne û xwe di nav kayê de veşartibû. Keçik li Nisêbînê bi mêr bû û ji herdu xortan jî yekî li Manîsayê eskerî dikir û yek jî salek berê xwe gihandibûn çekdaran. Tîman neh kes şewitandin. Ji van ên şewitî pênc jê zarok bûn.

Helîkopterên ku karê xwe qedandibûn, piştî tibabekî di ser gund re nizim gêr bûbûn, çend sarox avêtibûn jêr û jora gund û çûbûn, dîsa vegeriyan. Cendekê herdu tîman di nav xwe re hilanîn û bi hêrs berê xwe dan hêla Mêrdînê.

Zorava dişewitî û qorzîbirên xaniyan bi fitîlên deremêtan re bi hewayê de difiriyan. Agir li hinduran, axur û kadînan dilîst. Neviyê Bedrên di nav dixana kayê de nîvfetîsî xwe avêt derve û li kulmoza esker û tîman rast hat. Lawik dan ber qezetoreyan û dû re jî kelaxkê wî avêtin nav êgir. Heta berî niha bi seetekê jî ev Zorava bi zarokan pîr şêrîn û xweş bû. Vî lawikî li hinduran çirtvîtk avêtibûn. Bi hevalên xwe re sê-çar caran navtarên gund li hev xistibûn, dabûn dû mirîşkan û xwe di nav zibil de hiştibûn. Li zirnazîqê siwar hatibûn. Di nav terabêlkê de sûretê teyrikan, pez û dewaran çêkiribûn. Dêya wî a ku li hewşê tîm

ketibûn ser zikê wê, nîvîşkê çêlekê li ser nanê wî kiribû. Nanê xwe xwaribû û bi kalikê xwe re bi kaban û xarên zindoqî lîstibû. Li dor seetekê razabû jî. Xewnên xweş dîtibûn û bi ken ji xewê rabûbû. Bavê wî navê Xeyrî lê kiribû. Pîrika wî navê ê din jî kiribû Serdar. Kalik jî navê ê sisêyan kiribû Reşo. Lê niha yek ji wan jî tune bû. Zorava bi rivînên hinavan, şewatê û tîrêjên rokê weke hêtûnê sinciribû. Bêhna goştê insanan mîna merşekî xwe dabû ser gund û ne diqeliqî. Ji bilî ku ji her derê gund dengê qîr, hewar û nalînan bi dîxanê re dirêjî ezmên dibû, ji tu dereke din deng ne dihat.

«Terorîstino, dengê min tê we!» Atîllayê komutan got.

Circîsê ku wek hejikekî li erdê vepelixîbû, li qûn rûnişt û bi haweyê ku wî ew bînpê kiriyê peyivî:

«Qomandarê bêxîret, te zorya me bir, lê te qezenc ne kir lawê kûçik. Em kurmanc ji cînsê masî ne. Ma masî diqedin? We bi masîkên çemên welêt re şer kir û we ew xwarin. Lêbelê ew gamasiyên ku di binê behra vî welatî de raketîne, ê ne wê we dabelihînin. Ê ne hûn ê ji destê...» Bi teqandina deremêtên ku xaniyên wî dianîn xwarê re qêriya:

«Ha ha ha! namûsiz ewladî, Qibrîstir, yûnan kafirîdir! Qorêdir Qorê!...»

Ehmedê ku dêya wî bavfileh bû, dê yazdeh-duwazdeh salî bû û bavê wî ew ji nav agirê fermanê revandibû, ji komutên re got:

«Qomandar, heger Xwedê hebe û bi rastî jî li ser heqiyê be, ew Xwedê wê ahê me û vî milletê belengaz ji we re nehêle û welatê we xerq bike. Lê heger wek ku telebeyan digot, Xwedê tune be, wî çaxî jî her tişt li ser namûsa kur-

mancan dimîne. Ez kurmancan baş baş nas dikim. Ew heyfa xwe di hûrê gur de jî nahêlin. Ez bawer nakim ku ew ê vê zilma kesnedîtî ji we re bihêlin!...»

Mela Xelîl mîna dermala di bin kêrê de, li jêra Circîs girêdayîbû û di ber xwe de ha ha diniqîrand. Di dawiyê de wî jî a xwe got:

«Lo lo Circîsooo! Ma min ji te re ne gotibû ku di ayeta el fasiqiyûnî de esker fasiq û zinêkar in. Xwedê gotiye gava ku hûn kurmanc nebin yek, wê esker li ser benderên we him bazdin ser jinên we û him jî wê xwe bi xwe we berdîn ser jinên hev. Lê te bi a min ne kir û te her tim erza min şikenand. De îcar bixwe ha!»

Circîsê ku ziwa bûbû, heta jê hat dengê xwe bilind kir:

«Mela xurifiyê destê zilma tirkooo! Hey topek ji eva niha mezintir li malê ketooo! Ma me kêrê te û wan û van eskeran ne ...ir dêya xwe, ma em ne bûn yek û me neda dû wan? Welatekî da dû wan, welatekî! Ma kê ma ku neda dû wan! Heta bi teyrik û tilûrên vî welatî jî dan dû wan. Welatekî jinên xwe, keçên xwe, lawên xwe bi tiving kir û bi çiyar xist! Welatekî mal û canê xwe teslîmî wan kir! Welatek li piştê xistin! Me ew di nav livînên xwe de vedîşartin, me ji devê xwe dikir û di devê wan radikir, me li xwe ne dikir û li wan dikir, pê de rîn, pê de rîn!...»

Atilla jî mîna singekî sekinîbû û bala xwe dabû ser gotinên wan. Lê piştî ku Mela Xelîl got, «Xwedê di ayeta el qahbiyûnî de gotiye esker qehb in», nehişî êrişî ser kir û heta ku giha ser, wilo jî demaçe berdanê. Miheqeq dilê wî bi kuştina wî hênik ne bûbû ku kelaxê wî bi carekê ve mîna gokê da ber şeg û pegan û bi mirîtî ew li wê navê bir û anî. Dû re xwe dada Ehmed, li ber sekinî, demaçe xist

textikê eniya wî, «kurmanc heyfa xwe di hûrê gur de jî nahêlin, ha!» got û lingê wê kişand. Ehmed bi ser tengala xwe a rastê de komikî ket. Li gora wî êdî tişteki ku bikira ne mabû. Li wê navê mîna beranê tof çû û hat û got:

«Ji niha û heta çar rojan hûn ê ji vî gundî bar bikin. Û ji Mereşê û wir de, hûn li kîjan bajarî bi cih bibin hûn serbest in.»

Dû re jî li pêpîka xwe xist. Temamê esker û tîman li dorê civiyar û bi pêpîka wî a duduyan re li terempêlan siwar hatin.

2

Bi çûna eskeran re zilam û pîrek ji hev veqitiyan û li hev temaşe kirin. Pîrekan ji zilaman, zilaman ji pîrekan fedî kir. Herdu hêlan jî serê xwe berdan ber xwe. Zilaman bi dizî hêsirên xwe paqij kirin û bêhemdî xwe di cih de rûniştin. Pîrekan jî bêdeng neperûşk ji ruyê xwe dan û xwe li hev rapêçan. Zarok ji berê bêhtir dilerizîn. Piştî qederekî bi wî haweyî, ji bilî Circîs û Perîxana ku nîvmirî li erdê rast bûbû, her kesî xwe da ser hev, ber bi malên pîberan de bêhnçikyayî bazdan û xwe dadan cîcerkên avê. Lê pîberan jî nemerdî ne kirin, ew jî bi satilên avê û kincan ve pêrgî wan hatin. Ew jî bi erdê ve çirisîbûn, ji girî ziwa bûbûn û beherîbûn. Wan jî axîn kiribû xwîn. Li ber xwe ketibûn. Xwe ne tişteki dîtibûn û bi ser Xwedê û pêxember de zûriyabûn. Lê Xwedê û pêxember bi hewara wan ve ne hatibû û dest û lingên esker û tîman ne şikenandibûn, çavên wan kwîr ne kiribûn. Mêr bi dîn û xwedayê xwe re ha ha kufirîbûn û wek zarokan giriyabûn. Pîrekan porê xwe kur kiri-

bûn. Keçan guliyên xwe jê kiribûn. Sêng û berên xwe terişandibûn. Rû bi neperûşkan anîbûn xwarê. Jinek bi kêrê kişiyabû keziyên xwe ên ku erd dimalajt û serê xwe di xwîné de kiribû kulîlk. Zarokên wan hîna jî mîna pelên çilo diricifîn. Kûçik ne direyan. Kevokan xuyanî ne dikirin. Ezman ji teyrik û tilûran xalî bû. Beytikên ku bê hêlîn mabûn, xwe ji gund dabûn alî û bi qelêç de terqiyabûn.

Di heyamên berê de li hin gundên Torê, gava ku berazan car carê bi êvarkî re xwe diavêtin hinduran û gundî li wan derdiketin, berazan jî hindur xirîxopan dikirin û tiştêkî ku wê bi kêrê tiştêkî bihata li ser lingan ne dihiştin. Lê esker û tîman ji berazan jî xerabtir bi serê Zorava de anîbûn! Her tişt di xwîné de belav kiribûn û dû re jî agir berdabûn her tiştî. Zorava mîna pûş û pelaxê dişewitî. Kalîn û nalîn ji her malê bilind dibû!

Circîsê ku di kurmanciya kevin de, ê roja qal û qewamê bû, weke şikêreke kufarî di mextela xwe de rûniştibû û ziq li xaniyê Heso temaşe dikir. Felek lê geriyabû. Xem û xeyalan dilê wî bi nav herxên tarîxê de revandibûn û dabûn ber bayê zemanan. Dengê Sarê û Heso, Kenêr, Mela Salar û Erol Efendî mîna dengê çûkên di banga sibe-hê de, di guhên wî de vedida. Vî mirovî di vê bêhnikê de ewqas zilma berî niha ji bîra kiribû û xwe bi qasî teyrikên ser hêlînê bi hizûr didît. Termê Mela Xelîl, Ehmed û çend kesên din hîn ji erdê ranebûbûn, lê wî yek ji wan jî ne didît. Idrîs nixuriyê wî, bavê Serdêr û malxwêyê malê bû. Li ber dilê wî pir şêrîn bû. Cendekê vî xweş mêrî mişarekê jê bi wir de bû. Ne didît. Tiştê ku bi Nesîmayê de anîbûn ji bîr kiribû. Dengê qîje wîj, hewar hewar û nalîna birîndaran ne dihat guhên wî. Keleha wî bi bombe û dere-

mêtan li erdê sekinîbû û bi stûnên tarîxa bav û kalên wî re neqş û rengên kultura wî şewitîbû. Ev ne xewn bû. Lê wî li van hemiyar wek xewnekê jî ne dinerî.

Bi rakirina terman re piştî ku Hesûk satilek av bi ser dakir, mîna hêsîrên zindana Diyarbekirê ku bi darê eskeran ji xewê şiyar dibûn, çengî wê navê bû û wek dînan bi vir de û wir de beziya. Dû re jî bêhnekê sekinî; li derdora xwe temaşe kir. «Haho, haho!» got û wek pisîkekî ji cihê xwe qevizî. Berê xwe da jora gund û beziya. Lê a wî ji bezê bêhtir lewlikandinbû. Mişarekê ne çû ket û dîsa rabû. Mîna kevjalan bi rê ve diçû. Dilê kafiran jî bi halê wî dişewitî. Cidhên da dû. Li ser benderên ku eskeran serê Keyo firandibûn, li pêşiya wî zîvirî û bê gotin galonê avê xist devê wî. Circîs vexwar û vexwar heta ku li ser piştê ket û li erdê pahn bû. Hişê wî niha tam hatibû serê wî û kul û birînen wî dîsa tev rabûbûn. Piştî çend kêlikan, bi hawayê ku ji reha qolincê birîndar bûbû, axîneke bi dilşewatî kişand. Hinavên wî mîna bixûrê dişewitîn. Dû re jî bi wahc da xwe û vê carê jî berê xwe da şikefta ku çekdaran wek girtîgehê bi kar anîbûn. Neqeba wî û şikeftê sedek erd tune bû. Bi lez xwe berda hindurê wê û di bin qesela gêris de ax vepexirand. Demaçeya xwe û xincera xwe a şingalî dît. Demaçeya wî belçikiyeke çardeh derbî bû. Qewlikê wê jî mîna qayişa piştê, sixtyanî bû. Bi sê cercûran û hersê cercûr jî dagirtîbûn. Circîs piştî ku bi kelgermî qayişa demaçeyê li pišta xwe şidand, wilo jî ji şikeftê derket. Li ser pêyan hinekî sekinî û li binya qesra xwe nerî. Termê kuştiyan wek bereteyên li ser berfê jê xuyanî kirin. Piştî ku li sênga xwe xist û bi gezan çû dest û zendên xwe, berê xwe da jor û rêya qelêç girt. Cidhên da dû. Wî guh nedayê.

Di dawiyê de Cidhan li binya rez gihayê û ji pare bi zendê wî girt:

«Yabo wê te bikujin, vegere!...»

Durê jî hat û xwe gihand wan. Piştî ku çavên wê bi xincer û demaçeya Circîs ket, rûnişt; bi tepan li kabên xwe xist, çavên xwe girt û devê xwe vekir:

«Wey li min pepûka serê çiyar, mêr di me de ne man, ne man! Kalo bû, Kalo jî ji desthilarîn ket. Ma ku ev sîleh hîn bi kêrî rojek wilo neyên, ji bo çî li ba me bûn, looo! Kûçikbavên eskeran, darî çavên te dest dirêjî namûsa te dikin û tu fişekekê bernadî wan, ha!...»

Circîs wek simaqê lê nerî û wilo jî peyivî:

«Keçê Pîrêê, te ez teqandim, bes e! Ez girêdayîbûm, teresan ez girêdabûm. Ma çawa ez ne ew beraz im!...»

Pîrê piştî ku jê bawer kir, vê carê jî êrîşa xwe bir Cidhên:

«Bênamûso dev jê berde, bila here û bigire ser qereqola Stîlîlê. Kuro bihêle belkî çend qûncilikan bikuje, da ruyê me sipî bibe!...»

Qelaçan Circîs mîna miqnatîsê ber bi xwe de dikişandin. Tu kesî wê nikarîba ew qanih bikira û ew ji rêya wî dageranda.

Cidhan heliqand:

«Zû ji ber çavên min bikeve!» got û lezand.

Cidhan ji ser venekişiya. Mîna çûkekî rahiştê û berê xwe da gund:

«Yabo, tu ji me re hîn pir lazim î!»

Piştî ku Durê çend kevir di termaza Cidhên de vekirin û Circîs jî bi gezan çû dev û ruyê wî û got «kûçik lawê kûçik, min berde!» berda û nema têkilî wî bû.

Sirt û sirt çû. Şopa ku dabû ser qedexe bû. Gundî heta bi bena rez û Pîr Kemêl dikarîbûn biçûna. Di vê dema ku ji wî pê ve li qelêç tu insan tune bûn, eskeran ew bidîtana av lê venedixwarin. Xema wî esker bûn. Dizanîbû bê bi çî rabûbû û çî dikir. Biryara wî biryar bû. Qîma xwe bi her cureyê zilma wan anîbû, ew bêminet kiribûn û ji ser a xwe ne hatibû xwarê. Pir êşiyabû, pir diêşiya û wê hîn bêhtir biêşiya. Lê bi cobarê ku êş û merez diherikand dilê wî re, cobarekî ku camêrî û liberxwedana mêrên berê diherikand jî hebû. Mêrxasiya bav û kalên wî û soza mêrên çê, di mejiyê wî de raser derketibû û bi xwîna wî re keliyabû. Bêyî ku bi hêl û mêl bizanîbûya azadî çî ye, bedêla wê çendî giran e, bi êrîşa eskeran re ji alimekî bêhtir, bi qasî mezinahiya dinyaya xwe azadîxwaz bûbû û di nav êgir de xwe li azadiyê rapêçabû. Digel ku destavêtibûn jinên malbata wî, law, birazî û pismamên wî kuştibûn û zarokên wan şewitandibûn, wek deqekî li ser lingan sekinîbû; temamê kayinatê di qelaçên Zorava de dabû ber xwe û pê re şer dikir. Diqêriya û digot:

«Bindestî ne eyb e, lê gava mirov li ber xwe nede eyb e. Serîhildan qedandina nîvê şer e. Me kurmancan her tim serê xwe hildaye û bi romîkan re şerê xwe heta bi nêvî biriye. Em bindestê wan in, lê me tu carî jî bindestî qebûl ne kiriye. Wawayezê! Reyiskê devgenî ku dibêje hûn kurmanc ne tişteke bûn û min hûn kirin tişteke! Ez beraz im, beraz, de ji min re derkevin meydanê, hêêê!...»

Qelaçên gundên bûblaniyan, mîna çiyayên Omeriya stewr mabûn. Pûş û pelaxê avêtibû qamê, zîhayên maran di nav de dilîstin û Circîs jî dabû navê. Stiriye kelbeşe, şahfel û xernûfê mîna bizmaran di canê wî de diçûn xwarê

û li êşa xwe hayî ne dibû. Di nav bahoza zilmê de li starekê digeriya. Lê bahozê jî ne bi tenê star, heta bi hêviyên wî jî ji hev belawela kiribûn. Mîna şerekî birîndar dev li xwe dikir û bi xiram, taht û latan de hildiperikî. Diket û digindirî. Radibû û dîsa diket. Kîna ku di dilê wî de gihabû hev, sebra wî bi carekê ve têk biribû. Rûniştin û bêhnvedan ji bîra kiribû û mîna kulbeşkê di ser hev re diqulipî û diçû. Di mehsera diyarê Sadan de li cihê ku Serdêr helikopter ji ser Reşo ber bi xwe de dagerandibûn sekinî, qutikê xwe di ser xwe re anî, qutik hemû bi dest ve ne hat, bi gezan çirand û mîna ku Serdar didît, jê re li ba kir û qêriya:

«Eferim beranê mino! A din jî, a din jî werîne xwarê! De wilo nereve lawê tirê, ha ha reviya, reviya! Kuro Serdaro berdê, binere bê tu wê jî naxîn!...»

Di vê navê re marekî reş î mîna mircaqeqî dirêj û ewqasî jî qalind ji pêşiya wî fikand û bi lez di ber re bihurî. Circîs ji nişkê ve xwe da ser hev û bêyî ku lê bide demaçê yan jî rahije kevirekî filan, bi hêrs xwe têwerkir. Lê mêr jê daxwar. Heger xwe bikira wek wî, av ne digiha ser. Ji hindam de rabû û da dû marê ku tibabekî jê dûr sekinîbû, serê xwe rakiribû û ziq lê dinerî.

«Ê ne ez ê di ferşikê bin serê bavê te, de were wer!» got û vê carê jî bi keviran rikêbî ser kir. Lê mar jî ne mar bû, mîna insên bû. Mirov digot qey dilê Circîs li ber vebûbû û temamê kul û êş û merezên wî jê xuyanî dikirin. Rabûbû ser teriya xwe û bi hawayê ku dixwest tiştek jê re bigota, xwe bi carekê ve dihejand; zimanê xwe bihustekê derxistibû û bêwestan li dora devê xwe dibir û dianî. Lê Circîs fêhm ne dikir, xwe dizirzîand û ber pê de diqedimî. Di

dawiyê de kire kufe kuf, bi dengekî bilind kwîtrand û fikand, xwe li hewa zîz kir û mîna tîra ku ji nav lêvên kevên bireve, bi newalê de firiya.

«Ha wilo, de here ha! Desthilanîn fereca xêrê ye», ji xwe re got.

Dû re jî, «ma ew ins bû, ew cins bû, ew çi bû gelo?» ji xwe pirsî û bêhnçikyayî berê xwe da bin berqefa ku Reşoyê Sarê û Menca Xerzî li wir ketibûn qirika hev. Niha bi tenê bû û tenêbûyinê jî him gelek tişt dianîn bîra mirov û him jî mirov bi gelek tiştan dihisand. Mejî qar dibû, guh miç dibûn û heta bi pêjina kêzikan jî dihat mirov.

«Lawo Reşoyê Circîsss!» Wî pir dixwest ku bi vî navî bangî Reşo bûba.

«Serdaro pišta te zeft kiriye, teyr nikarin di ser te re bifirin. Pêşiyê li kolordiya Diyarbekirê bigire; xwe biavêjin qelaçên pêşber, ha bavê mino, ha, ha!» got û bi wir de qevizî.

Lê çawa qevizî wilo jî çik sekinî û piştî bêhnikê dîsa li cihê xwe vegeriya. Bêkip li ser axê rûnişt; bi tilikan ax kola, bêhn kir û di ruyê xwe da. Dû re jî keserek kişand û pala xwe da tahta di qorziya berqefê de. Berqef hênik bû. Hênkayê xwe bi nav laşê wî de berda û damarên wî sist kirin. Bi qasî ku sist bû, pê re jî ewqasî fikirî. Gelek tişt pev re hatin bîra wî, gotinan zor dan hev û bêwestan di qahfûrê serî de zîvirîn. Xwe ne girt, devê xwe xist erdê, bi tepan bi nav serê xwe ket û dîsa qêriya:

«Wax li minêêê! Keça min ê Mencê, Reşokê te jî kuştin! Reşoyê Mencê, Mencê!...»

Menca ku li ser rojan bû û hêsîr ketibû destê çekdaran, li hindama Şahbanê ber avêtibû. Çekdaran zarok li wê

navê hiştibûn û berê xwe dabûn binya xetê. Lawik miribû.

Circîs piştî ku sifetên temamê kurmanciya xwe li Mencê kirin û ew kir taca serê xwe, mîna berê pala xwe da tahtê û hizirî:

Ez ji hemû hêlan de giham dawiya xwe. Emir çû. Lê ma bi tenê emir, pê re mal û milk û urf û adetên bav û kalan, şeref û namûs jî çû. Ka ew barbihêriya berê, qedandîni, mêrxasî û camêrî! Romiyan her tiştê me talan kirin û ê mayî jî kirin sergo û dev jê berdan. Jin mabû, li pêş çavên me ketin ser dilê wê jî. Mêr di me de neman, mêr! Mêrekî bi du qurûşan di nav me de ne hiştin. Erê, emir çû. Min tişteke bi ser tişteki ne xist û min her tişt winda kir. Emirê leglegê çû bi teqteqê û ê min jî çû bi hilperkê, kuro! Hilperkeke pûç û vala. Hoooweh, howeh! Di berberiya qulipandîna ser sînoran, piste pista ber dîwaran û çavnebariya milk û mêl de min xwe pîr û kal kir, haho!

Keniya û peyivî. Kenê wî liblibî bû. Dengê camcamkan dida.

«Wek Cidhankê min li serê me hatibû: Qewlikê tije taxên pereyan winda kiribû û li mûçinkê digeriya, kuro! Romiyan welatê me zeft kiribûn û me jî li ser sînoran gule di hev re difirandin. Tew, tew, Fatê were dawetê. Hema bila Heso mezinê gund û ez jî şêwirdarê wî bama. Hema çawa ba, wî mezinî wê dest neavêta keç û jinên me; agir bi xaniyên me nexista û temamê çandinîka me neşewitanda. Me li ser keç û xortên ku hevdu direvandîn mêr ji hev dikuştin. Îcar keçan li wê navê bihêlin, li ser benderan bi jinên me re dihemilin. Qurana me dişewitînin, bi xweda û pêxemberê me re dikufirin. Me li çarsingê dixînin û di devê me de dimîzin. Hinavên zarokên di dergûşê de dite-

rişînin û bi saxî wan dişewitînin. Çavên pîran dipelqijînin. Mêran ser jê dikin. Tirk weş in, weş! Xwedê, Xwedê! Ew xwedayê xefûr û kerîm çawa ku ziman xistiye devê temamê insanan, em kurmanc jî ebdên xwe dîtine û zimanek xistiye devê me jî, lo! Lê tirk qebûl nakin, kuro!! De ji xwe re li vê ecêbê binerin! Em ê bîst-sîh milyon kurmanc di welatkê xwe de bijîn û em ê hema nikaribin bi zimankê xwe bipeyivin! Tirk ne mezin e, mexlûqekî piçûk û bêmirês e. Insanên mezin ji xwe fedî dikin. Dewleta wan jî ne tu gû ye, karê qelsan dike. Qels tirsonek in û mîna wan di mirov de dikin. Hema gundiye herî pîs jî mezinê me ba, wê tu carî kafîrbaviyeke wek a wan di me de ne kiriba. Hey gidî Heso hey! Zorava têra vê birekê hemî fikir, looo! Lê ji ber wê fitne û fesadiya me, em car carê li girara rijî û nanê tisî dihesilîn, birakooo. Di wan çend salkên ku me dev ji berberiyê berdabû û me xwe li tifaqê girêdabû, em hemû jî dewlemend bûbûn, dewlemend! Bê çi xweş bûn ew sal. Tifaqê em qenc û merd kiribûn. Qencî û merdî camêrî ye. Tiştekan ji camêriyê mezintir tune. Mirov li ba ebdan pê serbilind û li ba Xwedê jî xêrdar dibe.»

Bû îska îska wî û giriya:

«Lê niha Heso, Sarê, Kenêr, Salar, Erol, ma hûn dizanin bê ez çawa bûme pepûk û bi çol û çîyan ketime? Erê, erê, we xwe ji mengenê xelas kir û we ez tê de hiştim», got û bi çarlepikan ji bin berqefê derket.

Mîna ku wî jî digot, bi rastî mirov digot qey Xwedê ew ji bo ibretan li dinyayê hiştibû. Ji zû de heştê derbas kiribû û nedimir.

Çeng bû û nehişî li ezmên nerî. Ew tiştên berî niha hemû ji bîr kirin, destê xwe ji helîkoptera ku ber bi Ome-

riya de diçû hejand û dîsa da nav:

«Were, de were teres, va ye ez li vir im! Ez bavê xeze-
bê me, ez kurmancê kevin im, ez kilê çavên Perîxanê me,
ez nihîtê neqaba me, ez ew ê rojên şerê giran im! Ê ne ez
ê di ferşikê bin serê bavê tirkê pêşî...» Piştî ku di vê dawî-
yê de çend carekî çûbû Diyarbekirê û li kolordiya wê
nerîbû, ji eskeran bêhtir xeber ji temamê tirkan re dida.
«Were min lawê tirê, de were ha!...»

Destê xwe li sênga xwe dixist û kevir bi ezmên de şeg
û peg dikirin. Kevirên wî jî hemû li ber diketin. Yek jê hin-
dik mabû li qotê serî keta. Heger helîkopter ji van ên skos-
kî bûya, wê lê bireşanda. Helîkopter a keşfê bû û ji sedî
sed li çend çekdarên ku li himbrî biryarên Reyis derketi-
bûn, ji refê xwe veqetiyabûn û di çiyayên Omeriya de xwe
vedişartin, digeriya. Helîkopter bi dîtina reşê wî re hîn
bêhtir bilind bû û xurt çû. Lê wî kevir ji destên xwe ber-
nedan û heta ku helîkopter ji ber çavên wî ket jî, habela
kevirên xwe têwerkirin. Tam di vê bêhnîkê de çavên wî li
demaçeya wî a ku li ser zikê wî edilîbû ket, «wey qede bi
min keve!» got û bi wahc demaçe ji qewlik kişand. Piştî
ku cercûrê xwe vala kir, vê carê jî got «de here ha, min bi
wî jî ve! Segbav!...»

Di wê kelecane de berê xwe da newalê û meşiya. Şer-
walê wî ê gewr lê bûbû bele. Ji xwe ji taqet ketibû, îcar
şerwalê botanî ew hîn bêhtir ji taqet dixist. Çi dirî, qurinc
û stiriyan ku hebûn xwe li navrana wî digirtin. Şerwal ji
stiriyan ku di çîm, rihn û kulîmekên wî de çûbûn xwarê, bi
carekê ve di xwînê de mabû. Lingên wî jî. Stiriyan gizle-
wêt kiribûn serad. Wek gurê ku xefk bi xwe re dibir,
gewde bi dû de dikişiya û diçû. Ji xwêhdanê bêhtir xwîn ji

dev û ruyê wî diherikî û hema pê re jî hişk dibû. Pê niza-
nîbû ku qutik avêtiye û tena fanêrekê sertazî maye. Pirça
gewr û boz di xwînê de bûbûn bisk û bi ser berstikê ve pal-
dabûn. Sertazî bû. Porê serî mîna pîjdankan rabûbû. Sim-
bêlên wî ên ku li ên êzîdiyan çûbûn, mîna du xincerên şin-
galî bi ser defa sênga wî a beranî de kişiyabûn. Ruyê wî
westyayî bû, lê kîn jê dibariya. Çavên wî mîna curnê bir-
xulan, kûr çûbûn. Lê hîn jî zindî xuyanî dikirin. Şer û
pevçûn û liberxwedan ji her derê vî pîremêrê ku felek li
serê wî geriyabû difûriya.

Besta newalê derbas kir, giha ser rêya Stilîlê û bêyî ku
xwe bide ber taldeyekê, mîna çitekî di nivê rê de sekinî û
herimî. Circîs ketibû diruvekî ku çawa difikirî, wilo jî li
ber çavên wî bi ruh dibû. Ev yeka han jî dibû sebebê ku
çawa bidîta wilo jî tevbigeriya. Cihê ku lê sekinîbû ji xeta
mayinan jî talûketir bû. Terempêlên eskerî her bêhnik
dikarîbûn derbas bûbûna. Ferqa vir û çiyê ji hev tune bû.
Mirov ne digirtin; ji dûr ve li mirov girêdidan û bi mirîtî
dihatîn ser mirov.

«Erê hefadê mino, nihîtê neqeban», ji Reşoyê Sarê re
digot, «aha te dabû vir, tu ketibû pêşiya peyayên xwe û
mîna pilingekî tu bi wî xiramî ve hilperikîbû. Eferim, mêr
divê wek te bin», got û mîna Reşo da xwe.

Da xwe, lê yextyariyê rê nedayê; ew hişk zeft kir û kil-
kiland. Di ser hev re qulipî. Circîs ketin danediqurtand. Ji
bo xwe wek kêmaniyekê didît. Di cih de rabû ser xwe û vê
carê jî bi haweyê ku dabû ser patîka mayinan, pê bi pê çû.
Lê çiqasî çû rê jî lê bû kaş û devê wî bi destên wî re giha
pûş û pelaxê. Ku bi xwe bizanibûya li ser lapûşkan diçû,
kengî qîma xwe dianî. Di vê rewşê de xwe gihand latê ku

bûbû stara Reşo û Mencê û di tengala vî latî de, Reşo qira eskeran anîbû. Ji lêt û ber bi çepê de qedere sedeke erd, hewdê Kufarî hebû. Di eslê xwe de hewd ne kufarî bû; xwedî cihan ji nivîsa wê a latînî fêhm ne kiribûn û wilo nav lê danîbûn. Cihûyê ku sê sed û şêst û du sal berê hewd kolabû, bi hosteyiyeke delal di jora hewd de li dora pênc-şeş rêzan agahiyek jî nivîsandibû. Ew nivîs heta salên hezar û neh sed û şêstî jî xerab ne bûbû. Û heta heger sofîyên Xerêb bi sebeba ku «nivîs kafîrî ye, avê diherimîne», nivîsa niqîrî xerab ne kiribana, bi wî haweyî ew nivîs belkî çar sed-pênc sed salekî din jî bimaya.

Circîsê tîhnoyê zimankîşyayî bêmefer bi ser hewd de beziya. Hewd sergirtî, bejneke kûr û ewqasî jî fireh bû. Wî stuyê xwe dirêjî hindurê wî kir. Lê çawa stû dirêj kir wilo jî kişand. «Ê ne ez ê di...» got û xwe dada kevîran.

Marekî teyar bi nêçîra xwe ve di hewd werbûbû û di nav bihusta ava ku di binê hewd de mabû ha ha dizîvirî. Circîs xwe zewirand û lê da kevîr. Lê hema pê re jî çavê wî li çemçîka ku bi dîwarê hewd ve daliqyayî bû ket. Bi haweyê ku hin bi guhên wî bigirin, kevîr di ber xwe re berdand, guhên xwe firkandin û dest dirêjî çemçîkê kir. Vê carê bi aqilî fikirî: Fanêrê xwe li himberî zîroyan, perîkên têtîyê nêçîra mêr û qirş û qalê, wek parzûn bi kar anî û vexwar. Piştî vexwarina sê çemçîkên avê, mar di wî halî de hişt û dîsa berê xwe da latê stara Reşo.

Circîs navê vî latî kiribû «Latê Berên.» Her sal di roj û seeta şerê guhera Mexelan de, beranek li ser vî latî digurand. Lat bûbû wek ziyaretê. Heta ku qelaç û çiya li gundiyan qedexe ne bûbû jî, ji gelek deveran keç û xortên bi dil û bûk û zave dihatin tewafa lêt. Beran bi ser de ser jê

dikirin û govend digirtin.

Circîsê ku qul bi qul, kevir bi kevir her derê qelaçên gundên bûblaniya nas dikir, wilo jî dewsa şerê ku Serdêr û Reşo di van qelaçan de kiribû, yek bi yek ezber kiribû. Çi kiribûn, çawa kiribûn bi hemî dizanîbû.

«Reşooo! Kuro rê bide kalikê xwe», got, çapilî ji dest girt û li ber tîman veteqilî.

Çapiliya wî jî darikekî qeselê bû. Li sihûda wî, dîsa bi demaçeya li ser xwe ne hisiyabû.

«Teq, teq, teq, teq...»

Di vê kêlîka ku Circîs şer sincirandibû û bi dehan esker û tîm avêtibûn erdê, esker û tîman jî mîna xazik û zerzûlan girtibûn cihê wî ê ku bi helîkopterê re şer kiribû. Neqeba wî û wan bi beza xortekî çiyayî, deh-pazdeh deqîqe ne digirt. Ji sirtên herdu qelaçan bi rehetî mirov dikarîbû bi hev re bipeyivya. Lê qirdê wî hebû ku latê Berên di berpâlê de bû. Ji wan xuyanî ne dikir û dengê wî jî bi qasî dengê mirovê ku di ber mirinê de wesyetê xwe dikir, nizim bûbû. Heta vir jî baş bû, jê re li hevhatibû û baş meşiyabû.

Ev Circîs yekî wilo bû ku bi xwe tesîr li xwe dikir. Di bin tesîra gotinên ku dikir û dan û stendina xwe de dima. Li dor nîv seetekê agirê şer dadabû. Di şerê xwe de serketî derketibû û miradê xwe li eskeran kiribû. Bi sedan esker û tîm kuştibûn û bêhal ketibû. Êdî divabû hinekî bêhna xwe berda. Berda. Piştî xwe da lêt, berê wî ket Zorava. Lingên xwe radan, oda Heso dît û qesra xwe ne dît. Agir bi kezeba wî ket. Bêyî ku çavên xwe bikutkutîne li gund nerî û nerî û fikirî. Kuştina Idrîsê lawê wî hate bîrê. Di nava xwe de keliya. Ew û Idrîs bi hev re mezin bûbûn. Di navbera wan de pazdeh salek ferq hebû, ewqas. Ew stûna

hindur û Idrîsê wî jî desteka wê stûnê bû.

«Erêêê, ez îro baş pê dizanim ku Bişarê Çeto û Emînê Perîxanê ne xayin bûn. Wek min zor li wan hatibû. Romîyan mîna min tu rê ji wan re ne hiştibûn. Romî cenewar in! Ev ji kîjan tahtilerdê hatin û li me fesidîn? Rehên me birîn. Welatkê me kirin kaniya xwînê. Gelo ew jî insan in? Insan di insên de çawa dikere vê zilmê bike! Hema em neheq jî, na na em çima neheq in. Lê em neheq bin jî, dîsa nabe ku mirov ewqasî zalim bibe! Ma ne qaşo ew jî misilman in û ji ometa mihemed in. Mizgeft û minareyên wan hene, berê xwe didin qiblê, limêj dikin û rojî digirin. Îcar niha em û wan em ê bi hev re herin bihuştê jî, ha! Erê, erê. Ê hema bi telaq min nema berê xwe da qiblê û limêj kir. Bila cihê min dojah be û çavên min li wan nekeve. Ew gur û em mîh in. Gur û mîh tu carî nikarin bi hev re bijîn; agir û barûd tu carî nikarin li hev bikin. Ew agir û em jî barûd in. Na, em ne barûd in; em rebênkên Xwedê ne. Hooweh li vê ecêbê! Tew bi ser de jî ez ê ji Mereşê û wir de herim!»

Dû re jî ji xwe pirsî:

«Erê ev niha çima ji Mereşê û wir de?»

Tê negiha. Digel ku pir fikirî jî.

Dîsa li ber xwe da:

«Ma gelo ez bi wan re nerim û xwe li vir bidim kuştin nabe?»

Bi xwe de xeyidî:

«Circîso, ma qey tu dixwazî kinêsa te jî vemirînin, ha?»

Bêhnekê sekinî. Pişt re jî keserek kişand û li ber dilê xwe geriya:

«Ez û kufletkê xwe tenê mane. Û ‘destê bi tenê’ jî ‘deng jê nayê.’ Carinan divê mirov bikaribe hin tiştên tahl û no di ber xelaskirina hin tiştên xweş û şêrîn de daqurtîne, bavo! Ev ji mirov re nabe eyb, dibe camêrî. Ma çi heqê min li zarokên min heye ku ez wan bi xwe re bidim kuştin?»

Îbo Begê Parsînî hate bîra wî.

Xwe ji dil aciz kir:

«Ma kufletê min ji ê Îbo Begê çêtir e?» got û dîsa ponijî.

Fermana Filehan hat bîra wî. Torê cih û warê filehan bû û herêmeke bi ser Omeriya ve bû. Di salên fermanê de zarok bû, lê baş mezin bû.

Van romiyan tiştê ku bi serê filehan de kiribûn, îro jî bi serê me de dikin. Mîna ku li Zorava û gelek gelek gundên din kirin, fileh bi carekê ve li ser benderên gundan dicivandin, keç û jinên sipehî ji komê vediqetandin û pişt re jî piçûk û mezin didan ber devê tiving û qezetoreyan û dişewitandin. Ji wan re digotin ‘kafir!’ «Kafirên mezin ew bi xwe ne», got û peyv ji peyvê pêxist:

«Ji me re jî ‘terorîst’ dibêjin. Ma em terorîst in? Gava ji wan re ‘kafir’ negotana, ma wê çawa ew qir kiribana? Fileh jîr bûn û bi tifaqî tevdigeriyan. Ji me qenctir bûn, qenctir. Û insanên qenc jî divabû berî ên pîs bihatana kuştin. Pêşî ew qenc kuştin û îro jî me pîsa dikuvin. Hene-kên xwe bi aqilê bav û kalên me kirin. Bi gotinên ‘em misilman-ew kafir in’, xapiyan, bêteref man û wan jî bi rehetî fileh ji ber xwe kirin. Îro jî dor hatiye me.»

Piştî ku bêhnekê sekinî û bi haweyê ku her tiştî safî bike, zor da mejiyê xwe û got:

«Tişteke heye ku her tim ji her kesî re lazim e. Ew tişt xurtî ye. Ê xurtî jî bi tifaqê ve girêdayî ye. Tifaq qelsan xurt û xurtan jî xurttir dike. Heta ku em kurmanç jî nebin xwediyê xwe û exlaqekî wilo, em ê tu carî nikaribin xwe ji bin nîrê zilma romiyan xelas bikin.»

Gotina dawî li hesabê wî ne hat.

Tewirand:

«Tew, tew, tew! Ez di nav xweliyê de li gokên zêran digirim; kurmanç, kurmanck», got û dîsa ponijî.

Bi qasî ku ponijî ewqasî jî têde çû xwarê. Di dawiyê de pijiqî. Lê ne bi devjeng û pevçûnê, bi stranê. Dest bi stirana xwe a her gavê kir û bi haweyekî din got:

«De lolo, de lolo, de lolo Şêxê mino de lolo.

Erê de lolo, de lolo, şereka li me û van teresbavên romiyan, aha li van qelaçan qewimî. Şad û şûdê Şêx Meh-mûd kekê Şêx Circîs kalikê Serdêr û Reşo gelek hene. Erê vî xweşmêrî, bi sê dangan gazî dikirî lolo Circîso malik wêrano, çavên min ji agirê top û metilyoz û xweşkêşan nema devê canbêzarê ditefsilîne. Wey liminê, haho, Şêxê min bi tenê maye!...

Erê bavê mino de lolo, birayê mino de lolo, Şêxê mino de lolo, hewara me kurmançan têk çûye, Reyis xayino looo!...»

Circîs bi vî haweyî stira û stira heta ku xiliya û bêhem-dî xwe ket.

Li qelaçan nuh reş ketibû erdê, lê li çiyayê her der tarî bûbû. Bayê êvarê ji ser serê çiyayên Omeriya pûş û pelax dabû ber xwe û di newalan de werdikir. Germa dinyayê şikestibû. Sirt û pahnav hênik bûbûn, lê binê newalan hîn jî germ bû. Nêrkewan xwendina xwe a dawî qedandibûn. Çûkan xwe dabûn ser hêlinê, teyr û tilûran lûs girtibûn. Li çend stêrên ku di nivê ezmên de hûrik xuyanî dikirin, hêdî bi hêdî stêr zêde dibûn û ber bi hev de dikişyan. Omeriya reşxerîqî bû. Ji wan çiyayên wê ên ku jîn û hizin dibariya, ne dengêkî lolo û lêlê dihat û ne jî ji derekê çirûskek agir diçû. Hîn ji êvar de şev qar bûbû û gur û wawîk dizûriyan. Dengê kundan, di hindurê newalan de li hev vedida û di rûbarê çiyayê de bilind dibû. Ew Omeriya şênî, tije gul û gulçîn, dar û devî, bax û werz û kanî, mîna dêwekî heftserî li erdê veziliyabû û ji her derê wê dengê teban dihat.

Xew li Cîrcîsê ku mîna bereteyekî li ser piştê ji hev pijilî ketibû, bi qasî zilma ku dîtibû giran bûbû. Lê giran bûbû, lê kipîniyek bê çî bû jî jê ne dihat. Ji dûr ve, ji saxan bêhtir dişibiya miriyan. Ji devê wî ê vekirî, ruyê wî ê vemirî û eniya wî a qemirî, xuya dikir ku di xew de jî şer û pevçûna xwe didomand. Lê dîsa ji hêz û qeweta xwe ketibû, bê hawar û halan mabû û teslîm hatibû girtin; asaq tê de dikirin û wî jî ha ha nav di xwe dida û digot:

«Ez bavê zezebê me, ez kilê çavên Perîxanê me, ez kalikê nihîtên neqaba me!...»

Simbêlên wî ên şingalî dev û ruyê wî nixumandibûn û mîna du qilûçên beranan xwe dabûn binê ezmên. Dest û zend û çepilên wî ne dilebitîn. Ling û çîm û rihên wî jî.

Lê sênga wî bêwestan hildihat û dadihat. Serê bêvila wî mîna çimê zinêr, hema di ser simbêlan xuyanî dikir.

Bi dengê kundê ku xwe li ser hewd danîbû, mîna ku ji devê topê derkeve, ji xewê çeng bû û bi wê navê de firiya. Bi hawayê ku qernek di ser xewa wî re derbas bûbû û ji her tiştî mabû, bêserî li derdora xwe zîvirî. Lê ev yeka han zêde dom ne kir. Piştî ku bi ser hişê xwe ve hat, çong berdan erdê û li ser tahtê rûnişt. Lê çawa rûnişt wilo jî rabû; da xirêm û di serê sirtê de sekinî. Li newalê nerî. Newal wek teniya binê beroşê bû. Lat, qûç û şikêrên pahnawan, di nav rewrewkên reşayê de mîna rim û şûr û mertalan xuyanî dikirin.

«Yarebî bêlome be! Mirov dibêje qey kirî çiya li hev kevin, her tiştî haziriya xwe û şer kiriye; her der bûye kemînek!»

Li ezmên nerî. Ezmanê ku tije stêr bûbûn, mîna qefesekê jê xuyanî kir. Pê xweş hat:

«Sibhanela ji qudreta vî xwedayî re! Ev zir ezmanê di ser me re bê çawa bêstûn sekinandiye, kuro!»

Li jor tevger hebû, liberxwedan, şer û pevçûn, qîr û halan û hewar hebû. Stêr dixijiqîn. Ji hinekan çirûsk, ji hinekan rivîn diçû. Hinek pir vemirîbûn. Hinek wek ava kaniyan hêdî bi hêdî ber bi hev de diherikîn û hin jî ji hev direviyan. Ji van stêran zivêr bû:

«Kuro bi telaq ew jî kurmanc in, kurmanc!» got û berê xwe da çiyayê Kurê kozika Serdêr.

Heyvreş bû. Ji heyvê re hîn gelek mabû ku derketa. Şevê mîna xuya gur xuyanî dikir. Reşayê çiya û newal kiribûn yek. Mirov rêya ber lingên xwe ne didît. Lê Cir-cîsê gurê şevên kurmancî ew rê didît. Canê wî bi hewa

şevê û xewa ku kiribû re zindî bûbû. Mîna ku li ser asfincê dimeşiya, ewqasî sivik bûbû. Mirov digot qey ba di bin lingên wî de bû, wek mêr diherikî. Xwe gihand newalê. Jê û hema çend gavekî bi wir de rêya Stilîlê derbas dibû. Rê ferq kir û bêyî ku bi xwe bizanibe bê çi dike, heta ku besta bi rê ve xelas kir jî bi lewke lewkê çû. Lê vî Circîsê ku bi her haweyî xwe kevirêkî kurmancî didît, piştî ku bi reva xwe hisiya û rev bi tirsra ji eskeran ve girêda, demaçeya xwe ji qewlik kişand û dîsa bû xwê û ket êgir:

«Ez ê şevên reş û tarî me!...» got û vê carê jî li cihê ku jê bazdabû veşerîya.

Bêdengiya ruh helbet ne di pîrbûnê de bû. Mîna nêrke-wê ku di sariya sibehê de dixwend û xuyanî ne dikir, bi hingamê hatê, di nav dahfîkan re xwe dadayê, bi bayê beza xwe re lê xist û çû. Heger fikirîba ku bi wê reva xwe, karekî bav û kalan kiribû, dibû ku eva berî niha ne kiriba. Li gora kultura bav û kalên wî, mêrxasan bi şevê, û heta bi rojê jî, divabû tu carî ne dabana ser rêyan û ji rêyan bireviyana. Û wî jî tam wilo kiribû. Da xwe ku bi rêya xwe de here. Çend gavekî meşiya û sekinî. Piştî ku got «qede bi pîrbûnê keve», rûnişt û bi Serdêr re peyivî:

«Bexê mino, rewa di kalikê te de ne maye. Ez ê vê carê nikaribim xwe bigihînim te, xweliya binê tenûran bi serê xwe dakim û derd û kulên xwe ji te re bibêjim. Reysê te ê heyamekê û qûncilikên romê, piştî vî kalikê te ê cilezabî jî tewandin. Em hemû gihan dawiya xwe beranê mino; me hemîyan mala xwe viritand, mal û canê xwe li ser kir û namûsa xwe da nav lingan. Bi salan û salan em di nav êgir de jiyân. Lê heger me di dawiyê de tiştêk bi ser xista, dîsa jî xem ne dikir, bexê mino. Hoooweh li vê

ecêbê kuro! Di vî şerê herî dijwar û berfireh de ji bilî tirkan, kesî ji me qezenc ne kir. Heta bi wî Reyiskê te jî. Tew bi ser de jî em ê nikaribin li gundikê xwe bimînin...»

Di vê gava ku gilî û gazinên xwe bi Serdêr re dikir, ji nişkê ve newal bi şewqa cîba ku ber bi Stilîlê de diçû, mîna lempeyekê pêket. Wî baş dizanîbû ku bi şev ji terempêlên eskerî pê ve tu terempêl di ser vê rêyê re naçin û nayên. Terempêl pir xurt dihat. Nêzîkayî lê kir. Wî bi latê ku xwe dabû ber re kire yek û bi haweyê ku terempêl tije esker bûn:

«Ha ha terorîst, terorîst!...» got, cercûrê xwe li cîba eskerî vala kir û ber bi ronahiya wê de lezand.

Cîba servekirî jî bi dengê fişekên wî re ji rê derket û serserkî di bestê werbû. Şev bi hewara wî ve hatibû û wî jî niha wek gur didît. Lê heger wek gur jî karîba lêxista, wê mesele biqediya û bi serketa. Jê re lihev hatibû, tiştê ku xwestibû qewimîbû. Vê carê ne xewn û xeyal bû; şerekî bi kurmanciya wî bû. Ew yek û ev yek û herdu jî bi demaçe bûn. Êdî Circîs di vî şerî de divabû nereviya û temamê hinera xwe a kurmancî bi kar bianiya. Reva çî! Bi qîr, halan û navtêdanan ajot ser cîba ku herdu çavên wê ên dawî, di nav reşaya newalê de mîna du sersotan xuyanî dikirin. Ew çiqasî nêzîk bû, dengê kaze kaza birîndaran jî ewqasî di guhên wî de geriya. Piştî ku dijminê xwe nas kir, temamê lebatên wî mîna kulîlkên biharê geş bûn, xwe bi qasî dêwekî bi hêz dît, destê xwe avêt qevda xincerê, li dora xwe lîst û qêriya:

«Hêêêê! Ho, ho, hoo! Ez Ûsivê Qaso me, ez Eliyê Betê û Hemê Gozê me! Ez Eliyê Ûnis qewmê çiyê me! Ez Eliyê Ehmed im, Ehmed! Ez Îbo Begê me! Ez kilê çavên

Perîxanê me! De lêxe Circîsooo!...»

Yuzbaşî li wê navê bihêlin, mêrê herî mêrxas jî di vê seva reş û tarî û vî cihê xewlecîh de, wê nikarîba xwe li ber dengê navtêdanên vî kalemêrî bigirta. Bi dengê wî re mîna ku her der tije peyayên wî bûbûn, saweke wilo bi Atilla re çêbûbû û bi carekê ve ji desthilanîn ketibû. Serê wî û çîmekî wî şikestibû. Lê ji tirsan li erdê bûbû rêşî û bi ser de jî devê wî ketibû hev. Bi yara xwe re dîsa wê biçûya ser kaniyên Stilîlê.

Pişî ku Circîs giha cem û serê xincera xwe da textikê eniya wî, zimanê wî vebû û bi kurdî got:

«Circîs axa, ez di bextê jina te de min nekuje; min kir tu neke. Dewletê ez ji rê derxistibûm. Min aqilê xwe winda kiribû. Ez ne dijminê we bûm. Min cahilî kir. Min bibexîşîne. Ez kûçikê ber deriyê te...»

Êdî ma fêde fikir. Heger ji dêvla Circîs Heso ba, ji sedî sed wê dilê wî pê bişewitiya û ew efû kiriba. Lê ev Circîs bû. Çere mere nizanîbû. Bi kurmanciya xwe fikir. Li gora kultura bav û kalên wî, mirovekî mîna yuzbaşî ewqasî destbixwîn, gava ku hêsîr biketa û bi mêrxasî lêborîna xwe bixwesta, helbet Circîs wê ew efû kiriba. Lê ji desthilanîn ketibû û bi ser de jî xwe jê re kiribû kûçik.

«Em kurmanc, heyfa xwe di hûrê gur de jî nahêlin», got û bi herdu destan heta ku jê hat xincera xwe di eniya wî de dewisand. Kela dilê wî hênîk ne bû. Vê carê jî kişiya ser laşê wî û laş ketûber da ber derbên hincerê. Dû re jî mîna gur xwe dada jinika ku çend gavekî li kêleka wî a rastê dima û ketibû ber sikratan. Ji bo ku tam dilê xwe têxe cih, destê xwe li ser sênga wê pelikand û li memikên wê geriya. «Erê jin e, tifi dêlika heram!» got û dîsa berê xwe

da cendekê yuzbaşî. Li dorê çû û hat û tif kirê. Kela wî hîn jî hênik ne bûbû. Piştî ku got «namûsiz ewladî», bi xince-rê dawîşand zikê wî, zik terîşand û hinav berdan erdê. Bi vê yekê jî dilê wî hênik ne bû. Xwest ku serî jî ji gewde bike. Ne kir û got:

«Weh, ez kirî çî bikim! Mirov serê beranên wek Reşo û Serdêr jê dike. Kûpê bênamûsê, lawê qûndekê, ew jî ji min re mêr e, ha!...»

Di wî halî de hişt; lezand û berpâl û berpâl berê xwe da Zorava.

4

Zeraqeyên roka danê sibehê di pacên qesrê re xwe dadan ser ruyê Cîrcîsê ku bûbû pêlîsk û goka nav lingên eskeran. Mîna ku mozqîrçk pê vede çengî wê navê bû, xûz sekinî û bi haweyê ku diz ketine malê, stuyê xwe dirêj kir û bi hêdîka li dora xwe nerî. Qesra wî yekser ne ketibû, lê derî û pace û çî tiştên ku di hindurê wê de bûn hemû şewitîbûn. Ponijî û ponijî û hema pê re jî tarîxa Zorava mîna çemekî bêdawî di ber çavên wî re herikî. Bapîrê xwe dît û ber pê de meşîya. Lê bavê wî derket pêşiyê. Wî destê xwe rada û xwe li kevirê ku bi qasî metreyekê dirêj dihat, rapêça. Kevir ji qormaxa qesrê ketibû û tîtikî sekinîbû. Piştî bêhnekê, vê carê jî mîna ku hin xîçkên çîmê wî babin, zîz bû û çarmêrkî li erdê rûnişt. Lê çawa rûnişt wilo jî rabû. Li hindur çû û hat. Li vir û wir nerî, destê xwe da vir û wir, ruyê xwe bi dîwarên qesrê ve xijiqand, ket û giriya:

«Min ev zilma han heq ne kiribû!...»

Qesra wî Zorava û Zorava jî qesra wî bû. Bûblaniyên

pêşî piştî ku li Gurik, Qûzo û Hatxê bi cih bûbûn, Zorava, Sirêçkê, Sarincê û Menderê di avakirina gundên deştê de wek neqebekê bi kar anîbûn û ji van herçar gundan xwe bi nav mêrsînî û deqorîyan de berdabûn. Ji bilî Hatxê, Qesra û Doda, gundên bûblaniyan hema hema hemû jî bi destên bûblaniyan hatibûn avakirin. Bûblanî eşîreke malbatî bûn. Ew ne wek omrî û mêrsîniyan bûn. Gundî jî ji wan û axa jî ji wan bû. Pêşiyên wan ji gundê Mûsîsana binya xetê û derdora wê koçî hêla Dêrika çiyayê Mazî û Wêranşehrê kiribûn û piştî demeke dirêj ji wir jî berê xwe dabûn herêma Omeriya. Birehîmê Qaso wilo digot. Zorava ku bûbû pira Serxet û Binxetê, axayên hevêrkiyan, omerî û bûblaniyan di reva li himberî ordiya Atatirk de dest dabûn hev û di ser vê pirê re derbasî binya xetê bûbûn, ji bal eskerên wê ordiyê ve careke din hatibû şewitandin. Tarîxek bûbû xwelî û Circîs jî ew xwelî bi ser serê xwe dadikir. Di eslê xwe de dîsa jî bi sihûd û qubal bûn. Bi malbatî herdu salên wan ên dawî pir pîs bihurîbûn û hema çawa ba piraniya malbatê hîn jî li ser lingan bû. Yuzbaşiyê ku xaniyên wan şewitandibû, dikarîbû hemû bi ser hev de kuştibana. Ne kiribû. Di wê kelkela germa havînê de bi seetan li wan xistibû, av ne dabû wan, lê di devê wan de jî ne miztibû. Dest avêtibûn hin keç û jinan, lê neavêtibûn mêran. Ev hemû jî baş bûn. Heger tişteki wilo bi serê Circîs de jî bianîna, wî çaxî wê çawa bûba gelo? Li gelek deveran bi jinan re dest avêtibûn mêran jî. Ev eskerên tirkan bûn û vî eskerî hîn ji heyamên osmaniyan de li meydana mirov li qazoxan xistibûn. Li ser pira Dirînayê, pira Reş a Diyarbekirê û herwekî din gelek kes bi qazoxên wan miribûn. Bi sed hezaran û heta belkî bi milyonan insan

kuştibûn. Li Dêrsimê bi hezaran mirov tev li zêc û zarên wan di çemê Mûnzûrê de werkiribûn û ewqas jî di şikeftan de şewitandibûn. «Hema di wan de çi kiribana, hebûn dîsa jî ji hemû tiştî xweştir bû.» Ev yeka han belkî wek neheqiyekê li Circîs bê. Ew jî ji ber ku wî bi her hawayî xwe kurdekî tamam didît, şeref û namûsa kurmanciya kevin di ser her tiştî re digirt, her tiştê wî bînpê bûbû û hîn jî li jiyane bû. Ji bo dîndarekî mumin çawa ku mirin xelateke xwedayî bû û bi mirinê re hîn bêhtir nêzikayî li xwedayê xwe dikir, ji bo Circîs jî maneya mirinê ewqas bû. Lê ma her kes ne Circîs bû helbet; her kes bi qasî wî ne girêdayê kultura bav û kalan bû; her kesî mîna wî li bext û şexsiyeta ku wî diparast ne dinerî. Insên hevdu dikuşt û talan dikir. Wî ji zû de dev ji wan tiştan berdabû û li xêrwaziyê geriyabû. Insên dinya guhertibû û kiribû wek xwe. Û wî jî xwe li ser dinyayê dixeyidand û gotinên çort bi dewletên mezin re dikir. Insên xwarina nebat dixwar, wî ne dixwar. Insên ava dermankirî vedixwar, wî venedixwar. Li gora wî, dinyayê qîma xwe bi xerebiya insên ne anîbû. Dema ku insên bi bombeyên xwe dar û daristanên wê dişewitandin, çiyayên wê diherifandin, bi karxaneyên xwe çem û kaniyên wê jehr dikirin, wê jî car carê xwe di bin insên de xerq dikir. Dinya dayik bû û insên jî ew dayik beravêtî kiribû. Ji ber hindê her tişt nîvçe diafirî, nîvçe mezin dibû û nîvçe dimir. Insên dinya ji lezet û bereketê xistibû û ji hemû hêlan ve xwe biribû helakê. Circîs wilo difikirî.

Zoraviyên ku xew bi çavên wan ne ketibû ji girî ziwa bûbûn. Zarok jî wilo. Zarokan heta sibehê xewa xwe bi care war û qîje wîjê derbas kiribûn. Her kes mîna mirîşka

ku bi êşê bikeve nehişî tevdigeriya. Dengê her kesî ketibû. Mirov digot qey ji bin ferşan derketibûn, madê her kesî mîna ê miriyan bû. Di nav wan de dîsa ê ku ji derb ne ketibû Circîs bû. Tîrsa wan a îro ji a doh jî bêhtir bû. Bi rohilat re gelek terempêlên eskerî di gund re derbasî ser termê yuzbaşî û dostika wî bûbûn û hîn jî diçûn û dihatin. Helîkopterên skoskî bi xezeb li çiyê digeriyan. Her bêhnik dikarîbûn sarox biavêtana Zorava yan jî dereke din. Li hingundan gelek caran wilo kiribûn. Gava ku çekdaran bûyer dikirin û eskeran jî ew zeft ne kiribana, îcar kerba xwe di devereke din re derdixistin. Ev kêlik pir talûke bûn û zoravî jî bi vê çûn û hatina li jêr û jor tam ji desthilanîn ketibûn. Qemyona ku Cidhên ji doh de anîbû li wir sekinîbû. Lê yekî jî bîr ne dibir ku xwe biavêjênê û ji gund dûr bikevin. Hema hema rê ne dibirin ser tişteki xwe. Lê Circîsê ku bûbû Xocê Xizir, dîsa bi hewara wan ve hatibû.

«Hêêê!...»

Mîna dîkê danê sibehê hilkişiyabû ser dîwarê êxur û ji wir bang dikir:

«Bila dengê min bê we hemiyan! Bi lez û bez xwe bidin ser hev û li qemyonê siwarên. Pêşî zarokan ji ber xwe bikin. Aman hûn zarokên xwe ji bîra nekin!...»

Bi dengê wî re careke din xwîn bi her kesî ve hat, mîna keriyê pezê ku gur têkeve nav, li hev kom bûn û ber bi qemyonê de beziyan. Lê Circîs jî di vê navê re dîsa tişteki ku mirov wê bîr ne biriba kir. Da navtarên gund û ax û terabêlk bi ser xwe dakir. Li hindama odeya Heso xwe şilfitazî kir, çû ser tingê Sarê, tingê wê bi dest û lingan kola û xwe di nav zibil de veziland. Zibil di serê xwe da û da û xwe di nav de gevizand û gevizand. Piştî ku ew laşê xwe

ê bi xurûr bi zibil baş firkanî, li qûn rûnişt:

«Lê lê Sarêêê!» got û bi haweyê ku tarîxê mehkeme bike li mala wê temaşe kir. Sarê pêrgî wî hat. Heso jî bi dû de bû. Li devê deriyê hewşê sekinî, destê xwe wek rimekê bilind kir û hejand:

«Eferim ji pevçûn û serhildana te re, Circîso! Heta ku kurmancên mîna te dilsoz, mêrxas û camêr hebin, romî wê nikaribin piştta vî xelkî bînin erdê!»

Circîs bi dengê wê re çeng bû wê navê û li dora xwe zîzbû:

«Erê Sarêêê! Bila ez îro bi tenê mabim. Lêbelê sibehê wê ne wilo be, ez ê çavê wan û sed bavên wan derxînim!»

Dû re jî zendên xwe wek bazê ku ji baskên xwe birindar bûbû û xwe ji zinêr berdida, ji hev vekirin û ber pê de meşiya. Meşiya û meşiya, da dû û ji vî hindurî derbasî hindurê din bûn.

Ro gihabû daniyan û bayekî hênîk bi ser Zorava de dixurbilî. Lê Zorava jî bi qasî Circîs çûbû xwarê. Mîna qarotên tûmê tûtînê, belavbûyî li erdê veziliyabû. Ba çendî hênîk û xweş ba wê bûba çi? Bêhna goştê heywên û insanên şewitî têkilî hev kiribû û di navtarên gund de dida hev. Tîman termê yuzbaşî û yara wî rakiribûn Nisêbîne. Bi sedan esker û tîman girtibûn çiyê û qul bi qul li nav gundên wêrankirî li çekdaran digeriyan. Deng ji helikopteran biliyabû. Ji bilî her çend malên pîberan, her kesî di qemyonê de cihê xwe girtibû û li bendî kengî wê Circîs bihata sekinîbûn. Circîs jî di kavlên Sarê de ji zindî û miriyan civatek mezin li xwe civandibû û sêl germ kiribû. Heger Hesûk pê ve ne çûbaya, kî dizane bê heta kengî wê bi wî rengî dewam kiriba.

«Yabo ev tu dîn bûyî, te xwe şilfitazî kiriye?» got û ew ji milan de hejand.

Wî jî mîna ku hîç tiştek ne qewimî bû, bi herdu destan ruyê xwe fîrkand û got:

«Lawo, ma we xwe ji çûnê re hazir kir?»

Wî ew deng nebir xwe. Piştî ku got:

«Yabo, bêhna mirinê ji te tê» û ziq li herdu çavên wî nerîn û tiştek ji çavên wî fêhm ne kir, vê carê jî:

«Yabo, ka demaçe û xincera te?» got û li dorê çû û hat.

Yabo tiştek li xwe çênekir. Rabû ser xwe û ji odeyê berê xwe da hewşê. Hesûk dev jê berneda. Rahîştê, ew bi sênga xwe ve hişk dewisand û devê xwe xist kerka guhê wî:

«Yabo, tu şevder mabû. Lê bêhna pûş û pelaxê, qelêç û şevê ji te nayê. Heger ez ji xwîna te bim û li te hatibim, wê ev şika min jî rast be: Te hin kuştine. Him jî hinin pir mezin! Deka bêje ez xulam», got û ha ha ew maçî kir.

Zoraviyan li wê navê bihêlin, vî Circîsî dixwest ku biçûya ser sûra Diyarbekirê û di hoperlorê de bûyera şevê din ji kolordiyê re bigota:

«Hêê romîno, li min guhdarî bikin! Ji welatê me derkevin. Em kurmanc, heyfa xwe ji tu kesî re nahêlin. Min qomandarekî we kuşt û ên bi dû me de jî wê sibehê başqomandarên we bikujin. Û heta bi Reyisê dewleta we û Reyiskê me jî...»

Lê baş pê dizanîbû ku wê neserifanda û tenterûs sax jê bernedabana.

Circîs dîsa wek xwe kir. Ew sirekî mezin bû û ji wî pê ve tu kesî wê jê çêtir nikarîba ew sir bi xwe re hilgirta.

Mahdê xwe tirş kir:

«Ez ev keyjalê haaa, ez ê karibim kê bikujim! Min berde, devê xwe bigire û zû cilên min bîne!»

Ew berda, devê xwe girt û di hikmê du deqîqeyan de jî cilên wî pê ve gihandin. Lê niha êdî baş pê dizanîbû ku bavê wî hin kuştibûn. Cilên bavê di xwînê de mabûn.

Circîs piştî ku cilên xwe bi lez û bez li xwe kirin:

«Bide dû min», got û meşiya.

Hesûk da dû.

Circîs bi hawayê ku êdî tu carî wê nema Zorava bidîta, mal bi mal li malên wêrankirî geriya. Ji her malê rahişt zixurekî, maçî kir, bêhn kir, bi xwe re hilanî û xatir xwest. Dû re jî li dora Zorava geriya û hey geriya. Êdî ev hilm û têhna wî a dawiyê bû. Melkemot destê xwe dirêjî ruhê wî kiribû, diguvaşt û dikişand. Û ew jî di nav destên wî de ji desthilanîn ketibû û di girî de fetisîbû. Rokê lat û taht sin-cirandibûn û hêdî bi hêdî rivîn ji qelaçan diçû. Lê rivînen ku ji canê Circîs bilind dibûn ji dûr ve jî xuyanî dikirin. Berê xwe ber bi qemyonê de vekir. Çawa ku vekir wilo jî mîna pelên çilo lerizî. Nikarîbû bimeşiya. Hesûk ew himbêz kir û bi lez û bez çû. Hemiyana lê dinerî. Kula wî rê li ber kula hemiyana girtibû û di dilê hemiyana de rûniştibû. Her kes li halê wî digiriya. Heta bi kûçikên ku li wan navan bêkes û kûs mabûn û herwiha dizûriyan jî.

Piştî ku li ser daxwaza wî Hesûk ew xist hindurê qere-sêleyê, mîna ku tiştêkî pir girîng li dû xwe hiştibû peyivî:

«Înşeleh we bêr û bivir ji bîra ne kiriye! Ez baş dizanim ku em ê bi rêyan de hevdu veşêrin, lawo.»

«Me anîne, lê me ne ji bo ku em hevdu veşêrin, ji bo lidarxistina konan me anîne», Hesûk got û bi lez xwe berda ba şifêr.

Deng bi qemyonê ket, Cîrcîs qêriya! Qemyon meşiya, Cîrcîs kire hewar hewar û bi haweyê ku bi destê Zorava bigire û bi xwe re bibe, destên xwe ber bi gund de dirêj kirin û wilo destvekirî çû û çû!

5

Rêya Îpekê zikê welêt qelaştibû. Jêra xwe kiribû Sûrî, jora xwe kiribû Tirkî û mîna marekî reş ber bi Iraqê de dikişiya. Terempêlên ku diçûn û dihatin ji gêrikan jî pirtir bûn. Ji aliyekî ve dixan û agirê wan û ji aliyekî ve tîrêjên rokê, zift û qîr mixmixandibûn. Hilma wê li laşê xwêniyan digeriya û laş xiloxavî kiribû. Tirs û birçîbûnê xwe dabû ser, di hinavên wan de gihabû hev û sergêjê dest pê kiribû. Xew bi mirinê re bûbû yek û girtibû ser çavên hemiyar.

Bi rê de heta ku Intabê derbas ne kirin jî kesî rehetiya xwe nestend. Eskeran ji roka havînê bêhtir canê wan dişewitand. Her ji sîh-çil kîlometreyekî ew ji qemyonê dadixistin, qemyon saxtî dikirin û nasnava wan dixwestin. Ji bilî çend kesan, her kes bê nasnav bû. Nasnav bi xaniyê wan re şewitîbûn û eskeran jî bi wê yeka han baş dizanîbûn. Lê dîsa jî bi seetan ew ji rêya wan dihiştin, di bin kelkela germê de ketûber li wan dixistin û xeber ji wan re didan. Di saxtîkirina nêzîkî bajarê Rihayê de heger ne ji pîberan ba, tîman wê dîsa belayek mezin ji wan re çêkiribana. Çavên xwe berdabûn ser çend keç û jinan û bi şiklê ku li xwe bikin şev bi xwêniyan re ketin dan û stendinê. Geh bi gotinên pûç û vala û geh jî bi zirt û lêdanê. Di eslê xwe de tîman bi roj jî dikarîbûn ev keç û jin birevandana.

Ma ne ji xwe her tim direvandin û li gundan heşkere heşkere bazdidan ser wan. Lê di vê carê de qirdê Circîs pê ve rabûbû û li hin pîberên ku dikarîbûn emir li van tîman bikirana, rast hatibû. Pîberên ku wê bi roava re cihê nobeta xwe terk kiribana, keft û lepta tîman bi xwe ne xweş anîn; giraniya xwe danîn û ew parastin. Li hin cihan her çendî hin pîberan malê xelkê talan kiribûn û kuştibûn jî, dest dirêjî pîrekan ne kiribûn. Û heta li wan jî ne xistibûn. Ji xwe re gotibûn «em jî kurd in, ji mecbûrî em bûne hevayê dewletê û kurdan dikujin.»

Qemyona koçê çiqasî bi wir de çû, taqeta karwên jî ewqasî kêr bû. Qemyonê di a din î rojê de bi êvarkî re xwe gihand çiyayê Sor. Di hikmê bîst deqîqeyekî de çiya li pişt xwe hişt û bi deşta Mereşê de herikî. Nîqutîbû dilê şifêr ku hîn jî ji tîman xelas ne bûne, tîmên çend seet berê bi dû wan de ne û heta ku negihana meqseda xwe wê ji dû wan venegeriyana. Ji ber hindê pê li xazê kiribû û wek bê diçû. Ji Nisêbînê heta bi çiyayê Sor şeş-heft seet rê digirt. Zêde aciz bûbû. Lê rewşa rêwîyan jî baş xerab bûbû. Di nav karwên de ji qemyonê pê ve ne tiştêkî pevketî û ne jî mirovekî pevgirtî mabû. Temamê firaxan di saxtîkirinan de tewyayî û pelixîbûn. Ard bi ser alavan dabûbû û li kincên wan vedabû. Herdu çewalên genim çiriyabûn. Pêncî û heft kes bûn û piraniya wan jî ji zarokan pêk dihat. Mîna zerzûlên ku li ser daran dilûstin, xwe bi ser hev de qurnisandibûn û hinavên xwe diguvaştin. Hemîyan jî dixwestin ku li dereke bi star ji xwe re bisekinyana û hilmek bistenana. Bêhn bi goştê mîha ku pîberan kiribûn qelî ketibû û wilo xwaribûn. Goşt bûbû jehr û li canê wan geriyabû. Û bi ser de jî sar û germê li zarokan xistibûn. Dikirin care-

car, vedirşiyân û bin xwe dilewitandin. Zarokên ji deh salan û berjêr de hema hema hemû jî zikêşî bûbûn. Hin mezin jî bi vê nexweşiyê ketibûn. Lê ewan destava xwe bi haweyekî din dikirin. Li qawîşên tûgaya Mêrdînê, girtiyân darî çavî hev di bîdonan de berdidan. Van jî wilo berdida. Circîs ev aqil dabû wan. Di nav hemiyân de rewşa Perîxanê a herî xerab bû. Roja ku eskeran girtibûn ser gund, ji xwarinê biliyabû û bi şev ketibû ber mirinê. Sikrat dikir. Lê heta ku qemyonê Nizîpê derbas kir jî car carê bi xwe şiyar bûbû û nehişî peyivîbû. Niha zimanê wê şikes-tibû û di nav çepilên Circîs de dîsa ketibû ber sikratan. Ji serî de Circîs xwe jê qut ne kiribû. Di qeresêleya qemyonê de lihêf lê pêçabû û herwiha li ber serê wê rûniştibû û bi paçik av guvaştibû devê wê. Niha ew av jî êdî nema diçû xwarê. Kutkuta dilê wî bû. Di dawiyê de xwe ne girt û bi kazewaz gazî şifêr kir:

«Li cihekî bi av bisekine, hal di kesî ji me de nema, nema!...»

Şifêr piştî ku bi qîrwîra pîrekan re sekinî:

«Em hîn jî di nav mayinan de ne, em derbasî Tirkiyê ne bûne, argûşkan bi ser hev de bişidînin, seetek rêya me maye», got û pê li xazê kir.

Şifêr li Nisêbînê rûdinişt. Zilamekî navser û bi qasî betlekî xişin û dirêj bû. Simbêlên wî li piştê guhên wî diketin. Dema ku ji herêmê koçê hîn dest pê ne kiribû, wî di navbera gundên Cizîrê û Nisêbînê de dolmîşeke tertotî diajot. Xelkê navê wî kiribû «Mencenîq.» Ew jî ji ber ku carekê dolmîşa wî bi rê de xerab bûbû û wî bi xwe dolmîş kişandibû heta bi bajêr. Di dawiyê de dev ji dolmîşê qeriyabû, dîsa berê xwe dabû nav tirkan û dest bi pêxwasiya

xwe kiribû. Vê carê jî bi pereyên ku bi pêxwasiyê dabû hev, qemyoneke ford kirîbû û xwe li ticaretê şidandibû. Ji nav kurdan pez û dewar bi pereyekî avêtî dikirî û bi pereyekî hêja li nav tirkan difiro. Mirovekî têra xwe merd û bi cesaret bû. Hevalê Cidhên ê qumarê bû. Cidhên xwe avêtibû mala wî û bêyî ku qurûşekî jê bistîne hatibû bi hewara wan ve. Hatina wî bi xwe mêraniyek mezin bû. Her şifêr nikaribû bi a ku ew pê rabûbû raba. Çend şifêr li ser wê yeka han hatibûn kuştin.

Perîxanê felek li serê Circîs gerandibû. Xeyalên wî qut qutî dikir û her qetek bi derekê de diavêt. Rê ne dibir ser tiştêkî. Li her tiştî bi hev re difikirî û tiştêk bi tiştêkî ne dixist; diqurquçand, nêvcî dihişt û pê lê dikirê.

Em bi vî erz û eyalî ve bi ku de diçin? Bi tahtilerdê de! Vê carê wê çi bê serê me? Ma wê çi û çi neyê «looo!»

«Li min qirikê, Kalo dîn bûye! Kalo, Kalo!» Durê lê nerî û got.

«Hişşş, qut bike!»

Qut kir.

Zorava li ku ma? Niha çi bi serê wê kirine? Ma wê hîn çi bikin jê, çi tê hiştin «Circîsooo!» qêriya û ricifî.

Dura ku çavên wê li ser bûn, ber pê de pengizî:

«Li min porkurê, Kalo aqilê xwe berdaye!» got û xwe lê gerand.

Kalo ew bi wir de heliqand, «keçê bela xwe ji min veke, weh!»

«Temam, tamam xwe aciz neke, ez bi qurba...»

Em bê pere ne; bê kinc û qût in. Va ye Perîxanê jî dimire. Naaa, kuştin, kuştin!... Ez ê kengî bimirim? Na, na, na, behsa mirina xwe neke! Bi haweyê ku tu ê her tim bijî,

bifikire. Em bi ku derê de diçin? Em bi ku derê de diçin? Haho, em diçin nav «tirkooo, tirkooo!» got û kulmek di ber xwe werkir. Lê hema pê re jî li Durê nerî. Durê dengê xwe ne kir.

Aniha Zorava li kîjan aliyê min dikeve? Li cihê ku ro hiltê, Zorava li wir e, li wir e!... Erê ro ji ku hiltê? Ez çî zanim. Tu Zorava man gelo? «Zorava xerq bûû! Zorava çûû! Wey li minêê!»

Qemyonê piştî ku çiyayê Gêwir tibabekî li dû xwe hişt û rê dagerand, her kes tirsiya. Circîs jî. Vir nêzikî bajarê Osmaniye bû. Rêya ku qemyonê dabû ser, di nav erdên pînekirî re diçû gundekî. Kortik û koncalên di rê de, qemyon mîna kodika êş dihejand û êşa ku di hinavên koçberan de civiyabû tevdiada.

Circîs pirsî:

«Hesûk, Cidhan lawo hûn ê me bi ku derê de bibin? Lawo em hemû ji derb ketine. Bi vî haweyî wê dil, gurçik û kezebên me hilqetin. Hêdî bi hêdî, hêdî bi hêdî...»

Hesûk û Cidhan li teniştaya şifêr rûniştîbûn. Herduyan bi hev re bersiva wî dan:

«Yabo, hema çar-pênc deqîqeyekî din em ê bisekinin, bêhna xwe berdî û dîsa vegezin ser rêya xwe...»

Circîs fêhm kir bê çima wilo kirine. Dengê xwe ne kir.

Qemyon li nêzikî gund li ber kaniyekê sekinî. Avtêzaneke jê bi wir de bû û çem jî di teniştaya kaniyê re diherikî. Niha reş ketibû erdê û li vî gundê ku lempeyên elektrîka wî diçirisan, mirovên mîna Circîs di nav kufletên xwe de rûniştîbûn û şîva xwe dixwarin. Pîrejînên mîna Perîxanê xwe li ser textên neqşînî paldabûn; bi xeyalên keçkaniya xwe re firiyabûn ezmên û di nav perên hewran re bi dil-

darên xwe re ketibûn gevzekê. Di rê de çûn û hatin tune bû. Ne reşaya insanan ji gund xuyanî dikir û ne jî dengê jê dihat. Lê dengê zûrezûr û ay û ûyên zarokên ku di himbêza dayikan de jî ewleyî bi stara xwe ne dianîn, bi xwişîna pelên daran re li ser gund belav dibû. Zarokan dilê dayikan dax didan. Gotinên herî xweş ji wan re digotin û dîsa jî haş ne dibûn.

«Dilê dêya xwe megrî. De ka hiş be bê ez ê çî mizgîniyê bidim te:

Li wî cihkê ku em mala xwe dibinê jî kûçik hene, hiii... Pisîkên xweşik li hêviya te neee... Berxik, karik, mîh, hemû hemû hemû hene. Wey ker jî, ker! Ê golik. Li ser tingan mirîşk, dîk û elok tijjane. Ê ne tu nizanî bê keroşkên li wir çiqasî mezin in, mezin! Ez ê ji te re çar keroşkan bikirim. Ha, dû re tu û bavê xwe hûn ê bi xarên zindoqî, bi kortê bilfzin. Dû re jî bi kaban. Ez û tu em ê herin bajêr û ez ê ji te re şerwalekî, qutikekî û şekalekê bikirim. Bila qutikê te sor û pantorkê te jî reş be. Erê erê, ez ê şekirê qursikan û qidaman jî bikirim. Ê benîşt jî, hi?...»

Hinavên Circîs bi ser Perîxanê de mîna bixûrê dişewitîn. Lê dinerî ku çawa dimire û nikarîbû tişteke jê re bikira. Bi tenê hew ji destê wî tişteke dihat, ew jî ku nexwara, venexwara û ji ber serê wê ranebaya. Ev hemû kiribûn. Lê dîsa jî xwe wek kêzikekê didît. Her kes ji qemyonê daketibû, rivînên canê xwe bi avê sar dikirin û wî jî ji Perîxanê re ha ha distira.

«Apê Circîs, ez xulam de ka were dakeve. Te bi xwe re em hemû helikandin. Tiştê ku Xwedê gotiye betal nabe. Tu bi wê eksa xwe berberiyê bi Xwedê re jî dikî. Kuştin û girtin, malwêranî û koçberî qedera me kurdan e. Xwedê li

eniya me wilo nivîsandiye. Dakeve da laşê te bigihê axê û bêhna te derkeve», Mencenîq got û li ser pêyan li bendî bê ka ew ê çî bibêje sekinî.

Circîs bi hêrs hema wilo pê re:

«Wê laşê min ji axa wan bilewite», got û qut kir.

Mencenîq bi şewlaqê xwe ê tije av bi qemyonê ve hilkişiya, şewlaq da dest û dewam kir:

«Tu çî bibêjî heqê te ye. Zor e, pir zor e! Lê de ka em çî bikin, çî ji destê me tê, çî me heye? Sîlehên temamê dinyayê di destên wan de ne. Benqeyên wan ji dolarên emerikeyan tije ne. Û dewletên ewrupî jî hemû li pişt wan sekinîne. Ne Xwedê erdhejekê li welatê wan radike û ne jî bi xeletî atomeke rûsî bi ser wan de tê. Bêhna xwe fireh bike. Qey rojekê wê deriyekî xêrê li me kurdan jî vebe...»

Piştî ku careke din tê av vexwar, pala xwe da dîwarê qemyonê û mîna aliman peyivî:

«Di vê malkambaxiyê de ez ne ê pêşî me. Û ez baş pê dizanim ku ez ê ne ê dawî jî bim. Di vê rêya çûn û nehatê de eskeran dest avêtine jinên mênên wilo ku ez ne diçûm cuherê hespê wan. Ez li ber wê nakevim. Em qels in û ew xurt in. Em ji ber xwe fedî dikin û ew ji ber xwe fedî nakin. Lawê min, a ku ez behitandime û ez ji per û bask xistime tişteki din e: Dewleta tirkan qetilameke ku hîç naşibe a filehan li me rakiriye. Bêyî ku di ewraqan de bini-vîsînin, me bikin kafîr û bi tenq û topên xwe êrîşî ser me bikin, bi miletî em dane ber xwe û me qir dikin. Ev qetilameke wilo ye ku em pê sûcdar û ew jî pê mafdar dibin, lawo!»

«Rast e, bi renegekî mafyayî kurdên herî zana dikujin. Him dikujin û him jî bi term re diçin ser gorê.»

«Xwezî hema tenê bi kuştinê ba, lawo.»

«Erê erê, me di hepsan de dirizînin jî.»

«Xwezî hema tenê bi girtin û kuştinê ba. Hêlînê radi-kin, hêlînê! Kew bi kuştinê û çêlkew bi girtinê naqelin; bi rakirina hêlînê diqelin. Wilo nabe, divê rêyeke vê hebe...»

Mencenîq bêyî ku rêyekê jê re bibîne, xwe ji qemyonê avêt û bi bazdan ber bi kaniyê de çû. Du zilam ji gund hatibûn û bi karwên re dixeyidîn. Dengê tirkî ê eskeran bû û hemû jî ji ber eskeran reviyabûn. Piçûk-mezin her kes ji tirsan diricifî. Heger şifêr bi Hesûk û Cidhanê ku li himberî wan ketibûn temenê ve ne çûbaya, kî dizane dibû ku van herdu zilaman ji bêcesaretîya wan cesaret bigirtana û her kes bidana ber pehîn û kulman. Mîna ku bi ser kûçikan de hildibûn, bi ser wan de hildihatîn.

«Hûn doza çî dikin!» xwe bi ser wan de zirzitand û got.

Bi dengekî nizmik herduyan bi hev re bersiv dan:

«Vir ne cihê ku mirov bi ewqase insan lê bisekine. Der û dor hemû bexçe ne...»

Mencenîq ne hişt ku dirêj bikin:

«Îcar çî yanî! Ma di destê hinekan ji me de xiyarên we hene, hi? Ka çend kes ji me ketine bexçeyên we? Ma qey em avê jî venexin, hi? Ma em ê ji ber we bi kîjan tahtilerdê de herin, hi, hi, hi!» got û milê yekî ji wan hejand.

Herduyan jî jê daxwarin û berevajî berî niha peyivîn:

«Helbet hûn ê avê vexwin, kesî av ji ber we ne girtiye. Lê li zarokên xwe hayî bin ku bexçeyên me xerab nekin. Em vê ji we dixwazin.»

Mencenîqê ku tirk wilo nas dikirin, bêhtir lê sor bû û vê carê jî bi pêxêla yekî ji wan girt û hejand:

«Em ê têkevin bexçeyan, him bixwin û him jî xerab

bikin!...»

«Baş e, baş e, tamam, tamam», bi hev re gotin û ber bi gund de fiskilandin xwe.

Karwanê koçê piştî sekna li dora seetekê, xwe da ser hev û qemyon dîsa bi rê ket. Rê xweş bû, dinya hênik bû, tirs ne mabû û karwên jî baş bêhna xwe berdabû. Mence-nîq ajot û bi hilm û pifekê re bajarê Osmaniye derbas kir; ket ser rêya bajarê Edenê û di bin bayê behrê re berê xwe da çiyayê Torosê. Mirov digot qey ezman gihabû erdê. Stêr mîna lempeyên bajêr bi ezmên ve daliqiyabûn û ji her derê ronahî diçû. Çiyayê Torosê hewr xistibûn jêra xwe, li hin cihan hilkişiyabû jora stêran û çarhawêrî xwe şewq bi ezmên de belav dikir. Perçeyên hewrên belek belekî di ser hev re diherikîn û stêran jî xwe dadabûn ser wan. Heyvê di nav stêran de wek beyendûrekê xuyan dikir û xwe ji ser karwên ne dida alî. Lê hay û bayê karwên ji wê seyrana li erd û ezmên tune bû. Diponijî û giraniya hişê xwe berdabû ser pêşeroja xwe.

Çî me heye? Em ê vî kufletê hûr û mûr bi çi xwedî bikin? Wey liminê! Em tazî û xwas in. Heqê şekalekê bi me re tune. Ev hemû ne bes e, bi ser de jî zarokên me nexweş in. Gelo wê xwedî xêrek hebe ku li me bê rehmê? Weh çawa(!) Em ji ber baranê diçin ber terizê. Em ji ber eskerên tirkan direvin û em diçin welatê wan. Gelo xortên me ên li Swêdê bi vê rewşa me a dawiyê hisiyane? Hisiyabîna wê bibe çi? Ma pere li ber me qîm dikin! Tişteki me, erê tişteki me nîne! Em ê çi xweliyê li serê xwe bikin...

Di rêya çiyê de zarok dîsa qerqilîn û dest bi girî kirin. Bayê behrê li wan ne hatibû; laşê wan demûşî kiribû, ew cemidandibûn û qolinçeke dijwar girtibû hinavên wan.

Mencenîq di wê rewşê de êdî zêde nema dikarîbû biçûya. Di dawiyê de qemyon li ber deriyê restoranekê sekinand û mîna pisîkê xwe avêt jêr:

«Her kes dakevin, em ê li vir bêhnekê bistînin», got û bi zarokan ve beziya.

Lê çawa ku karwan bi kêf daket û berê xwe da restorane, wilo jî di cihê xwe de sar bû û li ber xwe ket. Çend zilamên ku di devê derî de sekinîbûn ha ha digotin:

«Vir ne cihê we ye, bi dereke din de yalla, yalla!...»

«Ma ne her tişt bi perê xwe ye», Mencenîq got û taxên pereyan ji bêrika xwe derxistin.

«Wê rengê restorana me bi we pîs bibe; bêhna we a genî lê vede û me werem bike. Yalla, yalla!...»

«Ezbenî, wek ku hûn jî dibînin, em hemû şerpeze bûne. Zarok nexweş in û ji serma diricifin. Bihêlin da em bi perê xwe çaya we a belaş bikin û xwarineke germ bixwin. Hema qedere nîv seetekê em ê bimînin...»

«Yalla, yalla!...»

Wan ji berê de biryara xwe dabû. Zêr jî dabana wan ew ne dixistin hindur. Mîna vî karwanî bi hezaran karwan di ser vê rêyê re derbasî herêma Egeyê bûbûn. Her karwanê ku li vir sekinîbû ji bal van mirovan ve bêertz bûbû û tî û birçî dabû ser rêya xwe.

Li gora Mencenîq, cihê gava ku bi sûretên kûçikan û nivîsên bi haweyê «her tirkek bedelî dinyayê ye», xemilandîba, ew dihat maneya ku xwedîcih tirkê herî esîl bû. Digel vê yeka han jî dev ji devjenga bi wan re bernedida û yek ji yekê pêdixist. Di dawiyê de da nav:

«Hûn digel vê ne insanetiya xwe bêqanûniyê jî dikin. Vir cihekî ku ji bo rêwiyan ava bûye...»

«Zimanê xwe dirêj neke, zû biqêşite û hew!» gotin û ber pê de hatin.

Wî jî him wek wan got û him wek wan kir. Lê pêrek bi qîje wîj ketin navbera wan, ji Mencnîq re bûn mertal û ew ber bi qemyonê de birin. Di vê navê re jî Circîs rabûbû ser pêyan û ji hindurê qeresêleya qemyonê ha ha digot:

«Lawê min Silho, ma qey te xwe ji bîra kiriye ku em ji ber belê direvin? Dev ji wan zaroyên teresan berde. Vir ne cihê camêrî û mêrxasiyê ye. Vir ne welatê me ye. Vir welatê romiyan e, welatê pêxwas û bêbextan e. Ew çi ji insanetiye fêhm dikin. Zû bajo! Beleyên ku ji paş me de tîn, li pêşiya me sekinîne; bi me re ne û di nav me de ne. Bajo kurikê mino, bajo, rêya me dûr e!...»

Mencnîq jî fêhm kiribû ku dijminên wî bi demaçe ne û wê nikarîba bi wan. Bi lez li qemyona xwe siwar bû û bi qehr ajot. Lê hîn perên çiyê derbas ne kiribû, vê carê jî bi dengê pêrekên ku bi dilşewatî diavêtin ser xwe re sekinî.

Seet li derdora duduyên şevê bû. Dilê Perîxana ku Circîs ew di nav lihêfê de pêçabû û xistibû ber sênga xwe, têra vê rêyê ne kiribû. Di çiyayên Torosê de Circîs bi tenê hiştibû û bi hawayê ku tu carî lê venegeriya, tiştê nedîta û tu deng nebihîsta koça xwe bar kiribû. Circîs dîsa li xwe dixist. Lê ma wê bûba çi? Wî jî dizanîbû ku şîrîka temamê emrê wî ne bi xwe dev jê berdabû û ne jî bi xwe wê bikarîba lê vegeriya. Care car û kaze kaza wî ne ji ber wê yeka han bû.

«Mirin emrê Xwedê ye, lê kuştin emrê ebda ye», digot. «Perîxana min jî kuştin!» û diberizî erd û ezmên û temamê kayinatê.

Termê wê bi xwe re bigihanda qonaxa ku wê bûba stara

wan derdek bû û li wir di bin tahtekê de veşartana derdek bû. Qeresêleya qemyonê ji insên li dev sekinîbû. Term wê bi rê de genî bûba û bi ser de jî misilman bûn. Divabû zû bi zû miriyê xwe veşartibana. Lê wî çaxî jî Circîs wê tu carî ne hatiba ser gora wê, ruhê xwe bi ê wê re ne kiriba yek û di nav bihara Zorava de ne gevizîbana. Dîsa bar qulipîbû ser milên Circîs. Wî çawa bixwesta helbet wê wilo bûba.

«Lawê min Hesûk, rahije dêya xwe û bide dû min.»

Hesûkê ku ji mirina dêya xwe bêhtir li ber wî diket, rahişt dêya xwe û da dû. Mecenîq jî da dû wan. Piştî ku bi Perîxana xwe re tibabekî ji rê û qemyonê dût ket û di talda latekî mezin de rûnişt:

«Li vir deyne», got û cihê xwe û wê xweş kir.

Danî û bi hîrmet li himberî wî sekinî.

«Min û wê bi tenê bihêlin û here di nav kuflet de rakeve. Em ê heta sibehê li vir bin. Ha, zarokên bêhal hemiy-an bibin şifêrmehelî. Bila Cidhan jî bê ba we. Ji bîr nekin, qemyonê ji rê derxînin.»

Çawa ku ji cem çûn, lihêf li xwe û xatûna xwe pêça, ew lorand û bi dengê nîzîm ji aş û baş de dest bi stranan kir.

Mecenîq bi qasî bavê xwe jê hez dikir. Heyranê pevçûna wî bû. Gotina wî ne kir dudu. Qemyon ji rê derxist û mîna ku tiştê ne qewimîbû li cihê xwe pal da. Lê hema pê re jî çeng bû, rahişt herdu betaniyên xwe ên razanê û xwe li Circîs girt.

«Lawê min, na na ez naxwazim, bi ser hinan din dake!»

Wî guh nedayê, betanî di temtêla kitana ser birînê de lê pêçan û bi îske îsk ji cem da rê.

Ro derketibû lê hîn jî di pişt çiyê de bû. Bayê ku bi banga sibehê re rabûbû, katik û striyên darên çaman ji erdê radikir û bi ser qemyonê de diavêt. Bayekî hêwî û ewqasî jî cemidî bû. Hewran girtibûn ser çiyayên himber, barana xwe li wir vala dikirin û bi vî alî de diherikîn. Xew li karwên giran bûbû, lê xew bi çavên Circîs hîç ne ketibû. Şeva xwe bi stran, çîrok û civata zoraviyan derbas kiribû. Ji rûniştinê çîm, rihn û lingên wî tevizîbûn. Çend carekî rabûbû ser xwe û li dora Perîxanê geriyabû. Bi roj ji bo wê tiştê ku wê bikira, bi şev li hemî fikirîbû. Biryara xwe dabû û ji bo ku li biryara xwe nequlipiya bi mêrxasiya Sarê sûnd xwaribû. Mêrxasiya wê bûbû sûnda wî a herî mezin.

Piştî ku du-sê dangan gazî karwên kir û kesî bersiva wî neda, ew bi xwe çû. Xwest ku bi qemyonê ve hilkişê û li rewşa ên di qeresêleyê de binere. Xwe du-sê caran ceriband. Nikarîbû. Bi dizî pê li derenceka deriyê şifêr kir û di camê re li hindur nerî. Bi şifêr re ser û lingên zarokên ku merş û potik bi ser wan de dakirîbûn dît. Hişê xwe berda ser wan û bi çavan ew hejmartin. Yazdeh heb bûn. Lêbelê wî heta bi heftan hejmart. Dû re jî xeyala xwe baş da ser şifêr û ponijî. Şifêr kabokên xwe xistibûn zikê xwe û rûniştîkî razabû.

«Eferim, tu camêr î», got û bi hêdî lingên xwe berdan erdê.

Dîsa li Perîxanê vegeriya. Xwe bi ser de daqûl kir û bi hemd lihêfa li ser serê wê heta bi qirikê kişand. Ziq li ruyê wê nerî. Dev û çavên wê girtîbûn û ruyê wê jî mîna şimê

zer vedabû. Xwe berda ser çongan û bi herdu destan qederekî bi porê wê lîst û tevda. Di porê wê ê dirêj û gijikî de tayekî reş jî ne dît. Dû re jî bêyî ku lihêfê ji ser biavêje, mîna dizan destê xwe li ser sênga wê pelikand û kubasên bi kirês ve yeko yeko vekirin. Jina wî bê xeftan bû, lê li ser newqê benekî dirêj şidandîbû. Piştî ku ew ben vekir, xwest ku ji hêla lingan ve kirês ji ser bişemirîne. Pê zor hat. Dev ji wî haweyî berda, destên xwe di bin lihêfê re dirêjî kirês kirin û kiras di ser serî re anî. Rûnişt. Bêhna wî çikiyabû. Rûniştin pê ne xweş hat. Rabû û vê carê jî xwest ku wê ji derpî bike. Piştî ku li ber lingên wê xwe berda ser çongan, li qemyonê nerî û pêjna kesekî şiyar ne kir, di bin lihêfê re bi herdu devdelingên wê girt, berê xwe jê guhert û devdeling kişandin. Bêhna wî derket. Him kesî ew ne dîtibû, Mancenîq lê dînerî, û him jî bêyî ku lihêfê ji ser jini-kê here derpî bi destên wî ve hatibû. Niha jina wî şilfitazî bû û ev yeka han jî dihat maneya ku nivê karê xwe qedandibû. Rabû ser xwe û bi haweyê ku wê li derekê veşêre li derdora xwe temaşê kir. Lê çawa rabû wilo jî xwe dada term û lihêfê lê gerand. Dilê wî ne ket cih. Bi keviran ve bazda û di hikmê du-sê deqîqeyan de hawêrdorên lihêfê di bin kevirên girs de hişt. Niha piştrast bû. Babîsokê jî wê nikarîba ew lihêfê ji ser xatûna wî bifiranda. Deng ji qemyonê hat. Mancenîq bi haweyê ku wî bi xwe bihisîne derî vedikir û tevdigeriya

Circîs berî wî peyivî:

«Lawê min, ez dizanim ku rêya me hîn pir maye. Îcar hema xwedê bikim te hinekî çavên xwe nerm kiribin.»

«Apo mereqan neke, ez têra xwe razam», got û ber pê de hat.

Circîs li ser pêyan sekinîbû. Bêhêvîtî ji her der wî dibariya. Hêviyên wî ên ji bo jiyana li Izmîrê bi carekê ve rût û beyar bûn. Ji bajarên tirkan pir ditirsiya; bajar mîna zikê cenewaran didît. Dihejhijî. Bi mebesta ku heja xwe nede der, destên xwe xistin kêlekên xwe, li ezmên nerî û tena tena got:

«Ma dereke ku mirov karibe li derdora Izmîrê lê bi cih bibe tuneye gelo? Divê hebe. Bajar bê gund û gundik nabin.»

«Apo, heye heye. Hemû hene»

Veciniqî:

«Heye, ha!» got û bi hawayê ku dilê xwe têxe cih ziq li devê wî nerî.

«Nîvê emrê min li Izmîrê, Antalya û li Stenbolê bihuriye. Ez bi salan li herêma Egeyê mame û her derê wê qul bi qul nas dikim. Ez him zimanê tirkî ji tirkan bêhtir dizanim û him jî Tirkîyê ji wan çêtir nas dikim. Wilo li biraziye xwe nenere apo, ez ne hindik im. Ez di xortaniya xwe de ne yekî bi henek menek bûm. Min devê wan diçirand. Ji bilî qewadiyê, qenc-xerab, hema hema ez dibêjim tiştek ne maye ku min li nav tirkan ne kiriye.»

Ev ji bo Circîs tiştekî nuh bû. Wî bi ewqasî wî nizanîbû. Bi destê xwe re serê xwe jî hejand:

«Ji bilî qewadiyê çawa yanî?»

«Erê ma ne ji xwe, mirov di tirkan de çi xerabiya ku ji dest mirov bê bike baş e. Ew ji wê fêhm dikin. Bi karê hemaliyê, siwaxkirinê, xerckişandinê, danheva fistiq û pirtiqalan û nizam çi û çi mirov nikare bigihê derekê. Ez di van karan de pir xebitîm û min qurûşek bi dest ne xist. Erê, ew zir bajarên wan bi qeweta zend û bendên me kur-

dan avabûn. Bi me him ava dikirin û him jî em li derve radizandin. Min dît ku wilo nameşe. A ku min dikir bi nan û zikê bû. Min dest bi dombelacitîyê kir. Piştî ku karê min baş çû û pê re jî çavên min hinekî vebûn, min kar mezin kir. Min çend hevalên mîna xwe peyde kirin û me dest bi dizîya malên şirketan û şelihandîna dewlemendan kir.»

Circîs ne ji dil beşîşt:

«Wawayzê, de ji xwe re lê binerin bê ji min re çi dibêje! Ev îro çend roj tu bi me re yî, te ev aqil daye zarokên me?»

«Ez vî aqilî bidim wan wê bibe çi yanî. Apo, ma her kes dikare wek min bike? Xwezîka bikarîbana» û destê xwe ber bi qemyonê de vekir, «Malik avayo, dema ku ewqas insan bikaribin wek min bikin, ma wî çaxî dawî li pereyan tê! Bibexişîne, ez hêvî dikim ku cenabê te min çewt fêhm neke. Dewlemendê herî mezin qewadê herî mezin û di eynî wextê de jî camêrê herî mezin e. Bi qeweta pereyan mirov dikare bibe her tişt û qencî û xerabiya herî mezin bi insên bike.»

Circîs digel ku li gotina xwe poşman bûbû, fedî jî kir:

«Lawê min, tu rast dibêjî, wek te ye. Her kes nikare xwe di ser kevirê mezin re biqevêze. Pere polayê dihilîne; bi pereyan camêrî dibe.»

Mencenîq ji cihê ku lê sekinîbû dewam kir:

«Apo, îcar xwezî te bidîta, di wextekî kurt de em di nav pereyan de man. Ax ji destê vî aqilê min! Pereyên ku dihatin wilo jî li qumara min diçûn...»

Circîs mijar guhert:

«Ma te û zarokan we çi xist serê hev?»

«Wek çi?»

«Wek gelek tiştan.»

«Mesele?»

«Berî hemû meseleyan, niha em ê li ku bi cih bibin?»

«Min cihekî tam li gora we dîtiye. Hesûk jî wir nas dike. Em li ser pir peyivîn. Gundekî hema li binya Izmîrê ye. Jê re Doganlar Koyu dibêjin. Berê gundê tirkan bû, lê bi destpêka koçê re bû ê kurdan. Ji bilî çend malên tirkan ên din hemû kurd in.»

«Kurdên ku ne?»

«Piraniya wan serhedî ne.»

«Ji herêma me jî hene?»

«Erê.»

«Hema xwedê bikim ne torî bin!»

Şifêrê ku bi xwe jî torî bû:

«Çima?» got û bi balkêşî lê guhdarî kir.

«Yabo bazarî bi toriyan re nabe. Hema bên çî divê mirov wek wan bike. Icûrê wî tal be, kurmî be divê mirov bixwe. Pêşî mala me û omeriyan û dû re jî a xwe viritandin. Ne li pêşiya xwe dinerin û ne jî li dawiya xwe difikirin. Bi koç û mal dan dû Reyis û bi xwe re mala me hemiyan li topê xistin!»

«Apo ez dibêm tu neheqiyê li toriyan dikî. Toriyan bi Reşo û Serdêr dan dû Reyis.»

Xwe aciz kir:

«Baş e, ser çavan. Em jî bi Reşo û Serdêr û ên wek wan ketin pey mêrik. Lêbelê dû re em bi xwe hisiyan û me dev jê berda. Em di demên berê de peydûkên partyên tirkan bûn jî. Lê piştî ku me xwe ji hev nas kir, em li dij wan sekinîn. Me di berberiyê de hevdu rezîl dikir û me malê xwe hemû li devê qomandaran, hakim û sawciyan diqeli-

band. Kuro ev torî ecêb in, ecêb! Dema ku ji mirov re gotin ‘ez hevalê te’ û bi mirov re meşîyan, hew çû, kesek nema dikare wan ji pey mirov vegerîne!»

Mencenîq pirsî:

«Çima wilo ne?»

«Ma ez çi zanim, Xwedê exlaqekî wilo daye wan. Ne dizanin li paş, ne li navê û ne jî li kêlekê bisekinin. Mêrikan hevalê hevalê xwe ne. Hevalê kê bin divê di rêza herî serî de cihê xwe bigirin. Li eskeriyê jî wilo ne. Qomandar ji nobetê pê ve tu karî bi wan nakin. Di dema nobeta wan de general jî nikarin derbasî hindurê qerargehê yan jî mala xwe bibin. ‘Ben bîlmez, qomandar bîlîr’ gotineke toranî ye.»

Mencenîq piştî ku di ber xwe de beşîş:

«Çawa yanî?»

«Erê lo, generalek tembiyê li ev ê me dike û jê re dibêje ‘ger ez bim jî, piştî seet dehê şevê kesî bernede mala min’ û general seet di deh û sê deqîqeyan de tê mala xwe. Bernedabû, ha. Ma berdide, mêrik xerabe ye. ‘Ben bîlmez, qomandar bîlîr...’ Jina generêl li wan derdikeve û li ber ê me digere. Dîsa bernade hindur. General ji canelametî lê dide demaçeyê. Ma xêr dike. Ez çavên wî bixwim, eferim jê re; xwe kê m nake û lê dide tivingê. General ji ber qûna qûna dibe. Di dawiyê de piştî stuyê xwe dixwirîne, berê xwe dide qerargeha xwe û şeva xwe li wir derbas dike.»

Mencenîq dîsa pirsî:

«Apo, ev mêraniya wan ne be ku ji bêaqiliya wan be?»

«Na lawê min, na. Zanayên wan ji tiredînên wan pir mêrxastir in. Binere ez ê şîretekê li te bikim û ev şîreta min bila her tim di serê te de be.»

«Li ser çavên min.»

«Dema ku tu û yekî torî hûn bi hev re rûniştin û wî got, ‘ez bi serê bavê te kim halo ye’ û te jî got ‘na, ne halo ye’, wê hêrs bibe û xwe jî pevçûnê re hazir bike. Îcar bavê mino, gava ku tu jî ser a xwe daneket û wî ji te re ‘hek’ got, eman tu jê re nebêjî ‘pek!’ Yanî melkemot bavê te be jî, wê xelasiya te jî dest wî nebe. Di ber re najo. Çend kesên omerî li ser wilo kuştibûn. Wan ‘hek’ û van ên din jî ‘pek’ gotibûn û bi hev ketibûn. Ev xerab e û ên din jî zir xerab e. Ma dibû ku di hev nefiriyana. Ax ku ev toriyên me hinekî jî zanabana, ma qey mêrên wek wan hebûn! Keleh bi wan fetih dibûn, keleh!»

Mencenîqê ku ji wensa wî têr ne dibû, keysa xwe xweş kir, yek got û li dehan guhdarî kir.

«Apo, lê ez dibêm, ew toriyên me ên li wir, wê ji te re baş bin, hi?»

«Ew jî rast e. Torî tam kurmanc in. Dilê kurmancan heta ku serê wan neşike, bi hev nakele. Kurmancên me dilkeçikî, henûn û mêşinî ne. Dilê xwe zû vedikin û zû jî digrin. Zû dikenin û zû jî digrîn. Dereng tê digihên û zû jî ji bîr dikin. Ev exlaqekî me ye, lawê min.»

Di vê navê re ji hindurê qemyonê Pîra Durê bang kir.

«Ji me re derî vekin da em nîskeke jî zarokan re li êgir bikin.»

Circîs dengê wê nas kir. Durê him jina Idrîsê wî û him jî dotmama Heso bû. Jineke dirêj û girs bû; zarxweş û têra xwe jî zana bû. Bi ser Sarê ve çûbû. Bi çavên zilaman li xwe dînerî û wilo jî dipeyvî. Bi dû Circîs de ji malbatê a herî mezin ew mabû. Circîs qîmeteke zêde didayê. Li derdora heftêyî bû, lê ji emrê xwe pîrtir xuyanî dikir.

«Zû bi Pîrê ve herin binere bê dibê çi?» got û ber pê de meşiya.

Mencenîq bi lez çû û bi lez jî deriyê qeresêleyê vekir. Piştî ku pîrekan bi desteka keç û jinan xwe berdan jêr, Pîrê ji jor de li Circîs nerî û bi haweyê ku nav tê bide qerfê xwe pê kirin:

«Kalo, wileh te xweş distira, ha! Tu pê dizanî ku te em hemû ji desthılanîn xistin, ne? Gava tu ev bî, îcar em ê çawa bikin? Qey kesek wek Zîna te ji vê dinyaya derewîn ne çûye? Pîrê gelekî bi ser emrê xwe ketibû. Mir mir, rehma Xwedê lê be, weh!»

Circîs fêhm kir bê jê re çi dibêje. Beşişî:

«Dêya Serdêr, hîn em ne gihane Izmîrê û tu mezinahi-yê ji dest min digirî. Ma wilo dibe? Bavo hinekî bêhna xwe fireh bike.»

Pîra ku li bendî gotinek wilo bû, «ha wilo ha!», got û bi stara wî xwe ji qemyonê berda erdê.

Hesûk ji dera han bang kir:

«Zarokan şiyar bikin!»

Circîs li ser hev:

«Na na, bila razên bila razên, dev ji wan berdin...»

«Yabo de ka bise, dû re dîsa dikarin razên.»

«Lawo ma ecela me çî ye? Me her tiştê xwe ji eskeran re hişt. Mêrikan êdî nema tên me. Ji zarokan biqere.»

«Yabo rêya me dûr e, em divê bi wext herin.»

«Na na, çiryaye û diryaye; her der ji me re bûye mêrga Ehmedê. Lawê min wek hev e guh nedênê», got û li keçan nerî.

Keçan agirê beroşa nîskê gur kiribûn û bi hêdî bi hev re dipeyvîn. Yazdeh heb bûn. Heft ji wan di mala bavê de

mabûn; li dor sîhî bûn û kesî ew ne xwestibûn. Ên din li gora kultura herêmê ji zû de gihabûn mêr. Mezina wan hivdeh salî bû.

Circîs fikirî:

Berî her tiştî divê ez bi van keçan dakevim; kurmancinan ji wan re bibînim da nebin jinên tirkan û ez bi wan pîs nebin. Ji bo min bênamûsiya herî mezin ew e ku ez û tirkan bibin zava û xezûrên hev û xwîna me di hev bigere. Em kurmanc in, ew tirk in. Ew zalim in, em mezlûm in. Ew bi devê tivinga xwe ketine welatê me. Wan em kuştine, wan em talan kirine û dest dirêjî şeref û namûsa me kirine. Tiştêkî ku wê me û tirkan bîne ba hev qet û qet ne maye. Baş e, gava çewt zîvirî û xort bi wan qayîl ne bûn, tu ê wî çaxî çi bikî ji van keçan? Çewt nazîvire, pîremêr hene. Lê pîremêrên vî zemanî jî êdî ji xwe fedî dikin ku bi keçan re bizewicin. Ez ê wî çaxî jî zewaca malbatî xurtir bikim. Lêbelê qismên te ên nêr deh-duwazdeh salî ne. Yeke sîh salî çawa dikare bibe jina zarokêkî? Wê jinik bireve. Temam temam, ez ê xwarina wan jehr bikim. Ê ne ez ê hemiyani bi ser hev de bikujim û ez ê tu carî nehêlim ku yek ji wan jî bibe jina tirkekî!...

«Yabo ma te niyeta xwe ne guhert, em ê dêya min bi xwe re bibin yan li vir veşêrin?» Hesûk got û serê xw eberda ber xwe.

«Na lawê min na, em ê li vir jê re koncalkekê bikolin», got û çavên xwe li Durê gerandin.

Durê li ber serê Perîxanê rûniştibû û kefenê wê didirût. Kefen rûlihêfa wê bû. Rûlihêf ji qilêrê debixîbû. Piştî mijê, hewrên baranê jî ji hev belav bûbûn û rokê hêdî bi hêdî têhn bi çiyani dixist. Taht û rizde û pozê zinaran di bin

tîrêjên wê de dibiriqandin. Hawêrdor teyrik û tilûr difiriy-
an û xwe li vir û wir datanîn. Ji her derê çiyê dengê xuşîni-
ya daran dihat û bêhna şînahiyê difûriya. Keçên ku pûş û
pelax mîna liqata genim, bi hemd ji erdê hiltanîn û di
destên xwe de dikirin baq, di nav dar û berên çiyayê Toro-
sê de mîna gul û beybûnan xuyanî dikirin. Keçan li çar
cihan agir pêxistibûn û piçûk-mezin her kesî xwe dabû dor
êgir. Lê stûxwar bûn. Melûl melûl difikirîn. Ji xeberdan û
reqepolka zarokan xuyanî dikir ku hinekî tirs ji ser xwe
avêtibûn. Xwîn bi wan ve hatibû, li bendî nîskê ne mabûn
û nanê qemirî dipûrisandin. Di nav pîrekan de Nesîmayê
pir bi mitale bû. Nehîşt tevdiqeriya. Wilo jî dipeyivî.

«Yabo, ma em gora dêya min li ku derê bikolin?» Cid-
hên got û hema pê re jî hêsir ketin çavên wî.

Circîs da pêşiya wan û çend gavekî çû; sekinî û li
hawêrdora xwe nerî. Çavên xwe li dara herî bilind û kev-
nare digerandin.

«Ha li bin wê darê», got û xwe li Durê girt.

Lê hîn gava sisêyan ne avêtibû, ji nişkê ve sekinî û gazî
pîrekan kir:

«Galoneke av bînin da em pîrê bişon.»

Durê yekser bersiva wî da:

«Na lawo na, dev jê berde. Av jî, kefen jî, sabûn jî, ax
û kefir hemû li ba min in.»

Circîs piştî ku digel pîrekan termê Perîxanê di nav xwe
re rakirin û di ber pala latekî mezin de li ser tahtê vezilan-
dîn, ji Nesîmayê re got:

«Keça min, xwe li ber nexîne xem nake. Tu jineke
kihêl û ronahiya herdu çavên min î. Te tu qebhet ne kiri-
ne. Tiştê ku bûye bi darê zorê bûye. Ê ew yeka han jî ji bo

te û me hemiyan ne kêmanî ye. Tirk ev in, li tûgaya Mêrdînê eynî tişt bi serê pîra te Sarê jî kirin, berxa min. Ma bi tenê Sarê, li temamê keç û jinên ku dianîn wê derê ew tişt...»

Nesîmaya ku xwe bi ser hev de guvaştibû, bi herdu destan hişk bi ruyê xwe girtibû û bêkip lê guhdarî dikir, xwe li ber gotinên wî ne girt.

«Ruyê min reş be, Kalooo! Li min porkurê, ez ê bi çi haweyî li we binerimmm!» got û bi girî ji ba wan çû.

Ji ber ku vê jinikê her bêhnîk dikarîbû beleyek bianiya serê xwe, destê Durê di nava wê de bû. Ji her kesî bêhtir li wê difikirî.

«Kalo, ez vê keça xwe baş nas dikim. Li te çûye. Bi haweyekî divê em bikaribin ber dilê wê bigirin; yana wê xwe bikuje. Heyf e, Nesîma jineke delal e. Û him jî zarokên wê hûr in.»

«De ka tu ji min re bibêje, ma çi heye ku wê bikaribe ber li şûna destavêtinê bigire, hi? Kîjan gotin dikare wî dilê şikestî haş bike? Kîjan derman dikare wê birîna kûr rehet bike? Aaaaxxx!»

«Ev mesele bi ax û waxê safî nabe, Kalo. Bi jinikê re bide û bistîne û şîretan lê bike. Li te guhdarî dike û ji gotina te dernakeve. Ka pê re rûne û xweşik jê re bibêje bê bi a te dike yan na.»

«Ez nizamim bê ez ê çi jê re bibêjim. Ez ê ji kê re çi bibêjim û çi nebêjim, lêêê!» got û bi qehr rahişt sabûnê.

Durê:

«Dev ji sabûnê berde.»

«Hema porê wê bi tenê.»

«Dev jê berde, porê wê paqij e.»

«Min fêhm bike, bihêle!»

Hişt. Heger Perîxanê bizanîbûya ku Circîs ewqasî jê hez dikir, belkî heta dawîya emrê xwe jî wê ew li ser serê xwe kiribaya. Lê wê jî mîna gelek jinên kurdan baş fêhm ne kiribû ku di nav kurdan de gava mêr hejêkirna xwe a li himberî jinê bida der, wê di nav civatê de kêmbiketa.

Ji herdu hêlan de her kesî karê xwe qedandibû û niha dor hatibû veşartinê. Circîs û Durê digel hev rahiştin term û di gorê de bi cih kirin. Piştî ku gor bi axê rast kirin, Circîs çefîya xwe di bin şahra wê a botanî de danî, li keziyên darê pêça û kêreke kalanî bi guhikên şahrê re di gewdeyê darê de çikand. Ev kultureke êzîdîyan bû. Ê dihat maneya heyfhilanînê. Lê vî kalemêrê ku lingekî wî li der yek li gorê bû, wê çawa bikarîbûya heyfa wê hilaniya? Li wê ne difikirî. Pê diêşîya ku çima ew kêr e, lê ne xincera wî bû. Pir dixwest ku demaçeya wî pê re bûya û li ser gora wê heta bi fişeka xwe a dawî jî berda.

Niyeta Circîs tune bû ku bi zilaman re ji ser gorê bida rê û bi wan re xwarin bixwara. Durê piştî ku ew yeka han ferq kir, bi xwe ne xweş anî. Zilam ji wir dan alî û bi hêrs pê re peyivî:

«Kalo, ev çi hal e! Min digot qey tu bi şûran jî nayê xwarê. Rabe ser xwe da em bi hev re xwarinê bixwin!»

«Ne ji tiştêkî, ser dilê min dagirtiye, ez nikarim bixwim.»

«Ma dibe ku mirov xwarina miriyan nexwe? Ma ev ne bêhîmetî ye li himberî Perîxanê? Ma ne eyb e ku tu xwe li himberî Mencenîq û malbatê piçûk dixîni, hi? Eyb e, eyb!...»

Belkî ev cara pêşî bû ku Circîs bi urf adetên bav kalan

ranebûbû.

Piştî ku bi xwe şiyar bû bê çi dike, «erê erê, xebera te ye Durê», got û hema pê re xwe li komê girt.

Durê berî wî giha ser beroşê. Sênî dan ber heska nîskê û dirêjî destên keçan kir. Ji bilî Nesîmayê her kesî digel nanê tenûrê nîska wê a wek şimê xwar. Bi dû de çayê di tas û çemçikan de belav bû. Nesîmayê çayê jî venexwar. Çavên hemiyan li ser Circîs bû ku hema ji wan re çend gotin bigotana. Circîs jî piştî ku mesele fêhm kir, bûblan-kî peyivî:

«Keçê Durê, ma nîsk dibe xwarina miriyan?»

Wê hîn jê xerabtir kir:

«Xezeba ku tirko bi serê me de aniye, jê xuya dike; bila qebûl bike û hew!»

«Lê heger te danûkek filan çêkira, belkî bêhtir tesîra xwe li mêzêna wê a xêr gunehan bikira.»

«Lo Kalo lo, hema xwediyê mêzênê çi dike jê bila bike jê! Halê me ne besî me ye, waweylê!»

«Keçê hêdî hêdî, melayiketên li ser milên me, li me guhdarî dikin!»

«Ma me polê kê ji wan firandiye ku li me guhdarî dikin! Bila herin li eskeran guhdarî bikin, esker!»

«Wilehî heger wilo bimeşe, misilmanî li dera han, heta bi navê Xwedê jî wê di nav me de bibe qaçax. Pîrê mabû, wê jî bi meqamê wî girt û hejand», Hesûk got û hinekî teriqand.

Mencenîq xwe avêt nav wan:

«Misilmanî jî di pereyan de ye.»

Circîs «tew», got û tiliya xwe di erdê da.

Durê herdu destên xwe hejandin û dîsa bi hêrs peyivî:

«Erê ma ne ji xwe, gava ew xwedayê ku di rojêke teng de bi kêrî me neyê, em ê çi bikin jê, hi?»

«Estexfirullah ya rabbî! Pîrê li ber devê xwe binere», Cidhên got.

Pîrê berê xwe ber bi wî de vekir:

«Erê lawo, tiştê ku îro çend roj ketiye Pîrê di te de ba, te ê jî bizanîbûya ku dew birê mêt e. Tu ji tevgera jêr û jor çi fêhm dikî? Here ji xwe re araqa xwe vexwe û nepeyive!»

«Eehew! Pîrê bêyî ku bizanibe bê marksîzm çî ye, ji marksîzmê peyivî. Eferim Pîrê, ez destê te maçî dikim», Salih got û wek eva niha dom kir.

Piştî ku Faro jî wek wî lê xist, Circîs mijar guhert:

«Ma lawo, hûn li wî gundê ku em ê herênê baş fiki-rîne?»

Hesûk bi wehc got:

«Yabo ji fikirandinê êş kete serê me.»

«Dîsa jî baş bifikirin. Mirov carekê bar dike.»

«Dev jê berde, hema çî dibe bila bibe. Di ku derê re zirav bû bila di wê derê re biqete.»

Cidhên:

«Rast e, çî bibe jî bi qasî a ku li gund bi serê me de anîn, nabe!»

Circîs piştî ku ji kûraya kezebê keserek kişand, bêhnekê çavên xwe li ser komê gerandin û bi dilşewatî got:

«Feqîrî tê kişandin, lê xela na. Xela li me rabûye. Em li têrkirina zik mane heyirî. Aha ev nayê kişandin!...»

Durê dengê xwe bi ser ê wî xist:

«Kalo, tu bi van gotinan kuflet qudûmşikenandî dikî. Ev çî bi te hatiye? Ji wê roja ku em bi rê ketine û hetanî

niha, tu mîna sofiyên mala şêx bi me hemiyan re dipeyvî. Ma di dawiyê de ne mirin e? Belê. Ji mirinê wir de cihekî ku mirov pê de bireve heye? Na. Hema mirin, mirin, weh! Wî xwedayê ku qirika ebdên xwe qul kiriye, helbet fikiriye ku qismetekî jî te re bişîne. Kes ji birçîna ne miriye, bavo.»

«Keçê çawa kes ji birçîna ne miriye! Efrîqî ji destê wê qirika te a bi qul, qir bûn. Mirov divê bisebibe. Lê em ê li çi bisebibin û nesebibin. Em ê li textor û dermanan, li kinc û şekalan, li livîn û alavan, ma li çi û ne çi! Em mihtacê her tiştî ne...»

Salih piştî ku di ber xwe de got «Kalo, bi mataryalîzmê rahiştê û bi îdealîzmê re berda», dengê xwe hilda:

«Kalo hîç mereqan neke, bi xêr hema em nuh gihan wir, ez ê dest bi kar bikim û bi şev û rojê bixebitim. Îcar gava her kes wek min bixebite, bi Quran wê dinyayek perên me çêbibin!»

Faro serê xwe wek ê dîk rakir û destê xwe hejand:

«Kar di destê min de wek hevîr e, karê ku ez ê nikaribim bikim ji xwe tune. De ka heta em bigihên wir, Xwedê kerîm e.»

Circîs bi haweyekî wilo lê nerî ku mirov nikarîbû xwe li ber bigirta. Hemû tiştên xerab di nav awirên wî de bûn.

Devê xwe dagirt ku bibêje, tu jî zilam î, ha! Kuro heta bi zêr jî di destê te de dilewite! Ne got û li mêrê Nesîmayê Serhan guhdarî kir.

«Hûn tiştên xweş dibêjin. Mirov bikaribe wilo bifikire jî baş e. Xwezîka min jî...»

Zarokan li jêra wan qûç rakiribûn, tibabekî jê dûr çûbûn û bi dorê kevir diavêtin wan. Lê ne dixistin. Circîs

hêrs bû, xwe berda nav wan û bi kevirên yeklepî li ber qûçan veteqilî. Wî ji lê ne xist. Durê gazî wî kir:

«Kaloo, ew ne şerê tivingê ye. Ew roj çûn, çûn, çûn...»

«Min got da ez piçekî kêfa zarokan bînim, lê», got û ber pê de hat.

7

Qemyon piştî nîvroyê bi rê ket. Ji bilî Hesûk û Cidhên her kes di qeresêleya wê de rûniştibû. Circîs wilo emir dabû. Di eslê xwe de Nesîmayê bûbû sebebê wî emrî. Circîs li gora aqilê dêya wê tevgeriyabû û karwan dabû rûniştandin.

Şifêr bi wahc pê li xazê kir û qemyon mîna hêlanê bi perên çiyê ve daket û bilind bû û ji vê fitlonekê derbasî fitloneka din bû. Bi zarokan pir xweş dihat. Xwe di hindurê qesefeke ku bi zikê ezmên ve daliqyayîbû û li ber bayê seherê dihejhijî, hîs dikirin. Kayinat bi carekê ve li ber çavên wan dilîst û bi dilê wan re ha ha direqisî. Her kesî hîn nuh keysa xwe li rûniştinê xweş kiribû û dil ji kûrika xeyalan re vekiribûn; di hindurê cîhana xerîbiyê, bêkes û kûsiyê de li jiyaneke bi rûmet difikirî. Lê ji nişkê ve bi dengê Durê re, çelq li hemiyar ket û dîsa xwe têkçûyî dîtin.

«Wê bigirin! Wê bigirin, bigirin, bigirin!...»

Dêya wê û mêrê wê ê ku her yek di aliyekî wê de rûniştibû û çavdêrî lê dikirin, ew ji lingan ve zefî kirin. Nesîmayê bûbû du qet. Qetek li jêr yek li jor. Heger ne ji sîperê qeresêleyê ba, van ên din wê nikarîbana ewqasî zû

pê ve gihabana. Sîper di zîkê wê de rûniştibû. Bi pêlêkiri-
na firên û firênan, qemyon hinekî bêserî çû û vê carê jî her
kes qêriya. Di dawiyê de Mancenîq serketî derket û qemy-
on bê qeze sekinand.

Circîs bi hêrs bang kir:

«Ji min re zincîra qemyonê bînin, zincîr! Ez ê xanimê
bi zincîrê girêdim!»

Hesûk şerît anî. Şerîteke baş dirêj û qalind bû. Rizyayî
xuyanî dikir, lê qewîn bû. Nesîmayê bi carewar li ber xwe
da. Lê fêde ne kir. Li ser kom bûn û ew wek pezekê vezi-
landin. Pêşî herdu lingên wê û dû re jî herdu destên wê li
pişt wê girêdan û gundorkî dirêj kirin.

Durê xwe aciz kir:

«Ev we aqilê xwe xwariye, wê bi vî hawayî deverin
jinikê bişikin. Mirov insên wilo girênade, bavo.»

Piştî ku Circîs jî got, «qey ew terorîst e û ên din jî esker
in, ji ber hindê wilo bi bêbavî ew girêdane», Hesûk fedî
kir û bi wan şêwirî:

«De ka hûn aqilekî bidin me, em wilo dizanin.»

«Zêde neke û zû wê veke!» Circîs bi qehr got.

Lingên wê vekirin. Herdu destên wê li ser hev girêdan
û şerît di newqa Durê re derbas kirin. Bi vî rengî jî piştî ku
li hev ne kirin, vê carê jî bi tenê destekî wê girêdan û şerît
li zendê Durê şidandin.

Nesîmayê careke din li ber xwe ketibû. Serê xwe xisti-
bû ber xwe û bi dizîka hêsir dibarandin. Circîs jî jê dûr
rûniştibû, dîsa dabû aqilê xwe û lê difikirî. Pê dizanîbû ku
wê bûyereke wek vê biqewimiya. Lê ne ewqasî zû. Di
asasê xwe de jinikê hîn ji serî de dabû der ku ne dixwest
çavên wê bi kalikê wê bikeve. Her tim jê dûr sekinîbû û

pişta xwe dabûyê. Lê Circîs fêhm ne kiribû. Jinika ku ji ber xwe fedî dikir û kalikê xwe bi qasî çiyayekî mezin didît, di hindurê qemyonê de bi kalik re bi şev û rojan rû bi rû mabû.

Bi ajotina qemyonê re, Circîs û Durê bûyera berî niha ji bîr kirin. Li kortika çavên hev nerîn û bi stuyekî xwar û dilekî şikestî bi hev re wenişîn.

«Kalo, ma tu dibêjî wê Mîrzo bi me ve neyê?»

«Ez bawer nakim. Heger em di bîra wî de bana, di hikmê van sê-çar salên derbasbûyî de bi haweyekî dikarîbû hema silavek ji me re bişanda. Qelp derket.»

«Wilehî ne zilamekî wilo xerabe bû, lo. Ev çima wilo bê nan û xwê derket?»

«Insên şîrê xav xwariye. Gava a wî hat ber, ma qey tu kesî nas dike. Min ji wî mirovî, tu carî ew hêviya ku di rojekê de wê destê xwe ji me bibiriya, ne dibir. Bêsil derket.»

Mîrzo yê Mitirb koça xwe rakiribû Izmîrê û li wir bi karê xwe ê berê rabûbû. Bi hinera ribaba xwe û dengê xwe ê bilind, li dor salekê di nav kurdan de li nanê zikê kufletê xwe geriyabû. Lê zik têr ne kiribû. Di dawiyê de wî jî wek gelek dengbêjên kurdan dev ji dengbêjiya kurdî berdabû û xwe li hînkirina tirkî şidandibû. Di hikmê çar-pênc mehan de him hînî tirkî û him jî stranên tirkî bûbû. Dû re jî xwe berdabû kolanên tirkan û bi tirkî strabû. Lê dengbêjiya wî a kolanan hemû jî mehek ne kiribû; tirk û kurd lê xwedî derketibûn û ew biribûn gazînoyan. Di wextekî kurt de, deng bi Mîrzo ketibû û li herêma Egeyê li gazînoyên herî mezin strabû. Bi kurtî, di hindurê du salan de dengê Mîrzo li temamê Tirkiyê belav bûbû. Heyranên wî,

navê wî kiribûn «Mîralay» û ê jina wî jî kiribûn «Mehtap Hatun.» Mîrzo yê ku çekdaran li ser lêxistina ribabê û stran nan dev û diranên wî pelixandibûn û dengbêjî lê qedexe kiribûn, him bûbû delalîkê ber dilê tirkan û him jî li Kuşadasi û Bodrumê bûbû xwediyê restorang û avaniyan. Bi balafiran ji vî bajarî diçû bajarê din. Li helîkopteran, bot û mersedesan siwar dihat...

«Lêbelê Kalo, Qasimê Omerî ji Mîrzo jî xweştir distira.»

«Erê wilo bû.»

«Wilo bû, wilo bû, lê ne bûbû xwediyê xwe û firingekî. Belkî jî li wan welatan kêfa xelkê ji tembûrê bêhtir ji ribabê re dihat ku lê xwedî derneketin. Ma yana çi? Temamê alemê dizane ku dengê Qasimo ji ê Mîrzo xweştir bû. Ma daweta ku wî radikir kesî dikarîbû rakira! Ma şerên ku wî digotin kesî dikarîbû xwe li ber bigirta!...»

«Rast e, ew jî wilo bû», got û li Nesîmayê nerî.

Nesîmayê jî pişt a xwe dabû wan û li ser ku wê bi çi hawayî bikaribe xwe bikuje, diponijî. Rewşa wê li hesabê Cîrcîs ne hat.

«Keça min, wê meseleyê ji bîr bike. Ma tu ji min mezintir û bi namûstir î, hi? Na. Bênamûsî be a min e. Keça min, baş fêhm bike bê ez ji te re çi dibêjim, tu bi kuştina xwe dijminahiya herî mezin bi me hemiyan re dikî. Bi vê kuştinê zanibe ku tu vî kalîkê xwe ê xwênîyê tirko, careke din bênamûs dikî. Heger dî malbata min de yekî kuştinê hebe, ew jî ez im. Erê erê, ma çi û ne çi bi serê min ne kirin! Lê dîsa jî ez va ye li ser linga me. Ji xwe ew jî dixwazin ku em kurmanc hemû bi carekê ve xwe bikujin. Lê ma dibe? Na. Xwekuştinî şiklekî revêye. Ma

rev bi me dikeve? Na. Bi çi rengî dibe bila bibe, em divê heyfa xwe ji wan teresan hilînin. Bi xwe ewqasî zor neyne, lê bi kîn û buxza kuştina wan tevbigere. Mêrê te wek beranekî ye, zarokên te hene û bi ser de jî sê heb ji wan xort in. Ji dêvla ku tu xwe bikujî, bi mêrê xwe û zarokên xwe heyfa me hemiyên ji eskeran hilîne. Malneketê, bi wî mêrê te ê mêrxas û van zarokên te ên sernerm, mirov dikare tabûrek esker bikuje. Aha vê bike, vê, vê», got û bi piştî destê xwe kefa destê xwe tiktikand.

Circîs hîn ji serî de xistibû serê xwe ku vê jinikê di pevçûna xwe a nav tirkan de him şûr û him mertal bi kar bîne. Gava ku kêra xwe di darê de çikandibû, dîwarên xeyalên xwe li ser sêng û berên vê gurca xezalan ava kiribû. Nesîmayê sîh û pênc salî bû, lê ji sipehîbûna xwe tiştêk wînda ne kiribû. Sipehîbûna di jinê de mîna ava zinaran jê diherikî. Bi zewaca xwe re bêhtir kemilîbû. Pênc zik zarok anîbûn û newqa wê hîn jî mîna xelekê zirav bû. Tam jineke bûblanî bû. Birhûqelemî, bêvilçilagî, qirik-qulingî, kezîdirêj, bejindirêj û çavşînî bû.

Gotinên Kalo cihê xwe girtibûn. Him jî pir kûr. Gotin bûbûn melhema dilê wê û tesîra xwe di ruyê wê ê zêrînî de vekirî dabûn der.

«Baş e, Kalo, hema tu çi bibêjî ez ê wê bikim», got û giriya.

Circîs bi giryê wê xwe aciz kir:

«Negrî, biqîje û bikuje! Em dirin nav wan. Ê ne ew ê ji nav lepên me xelas nebin!» Dû re jî, «Durê destê wê veke, heger ji xwîna min be, xwe nakuje», got û wî bi xwe destê wê vekir.

Piştî van gotinan, kengî xwe dikuşt. Li a ku berî niha

kiribû poşman bûbû. Piştî ku bêhnekê ponijî, bi lez û bez ruyê xwe ji hêşiran paqij kir, rabû ser xwe û ber bi lawê xwe ê mezin de meşiya. Lawikê şazdeh salî, mîna tayekî kunciyê nav bistanan, zirav î dirêj kişiyabû. Bi sipehîbîna xwe li dê û bavê xwe çûbû. Ew himbêz kir û çend carekî li ser hev ruyê wî maçî kir. Hemiyar lê dinerî. Lê mabûn ecêbmayî! Vê jinikê çima wilo dikir? Kesî tiştêk jê fêhm ne dikir. Lê Circîs dizanîbû ku jinik bi karekî birehîm xelîlî rabûye. Hinekî kêfa wî hatibûyê. Him jinik ji kuştinê xelas kiribû û him jî bi destên wê heyfa Perîxanê û heta temamê malbatê hilanîbû. Niha xwe serketî didît.

Durê ecêbmayî li keça xwe nerî û ji Circîs re got:

«Kalo, ma tu dibêjî wê tiştêkî bi xwe neke?»

«Na. Her tişt qediya, dev jê berdin.»

Piştî bêdengiyêke kurt, Durê gotin dîsa anî ser Qasimê Omerî:

«Kalo, li gora ku digotin, Qasimkê reben bûbû parsek û bi ezabekî pîs miribû. Du-sê rojan termkê wî li erdê mabû. Îcar gelo li ku veşartin?»

Circîs axîn kire xwîn:

«Belediyê ew di mezêlê bêkesan de veşartibû. Hooweh li vê ecêbê kuro, kurmanckên me, tembûrka wî di serê wî de perçe kiribûn.»

«Ew çima?» behetî got.

«Lawên tirekan, ji ber loxeta zimanê wî fedî kiribûn. ‘Tu me di nav tirkan de piçûk dixîni’ gotibûn û ew bi lêdanê nermijandibûn.»

«Weeeh! Tiştên wilo jî li vê dinyayê diqewimin. Ah min ev nizanîbû ha!»

Piştî ku Circîs destê xwe bi qehr rakir, destê wî li çena

Durê ket û devê wî vekirî ma, Durê nêzîkî a ku wê wî bigota got:

«Ew ên ku ji ber ziman û urf û adetên bav û kalên xwe fedî dikin, qûndek in...»

Lê germ bûn û dan hev.

«Erê erê, li vê Izmîrka ku em diçinê, hin omerîkên me bûne zir qûndek. Keçên xwe nadin hev, dixin bin tirkan. Hemiyar kurmancî ji bîra kirine.»

«Na lo! Niha tu bi qedrê Xwedêkî, ew porsipiyên nola min û te bi tirkî dipeyivin, îcar?»

«Tew tew, bavo tu di guhê gê de yî. Di malên wan de kurmancî qedexe ye. Ê bi ser de jî gava kurmancekî dibînin, sedek erd jê dûr direvin.»

«Kalo bes e bes, tu ê min dîn bikî!»

«Erê erê, hema hema hemû jî ji wê Tinata ku bavên wan bi Elîkê Betê re, bi qûncilikên eskeran re şer kiribûn.»

Durê sist kir, lê nimandî jî peyivî:

«Çêkiro bi xwe kiro, xerab kiro bi xwe kiro. Ew pê pîs dibin.» Dû re jî, «ma tu dibêjî, xortên me ên li nav gawiran jî, wê bi vê sefaleta me ranebin?» got û bi herdu destan zendê Nesîmayê firkan.

«Weh çawa! Mêrikan nikarin xwe bidebirînin. Ketine tolaqa jinan.»

Piştî ku bêhnekê ponijî, dengê xwe hilda û got:

«Howeh li vê ecêbê, di xetera mirinê de jî hin adetên civata me dihêlin ku mirov ji ber xwe fedî bike û bi xwe de nemîze. Keçên me li wan welatan ev adet hemû ji bîr kirine û nav şeqên xwe, li himberî mêrên xwe, mîna şûr û mertalan bi kar tînin, kuro!»

«Kalo, tu bi qedirê Xwedêkî, îcar niha bi rastî zarokên

me li wan welatan, bin qûna zarok marokan paqij dikin?)»

«Keçê heta bi laşê porkurên xwe jî dişon!»

«Bila nekin, min xwelî li serê wan kira, ma ne zilam in!»

«Nekin, wê jin jî dev ji wan berdî û bigihên ên wek xwe.»

«Naxwe Seydoyê me jî li ser van tiştan a xwe berda, tu dibêjî?»

«Qenc û xweş kir, eferim jê re, ez çavên wî bixwim. Ew lawik li min çûye. Li wan welatan du zilam ji me derketin, Seydo û Aydino. Sîno jî baş bû, lê xwe bi jînikê re pîs kir.»

«Çawa xwe pîs kir?»

«Keçê bernade! Mêrik bûye berdestkê wê...»

Circîs li ser xire cira ku li Swêdê di nav jin û mêrên malbata wî de derdiket, çend carekî bi telefonê bi Seydo re peyivîbû. Ji Seydo bawer dikir. Li gora wî, Seydo bi qîlafetê xwe ê girs tam bûblanî bû. Û bi ser de jî ji exlaqê wî pir hez dikir. Bi çavên Şêx Hadî lê dinerî. Ji xwe pirê caran, di civatê de ew wilo bi nav dikir û li ser dipeyivî.

«... Lawo Seydo, ma hûn li jinên xwe dixin?»

«Na Kalo.»

«Eferim bexê min! Insanê ku mirov karibe pê divê mirov lê nexe. Ev karê eskeran e.

Lawo ma hûn xeberan ji wan re didin?»

«Na Kalo.»

«Eferim! Xeber ne karê lawên camêra ye.

Lawo ma hûn tolazîyan filan dikin?»

«Na Kalo. Ji roja ku ez zewicîme, doxîna min ji wê pê ve li tu jinê venebûye.»

«Eferim! Li dor namûsa xelkê negerin. Gava mirov xwe da ber dîwarê xelkê, wê xelk jî xwe bidin ber dîwarê mirov.

Lawo ma hûn bi ser wan de pitpitê dikin?»

«Na Kalo.»

«Eferim, pitpitokî bi mêran nakeve; ew karekî pîrekî ye, pîrekî.

Lawo ma hûn wan birçî û tazî dihêlin?»

«Na Kalo.»

«Eferim! Mêrên mêr, ji devê xwe dikin dixin devê jinê; li xwe nakin li wê dikin. Jin namûsa mêr e. Bi her hawayî divê mirov lê miqate be.

Kuro niha bi rastî hûn van tiştên ku min ji te pirsîn, hemiyan bi cih tînin?»

«Ji van tiştan pirtir û pirtir jî em bi cih tînin.»

«Îcar lawo heger piçek xwîna min di we de geriyabe û bi qasî misqalekî namûs bi we re mabe, hûn ê wan berdin. Ez ji te re dibêjim zû a xwe berde!»

«Min berda Kalo.»

«Eferim lawê min», gotibû û ji wê rojê û pê ve li pişt mêrên li Swêdê sekinîbû.

Durê gotin bir ser kuştina Aydın:

«Îcar bi rastî Aydino xwe li ser wilo kuştibû, Kalo?»

«Erê lawê bavê min Aydino, te bi kurancî ji wan re kitêb nenivîsandibana, wawayzê! Em miletekî xerabe ne. Ma em ên ku kitêban bixwînin. Em û ilim û jîr û zanayî!»

Mêrik di wesyetê xwe de ‘ji ber ku kurancî kitêban naxwînin, ez xwe dikujim’ nivîsandibû. Ma ne Seydo di telefonê de wilo ji te re jî gotibû.»

Durê destê xwe li kaba xwe xist:

«Mala min ê, termkê wî jî li wan dera ma. Wî lawikî jî tu tahm ji ciwaniya xwe ne kir. Ji wextê ku bîr bir bi deriyên ket, çû û çû û nema li gundikê xwe vegeyriya. Hemû jî li ser van kurmancan.»

Circîs serê xwe hejand:

«Erê, li ser van kurmancan. Doza kurmancan ne karekî henek meneka ye, Pîrêêê, ev dozeke wilo ye ku te divê bibe dostê wê, te divê bibe dijminê wê, xêr nake. Mala dostê xwe û dijminê xwe herduyan jî xerab dike.»

«Baş e, naxwe ev çima tiştêk bi serê vî Reyisko nayê? Hema hemû tişt bi serê me...»

«Wê bê û wê pîr pîs jî bê! »

Durê û Circîs heta ku ro çû ber ava û qemyon ji bo şîva karwên sekinî, bi vî haweyî peyivîn û li rêyên ziktêkirina kufletê xwe geriyên. Lê çî rêyên ku dan ser bi kaş û kelem derketin pêşiya wan. Deriyek nema ku lê ne xistin û deriyek jî li ber wan venebû. Di dawiyê de bi xemgîniyeke mezin hêviya xwe bi Yastar Elo û Seydo ve girêdan. Lê sîxurên Reyis jî, bi dostayî neh-deh meh berê li Stenbolê Yastar Elo girtibûn û ew di ser Yûnanê re derbasî Sûriyê kiribûn.

8

Şîv bi dilê wan bû. Girara ku Nesîmayê bi agirê daran çêkiribû, têr rûn û bi şihîre bû. Ji tehma wê mirov têr ne dibû. Zarokan di binê beroşê û tepsikan de bang da bûn. Lê dîsa jî di qirika Circîs re ne diçû xwarê. Xwe di nava behrê û Izmîrê jî diriyekî di nava wê behrê de didît. Bi qasî ku çûbûn, dirî jî ewqasî ber bi wan de hatibû û bêlam û

cîm wê xwe bi wî diriyî bigirtana. Bi tepsikeke girar ji hemiyar dûr çûbû, piştî xwe dabû wan û bi dengekî nizm bi xwe re ketibû devjengê:

«Min çi kir ku ev ecêba pîs bi serê min û kufletkê min de hat? Qey ji ber ku min di her tiştî de bi a xwe kir. Na na, ez bi her kesî dişêwirîm û min li her kesî guhdarî dikir. Lê di dawiyê de te wek xwe dikir. Ê ev baş bû. Min mezinahiya axayê omeriyar di ber ku em ji welatkê xwe neqeliqin qebûl kir û min her tiştê xwe dayê. Lê mêrik xerabe bû. Ji ber xwe fedî dikir. Belkî jî wek wî bû», got û dîsa da aqilê xwe.

Heger di wan deman de min jî mîna wî bar kiribûya, helbet ev kambaxiya niha bi serê min ne dihat. Min pêşiya xwe ne didît. Ma wî didît? Min baş ne kir. Lê wî jî baş ne kir. Dev ji her tiştî berda û li xelasiya xwe û zarokên xwe geriya.

Xwe aciz kir:

«Yanî çi? Ez çi dibêjim? Ez mam, ez bûm kurmanc û ew reviya ew bû tirk, ha! Na na, ew jî ne wilo ye. A min ne ji bo doza kurmanciyê bû, min cesaret ne dikir ku ez bi vê êla xwe a giran bi xerîbiyê ketibama. Wî bi aqilî kir, wî wî», sêniya girara xwe bi wî alî de rijand û bi tepan bi nav serê xwe ket.

Mencenîq lê temaşe dikir. Xwe lê girt û ji dûr peyivî:

«Apê Circîs, me piştî rêya xwe şikenand, ha. Heger bi rê de tu bele li me neqewimin û bi vî hawayî em herin, sibehê piştî nîvro em li qonaxa xwe ne.»

Circîs mîna ku sûcek kiribe, bi lez û bez rabû ser xwe û ber pê de çû:

«Erê, heger tu bele li me neqewimin. Lê bi rê de neqew-

wimin jî wê li wir biqewimin. Me singê golik rakiriye, me beroşa şîr rijandiye, me eshabe şelihandine, eshabe!»

«Apo bêhna xwe fireh bike, hûn ê li wir piştî demeke kurt ji gundê xwe jî çêtir bijîn. Hîn berî ku ez ji Nisêbînê bi rê kevim, ez bi telefonê bi çend kurmacên dilsoz re peyivîbûm ku cihekî ji we re hazir bikin. Hazir kirine.»

Çeng bû:

«Cihê çi?» got û çik sekinî.

«Heta çend rojekî hûn ê li malên wan bin û dû re jî derbasî xaniyên bê kirê bibin. Lê piştî demekê êdî hûn bi xwe divê çareyekê ji xwe re bibînin.»

«Niha ev tu rast dibêjî?»

«Erê apo, erê erê. Ma qey tu bi biraziyê xwe bawer nakî?»

«Kurmacên îro û alîkarî, ha! Ê bi ser de jî li nav tirkên. Dawiya dinyayê hatiye! Ma tu wan kurmacan baş nas dikî?»

«Çend kes ji wan merivên min in. İnsan in ji haziran zêde nakin. Misixur in. Têra xwe baş in. Gava mirov li wan diqeside, kêmaniyê naxênê. Tiştê ku ji destên wan tê dikin. Min çend malên din jî mîna we biribûn wir...»

Karwên haziriya xwe û çûnê dikir. Hesûk jî li dera han li bendî ku bavê wî û Menceñq dawiyê li wensa xwe bînin, li ser pêyan sekinîbû.

«Yabo, de ka were û şîretekê li vî Cidhanê me bike. Mêrik bi qepera şûşe girtiye û ha ha vedixwe...»

Circîs destê xwe hejand û keniya. Di kenê wî re dida der ku tu xerabiyê di dilê wî de xuyanî ne dikir.

«Ji xwe ev ji me kê mabû. Tam wextê wê ye. Lê lawo dev jê berdî, ew mirovekî ku ker jê nakule», got û xwe lê

girt.

Piştî ku li cem rûnişt û zîq li ser dev û ruyê wî nerî, dilê wî pê şewitî û destê xwe di ser serê wî re bir; şûşe ji nav şeqên wî derxist û da dest:

«Vexwe lawê min vexwe, da tu van qebhetên ku bi serê me de hatine ji bîr bikî. Lawo xwezîka min jî mîna te karîba vexwara û dû re jî sîlehê herî mezin di vê namûsa hindurê serê xwe de biteqanda.»

Cidhanê ku ji bo serxweş biketa vedixwar û serxweş ne diket, şûşe avêt.

«Yabo, tu mirovekî mezin î, bibexişîne», got, ket bin çengê wî û ber bi qemyonê de meşyan.

9

Qemyon di a din î rojê de bi esirkî re li qonaxa xwe a dawî sekinî. Şifêr bi hêrs daket, wilo lezand, wilo deriyê qeresêleyê vekir û wilo jî peyivî:

«Apê Circîs, kuflet daxîne; çeqmaqê xwe jî pêxe û li rewşa namûs û şerefa me kurmancan binere!...»

«Ez te fêhm dikim lawê min. Hêdî hêdî bêhna xwe fireh bike», got û xwe berda jêr.

Vir Ozgurluk Koyu bû. Gundekî ku ji dûr ve mîna cihê çoprêja bajarê Diyarbekirê, ji nêzîk ve mîna sûka kurtankerên Mêrdînê xuyanî dikir. Lê gava mirov diket nav, gund dibû tişteki din. Mirov xwe li tara qehbik û qewadên Şamê û Enqerê hîs dikir. Çar hawêr dengê tirkî, muzîka arabeskan, teblîkê, derboqa, tembûrê û qîje wîja pîrekan dihat. Distiran, direqisîn û xwe çarpîne li erdê dixistin; difîkandin, dikenyan, digiriyan û diqêriyan. Û di nav vê

qîr û qiyametê de jî çar melan, her yekî li aliyekî bi hev re bang didan. Hinekan tew qesîde jî digotin. Doşek, lihêf û kincên debixî hawêrdor bi dîwaran ve daliqyayî bûn. Mirovên bi qerewat û fotêr, bi kincên paqij û qilêrî, nuh û pînekirî, şerwal û pantor, bi çefî, şifqe û çakêt, xortên tena derpî û mayo, keç û jinên sertazî û bi bêceme wek gêrikê diçûn û dihatin. Belengazî û feqîrî û fiqrî û pîsî ji her derê gund diherikî.

Karwan bi tirs daket. Lê çawa daket wilo jî bi tirs di cihê xwe de sekinî û serê xwe berda ber xwe. Circîsê ku devê wî gihabû pişt guhên wî jî, tev ne qeliqî. Zarok bi keç û dayikan ve bûn dirdirk, lerizîn, giriyan û bêmefer xwe avêtin bin fîstanên wan.

Mencenîq piştî ku problema wan a herî mezin fêhm kir, xwe bi zor beşîşand:

«Zarokino netirsin, bi tirkî dipeyivin lê hemû jî mîna me kurmanc in. Ji hêla me ne.»

Lê piştî ku hin keç û jin jî ji rewşê hebitîn, xwe cidî kir û domand:

«Nisêbîniyên me jî di nav wan de hene. Omerî, torî û botî hemû li vir in. Û çend malên stilîliyan jî. De ka bisekinin, hûn ê bibînin hema ji niha û bêhnikeke din, bê wê çawa stilîlî li me vehewin û bi qerfan rahijin me...»

Ew hîn wilo dipeyivî, Circîs mîna dînan li wê navê çû û hat û bi kulman raserî sênga xwe hat:

«Haho, haho! Wey li me xwênîyê destê tirko! Îcar em ê çawa bikin, Xwedêyooo! Tirkoyê ku him zinê û him qetil bi me re kir, em bi deriyan xistin û em avêtin sikan!...»

Pîrekî di tayê wî de ji nav koma ku mirov digot qey li

sînemê dinerîn, bi lez hat cem û bi dizî di guhê wî de pey-ivî:

«Ez xulam, bi xwe karibe û gotinan neteriqîne. Vir tije polîsên xefî ne, wê we bigirin. Ne bi tenê mala te xerab bûye, eynî tişt bi serê me van ên vir hemiyan de jî hatiye. Ez jî li hêla Torê axayê eşîreke mezin bûm...»

Circîs hişk bi sênga wî girt û hejand. Dû re jî «Torê ha!» got û ew heliqand.

Lê ew jî pê re ket û li erdê veziliya. Wî xwe ne kir wek wî. Berî Circîs xwe da ser hev û di kêlekê de rûnişt.

«Halo xuyaye ku toriyên me zikê te jî mîna ê min êşandine.»

«Kuro ma êşandin û hew, çirandin çirandin!» got, rabû ser xwe û vê carê jî berê xwe da komê:

«Ha werin sînema belaş, sînema qu...ê jina tirkoo! Werin, werin!...»

Kom bi ser de hat. Her yekî ji aliyê xwe ve rahişt alavekî wan û dan dû Mencenîq. Lê xortekî ji komê piştî ku ji Circîs re got «heval, xeberan ji turk halqî re nede», Circîs bi carekê ve ji ser xwe çû:

«Weyla, weyla li vir jî hene kuro!» Herdu destên xwe bi ser de hejandin, «kuro lawo, gû ji fiqrê te dibare! De ka pêşî here xwe ji vî gûyî paqij bike û dû re li ser tirkên xwe bi min re bixeyide...»

«Heval ya tu dîn î û yan jî tu antî devrîmcî yî. Heval ev navê te çî ye?»

«Navê min Kurmanc Qaçtî ye. Qaçtî, namûsiz ewladî, Qaçtî!» got û xwe çeng kir kevirêkî ku têwerke.

Mencenîq pê ve bazda û li bayê beza xwe şiqamek bi xorto ve zeliqand. Lê bi wê jî bi tenê nema. Ew da ber

dahfan, ji bo pevçûnê çavê xwe li ser qelebalixê gerand û xeber ji esker, polîs û temaman re da. Ji koçberan kesî dengê xwe ne kir. Xeberên wî li hesabê her kesî dihat. Xeberên Circîs jî. Piştî ku çî got û jê re ma, xorto mîna tepiskekê pengizand nav qelebalixê û bi gotinên herî xweş li ber dilê Circîs çû û hat. Circîs jî li ser pêyan, serê xwe xist ber xwe û lê guhdarî kir.

Çiqasî bi wir de çû, koçber bi hatina ku maleke din li wan zêde bûye agahdar bûn û pêl bi pêl hatin. Hema hema hemû jî destdagirtî bûn. Di destê hinekan de nanê tenûrê û nanê sêlê, sênîyên girar û birincê, galon, tas û sûlahiyên avê û di destên hinekan de jî cil û alavên malê hebûn. Pîrek li pîrekan, zilam li zilaman vehewiyan û bi rengêkî kurdî xêrhatin di wan dan. Niha kêfa Circîs lêbû. Bûyera bêhnek berê ji bîr kiribû û bi kurmanciya xwe tevdigeriya. Mîna şêxekî serhanî sekinîbû û herwiha destê wî li hewa bû. Lê wî ne bi haweyê şêxan, mîna axan û maqûlên kurdan dualî ruyê wan maçî dikir. Ji xortan re digot «eferim lawê min», ji zilaman re «...bila serê we sax be» û ji kalemêrên ji xwe piçûktir û mezintir re jî digot «...ez xulamê we me.» Her tişt hata ku pîra serhedî ne hat jî baş çû. Lê çî qewimî hemû di vê bêhnikê de qewimî. Pîrê çengek savar xistibû taseke naylonî, li ber Durê rawestiyabû û bi kel û girî jê re digot:

«Bila mala tirkî xerab bibe, xweha min ev ji min qediya. Li min porkurê, ez ji mala xwe nikarim zarokekî bi nan bikim; di nav wan bedilên livînên serhedî de razînim û birînkên wî derman bikim, wey li min pepûkê xwehê!...»

Bi dengê wê re Circîs xwe nema li tena girt, di cihê xwe de rûnişt û wek wê giriya...

Li vî Ozgurluk Koyu ji bilî holikan, kon û çadirên ji pîneyan, gelek xanî jî hebûn. Xanî bi hişkeberê lêbûbûn û ser wan bi dep û daran, şax û perên çaman, tenekeyan û axê hatibûn nixumandin. Xaniyên ku hîn xirbe bûn û ser wan naylon kiribûn jî pir bûn. Gund têra xwe mezin dihat. Di guhereke fireh û qûna çiyê de ava bûbû. Guher malê metrûkê bû. Li dora du sed û pêncî malbatekî lê bi cih bûbûn. Gundekî kurdistanî bû. Hema hema ji her derê welêt insan lê civiyabûn. Li derdora vî gundî çend gundên din wilo mezin hebûn. Hemû jî bê elektirîk û bê av bûn. Lê koçberan bi çend çal û bîrên ku kolabûn, bargiraniya xwe a avê hinekî sivik kiribûn. Doganlar Koyu jê û tîbabe kî bi wir de li aliyê rohilat diket. Bi bexçe û avaniyên xwe, mîna havîngehên siltanan xuyan dikir. Ozgurluk Koyu bi Izmîrê vebû. Bi terempêlên polîsan, niv seetek rê digirt, ewqas.

Herîştî ne wek ku Mancenîq gotibû encam dabû. Dostên wî ên ku li gundê Doganlar rûdiniştin, ji karwanê wî re li gundê Ozgurluk bi vegirtina sê konan û çend beroş xwarin, alîkariya xwe bi dawî anîbûn. Ew yeka han bi Mancenîq pir zor hatibû. Ji Circîs re xweş kiribû û li himberî wî derewîn derketibû. Pir li ber xwe diket. Lê Circîsê ku ew wek camêrekî mezin qebûl kiribû, wek wî ne difikirî. Dilê wî xweş dikir û li ber digeriya:

«Lawê min, ji bo me tiştê ku ji destê te hat te kir. Heger kêmaniyek bûbe jî ew ne sûcê te ye. Ji destên wan camêran belkî ewqas dihat. Dîsa jî mala wan ava be. Alîkariyeke mezin bi me re kirin!...»

Hewr mîna gwêşiyên tirî bi ezmanê Izmîrê vebûn. Şîne girtibû bin konan. Dinya baş tarî bûbû û Mancenîq jî hazi-

riya çûna xwe dikir. Lê Circîs û maliyên xwe jî pê ve bûbûn benîşt. Hemiyar jê hez kiribû û bi çavên yekî ji xwe lê dinerîn.

«Mirovê gava ku bi mal û can li ber bayê mirov rabû, dibê yekî ji malê», Circîs got û bi destê xwe li kaba wî xist.

«Ez mecbûrê çûnê me apo, zarok hûr in û di mitala min de ne. Karê min heta vir bû. Lê ruyê min reş be, min karê xwe baş bi rê ve ne bir û ez li himberî we fedîkar derketim. Min bibexîşînin.»

«Wilo nepeyive ez aciz dibim. Lawo, te her tişt bi ser ve bir. Heger kurmanc hemû fena te bana, ji zû de em û tirkan em ê ji hev xelas bûbana. Îcar bi a min bike û îşev jî mêhfanê me be.»

«Nabe.»

«Şev e. Ê şev jî bi qede û bele ne, bi a min bike û bimîne.»

«Ji bo şifêrekî nola min, şev ji rojê çêtir e. Destûrê bide da li min derengtir nebe.»

«Zarokan hilfa xwe avêtine ser te; ji bo zarokan bimîne.»

«Ez ê di wextekî nêzîk de seriyekî li zarokan bidim...»

Gotin di serê Mecenîq de ne diçû. Wan çî got, wî jî singek pê vekir.

«Baş e», Circîs got û hemû pê re rabûn.

Pê bi pê meşiyar û peyv bi peyv rast xwe li qemyonê girtin. Mecenîq sekinî. Ên din jî sekinîn. Dîsa meşiyar, dîsa sekinîn. Lê ev fesla dawî bû. Pêşî xatir ji zilam û xortan û dû re jî ji keç û jinan xwest. Çû destê Durê. Durê jî hat ruyê wî. Niha dora Circîs bû. Ket bin çengê wî. Ji

komê dûr çûn, ji dil beşîşî û got:

«Apê Circîs.»

«Bêje birazî.»

Hema ne got, hişt ku tîr bibe. Bi destê wî girt û rûnişt. Circîs li ser pêyan ma. Bi vê rûniştinê bûn bi qasî hev. Mancenîq serê xwe berda ber xwe, rakir û danî û dîsa rakir û got:

«Apo, ma ne ez jî torî me.»

«Na lo!» got û ziq li herdu çavên wî nerî.

Dû re jî ruyê wî maçî kir û gotina dawî jê re got:

«Ji toriyên zana, camêrên wek te derdikevin. Eferim lawê min. Tu bi xêr û selamet biçî.»

Mancenîq jî piştî ku sê-çar caran li ser hev destê wî maçî kir, ji nişkê ve taxek pere xist bêrîka wî û bi bazdan çû.

BEŞÊ DEHAN

1

«Fîrsetên civakî her tim bi dest mirov nakevin, lê ên şexsî her tim hene. Û me kurmancan jî ji wextê telebeyan û vir ve, ew fîrseta civakî bi dest xistibû. Bi hezaran zaro-kên kurmancan xwendegehên bilind xelas kiribûn û bi deh hezaran jî dixwendin. Jîr û zanayî ketibû nav millet û insa-nên me li ser doza xwe hêdî bi hêdî li hev dibaniyan. Xelk halxweş bûbû. Di dawiyê de kurmancan xwe dan ser hev û li pişt Reyîs sekinîn. Ew ji bo me fîrseteke civakî bû, ezbenî. Mêrik ne ji me bû, mêrik xayin bû. Him ew fîrseta me a civakî ji dest me kurmancan revand û him jî em pîs perçiqandin! Heta bi urf û adetan û zimanê me têk birin! Vî mexlûqî tiştêkî halo bi serê me de anî ku em ê tu carî nikaribin bi ser xwe ve bîn!»

Bêhna Circîs teng bû:

«Dev jê berde. Baştir e ku em teybka xwe vekin û ji xwe re li strankên xwe guhdarî bikin...»

Herduyan di taldeya kon de xwe dabûn ber rokê.

Fermanê torî, gotin ne kir dudu. Serê xwe hejand û hema di cih de teyb vekir. Pişt re jî dengê wê tibabekî nizm kir. Fermên şerê mala Nêsir digot. Karê wan ev bû. Dengê wî ne ewqasî xweş bû. Di civata mîr û mîrek û axan de, rê ne didan wî dengî. Lê ewqasî jî ne xerab bû. Bi Circîs pir xweş dihat. Ji dil û can guh dida ser û pê re ditewirand. Fermên ji şeran, pênc-şeş kasetên nod metreyî dagirtibûn. Herdu jî ne dengbêj bûn. Lê ji dengbêjan bêhtir jî ji stranên kurdî hez dikirin. Heta ku Circîs ne hatibû vir jî,

Fermên bi tenê li dengê xwe guhdarî kiribû. Hîn ji dema ku partiyê muzîka kurdî qedexe kiribû, bi vê yeka han rabûbû. Lê piştî ku hatibû vir û ji koçberêkî tertoyeke teyban bi çend sed hezarekî kirîbû, xwe berdabû sûka Izmirê û li kasetên kurdî geriyabû. Çend kaset peyde kiribûn. Lê hema di cih de jî şikenandibûn. Li gora wî, ne dengê dengbêj û ne jî meqamê muzîkê kurdî bû. Lê niha êdî nema xema wan bû. Ew problem safî bûbû. Herduyan jî dinyayek kelamên kurdî dizanîbûn. Stranên xwe xistibûn teybê û bi dorê li dengê xwe guhdarî dikirin. Ew jî gava ku dihatin cem hev. Lê li malê, li ên hev guhdarî dikirin.

«Pars, pars!.. Yalla, yalla!...»

Circîs çeng bû, bi lez teyb girt û xaşomaşî li derdora xwe nerî.

«Çi bû ezbenî?»

«Ev çi deng e?»

«Haaa, pars.»

«Parsss!»

«Hohoo, tu ê niha çi bibînî û çi nebînî! Bavo xwezîka hema bi parsê tenê ba. Em pê qayil bûn.»

Sênga xwe gihand sênga wî û ji jêr de li herdu çavên wî nerî. Çavan rastî jê re digot. Bawer kir.

«Ev xelkê vir bi parsê xwe didebirîne, yanî?»

«Xwezîka karîba xwe pê bidebiranda. Ew jî bi dest nakeve, heyra.»

«Ev tu çi dibêjî, ez fêhm nakim, ezbenî?»

«Erê ma ne ji xwe, li ber deriyê her mizgefteke Izmirê, sê-çar kes rûniştîne. Ma wê alem bide kê û nede kê. Bêrika wan xizne be jî têra me nake.»

Wî ne bi vî rengî fêhm kiribû. Lerizî, xwe bi ser hev de

guvaşt û bi hêdîka got:

«Yanî hûn destê xwe li ber alemê vedikin, tu vê dibêjî?»

«Bavo em paçik jî li erdê vedigrin.»

Keliya û bêhemdî xwe nexweş peyivî:

«Ma qey hûn ji xwe fedî nakin? Namûs û şerefa we tune!»

«Me ew şeref û namûsa ku tu zanî, ji zûûû de bi nav lingan de berdaye, hevalo. De ka bêhna xwe fireh bike, heqê te heye, tu hîn nuh î. Bi min jî halo ecêb hatibû.»

Circîs piştî ku fêhm kir bê çiqasî kûr dibêje, sist bû. Hinekî jî bi gotina berî niha li ber xwe ketibû. Keysa xwe li rûniştinê xweş kir û wek feqeyê ku pirs ji seydayê xwe dikir, jê pirsî:

«Ma qey karekî ku ev xelk ji xwe re bike tune?»

«Na.»

«Kar tune, yan ew tune ne?»

«Kar nadin me.»

«Çima?»

«Ji bo ku em baş rezîl bibin.»

«Ma ji vê rezîliyê bêhtir!»

«Na, hîn heye. Dixwazin bi rengekî iloezî qira me bînin.»

«Ê anîn. Em ji welatê me celi kirin. Ma ev ne qirkirin be naxwe çî ye? Ma ji vê mezintir!»

«Circîs!»

«Libê.»

«Libê şêrîn, dengê min bibe xwe. Esker û tîmên ku bi gundên me re, temamê welatê me wêran kirin, aha ji vê herêmê bûn. Ên ku di nav bax û bexçeyên me de goştê kar

û berxên me dixwarin, li ser çem û kaniyên me araq vedixwarin û di hindurê helîkopteran de paqên keçên me hildidan û diketin ser zikê wan, ji vir bûn. Ji vir li ber şêrên daristanên me, pilingên zozanan û bazên ezmanê me vediteqilîn, dikuştin û laşê wan ji wawîkan re berdidan. Çemên me ên ziwakirî herikîne vir, dohn û qeymaxê bihara me li vir bi kar tî. Serê zîhayên marên ku di çaviyên kaniyên me de bûne gilofik, di binê vî bajarî de ne, looo! Bihara me bi agirê febrîqeyên vî bajarî re dişewite, lolo bira! Û tu jî li vî bajarî li rehma insanîyetê digerî! Ji ber ku me di karan de bixebitînîn, berê me ne dane vê hêsîriyê.»

«Ezbenî wilo ye, wilo ye, lê ji bo xwe mabe dîsa jî divê karekî bidin vî xelkî.»

«Kar nadin me.»

«Sebeb çî ye?»

«Sebeb, em ne ji wan in, weh!»

«Ê va ye îro em ji wan in, em li welatê wan dijîn.»

«Ew wek te nafikirin.»

«Divê bifikirin. Gava nefikirin wê ji wan re jî xerab bizîvire.»

«Nazîvire.»

«Çima?»

«Ji ber ku em kurmanc ne tiştê in. Em gurê serê xwe ne. Em edûqewm in, em bêtafaq in, em berî berdayî ne!»

«Ma li vir jî?»

«Erê erê, em li vir jî ne bi hev re ne.»

«Ecêb e!»

Xwe aciz kir, «erê em ecêb in», got û destê xwe avêt bêrika şerwêl.

Bi lez qutiya çixareyan vekir û çixareyek pêçayî xist

nav lêvên xwe. Lê hema pê re jî mîna ku qebhetek kiribe, çixare avêt û qutî ber bi dostê xwe de dirêj kir:

«Stexfurlah, bibexişîne, min ji bîra kir!»

«Tu û lawê xwe sax bin, ez çixareyê nakişînim», got û hat ser mijara berê.

«Rast e, gava tifaqî tune be, dijmin mirov bi tiştêkî hesab nake.»

«Me kurmancên di nav xwe de wek pîrekan û ên li welêt jî wek zilaman dibînin. Ma te zanîbû ku li vir kur-mancî serbest e?»

«Serbest e çawa?»

«Yaaa, te nizanîbû. Mirov bi rehetî kare li ba polîsan û tirkê herî bêbav bi kur-mancî bipeyive. Ê heta li temamê dayirên dewletê jî. Li welêt ji me re digotin ‘hûn tirk in’ û li vir jî ji me re dibêjin ‘temam tişt nabe hûn kurd.’ Li welêt kur-mancî qedexe bû û li vir jî serbest e.»

Ev jî ji bo Circîs tiştêkî nuh bû.

«Wilo çilo ye», got û li koma kalemêr, pîrejîn û zarokên seqet ku li ber dolmîşan rawestiyabûn temaşe kir.

Ferman destê xwe ber bi wan de rada:

«Aha ew hemû ên ku wê biçin li parsê bigerin.»

«Çiii!» got û bi herdu destan serê xwe heciqand.

Fermên ajot ser û lê hîn bêhtir şidand:

«Binere binere, ew dolmîşa pêşî a pîrekan e; pîrekên ku li ber deriyan li kurtêlan digerin. A duduyan, ewa sor sor, kalên mîna min û te li ber mizgeftan datîne. Ewa gewr, xort û zarokên ku li welêt bi bombeyan seqet mane, li sûkên bajêr belav dike. Ê ewa din jî ji bo zarokên ku ji halê fêkiyê xerabe didin hev, sekiniye.»

Circîs bi wî haweyî piştî ku bê his û pis qederekî seki-

nî, li kaba xwe xist:

«Min ê ev yek jî bidîta, ha!»

Ferman serê xwe berda ber xwe û hejand:

«Ev hîn ne tiştêk e, tiştên ji van mezintir hene. Erê, pars eyb e. Lê ne bênamûsî û gunehkarî ye. Bêhna xwe fireh bike bê tu ê niha...»

Circîs bi hêrs got:

«Ez ê hîn çî bibînim ez xulam! Ji van mezintir mirov jina xwe difroşe; qewadî û qûnekiyê dike.»

«Ez xulam, ne ji bo ku ez te aciz bikim ez bi te re halo dipeyvîm.»

«Ez dizanim ku tu ji qenciya xwe dibêjî. Barê min giran e.»

«Lê ne bi qasî ê min. Erêêê, erê birayê min. Lê ev jî halo ye, dema ku xelekên jiyânê ji hev qetiyên, êdî pir zor e ku mirov karibe wan xelean mîna berê pev girêbide», got û hêsîr gindirandin.

Fermanê ku xwe bi Circîs wek axayekî toriyan dabû naskirin û Circîs jî ew dahf dabû, bi Circîs re bûbû dost û xwe ji civata wî qut ne dikir. Di hikmê du-sê rojan de hevdu baş nas kiribûn û gelek tişt ji hev re gotibûn. Ferman bi pênc-şeş salekî ji Circîs piçûktir bû, lê jê pîrtir xuyan dikir. Bejna wî a dirêj di rûniştina wî de jî lê bûbû bar. Bê talde nikarîbû rûništa. Bi qeweta gopêl dimeşiya. Berçavk bi kar dianî. Li vir gava dest bi parsê kiribû rîha xwe berdabû. Li gund çefiyeke belek û li ber deriyê mizgeftan jî kum dida serê xwe. Zarê wî hinekî dişibiya ê Heso. Lê bi qasî wî ne devliken bû.

Fermên axatî ne kiribû; axatiya xwe ji pismamên xwe re berdabû. Ew jî mîna Circîs xwediyê milk û emlakan,

terempêl û terektoran bû. Malbata wî baş mezin bû. Mêrê du jinan û bavê nozdeh keç û lawan bû. Tarîxa pevçûn û liberxwedana wî û malbata wî hema hema wek a Circîs û malbata wî derbas bûbû. Wan jî bi mal û can xwe dabûn pişt çekdaran; kuştibûn, hatibûn kuştin û bi çiyay ketibûn. Bi kurtî, piştî ku tam ji per û bask ketibûn, nav wan û çekdaran vebûbû; hevdu bêminet kiribûn û navê wan bi cahşitî ketibû deftera partiyê. Çekdaran çend carekî êrîş biribûn ser gundên wan û li hev girêdabûn. Ji herdu hêlan jî gelek kes hatibûn kuştin. Lê piştî ku çekdaran herêm terk kiribûn, vê carê jî êrîşa mezin eskeran digel pîberan biribûn ser wan. Bi wê êrîşê re hin hatibûn kuştin, hin bûbûn pîber û hin jî reviyabûn. Li dor bîst mehekî çêbûbû ku Ferman bi bîst û çar kesên ji malbata xwe li vir bi cih bûbû. Di malbatê de zilam ne mabûn. Ji herçar xortên wî, polîsan dudu jê girtibûn û xistibûn girtîgehê û herduyên din jî bi Stenbolê de terqiyabûn û bi carekê ve têkiliyên xwe ji malê qut kiribûn. Çend keçên neviyên wî, li kolanên Izmîrê bûbûn qehbik. Û wî jî li ber deriyê mizgeftan destê xwe vedikir. Circîs bi van hemiyan ne hisiyabû.

«Dev ji girî berde. Ma tu dixwazî ez jî bigirîm? Heger bi girî safî bûbûya, hetanî bi mirinê ez ê bigiriyama», got û wî jî dest bi girî kir.

Bêyî ku bipeyivin serê xwe berdan ber xwe û qederekî hêsir barandin.

«Ma gelo pars tu mifheke xwe li wan dike? Dikarin xwe pê bidebirînin?»

«Li gora ku digotin, hetanî çar sal berê jî hinekî baş bû. Lê di wextê min de dest», di cih de qulipand, «wextê ku em hatin vir nema wek berê bû. Li gora ku hîn jî tê gotin,

di destpêka koçê de pîrek mal bi mal negeriyane û li deriyên xelkê nexistine; xelkê bi xwe ji wan re aniye. Her malê təkiliya xwe bi aşxaneyekê re daniye û xwarina ku wê bihata rijandin ji xwe re anîne. Lê dû re her tişt bi carekê ve tê guhertin û her kes deriyên xwe li ber wan digirin. Ên me dîsa diçin. Diçin diçin, lê tif û lêdanê dixwin.»

«Belê niha jî diçin. Ma bi tif û lêdanê kurtêlan bi dest dixin?»

«Carina ew jî heye. Kurtêlan û filan û bêvan ji bermîlên çopê derdixînin. Na bavo, ma îro kes kare xwe tengî maleke tirk bike! Baş e ku ev esker hene.»

Circîs çeng bû û bêhemdî xwe dengê xwe hilda:

«Wilo çilo ye! Başiya çi!»

«Xwarina herî pir ew dirijînin; kurtêlên herî mezin ew diavêjin. Heta bi kincên nuh jî...»

Circîs piştî ku fêhm kir bê çi dibêje, bi hêdî got:

«Ma esker rê didin ku mirov herin nav wan?»

«Ma çima wê herin nav wan, çop û bermîlên xwarinê dûrî hewşên wan in...»

«Lê dîsa jî heger zanibin ku kurmanc zikê xwe bi kurtêlkên wan têr dikin, wê nehêlin.»

«Na na tu şaş î, ne wek ku tu dibêjî. Pê zanin. Li me dinerin», bi xwe hisiya, çerx kir, «ên me kom bi kom diçin; esker ji xwe re li wan dinerin û ha ha bi wan dikişin. Lê bi rastî jî fêda kurmancên me ên ku di nav wan de eskeriyê dikin, baş digihê me.»

«Min fêhm ne kir?»

«Pirê caran ew bi xwe li ber bermîlên xwarinê dibin nahtor. Semûnên nên dikin kêş. Zêde zêde tînin. Hema Xwedê ji wan razî be.»

Circîs xwe aciz kir û çort got:

«Bênamûsan li welatê xwe çima wilo tevnagerin. Dev ji wan berde, ew jî kûçik in. Lê ez dixwazim tişteki din bibêjim:

«Erê ji bo çî ev tirk ewqasî ji me kurmancan aciz in? Min serê xwe pir bi wê yeka han êşandiye û min tu mane ne dayêyê. Niha ku hebûna me bûba sebebê nebûna wan, ser çavan, lo. Wî çaxî çî di me de bikirana heqê wan bû. Lê ne wilo ye. Me tu carî dijminayî bi wan re ne kiriye. Ew her tim bûne dijminên me û em kuştine. Ez bawer nakim ku ev dexsa wan li ser maldariyekê filan be. Hema welatê me bi tenê têra me û wan û temamê dinyayê dike. Erê kuro, bi ser vî halî de em qîma xwe bi wan tînin û ew hîn jî qîma xwe bi me nayinin. Bê çî bêbav in, him jê vedixwin û him jî tê de dimîzin!»

Ferman beşişî:

«Ezbenî tu rast dibêjî, lê ew wek te nafikirin û li meseleyê nanerin. Li gora wan, hebûna me nebûna wan e. Îcar ji ber ku ew halo difikirin, xwe mecbûrî temamê xerabiy-an jî dibînin. Pêşî divê wek te bifikirin. Dema ku wek te fikirin, wê welatê wan jî bi ê me re xweş bibe û em ê hemû di nava dewlemendiyê de bijîn. Ev tirk miletekî halo ne ku xerabiyê berî qencyê difikirin. Xerabî ji xwe re kirine tebihet. Serê wan piçûk e, piçûk.»

«Lê ê me ji ê wan jî piçûktir e.»

«Helbet, helbet, halo ye, ew tişteki din e...»

Hesûk û Cidhan ji ser xirbê ku lêdikirin dihatin. Circîs xwe da ser hev, gotina Fermên birî û ji dûr ve bi wan re peyivî:

«Lawo, ma ji wî xirbekê me re hîn pir divê?»

Hesûk:

«Çend rojek.»

«Hûn pir giran dirin. Tu destsivik bû. Qey tu xwe lê naşidîni.»

«Ma çawa ez xwe lê naşidînim, xwêhdan di qûna min re diavêje. Em her kevirê ji derekê tînin. Kevir jî xwezîka kevir bana, nikarokî, kirîzî û piçûk in. Hetanî ku em kevirê qorzîbiran dibînin, çavê me û sed bavê me derdikeve.»

«We dar û ber çawa kirin? Rewt, qesele, pûş peyde dibe?»

«Dar û ber ne hiştine. Qesele û pûşê çî, her der bûye çol. Ji bo ku mirov tayikekî yan gewdeyê dareke ketî peyde bike, divê mirov here heta ha ha bi wî çiyayî. Em pir diwestin.»

«Çima qey palûteyê dev ji we qerîya, hûn bi tenê ne?»

«Xwedê xêra wan qebûl bike, heger ne ji alîkariya wan bûya me ê nikarîba tiştek bikira», Cidhên got û destên xwe di ber xwe re berdan.

«Bila ew jî bi we re bihatana firavîne. Ma ne eyb e ku mirov xwarinê nede paleyên xwe?»

Hesûk beşîşî:

«Yabo, ew li Zorava ma, Zorava. Ma tu dizanî ku hin ji vî gundî li luquntan ji sibehê hetanî êvarê bi beroşeke xwarin dixebitin? Ew jî bi berger. Karekî wilo bi dest her kesî nakeve, yabooo!»

Circîs li gotina xwe poşman bû.

«Lawo de hûn dizanin, hema a baş kîjan be wê bikin û hew.»

«Yabo a baş li vî welatî tune. ‘Meleko û bi lepê xwe

ve' heye...»

Di vê navê re mela kebirand. Circîs rimekê bilind bû:

«Gelo pîr e, ciwan e, zarok e? Hema xwedê bikim pîr be. De ka lawo herin fêhm bikin.»

Li vî gundê ku navê xwe ji azadiyê girtibû û di nav sefaletê de soberî dikir, hema hema her hefte termek ji erdê radibû. Zarok di piraniyê de bûn. Jinan li vir pîr ber diavêtin.

Hesûk piştî ku got «keçikek sê-çar salî bi sorikan miriye», çû bin kon û Cidhên jî di cih de ber bi dengê mela de bazda, Circîs gazî Hesûk kir:

«Ma çima xortên me ne hatin xwarinê?»

Hesûk nigdan vegeriya:

«Yabo, dîsa hersêyan dan dû hev û çûn bajêr.»

«Lawo bila bes herin bajêr, mêrikan bi kêrî karan nayên. Him mirovê ku xweşik bi tirkî nizanibe wê tirk çawa kar bidênê.»

«Yabo mesele ne ew e. Bila bi zimên nizanibin, kar bi temamê zimanan dizane. Tirk kar nadin kurmancên te. Divê tu wilo bizanibî. Tirkên ku nivê kurmancên te li welêt qedandin û nivê din jî kişandine nav xwe, li welêt ne hiştin ku em karekî ji xwe re bikin, îcar wê li vir kara bidin me, hi! Sûndayî ne, sûndayî! Hino hino me diqedînin. Hinan bi kuştinê, hinan bi girtinê, hinan bi terqandinê, hinan bi qewadî û qehbitiyê. Di devê me de dimîzin.» Herdu destên xwe hejandin, «ha ji vî gundî, ji vî gundî, dinyayek keç û jin ketine rêyên xerab!»

Circîs gotina wî birî û bi wahc got:

«Lawo hûn min dikin dizê şekala min, wilo nabe. Tiştên ku min ji we re digot hûn ji min re dibêjî. Ma min

hindikî qirika xwe bi we re qelişand da em ji gundikê xwe dernekevin. Bi gotinê mû bi zimanê me ve şîn hat. Lê we bi a min ne kir...»

Durê li dengê wan derket.

«Bavo dengê we diçe xelkê, xelk bi me dikenin hêdî hêdî. Hîn qutê me ne qediyaye hûn vî tiştî di serê hev de dikin, îcar ku em li aziyê rûnin hûn ê çî nekin! Here û were bîst û neh rojkên me li vir çêbûne. Ka hinekî bêhna xwe fireh bikin, bê Xwedê çawa dike. Di bîst û neh rojan de du bîst û neh carî em pev çûne. Geh Saliho û Faro, geh Serhano û herdu, geh Hesûk û Kalo, geh Kalo û em hemû. Ma wilo dibe?»

«Dibe dibe», Circîs got û pê de çû:

«Keçê di pevçûnê de xêr û bereket heye. Ji wê roja ku vî kufletî dev ji berberiyê û pevçûnê berda û min jî da dû wan, yeka min ne bûye dudu. Rev ha, ma bi me diket! Em ê him xwediyê mal û milkan bana û him jî em ê mîna şêxan li mala xwe rûniştana, ha! De wilo bixwin, ha!»

Hesûk xwe zewirand:

«Berberî û pevçûn ser çavan, lê ma bi pîberayetiye? Bibe hevalê eskeran û kurdan bikuje. Ew ne karekî camêran bû.»

«Waaa, kudko kudko, de ji xwe re li vî zir camêrî bine-rin. Îcar niha tu camêriyê dikî, ha(!) Ehmeq lawê min ehmeqî, divabû mirov li aliyekî cihê xwe bigirta. Ya em ê ji dû Reyis venegeriyana û me ê kinêsa xwe vemiranda û yan jî me ê bi eskeran re dostaya xwe xweş bikira û bênamûsiyek ji eva niha siviktir heta demekê qebûl bikira. Camêr e, hiii...!»

«Kalo, hema xwezî ez û tu em herdu ji xwe re miriba-

na û ji ezabê vê kafirstaniyê xelasbana», Durê got û çû bin kon.

Circîs avêtê:

«Ji zarokên xwe re bibêje û hema aniha bila dîlekçeyekê ji wî Xwedayê ku li sefaleta me û vî gundî dinere, binivîsîne. Ma ez ew ê ku ji mirinê bitirsim!...»

Cidhan bi destê sê zarokên Sêlih girtibû, bi hev re digiryan û dihatin.

Hesûk keniya, destê xwe ber pê de vekir û ji Circîs re got:

«Yabo, de ka bibêje bê Cidhanê te ji bo çi digirî?»

«Ma ez çi zanim lawo, qey li ser wê keçika mirî digirî.»

«Na, te tê dernexist. Jê ne hatiye ku ji beqêl tiştêkî ji zarokan re bikire, giriyê wî ji ber wê yekê ye.»

Wilo bû. Zarok li ber dikana beqêl rûniştibûn û li ser nepoxan giriyabûn. Cidhên xwe avêtibû beqêl û bi berger û lavlavkê kiribû û ne kiribû balonek jê ne stendibû. Kevnekotkê qutikê xwe ji xwe kiribû û dabûyê, lê beqal dîsa ne hatibû rayê û bi ser de jî erza wî şikenandibû.

Cidhan rast çû bin kon. Circîs da dû û bi destê wî girt:

«Were lawê min were, ji te pere û here pêncî şikil tahmtîtk ji zarokan re bikire», got û li qewlikê xwe ê peran xebitî.

Ji sed û pêncî milyonê wan nod milyonek mabû. Ew jî nêvî li cem wî û nêvî jî li cem Durê bû. Rahîşt pêncî hezarî û xist destê Cidhên.

Ferman keniya:

«Pêncî hezar heqê du nanên sûkê nake. Balonek bi hezarî, benîştekan bi hezar û pênc sed wereqî ye. Her tişt

bûye agir, mirov nikare tengî bibe. Ji xwe mirov qet nika-re behsa goşt bike. Bihayê mirîşkekê bûye du sed hezar. Kîloya goştê pez bi sê sed-çar sed hezarî ye. Xelkê vir tehma goşt ji bîra kirine...»

Circîs piştî ku pêncî hezarê din jî da dest Cidhên, Durê xwe aciz kir:

«Kalo, ne nabe ku em van pereyan bidin bi nepox, benîşt û şekirk mekirkan.»

«Guh nedê Pîrê, nîvê hezarî pênc sed e. Keçê me ho kirye û ho xwariye. Dev jê berde...»

«Xebera Pîrê ye. Divê hûn bi tedbîr tevbiqeliqin. Bi a zarokan nekin; zarok ji keleşan jî xerabtir in. Ji dêvla şekir, wan hînî petatên kelandî bikin», Fermên got û sekinî.

Circîs piştî ku di ber xwe de got «aha ev jî tiştêkî nuh e», jê pirsî:

«Ez xulam, ma te xwest tu ji me re çi bibêjî? Kerem bike bibêje.»

«Ezbenî, exlaqê zarok û keçan yek e. Mirov divê hîç bi a wan neke û wan serberdayî raneke. Keç bêûjdan û bêexlaq in. Keça gava ku te serê wê berda û te li gora dilê wê lêxist, wê bibe wek dêlika bi ba û xwe di mala bavê de avis bike», keçên wî hatin bîra wî, «halo kirin. Îcar zarok jî halo ne. Ma mirov di ber zarokan û kirînê re digihê, Xwedê ji we razî! Rêya wê ev e:

Hema wan çi xwest hûn jî navê wî tiştî li petatan bikin û petatan ji wan re bikin. Gelek şiklên petatan hene. Petatên xarînî, gokînî, kurimî û werhasil. Li vî welatî tiştê herî erzan petat in. Em ji nên bêhtir wan dixwin. Ê ne hûn nizanin bê ji van petatan çiqas şiklên xwarinê çêdibin.

Mesele tirşika petatan, petatên qelandî, petatên biraştî,
petatên kelandî...»

Niyeta wî û sekinê tune bû. Di şiklê yazdehan de Cir-
cîs gotina wî birî:

«Ma gelo mirov nikare wan biçîne jî?»

«Ma çima mirov wê biçîne, li halê wek axê ne. Bi
çewalan diavêjin...»

BEŞÊ YAZDEHAN

1

Ji kurdên dorhêla Kextayê bû. Xortekî bîst û pênc salî û wek cin jêhatî bû. Çavên wî di nava serê wî de dilîstin. Bejin û bala wî dişibiya boqa pîvaza nav rezan. Qut î zira-vokî bû. Sermezin, rûgirover û çavreş bû. Birhû, simbêlên wî ên qalind û bêvila wî a qulingî pev diket. Li akademi-yê beşê «Buyuk Turk Cûmhûriyetî Tarîhî» xwendibû û doktora xwe jî li ser Atatirk kiribû. Piştî ku ji Reyis teqdîr-name stendibû, ponijbû û li xwe werqilbû. Fêhm kiribû bê çi diqewime, lê ji bo çi wilo dibû ji hev dervedixist. Bi xwe dizanibû ku ne dîn e. Fikar û hisên şexsî divabû kolektîv ba. Berevajî wê dînîti bû. Partiyê bi salan ew bi wî aqilî perwerde kiribû. Lê kiribû û ne kiribû ne ketibû serê wî. Bawerî pê ne anîbû ku bi rastî Atatirk dostê mile-tê kurd bû. Tê ne gihabû bê çima Reyis her gavê digot dij-min û xayinên herî mezin di hindurê partiyê de ne. Yekî endam gava li cihekî bi tenê bimaya, pêşî divabû bifikiri-ya ku wê mirov çawa bikarîba derbek li dijminê xwe bixista. Gava bûbûna dudu, divabû fikar derbasî kirinê bûba û êrîşî dijmin kiribana. Lê heger di wê navê re îcar dijmin xwe ji ber wan veşarta û neketa zefte, ew jî dihat maneya ku hevalê wî xayin e û hema di cih de divabû hevalê xwe bikuşt. Îdeologên partiyê her roj ev derz dabûnê. Hiç ne ketibû serê mêrik. Û partiyê jî ew yeka han ferq kiribû. Reyis jê hatibû bêvilê! Di dawiyê de sûretê xwe pê re kişandibû û ew rêyî herêma Egeyê kiribû. Nûnerê herêmê jî piştî ku du hevalên wî ên «xayin» pê

dabûn kuştin, ji bo demeke kurt ew wek propagandîstê partiyê rêyî Ozgurluk Koyu kiribû. Pê pere jî didan hev. Lê çawa hatibû gund, wilo jî bi Circîs û kufletê wî daketibû û temamê propaganda xwe li wan serf dikir. Bûbû benîşt û bi wan ve zeliqîbû. Her roj piştî ku çend seetekî li bin kon rûdinişt, diçû û dîsa dihat tiştên berê ji wan re digot. Circîs bi qasî Reyis jê aciz bûbû. Sebeba aciziya wî a herî mezin jî li ser ku çima bi wan re bi tirkî dipeyivî. Ew bêminet bikira dibû ku çend zarokên wî bihatana kuştin; nekira derdekî din bû. Pê re ketibû qelaqê!

Circîs û Ferman diwenisîn û Bulentê kextayî bêmefer xwe dada bin kon.

Herduyan jî da xwe ku ji ber rabin. Lê wî guh neda wilo, li bayê leza xwe:

«Merheba hevalino!» got û rûnişt.

Lê wan hîn bersiva merheba wî ne dabûn, wî dîsa got:

«Ê de ka bibêjin bê hûn ji bo partiyê çi dikin û çi nakin? We çend kes kirin heval? Hîç. Ma dibe ku mirov hema li mala xwe rûne, bixwe û vexwe û tu alîkariyê bi partiyê re neke...»

Tirkîni bi nava Fermên ket. Çend roj bû ku ne çûbû parsê û bêşa xwe ne dabû. «Na na na, nabe! Hûn hemû bi xêra partiyê li vir dijîn. Heger ne ji tirsra partiyê be, dewleta tirkan seetekê we li vir nahêle. Ji bo wê, hûn mecbûr in her tiştî bikin...»

Ew wilo dipeyivî û Fermên jî dida aqilê xwe:

Gelo ev sêwlek ne hetibe doza parskirinê li Circîs jî bike? Hîn zû ye, gerek niha ne hatiba...

Bulent di vê carê de ji bo wilo hatibû.

Circîs jî bêkip sekinîbû û ji devê wî bêhtir li cilên wî

dinerî.

Qutikê wî ê sipî ji çakêtê wî ê gewr bi qilêrtir bû. Ewqasî bi qilêr bû, te biguvaşta devê maran wê mar verşiyabana. Delingê pantorê wî ê çepê fetiqîbû. Ji qermîçokên pantor vekirî xuya dikir ku navran lê fireh bû. Çakêt jî. Sola wî meqabeke kevin bû. Sola rastê ji qalibê xwe ketîbû.

Circîs xwe ne girt:

«Oxlim, bi me re bi kurmancî bipeyive», got û herdu lingên xwe pev re li erdê xistin.

Bulent bi xwe ne xweş anî. Çavên wî ên zerdoqî mîna ên pisîkan lîst û biriqandin:

«Eyb e eyb! Oxlim nebêje, heval bibêje! Ez ne oxlimê te me.»

«Baş e baş e, ser çavan; hema ez oxlimê te jî, ma wê çi bibe. Lê bi kurmancî bi min re bipeyive, temamdîr ewlad!»

«Mirov wilo jî nabêje.»

«Bi kurmancî bipeyive û dirêj neke!»

«Ez ji Dêrsimê me û ez bi kurmancî nizanim.»

«Ê ez jî ji Nisêbînê me û bi tirkî nizanim. Weh, bi tîrê nabe bavê min!»

«Dêrsimî bi kurmancî nizanin, heval.»

«Kuro ev tu çi dibêjî, tu bi me re wek zarokan dipeyivî. Dêrsimî çawa bi kurmancî nizanin!! Kurmancan çilpêncî sal berê li Dêrsimê şerê herî mezin bi eskerên tirkî re kirin...»

«Haaa, tu ji serhildana Seyid Riza re dibêjî. Ew ne kurmanc bû, zaza bû.»

«Hah, îcar çêbû, ev xweş bû. Selewat li ser navê

Xwedê û pêxember. Bi zarê wî camêrê mezin bi min re bipeyive.»

«Ez bipeyivim jî tu fêhm nakî.»

«Bila ez fêhm nekim. Hema çawa be, wê ew deng bi min xweş bê. Bi tirkî nebêje! Bêhna min teng dibe û ez ji exlaq de dikevim, lahewlelwela!»

Di eslê xwe de bi qasî ku Circîs jê fêhm bikira, bi kur-mancî dizanîbû. Lê xwe li zimanê xwe ne dikir xwedî. Ji ber fedî dikir.

«Bi tirkî baştir e. Ê tu jî bi qasî min bi tirkî dizanî. »

«Kuro heval, ez bizanibim jî ez napeyivim. Ellahum-meessaabirîn! Ma qey tu ne kur-mancî î?» got û bi herdu destên xwe herdu qulên guhên xwe girtin.

Di vê navê re Durê jî qedehek çayê, du nanên sêlê û çend lib zeytûn li ser tepsiyê danîbûn û ber pê de dihat. Piştî ku jê re got «neyne, ez xwarina we naxwim», wek conegayê ku nuh av tê de digeriya û xwe ji aliyê dev ve diavêt ser çêlekê, wilo bi Circîs ve hilperikî:

«Tu bi vê helwesta xwe a feodal û kirêt, vekirî dide xuyan kirin ku tu çiqasî dijminê gelê tirk î. Partî vê yekê ji te qebûl nake. Partî di te nabihure!...»

Dura ku ji aliyekî ve ji zimanê wî fêhm ne dikir û ji aliyekî ve jî têgihabû ku pîs dibêje, xwarin li ber danî û got:

«Erê lawê min, de ka niha taştêka xwe bixwe, bila partî ji me qebûl neke.»

Wî dîsa jê re wek a berî niha got.

Circîs bi pêxêla xwe girt, qutikê xwe çirand û qêriya:

«Kuro çi ji qûna partiya te tê bila textsîr neke!...»

Fermên bi destê Circîs girt:

«Ez xulam, meseleyê negihîne heta wir, ez karim ter-

cûmaniya we bikim. Heval di nav tirkan de mezin bûye, nizane bi kurmancî. Ne eyb e ku mirov kurmanc be û nizanibe bi kurmancî...»

Circîs piştî ku tercûmaniya Fermên qebûl kir û Ferman jî heq ji karê xwe derneket, herdu destên xwe bi ser herduyan de hejandin û bi qîje wîj got:

«Erê, erê, erê, kuro ev hûn çima fêhm nakin! Gava dengê tirkî tê min, eskerên ku li êşkencexaneyê tûgaya Mêrdînê, hepsa Diyarbekirê û li ser benderên Zorava dikutan me, tên ber çavên min!»

Hemû bêhnekê sekinîn.

Circîs vê carê jî:

«De bike, bike! Jê re tercûma bê eskeran xwe çawa diavêtin ser jinên me, bike, bike!» got û ziq li herdu çavên Bulent nerî.

Bulent xwe li ber awirên wî ne girt. Bi hişim rabû, tiştek ne got û çû. Circîs pîrekî perixî bû û ew jî ji pîran ditirsiya. Di mirovên pîr de mirin didît û qudûmê wî ji mirinê dişikest. Gava ku mirovekî pîr didît hema pê re mirin dihat bîra wî. Dihat bîra wî lê dîsa jî dikarîbû bi insanen re çort bipeyivya û ew bikuştana.

«Bavo wilo dewlet nabe; ez ê çî bikim ji wê dewleta ku ez ê di mista tercûmanan de bi qomandarên kurmancan re bipeyivim. Van hîn ji serî de bi bêbextî rahiştine me. Derewan dikin. Tu elaqê wan û kurmancî û mirmanciyê bi hev tune ye.» Reşo û Serdar hatin bîra wî, «belkî di destpê kê de ne wilo bûn, lê dû re bi carekê ve xerab bûn û bi xelkê xwe daketin», got û keysa xwe li xeberdanê xweş kir.

Lê Fermanê ku di cihê xwe de ha ha diqeliqî, rê nedayê. Bêyî ku çixareya di nav lêvên xwe de pêxîne

destê xwe hejand û sivik got:

«Tu zanî bê van wek çi bi me re kirin?»

«Wek çi?»

«Wek keftêr. Pêşî ji me re heta ku em bi sur xistin stiran û qesîde gotin û dû re jî werîs di stuyê me re derbas kirin, pîjik û xîçkên me girêdan û bi daran ketin ser dilê me. Em ji fersenda xwe ketine. Hinan ji tirsan, hinan ji welatperweriya xwe, hinan ji pêxwasiya xwe, hinan ji nezaniya xwe dane dû wan. Ne hezar, ne deh û ne bîst hezar in, bi sed hezaran bi dû wan de ne. Bi qasî dewletekê xurt bûne. Berberiya bi wan re xwediyê xwe dikuje. Tu neheqî ku tu dikevî kîrê wan. Karin derbina li zarokên te xînin. Li vir li gelean xistin.»

«Yanî li vir jî em ê ji destên wan xelas nebin, ha?»

«Ji xwe li vir em tam di nav destên wan de ne. Dewlet bi me elaqedar nabe. Digel ku di nav me de polisên xefî hene jî, bi navê mehkemeyê mirovan mehkeme dikin û heşkere heşkere wan dikujin. Ha li vî gundî û li van herçend gundên derdor, bi vî lewnî gelek kes kuştin.»

«Wilo jî heye, ha!»

«Ûûûû, hîn gelek tiştên ku tu ê bibînî û ez ê ji te re bêjim hene, bavo. Ma tu zanî bê ev serserî çi karî dike?»

Behetî pirsî:

«Çi karî dike gidî?»

«Li ser navê partiyê ji mirovên ku li ber mizgeftan û li vir û dera han destê xwe vedigirin, pereyan distîne.»

«Batil!!»

«Rast e, ev ne tu ûjdan e. Lêbelê ûjdanê wan qebûl dike.»

«Qey hayê partiyê jê tune.»

«Ih li aqilê wî ku dibêje qey hayê partiyê jê tune, dolmîş bi xwe ên partiyê ne. Şifêrên wan jî hemû endamên wê ne.»

«Tu çawa dizanî?»

«Ew bi xwe dibêjin ezbenî. ‘Ji bo partiyê mirov çî bike xêr e. Pêşî Reyis û dû re partî di ser her tiştê miqedes re ye. Endam ji bo menfehetên partiyê kare bi Şeytên û insanê herî deyûz re jî rûne; ji parsekan peran bistîne, esrar û efyonê bifroşe, bavê xwe û dêya xwe, xuşk û birayên xwe bikuje.’ Ev gotinên wan in. Lê gava ku li wan teng dibe û bi kesên têgihîştî re rûdinin, li van tiştan jî xwedî dernakevin. Van fehalên xwe ên genî, bi haweyê ku xêrnexwaz û ajanan li ser navê partiyê kirine dibêjin. Ma qey li ba wan eyb û fedî heye. Du gotinên wan hevdu nagirin. Her roj tiştêkî dibêjin. Wek hilqizmilqiz in, kuro! Min jî digot qey tu ji min çêtir wan nas dikî.»

«Tu rast dibêjî ez xulam; wilo ye wilo ye», got û li devê deriyê kon nerî.

Hevalbenda Bulent, Cananê dihat. Canan mezina wî bû. Çend carekî bi Circîs re rûniştibû û li ser «mafê jinan» ketibû xulqê wî. Zimanê kurdî ji malê hîn bûbû. Di nav xeberdana xwe de gotinên tirkî bi kar dianîn. Lê bêhna kurdî pê dixist û digot. Omerî bû û li Izmîrê mezin bûbû. Li Kadîfekaleyê rûdinişt. Keçeke têra xwe sipehî bû. Lê mezinahiya tilmiqûnan û bejina wê a ku ji navê û berjêr de kişiyabû, qisûr dixist sipehîbûna wê. Canana bîst salî bi qasî sêpiyekî dirêj bû, lê ji navikê û berjor de jî qey gaze-kê dirêj dihat. Newqzirav bû. Kezîzer, lêvtenik û bêvilguhîjî bû. Ji memikên wê ên ku wek dûvberanan bel sekinîbûn, xuyan dikir ku hîn jî bê yar bû. Yan jî memikên xwe

ji delalîkê ber dilê xwe re parastibûn. Serîkê wan mîna dendîkên mewîjê di qutîkê wê ê şîrikî de çikilîbûn. Çavreşeke rûgewrî bû. Heger qirîka wê jî ne ewqasî kin ba, dibû ku serafên keç û jinên Ozgurluk Koyu, di qisûrên wê ên din de ne gîhabana û dest danyana ser wê jî.

«Roja we bi xêr be malê», ji pîrekan re got û xwe li herdu pîran girt.

Pîran dan xwe ku ji ber rabin, lê ew bi hîrmet bi wan ve beziya:

«Hevalino na na, ez ricayê ji we dikim li cihê xwe rûnin!»

Vê keçîka ku dîsa pantorekî teng î gewr li xwe kiribû, li himberî Circîs çarmêrkî rûnişt, serê xwe wek ê sihor rakir û danî û hema wilo yekser dest pê kir:

«Tu çawa yî heval?»

«Xwedê stara xwe li te bike, ez baş im, keça min.»

«Lê tu baş xuya nakî.»

«Ê keça min wilo ye, yextyarî ye. Emrê min çû. Ez ji zû de li ser neqebê me.»

«Na na, tu ê hîn gelek salên din yaşamîş bibe», got û berê xwe da Fermên:

«Hevalê Ferman, îcar tu çawa yî?»

«Teşekur dikim hevalê. Xwedê te û...»

Ne hişt ku dawî li sipasiya xwe bîne.

«Hevalê Circîs, ev çima ji mala we hevalên jin qatilmîşî nav komîta jinên gund nabin? Ma qey ew jî ne insan in, hi?»

«Keça min, jinên vê malê ne xwende ne; ji qormîta tiştêkî fêhm nakin û wê kar marê we hemî li bin guhê hev xin. Keçên min hîn bajar ne dîtine. Di nav pez û dewaran

de mezin bûne.»

«Na heval wilo nebêje! Jinên vî heyamî hemû jî bilgîlî ne.»

«Dibe ku wek te be, lê têghiştina ên min hemû jî li ser heywên û çandiniyê ye.»

«Ez bawer nakim ku di roja îro de, li gundê herî kevnare jî jinên cahil mabin.»

«Keça min, dibe ku li vî welatî wilo be. Lê li welatê me ne wilo ye.»

«Na na, li welatê me jî wilo ye», dengê xwe bi ser ê wî xist û got.

«Baş e, bila ew jî wek te be; lê ên me ne ji wan jinan in. Ne çûne medreseyan û cahil mane.»

«Hevalê Circîs, ez hîç bawer nakim ku tu rast dibêjî. Lê heger cahil bin jî divê mirov wan bilgîlî bike...»

Cananê bi rûniştina xwe ne rehet bû. Pantor, tilmiqûnên wê mîna du gokên fitbolê zewirandibûn û ew bi hewa de bilind kiribû. Digel ku destên xwe ji kelêx re wek stûnê bi kar dianîn, dîsa jî bêsekin bi çep û rastê xwe de ditewiya.

«Malîno, ji vê mêhfana me a ezîz re kursiyekî bînin. Ew wek me hînî rûniştina ser cil milan ne bûye», Circîs got û heta ku kursî hat li Cananê nenerî.

Jê re bi kursiyekî ku Hesûk çêkiribû re doşekeke piçûk jî anîn. Kursî telomelo bû. Lê qewîn bû. Doşek têra xwe qilêrî bû. Bala wê jî kişand. Pêşî xwest ku li ser rûnenê, lê fedî kir û di bin xwe de ediland.

Cananê piştî ku got «ez teşekur dikim hevalê» û rûnişt, Circîs dîsa bang kir:

«Şerpeyekê jî bînin, da bi ser çongên xwe dake...»

Patîkeya di nav şeqên wê de, mîna berkurka kewê bel bûbû û zor dida zincîra pantorê wê.

Maliyan ew jî anîn. Wê jî bêyî ku tiştêkî bibêje şerpe bi ser çongên xwe dakir.

«Hevalê Circîs, şoreş bê jin nabe. Û em kurd jî hîç rê nadin ku jin qatilmîşî nav şoreşê bibin. Ma hetanî kengî em ê wilo feodal kafa bimînin û keç û jinên xwe dûrî şoreşa Kurdistanê bigrin.»

«Rast e keça min, pevçûna herî mezin jin dikin. Li pişt her mêrê çê, jineke kihêl sekiniye...»

Ne hişt dom bike.

«Heval, jin çima kirî li pişt mêr bisekinin! Çî mêran ji ên jinan zêdetir in? Hîç. Hetanî ku kurdên me dev ji van gotinên gerîciyan bernedin û bi saygî û sevgî jinê nexin pêşiya xwe, wê halê me ev perîşanî be.»

«Keça min tu şaş î, kurmanc hirmeteke mezin didin jinên xwe. Keça ku mêr kir û bû xwedî zarok, li civata mêran rûdine. Mîna mêran dide û distîne û dipeyive. Mêr pê re diçe eşêfa nav rez û bîstên, diçe paleyê û bêriyê, gêrê dike û zêd li bêjing û seradê dixîne. Ez çî zanim, gelek gelek karî bi hev re dikin.»

Bi zirt got:

«Heval ne wilo ye! Heger qîmetê keçan li ba mêran hebûya, wê li ser ku jinên wan keçan tînin, bi jinên xwe re pevneçûbana.»

«Ew tiştêkî din e. Û ew tişt jî ji bêgaviyekê tê. Keça gava ku mêr kir, ji ba dê û bavê xwe diçe. Lêbelê law pêncî jinî bîne jî, nabe ku dev ji dê û bavê xwe berde. Law mecbûre wan hilîne û deyne û hetanî bi dawiyê, wan bi xwedî bike. Aha ev e meseleya ku kurmanc dibêjin ‘law û

law.' Keç ji bedena bavê ye. Ma dibe ku mirov ji bedena xwe hez nek. Hindurê malê bi keç û lawan şênî dibe. »

Fermên da ber:

«Û sebaba din jî ji ber ku şer û pevçûn bi zilaman dibû û em kurmanc jî her tim bi hev re di xirecirê de bûn, ji me re law lazim bûn. Lawan...»

Herdu zendê xwe ên tazî bi hev re bilind kirin:

«Heval tu bisekine!»

Hinavên Heval, wek trêna ku mirov ji nişkê ve firênê wê bigre, li bin guhên hev ketin; him sekinî û him jî serê xwe berda ber xwe. Circîs pê êşiya. Lê bi a êşa dilê xwe jî ne kir.

«Ji yazdeh neviyên min ên ku di nav şoreşa we de hatin kuştin, sisê jê keç bûn.»

«Lê ma gelo te ew şandibûn nav şoreşê? Ez bawer nakim, heval.»

«Na, çûna wan ne bi min bûbû. Lêbelê min dê û bavê wan jî bi wê çûnê, ceze ne kirin.»

«Lê a lawan bi te bûbû, ne wilo?»

«Ne hemû.»

«Heval, ez ê pirsekê ji te bikim?» bi wahc got.

«Bike keça min.»

«Ev niha pêşî ez dixwazim fêhm bikim. Tu qebûl dikî ku keç û law bi her tiştê xwe wek hev in?»

«Na.»

Soro moro bû.

Piştî ku dîsa ji nişkê ve serê xwe rakir û porê zêrînî, xwe ji ser çavan da alî, «çima, çima?» got û bi herdu lîngan erd tiktikand.

«Hema yek jê keç rûniştî û law jî rabûkirî dimîze. Ma

dibe ku keç şıpya bimîze? Na. Ew bixwaze jî nabe. Mirov jî bixwaze dîsa nabe. Em insan wilo çêbûne, keça min.»

Ne li bendî gotineke wilo bû. Tam ji ser xwe çû û vê carê jî a di dilê xwe de got:

«Temamê hevalan dizanin ku di vê malê de qadin heqî tune!»

Circîsê ku xwe bi ser hev de zewirandibû û wek stêreke çilmsî lê dinerî, bi destê xwe re serê xwe tewand û bi helke helk got:

«Keça min, hêdî hêdî. Tu di ser me re rûniştiye. Ew qadin heqî jî heye.»

Bi ser hîlbû:

«Tuneye, tuneye!» got û bi lez çixareya xwe pêxist.

«Çima tuneye?»

Piştî ku li ser hev du-sê hilm li çixareyê xistin, qûnika wê mijt û cût û nêvcî avêt, destê xwe ê çepê rada û kişand û bi tilîkan sivik sivik hejmart:

«Te ne jinek, dudu-sisê-çar-pênc-şeş-heft-heşt jin li mêrekî mehr kirine! Ev çawa qadin heqî ye, hi! Ê ji min re bes bêje ‘keça min û keça min û keça min!...»

Circîs xwe nema girt; rabû ser kaban û bi zarê bûblan-kî pê de pijiqî:

«Heval-togê, me ew mehr ji bo selameta nav şeçên qadin heqê te kiriye. Ma qey xwe li sikakan di bin xelkê de vezilandana baştir bû, hotirê! Rûşûtiya heram, zû rabe ji mala min derkeve!...»

Piştî ku bi lez rabû ser xwe, mîna cendermeyên Stililê xwe bi ser de hejand û bi dengekî bilind got:

«Tu ê ji mala partiyê berdî partiyê, ha! Cahş adam! Hayin morûk!...» û bi lez ji bin kon derket.

Vê keçikê jî li akademiya partiyê beşê «Buyuk Halkla Îlîşkîler» xwendibû. Û bi Circîs re jî wilo dipeyivî. Li gora hin endamên partiyê, Cananê divabû bi xelkê Tirkiyê re di têkiliyan de ba. Lê ji ber tunebûyina kadroyan, partiyê ji bêgavî ew rêyî mala Circîs kiribû. Wilo dihat gotin.

Durê bi çûna wê re ji qorziya kon dengê xwe hilda û ber bi Circîs de meşiya:

«Kalo, li vir jî star ji me re ne maye. Em her roj dibên xwezî bi doh. Em divê li cihekî din ji xwe re bisebibin. Em ji ber şirikê hatine ber mezirbê. Wey sed xwezî bi Gebro û tamamê hevalên wî! Axayê me bû Pilo, êmê kerê bû çilo. Pêşiyên me rast gotine. Ev hemû pilo milo ne, wey bimir! Îcar em ê bi van tiredînên han ji destê tirkan xelas bibin, ha! Wey li minê, em hatine ber lingên zigurd û şadikên kolanên Izmîrê!... »

«Rast e rast, bi golikan gêre nabe, ga lazim e. Mêrik gayên me hemû xerab xistin û dû re jî ser jê kirin. Bav û kalên me bi derewan ne gotine ku ‘lêhatin ji jêhatinê çêtir e.’ Lêlê Pîrêê, ji mêrikan re li hev hatiye. Keçê xwezî bihiştana hema bi rehetî me ew çiloyê Piloyê te jî bixwara, lêêê!»

«Lawo wileh ne wek we ye, weh! Mirov dibê qey van nan bi guhê xwe xwariye, li nav insanan mezin ne bûne. Bêlome be ev çi teba ne!...»

«Keçê dêya Serdêr, bi xaliq tu xweş dibêjî. Lê de ka cihekî ku em ê pê de herin jî pêş me bike, wî çaxî erê aha. Cihê çi, ma li ser ruyê vê dinyaya teres cih ji me re maye qey! Pîrê, em li vir man û man. Howeh li vê ecêba ku bi serê guran de ne hatiye! Em nema dizanin bê em ê bi çi bibezin û bi çi nebezin; bi berberiya li himberî eskeran, bi

çavsoriya barûteyên partiyê, bi zikê xwe, bi nexweşiyê!..»

«Ez xulam te ne baş kir ku te cewaba wan da», Fermên got û serê xwe berda ber xwe.

«Ih, de ji xwe re li dostê min binerin!»

«Heyran, bi mêrikan re berberî nabe. Hinekî barbihêr be. Em di dewreke halo de dijîn bê bêlome be! Hetanî bi xwediyê ezmanan jî bûye dijminê me! Em ji bo kuştin û pîskirinê xuliqî ne. Li Kurdistanê kurmancê av tê de digeriya, gava ku bi haweyekî xefî yan heşkere nehata kuştin, li êşkencexaneyê yan li girtîgehê dihat kuştin. Lê gava li êşkencexaneyê û girtîgehê jî nehata kuştin, vê carê jî bi trafikê diçû. Bi tenê tiştê maye, ew jî ku zelzeleyek li me rabe. Û bi sûnda herî mezin wê Xwedê wê jî bi serê me de bîne. Yanî xelasiya me tune...»

Circîs li bendî bê çima wilo dibêje nema. Destê xwe hejand û got:

«Rast e, rast e, Xwedê wahşet kiriye qedera me. Heger hêsîrî pişka ezl ne daba me, çima wê ew ecêb û ecêb bi serê me de bihatana? Mela dibêjin ku her tişt bi emrê Xwedê dibe. Baş e, naxwe doza çî li me dike? Him wê me bixwiliqîne û him jî wê wilo li serê me bike...»

Durê hinekî xwe aciz kir:

«Bavo hûn wek kafiran dipeyivin, dev ji wî berdîn bi van ên din dakevin. Ka pêşî halkê me safî bikin û dû re herin tivingan berdênê...»

Circîs di ber re ne ajot. Li Fermên nerî. Fermên jî ji cihê ku lê sekinîbû dom kir:

«Min bibexişîne ez xulam, dev ji namûs û şerefê berde û mîna min pîsiyê ji xwe re bigre. Bi çî haweyî dibe bila bibe, li rêyên qedandina vî kufletê xwe ê giran bigere.

Heger tu nav xwe û wan xweş nekî, wê temamê vî gundî û heta bi bajarê Izmîrê li himberî we rakin û çî tahdeya ku heye li we bikin. Li gelekî kirin. Û di dawiyê de jî mêrikan teslîm bûn. Binere, wî çaxî ez bi xwe ez ê nema karibim nêzîkî we bibim. Keç, xort û zilamên te hene. Ev qewetek e. Hişê xwe bîne serê xwe û vê qeweta xwe bi konebazî li himberî wan bi kar bîne.»

Ev jî ji bo wî tiştêkî nuh bû. «Çi çi, çawa çawa?» got û devê wî vekirî ma.

«Çi çawa, poşmanî û solalêsî. Poşmaniya xwe bîne. Çawa ku poşmanî ji bo sofîyekî îbadeta herî mezin e, ji bo partiyê jî ew e. Birek mirovên sikakan, xwenda û zana di hindurê partiyê de bi solalêsiya xwe him devê ên mîna min û te çirandin û him jî bûn xwediyên xwe û milyaran. Çerxa zemên bi hêzê digere û ew hêz jî îro ketiye destên xwefiroş, bêbext û xulamokan. Dev ji xwe berde. Min ji te hêviya ku te ê ev tişt ji min re bigotana dikir. Min jî mîna te kiribû. Ez dereng bi xwe hisiyam, dereng. Ji bo ku ez xwe pîs nekim, min heta bi dawiyê li ber xwe da. Dawî hat û vê carê jî ez hîn pîstir bûm. Ji dêvla ku hema yekî ji min re bigota eferim ji camêrî û mêrxasiya te re, tew ji min re gotin caş. Bi a min bike. Hûn hîn jî têra xwe hene. Mirov dibê qey we bi Reşo re nan ne xwariye.»

Durê destê xwe danî ser devê xwe, ecêbmayî lê nerî û ecêbmayî jî peyivî:

«Pepûk li min evdalê, bê çî rêyan dide ber Kalo!»

«Rast e, ez tiştên ku bi insaniyetê nakeve dibêjim, lê ma insaniyetî maye! Ma ev exlaq e ku sêwlekeke kolanan mezinahiyê li civateke wek me bike û me bide ber şeg û pegan! Li welêt ne bes bû li vir jî dikin. Him jî bi hawey-

ekî pir xerab! Ma ev ûjdan e ku mirov can û malê xwe di oxira partiyê de telef bike û partî jî dû re rabe mirov caşş ilan bike! Xeta mirov çî dibe bila bibe. Kî pir kurmanc bûn canê wan bêhtir şewitandin. Ên ku pir zana bûn, xelkê xwe li dora wan digirt û qedir û qîmet dida wan, berî her kesî kuştin! Li Torê camêr ne hiştin. Ezbenî, gava ku mirov ne hevalê wan be, mirov bi namûs dibe, şêx, ewliya û pêxember dibe, fêde nake. Bi qasî ku mirov mezin be mirov pîs dikin.»

Durê dîsa wek a berê got: «Birakê mino, ji bo ku em xwe pîs nekin em di van deran re derketin. Hema bi Êlim, ger qîra me jî bînin, me xwe bi destê tortorekan berneda!»

«Xweha minê, heger we jî mîna min şerha gotinên civatî ji bîra ne kiribana, ne tu ê halo bipeyivya û ne jî wê ev ecêb bi serê we de hatibûya. Diz, pêxwas, zigurd, tortore, dilsoz û camêr kî bûn û wê mirov li himberî wan çawa tevbigeriya, gergerekên civatê ev hemû şerh kiribûn. Di civatê de cihê virek û solalêsan tune bû, lê me cih da wan û em li teniştî wan rûniştin. Mirov wê bi hawayê zilaman bi xortan re ne kiriba, lê me kir; me xort zilam dîtin û me da dû xortan...»

Circîsê ku ecêbmayî lê dinerî: «Ez xulam tu wek aliman dipeyivî, nebe tu alim bî?» got û dîsa gotin jê re berda.

Ferman lê germ bûbû. Dengê wî nebîr xwe. «Gava mirov ji yekî re bêbext got û pê re meşiya, divê mirov jî meşa bi bêbextan re baş zanibe. Gergerekan ev şerh kiribûn. Lê em bi wan re piştrast meşiyên. Me ji ên wek ev ên ku berî niha em rezîl kirin re ‘naşîk’ digot û me xwe kir hevalê naşîkan. Karê me sivik bû, me li xwe pir giran kir, me me!...»

Di a din î rojê de bi êvarkî re du endamên partiyê derbasî bin kon bûn û li devê derî wek du singan sekinîn. Piştî ku çavên xwe li ser maliyan gerandin, rast xwe li Circîs girtin û bêyî ku tiştekî jê re bibêjin li pêşberî wî rûniştin. Herdu jî bi demaçe bûn. Yek ji yekî mezintir bû. Ê mezin bîst û du-sê salî dihat. Girs bûn. Yek bi simbêl, yek bê simbêl bû. Ê bê simbêl çefiyeke sor dabû serê xwe, lê bê çakêt bû. Vîna ji bîstan û berjêr de xuyan dikir. Ê dîn parkekî eskerî li xwe kiribû. Xuya dikir ku parkê wî di nav ava sar de hatibû guvaştin. Boyaxa reş bi tenê lêvedabû. Pantorê herduyan jî qedîfeyî û şîn bûn. Lê him pantorê ê bi simbêl û him jî meqaba di lingên wî de, ji a ê din nuhtir bû. Qutikê wî jî. Mahdîrîş û lêvhildayî bûn. Çavên wan li hewa direqisîn. Bi her haweyî xerabî ji ruyê wan difûriya.

«Lawo Xwedê xêr bike, ev çi hewala we ye?» Circîs got û li bendî bersiva xwe ma.

Malbat li ser hev bû û ji bilî Circîs her kes li ser şîvê rûniştibû. Hesûk dev ji şîvê berda û devê xwe bir ber guhê vî, wî û ên din:

«Zû zû, bila her kes kêrekê di ber xwe rake û bê deng li ba wan rûne! Û gava min ji we re got lêxin, bi haweyê kuştinê lêxin. Çend û çend ji van re, waweyzê!...»

Di malê de sê kêr hebûn. Hesûk, Serhên û Nesîmayê kêr di ber xwe de danîn. Ên dîn jî rahiştin bêr û bivir û xilçan û wek ku hatibû gotin kirin. Lê Cidhên wek yekî ji wan jî ne kir. Piştî ku xêrhatin di wan da û rahişt destê wan, rûnişt û ji ilmê xwe peyivî:

«Bi rastî insan mexlûqekî heta tu bê bes xerabe ye.

Heyvanê êqil di serî de tune.»

Mirovê bi simbêl, bi simbêlên xwe lîst, awirek tê firand û got:

«Heval ev tu çi dibêjî? Hinek açik bêje.»

«De ka bihêle bê ez ê çi bibêjim.»

Hişt û serê xwe berda ber xwe.

«Xwedê, insan ji bo ku qudreta wî nas bike xuliqandiyê. Insan ji bo ku tehmekê ji dinyayê bikin hene. Lê tehma çi! Tehm li xwe kirine ziqilmewt û quzelqurt. Xwedê, insan ji bo ku bi kêrî hev bîn û dinyayê ji xwe re xweş bikin, ewqase insan dane dinyayê. Lê insan jî ketine pêxêla hev, ha ha hevdu dikujin û dinya li xwe kirine cehnime.» Her kesî bê his û pis lê guhdarî dikir. «Insan her tim miriye, ji ber ku bi mirinê re dijî. Mirin di terempêlan, trêna û teyaran de ye; mirin li nav malan di koncalekê de li pêşiya me sekiniye; li ser rêyan bi me re dibeze; di hindurê malê de bi me re rûniştiye. Mirinê derdora me rapêçaye. Tew bi ser de jî ketiye nava me. Her bêhnik dil dikare bisekine, roviyek dikare biqete, hûr ji vê xwarina bi kerş û gemar biçilvire, kezêb hilqete û mejî xwîn bigre. Ma ne wilo ye yabo?»

«Wilo ye lawê min. Bibêje, tu xweş dibêjî.»

«Feqîr bêaqil in, lê zalim ji wan jî bêaqiltir in. Alemê birçî dihêlin, digirin, dikujin, bi dinyayê de diterqînin û nafikirin ku wê ev dinya ji wan re jî nemîne. Ma kê bi qasî siltanan hikim li dinyayê kir û insan kuştin, hi? Lê di dawiyê de ew jî çûn. Ma ne wilo ye yabo?»

«Wilo ye lawê min.»

«Tiştêk ji qenciye xweştir û ji xerabiyê jî pîstir tune. Qencî camêrî û xerabî jî çavsorî ye. Ma ev jî ne wilo ye

yabo?»

«Belê lawê min, belê.»

«Xwedê û pêxemberê wî...»

Ê bi simbêl gotina wî birî:

«Bes e heval! Em ne sofî ne, sofî li camiyê ne, here ji wan re van wazan anlatmîş ke», got, destê xwe dirêjî pişt xwe kir û bi qevda demaçeya xwe lîst.

Ev ên din jî çeng bûn. Nesîma destê xwe dirêjî paxila xwe kir û gavekê ber pê de meşiya. Serhên bi zendê wê girt. Sekinî. Faro serê bivir ji erdê rakir, Saliho bi newqa destiyê bêrê girt û qederekî hilda. Keçên ku ji hevalên wan hatibûn bêvilê, argûşk bi ser hev de dewisandin û bi haweyê ku hema xwe biavêjin ser wan, di cihê xwe de qeliqîn. Lê Circîs dîsa av bi êgir dakir; awir di hemiyana firand û gazî Durê kir:

«Pîrê, ma qey tu ê şîvê nede mêhfanên xwe?»

Pîrê ji zû de ji wan re şîv hazir kiribû.

«Ma çawa çawa», got û hema şîv anî.

Şîva wê tirşika petatan û girara bê şihîre bû. Sê nanên sûkê jî li ber danîbûn. Nan gezî bûbûn.

Ê bi simbêl piştî ku got «em ne hatine ku şîva we bixwin», destê xwe avêt bêrika parkê xwe û zerfeke zer derxist. Ne peyivî û zerf dirêjî destê Circîs kir. Circîs jî bêdilî xwe rahiştê.

«Ev çî ye lawê min?»

«Nebêje lawê min!»

«Ha, tamam, tamam, bexê min.»

Serê xwe hejand û di dilê xwe de kire niçe niç. Dû re jî wilo got:

«Partiyê ji te re gondermîş kiriye, heval.»

Zerf qalind bû.

«Pere mere tê de ne, çî ye?»

Di bin simbêlan re beşîfî:

«Na. Açmîş ke û oqomîş ke.»

«Veneke yabo, veneke!» Hesûk got û zerf ji destê wî revand.

Van ên din tevgera wî bi xwe ne xweş anî.

«Yanî çî! Bombeye, ne? Partî gava îstemîş ke, kare nehêle cîwciwk ji we sax qurtarmîş be» û dîsa destê xwe bir pişt xwe.

Hesûk tena tena got:

«Ezbenî, em we nas nakin. Ma ne divê pêşî mirov hevdu nas bike. Belkî hûn ne zilamên partiyê bin.»

«Werê qonişmîş nebe!...»

Cidhan bi aqilê Hesûk keniya:

«Birayê min, na na, heval zilamên partiyê ne, bila dilê te rehet be. Ma ku ne zilamên wê bana, qey dikarîbûn wilo bi rehetî derbasî bin konê Circîs bûbana! Him bi hawayê partiyê rûniştine û him jî bi zarê wê bi me re dipeyivin. Zerfê veke û bide wan bila ew bixwînin bê vê partiyê dîsa çî rê daye ber me.»

Hesûk wilo kir. Wan jî dengê xwe ne kir. Ê bi simbêl bi wahc zerf vekir û hema wilo yekser dest bi xwendinê kir.

Nameya ku berpirsyarê herêma Egeyê li ser emrê komîta merkezî nivîsanandibû, bi tirkî bû. Bi kurdî ba ji xwe hîç nizanîbû bixwenda. Circîs fikirî ku nameyê pê nede xwendin. Lê aqilê wî ji rewşê nebirî. Him zarokên wî wilo xwestibûn û him ji van ên din re jî hatibû gotin ku name divabû di hizûra wan de bihata xwendin. A ku dikarîbû biqewimiya, ji dengê tirkî bêhtir wê dilê Circîs bişe-

witanda. Ji dilê xwe re wilo got û lê guhdarî kir.

«Circîs axayê bûblanî û xwediyê heştê hezar donim erdê Zorava, tiştê ku di vir de hatiye nivîsandin, qerara partiyê ye!»

«Lawo hîn ji serî de ne wilo ye! Bavo wilehî ez ne axa û ne jî xwediyê heştê hezar donim erd im. Temamê erdê Zorava heşt hezar donim e û ew heşt hezar donim jî li çar kesan pişk bûye. Dibê de were û kirasê xwe neçirîne, kuro!»

«Circîs axa, heger tu werê bikî, ez oqomîş nakim.»

«Na na, bixwîne bavê mino bixwîne, emrê me ji Xwedêê!»

«Ji wê roja ku partiya me di bin seroketiya serokê miletê kurd û rêberê temamê sosyalîzma cihanê de hatiye damezrandin, zoravî û bi taybetî jî Circîs, li cem dijminan cih girtine û dijminahiya herî mezin bi partiyê re kirine. Malê partiyê xwarine, endamên partiyê kuştine û dane kuştin...»

Circîs li kaba xwe xist:

«De îcar safî bikin, kuro ev hûn dibên çî, kuro!»

«Bihêle ez oqomîş kim!»

«Lawo ez xurîfime guh nede devê min, bixwîne û derbas be.»

«Her çiqasî car caran Circîs bi sebeba ku ji pare li partiyê xîne sef guhertibe û xwe mîna dilşewatekî partiyê dabe xuya kirin jî, partî ne hatiye xapandin û ew bi fihlên wî agahdar kiriye. Digel wîqasî, partiyê temamê imkanên xwe jê re berpê kirine û dîsa jî hedayet ne bûye...»

«Kuro we ev ji min re nivîsandiye yan ji xwe re? Bavo xeletiyek di vir de heye. Mirov wilo nanivîsîne.»

Piştî ku Cidhên got «yabo, te ewqasî di nav wê partiyê de xayintî kir û hîn jî tu hînî ziman û jîr û zanahiya partiyê ne bûye. Bihêle bila ev hevalê me ê delal bixwîne», heval dom kir:

«Circîs li gundê xwe tu carî bi dilxweşî rê nedaye partiyê, tu carî ji dil ne bûye dostê wê, tu carî xêrxwazî jê re ne xwestiye, alîkariya herî piçûk ne dayêyê û bi ser de jî qerfên xwe bi Reyis kirine. Lêbelê dîsa ew partiye ku ew ji ber agirê zilmê revandiye û li nav tirkan di gundê xwe de bi cih kiriye.

Erê, piştî vê rehma partiyê, Circîs li vir jî dîsa ne seki niye û bi fihl û finasên xwe ên feodalî rabûye. Di vî warî de, hindik be jî, bi ser ketiye û partî di çavên hin gundiyan de piçûk xistiye...»

«Batil! Yastar!» got û di cih de qut kir.

«Circîs tifaqa gund xerab kiriye, bêşa xwe ne daye...»

«Ev jî ne wilo ye», bi dizî got.

«Sûretê Reyis û ala partiyê li mala xwe daneliqandiye. Digel ku kaset, rojname û rozetên partiyê ne kirîne, bi zarokên xwe li bajêr ne dane firotin jî; zarokên xwe dûrî edeb û talîma partiyê kirine...»

Dengê xwe hilda:

«Erê ev wilo ye. Min tu carî ne xwestiye ku zarokên min, bi talîm û edeba partiyê rabin û rûnin.»

Xwendevên serê xwe hejand. Lê Serhên rê nedayê, «Kalo bihêle, hevalê me ê hêja xweşik dixwîne.»

«Ji malbata wî kesek beşdarî mitîngên karkerên tirkan ne bûye, zimanê tirkî di mala xwe de qedexa kiriye û bi ser de jî di mala xwe de him xeber bi partiyê û endamên wê re kirine û him jî endam ji mala xwe avêtine...»

«Bavo wileh ew jî ne wilo bû!»

«Hişşş, dengê xwe nekin, mela bang dide!» Cidhên got û guh da ser bangdana mela.

Circîs qeherî.

«Ez ê nizam di çî mela, tobe ya rebî, tobe!»

«Heval heger hûn ê werê yapmîş kin, ez oqomîş nakim»

«Lawo ma hevaltî ma! Heval, ji kerema xwe re gotinên dawî bixwîne, dawî dawî», dîsa Circîs got û qurîncekek ji ruyê xwe da.

Mêrik bi a wî kir. Piştî ku bêhnekê sekinî û bi çavan hevokên dawiyê xwendin, serê xwe rakir û danî û dest pê kir:

«Ji bo selameta kurd û Kurdistanê, gelê tirk û Tirkiyê, partî gihaye wê qenahetê ku Circîs bi malbata xwe ve hema ji gund bar bike. Partî heta bi du rojan mohnetê dide wan. Îcar heger di du rojan de bar ne kirin, partî ji felaketa ku wê bi serê wan de bê ne berpirsyare.»

Circîs destê xwe ber bi wan de heliqand:

«Lawo yuzbaşiyê tirko ji bo barkirinê çar roj mohnet dabûn me, ma qey partiya we bi qasî yuzbaşî jî nayê!»

Xortê piçûk bi niçe niç ji civatê re got:

«Heval ji bavê xwe re bêjin, qîma me nayê ku heqaretê li partiya karkerên cihanê bike

Cidhan hema pê ve danî:

«Heşî bavê min, lê ew jî bêaqil e. Yuzbaşî kî ye, partî ji Emerîkayê jî mezintir e! Dev jê berdin, çend rojek jê re maye wê bimire, heval.»

Bêhna wan derket.

«Lê heger Circîs, bê qeyd û şert û bi her hawayî xwe û

malbata xwe teslîmî partiyê bike, partî dikare li ser vê yeka han bifikire...»

Circîs bêhemdî xwe rabû ser kaban û destê xwe hejand:

«Ê ne ez ê nebim wek we!» Rûnişt, « xortino, ji partiyê re bibêjin ku Circîs axa ji berê jî xerabtir bûye. Û hew!»

«Baş e, em ê bêjin», gotin û hildan xwe.

3

Piştî ku ew derketin malî li hev rûniştin û li ser ku wê çawa bikin li dora seetekê aqil dan hev. Circîs di derbarê Izmîrê de ji Fermên hînî gelek tiştan bûbû. Li her cihê vî bajarî miheqeq mirov wê li çend kurdên koçber rast bihata. Ev kurd di karên herî giran û lewitî de dixebitîn. Van kurdan qewadî, pêxwasî û li ber devê deriyên pavyon û kerxaneyan qebedayitî dikirin. Di ber pereyan de mirov dikuştin. Keç direvandî û diforitîn. Pîsiya li vê dinyayê hemû dikirin. Birçî û tazî bûn. Her kes ketibû tolaqa zikê xwe û di her warî de pê li exlaqê xwe û kultura xwe kiribû. Li vir jî him ne bi hevdu re bûn û him jî dilê wan ji hev re ne xwestibû. Ber hev xerab dikirin. Li hev dixistin; di hev hildidan û hevdu dikuştin. Hin kesên ku li hev baniyabûn jî, dabûn dû Reyis. Fermên jê re wilo rave kiribû. Mabû heyirî. Di dawiyê de hemiyar gotin kirin yek, biryara ku wê koçî Izmîrê bikin dan û di cih de Hesûk rêyî bajêr kirin.

Circîs bi devjenga Bulent û Cananê baş qeheribû. Lê wê qehrê bi qasî qehra ji biryara partiyê lê kêr ne kiribû. Digel qehrê tirsê jî avêtibû dilê wî. Hemû wilo bûn. Li

hemîyan jî wek mîha ku şivên ji nav lepên gur xelas kiri-
bû hatibû. Bi tirs û mitale diponijîn û tevdigeriyan. Lê
Dura ku hilgirtin û ragirtina malê wek çiyayekî li ser pişt
xwe hîs dikir, ji her kesî bêhtir vemirîbû. Qudûmşikena-
dî bûbû. Te bi serê bêvilê bigirta wê ruh jê çûbaya. Li teni-
şta Circîs wek dîwarekî ketî vepelîxîbû û habela darikê
xwe di erdê dida.

Hema Hesûk ji me re qulêrekê peyde bike wê bibe çi?
Em ê çawa kirya wê bidin? Ev kuflet wê çi bixwe? Ji wê
roja ku em hatine vir, yekî ji me cûmek goşt bi devê xwe
ne kiriye. Li bajêr mirov nikare keroşkan bi xwedî bike.
Ez rûn bi haweyê ku bêhnê bide xwarinê bi kar tînim û
xwarina rij datînim ber kuflet. Ma heta kengî ez ê wilo
wan bixapînim? Li bajêr em ê di ber kirîna nanê firnê re
negihên. Tenûrek ji me re lazim e û li bajêr jî tenûr nabe.

Çeng bû:

«Kalo, gelo li bajêr mirov nikare nanê sêlê çêke?»

«Tew! Ez li çi difikirin û Pîrê qala çi ji min re dike. Ji
zarokan bipirse, ew çêtir dizanin.»

«Ma çawa çênabe Pîrê. Lê divê tu dixanê ranekî», Cid-
hên got û pişt re jî hinekî beþîþî.

«Ji bîr nekin ku divê em ji vir çend kevirên mezin ji bo
tifikê bi xwe re bibin. Ha lawo, ma ne êzing û qirşik jî ji
me re divên.»

Faro hêvî dayê:

«Pîrê ew li min, mitaleyan neke.»

«Lawo dibêjin ku li bajêr teyrik pir in û xwe di nav
insanan de datînin. Ma hûn ê nikaribin hema rojê du heban
bigirin?»

Serhên ziq lê nerî û bi fikar peyivî:

«Pîrê goştê wan teyrikan nayê xwarin.»

Pîrê sar bû, «na!» got û dîsa pirsî:

«Ma hûn ê nikaribin ji behrê masî û kêzik mêzikan jî bigirin?»

Cidhan veciniqî:

«Aha ev fikrek baş bû!»

«Miheqeq li derdora behrê niha pincar jî şîn tê, hi?»

«Aha ev ne bû Pîrê. Dora behrê hemû qûm e», dîsa Cidhên got.

Dengê terempêlekê ji nav gund dihat. Guhên xwe li dengê wê miç kirin. Qemyonek bû. Ji derdora Wêranşehîrê sê malbatên ku anîbûn dibir gundê rajorî wan. Rê di nêzîkî konê wan re derbas dibû.

«Kuro ev ne Hesûk be? Ka derkevin binerin.»

Cidhan beşîşî:

«Yabo, îro du ro tu ne wek her tim î. Ez îcar hino hino ji te ditirsim. Ma çi qewimî, hema wilo zû! Ba be jî pê re nagihê. Here were qey seetek rebeno çêbûye yan na.»

Pişî ku ji kûraya kezebê axînek kişand «xebera te ye lawê min», got û xwe berda ser enîşka xwe a rastê.

Ji qerqela Pîrê xuya dikir ku ji cihê lê sekinîbû dixwest dewam bikira. Di eslê xwe de civatê jî dixwest. Pîrê di wî rûbarî re biçûya. Lê li xwe danetanîn.

«Cidhankê mino, lawo tu zilamekî araqvexwirî lê carina tu wek aliman dipeyvî. Kuro tu bi gelek tiştan dizanî. Ma bi rastî qesabên tirkan ser û pê û rovî û hûran diavêjin?»

«Na. Ev ne wilo ye, çewt ji te re gotine. Tirk ji me bêhtir wan dixwin.»

«Lê kezeba sor diavêjin, diavêjin, hi?»

«Ew rast e.»

«Û rovîkên heram jî, ne?»

«Na. Tirk wan ji goşt jî bêhtir dixwin. Li nav bajêr li ser erebokên bi menqêl dibrêjin û ji mirov re dixin nav nên.»

«Baş e, çi dikin ji hestiyên dewaran?»

Bi Circîs zor hat:

«Eehew Pîrê! Keçê berê kelbetên devê te venedikir, ev çi bi te hatiye!»

Bi bilindkirina destên wê re hûçikên kirês xwe berdan. Li xwe hayî nebû. Bûbûya jî tişteke ne dikir.

«Erêê! Ma me berê hêsîriyek bi vê ecêbê dîtibû, Kalo-oo! Xwedê totilmekê li ser dilê mezinê wan xe ku rebî av negihê ser! Ma çî me tune bû! Ma em kêmi çi bûn! Rişk û sipiyan mîna xweliyê girtine cilên me û em nikarin qutiyeke derman ji xwe re bikin, te serê min xwaro, looo!»

Ew zendên wê ên ku dişibiyan qarotên kelbeşê, heta ku ne peyivîbû jî bi ronahiya çirayê re direqisîn, lê du re mîna pelên çilo ricifin û bi ricfa xwe re hêdî hêdî tewiyan.

«Xwedê ji sersebeban re nehêle!»

Circîs bi destê wê girt:

«Dev ji sersebeban berde, em wan nas dikin. Lê wê dawî çawa bibe? Wê ji me re bibêje, serê xwe li ser wê biêşîne Pîrê.»

Wê nifir û gilî û gazine xwe domandin:

«Xwedê heft topên ezmanan li mala wan xîne! Ma em ên ku wilo li serê me bihata!...»

Circîs di van kêlikan de bi her haweyî dîsa xwe têkçuyî didît. Nema dizanîbû bê wê çawa bûba û bê zerar yan jî bi zerareke hindik ji nav derketa. Dan û stendina partyê û

exlaqê wê her tim ne ecibandibû û xof jê girtibû. Lê tu carî ne bi qasî ji roja ku li vî gundî rûniştibû. Li gora wî temamê qeweta partiyê di destê Reyis de civiyabû; Reyis ew qewet bi fen li Kurdistanê li himberî kurdan heta bi dawiyê bi kar anîbû û kurd têk biribûn. Û vê carê jî berê xwe dabû kurdên li Tirkîyê. Karê wî li vir rehetir bû, ji ber ku kurd di nav tirkan de bi qasî çengek ax bûn û tirk jî di pişt perdeyê de hevalê wî bûn. Li Kurdistanê ba dikarîbû bûba pîber, lê li Tirkîyê ew jî bi dest ne diket. Heger koçî bajarêkî wek Wanê kiribûya û li wir qîma xwe bi parsê anîbûya, pars bi dest diket. Lê li Izmîrê him ji wê jî bûbû û him jî pereyên heqrêya veqerê pê re ne mabûn. Wilo difikirî, xwe bi tenê didît û ji ber wê yekê jî tam ji desthilanîn ketibû.

«Min hûn petixandin! Çi bi serê we hatibe ez sebebim», ji nişkê ve got û hêsirên xwe paqij kirin.

Cidhan gava ku bavê xwe di tengayê de didît, dizanîbû ku divabû ji bavê xwe bi aqiltir bipeyivya da dilê bavê bi gotinên wî fireh bûbûya. Da aqilê xwe, li tesîra têgehan fikirî û got:

«Bi milyonan kurmanc ji cih û warê xwe bûne. Ma tu sebebê wan e jî? Na yabo. Hinan li miletê me şapek rakir û em ji ketin ber wê şapê. Li me kurmancan gelek gelek caran şapên wilo rabûne û derbas bûne. Ev ê jî derbas bibe, guh nedê yabo, Xwedê xefûr û kerîm e.»

«Lê tu şap ji wan jî wek vê şapê ne bû, lawo!»

«Qey ji ber ku ev a dawî ye, wilo dijwar e, yabo!»

«Ez bawer dikim. Ji xwe ji ber wê yekê ye ku hema gêrdibe û naçe.»

«Yabo min fêhm ne kir.»

«Ev hevîr wê hîn pir avê bikişîne, lawê min.»

«Çawa yanî?»

«Lawo, dixwazin me kurmancan bi carekê ve biqedînin. Yan jî bi qasî ku kurmanc wê nikaribin pîştta xwe bitewînin, ji derb bixin», got û bi teqîna bin kon re qêriya:

«Ha wilo ha, ha ha! De berdênê, berdênê! Bikujin, cahşan, çêlikan, hema hemiyar bikujin! Ê ne ez beraz im, beraz! Kuro ma ez ew ê ku teslîm bibim, haaa!...»

Bi teqînê û dû re jî bi hingama Circîs re, çelq li her kesî ket û wey li wî ku xwe bigihanda derve. Li hev qelibîn û serserkî kişiyar. Di wê navê re lawê Faro jî di qorziya kon de xwe di erdê dida û giriyekî pîs dikir. Dereng pê hisiyar ku balona lêwik teqiyabû.

«Tew emir qesifyo hîn digrî jî. Ê ne careke din ez wan nepoxan li vê malê nebînim. Li ên mayî bigerin û wan jî biavêjin.»

Cidhan bi devlikenî:

«Yabo na na, baştir bû. Ma ku ne ji nepoxê ba, wê kê ji me bîra nobetê bibira. Ji dêvla ku tu zarokan xelat bikî, îcar tu...»

Veciniqî:

«Wey! Bi Êlim tu rast dibêjî. Me bîr ne biribû. Dikarin çend bimbeyan biavêjin nav me. Hi, li aqilê min be! Tu carî wê wek niha nikaribin keysê li me hemiyar bînin. Divabû me hîn ji roja pêşî de ev kiriba.»

«Lêbelê polîs jî dikarin bimbeyan biavêjin nav me. Li gelek cihan gelek caran, polîs û tîman ji van zirt û pirtên wan cesaret girtine û bimbe avêtine malên xelkê. Ê dû re jî ketiye stuyê wan.»

«Wilo ye lawê min, gotina te bi serê xwe ye...»

Hesûk seet li derdora yazdehê şevê bi texsiyekê hat. Texsî ji kon hinekî dûr sekinand; bi lez daket û bi lez jî alavên xwe ji texsiyê danîn. Salihê nobedar pê ve bazda. Lê wî guh nedayê, alav jê re hiştin û lezand. Bêserî kişiya bin kon û di nav koma zarokan de çong berdan erdê:

«Pîrê, Nesîma, Besê, zarokan şiyar bikin û vî şîrî bidin wan.»

Pîrê pê ve hat:

«Dev ji wan berde, sibehê jî dikarin vexwin.»

Wî bi a Cidhên kir. Zarok hemû şiyar kirin û çî şîrê ku di galon de hebû, bi carekê ve li wan belav kir.

Hesûk hilkişiyabû Kadîfekaleyê qehwa omeriyan û bi çend kesên nas re rûniştibû. Ji serî heta binî rewşa xwe a li gund ji wan re bi darvekiribû û xwe avêtibû dexl û bextê wan. Bi tenê yek li ber barê wî rabûbû. Lê ên din jî ew destvala bernedabûn: Jê re çewalek nan, çar lître şîr, pênc kîlo şekirê hûr, du kîlo çayê, pênc mirîşkên biraştî û gelek tiştên wek van kirîbûn. Û heqê texsiya wî jî dabûn.

Hesûk piştî ku got «malîno, ji me re çayeke giran li êgir bikin» û bê mane li ser pêyan bêhnekê sekinî, Circîs peyivî:

«Bavo em xwe nema digrin, de ka were rûne û bibêje bê te çawa kir?»

«Baş bû, baş. Omeriyên me camêr derketin, kêmanî ne xistênê. Tiştê ku ji dest wan hat ji bo min kirin...»

Circîs beşişî:

«Li welatê xwe diz, pêxwas û korfesend be û li nav tirkan jî bibe camêr. Hûn dibînin bê em kurmanc miletekî

çawa ne, ne wilo?»

Hesûkê ku ne li bendî gotineke wilo bû dilşikestî û gazinokî peyivî:

«Yabo ne sar li te tê û ne jî germ li te tê. Em bi te re mane heyirî. Lawên bavan alî me nekin dibin korfesend, bikin dibin qirdik. Ê de ka em çi bikin!»

«Kuro ehmeq ez tişteki din dibêjim. Hişê xwe tam bidin ser gotinên min. Ev Circîs êdî ne ew Circîsê çilpêncî sal berê ye. Pevçûnê bi carekê ve ez kirime aqil. Aqil ji min diherike. Ji aqilê min hinekî ji xwe re bigrin. Mirovê dema ku mîna min bi pevçûnê xwe da bin barê jînê û ji desthılanîn neket, zana dibe.» Li Durê nerî û domand; «kuro ma vî kevjalê bavê we qey hindikî li ber xwe daye. Ma qey ez hindik bûm, hindik! Ma ne wilo bû Durê?»

«Ma çawa ne wilo bû, Kalo. Lê de ka bihêlê bila bibêje bê hewşa xaniyê ku peyde kiriye çawa ye.»

«Xanî ne tu xanî ye, lê ji tunebûnê çêtir e. Ax ku hema piçekî jî mezin bûya. Odeyên wî mîna kewarên mêşên zirahetê ne. Xanî hemû odeyeke û ew ode jî bi textikan kirine çar ode. Hema ez nizanim her derê xênî bi textik û mextikan rapêçane.»

Durê ji nişkê ve:

«Erê lawê min hewşa wî?»

«Hewşa çi!»

Behetî got:

«Xanî û bê hewş ha! Ma dibe! Ev çûna me a Izmîrkê mizmîrkê ne ket serê min. Hîn ji serî de her tişt ji hevdeketî xuya dike. Kalo tu bi a min bikî, em cihkê xwe berne-din wê baştir be.»

Hesûk xwe aciz kir:

«Em bi a te nakin û em ê ji vir herin...»

Circîs bi ser hilbû:

«Bi Pîrê re wilo nepeyive. Ez dizanim bê ew çi dibêje. Me daye ser şopeke wilo kesnedîtî ku em her tim dikarin ji ber hev bikevin û bi ser rêyên xerab de biterqin. Lawê min birçîbûn zor e. Tiştêk nikare rê li ber birçîbûnê bigire. Birçîbûn felaketa herî mezin bi serê mirov de tîne! Pîrê vê dibêje. Fêhm bike.»

«Na yabo, na, hîç mitaleyan neke, kesek ji me dev ji kesî bernade û nakeve tu rêyên xerab. Bi saya serê partiyê her kesî rêyên xerab nas kirine...»

Cidhan gotina wî birî û bi ax û keser peyivî:

«Her derê xênî niha tije bey û bizûz in jî, ma ne? Em mezin belkî bikaribin xwe li ber wan bigirin, lê wê zarok çawa bikin gelo? Bizûz dikevin guhên zarokan; perda guh qul dikin û diçin ser mejî. Di qulên bêvilê re derbasî ser kezebê dibin û hinavan dixwin. Çavan kwîr dikin. Şûna gezên wan dibe bîrov û bîrov jî ha ha li lêş vedide. Û heger bîrovê avêt serî, wî çaxî jî mirov keçel dibe. Na na, ew ne tu xanî ye, wê zarok hemû bimirin...»

Di vê navê re dayikên zarokan jî guhên xwe bi ser de bel kiribûn û bi dizîka hêsir dibarandin.

«Bavo bes e, te em hemû bi girî vekirin, weh!» Circîs got û gotina xwe bi Serhanê ku ji wan hinekî dûr rûniştibû re domand:

«Lawê bavê min, de ka tu jî biqedime nav me û çend gotinên xwe ên xêrê ji civatê re bibêje. Di rojên teng de her kes divê a di dilê xwe de bibêje. Aqil ji aqilan çêtir heye.»

Xeberdana Serhên wek zarokên ku mizgîniya tişteki dianîn, gotineke-dudu digotin, xelata mizgîniya xwe distendin û hema ji ber çavan winda dibûn, ewqasî kurt bû. Dîsa kurt peyivî:

«Mana li vî gundî ji me re naserife. Em mecbûrê çûnê ne. Kalo, ez wilo difikirim.»

«Tu baş difikirî. Cidhên jî xweşik got. Di eslê xwe de em hemû wek hev difikirin. Hebûn ji nebûnê û nexweşî jî ji mirinê çêtir e. Gava em li vir bimînin, wê hinekan ji me bikujin û em ê ji hev belav bibin. Bila bi devlêkirina bizûzan û nexweşiyê be û ne bi tefandina çira mala min be. Em ê herin. Lê xwezîka ev çûna me ne Izmîrê, Wanê û yan jî bajarekî welatê me bûya.»

Cidhên da ber û tewirand:

«Hoooweh li vê ecêbê! Xelk ji ser ruyê dinyayê dikarin biçin heta bi ser heyvê û em jî nikarin biçin heta bi Wanê, kuro! Xelk li çûna xwe a ser heyvê tirilyon dolaran didin û em jî li heqê rêya xwe a Izmîrê dimînin heyirî, haho! Wileh ev ne tu edalet e, bavo!»

Hesûk bi destê wî girt û hejand:

«Cidhan, na na na, a dawî nebêje. Di nav me de heger yekî ku piçek misilmanî pê re mabe, ew jî tu yî. Kufir nebe û rêya xwe dewam bike. Ji mirina te re hindik maye. Li wê dinyayê ji me re ebûkatek lazim e; ebûkatekî ku bi textê wî bigre û bihejîne, lazim e. Û ebûkatê vê malbatê jî tuyî. Ê li jor nikare ebûkatiya te qebûl neke. Ez ji te bi salekê mezintir im, lê dîsa jî bila ez xulamê te bim, nav xwe û wî xerab neke; mahneya wî nexêyê...»

Circîs bi maliyan re heta derengî şevê wenişî. Piştî ku nobet girt ser xwe û heta bi Durê jî xist xew, bi dizî xwe gihand xirbekê dostê xwe Fermên û ew ji nav livînan rakir. Wek du gurên pîr dan dû hev û li binya kon çong berdan erdê. Circîs di van kêlikan de mîna xwendekarê ku ji metematîkê wê imtîhan bûbûya, ha ha dirikrikî. Tirs a wî a vê carê jî ji ber qewlikê wî ê vala bû. Hesûk bi ro hilat re wê qemyon baniya û temamê pereyên ku li ser hebûn berdabûn bêrika xwe.

«Em sibehê ji vir bar dikin Izmîrê, ma tu ji vê yekê re çî dibêjî? Em baş dikin, xerab dikin? Destê min di nava min de ye. Beleyên mezin li pêşiya me ne! Ma tu dibê wê partî bela xwe ji me veneke?»

Circîs carina dibû wek palevanên ku ji taştê ne razî bûn û dilê xwe bi firavîne xweş dikirin. Him partî dijminê xwe didît, henekê xwe bi aqilê wê dikir û him jî hêviya qenci-yê jê dikir.

«Çûna wir jî ne xelasî ye. Lêbelê dîsa jî ji sekina we a li vir çêtir e. Partî wê xwe ji ser pişta we venekişîne; wê serê we rehet nehêle û bi her hawayî bi we dakeve. Û polîs jî.»

«Rast e, lê wê nikaribin tiştê bikin.»

«Ez wek te nafikirim. Xwezîka wek te ba. Lê na dosto. Ez bawer nakim ku tu ê karibî keç û xortên xwe li hev ragirî û wan bi destên partiyê ve bernedî.»

«Keç û xortên min bi qasî min partiyê xerab nas dikin. Û bi ser de jî hemû şîretkirî ne. Di vî warî de ez ji wan piştrast im.»

«Lê li vir dîsa jî fêde nake. Xerabî wek qencyê li xwe dike, bi mirov re rûdine û destê xwe li ser serê mirov digêrîne. Tu ji min çêtir zanî ku feqîrî dest û lingên mirov girêdide. Û partî jî vê yeka han baş bi kar tîne. Fenên wan bi qasî mûyên rîha min û te pir in. Ew rêyekê dibînin û dikevin bin kufletê te. Pir rehet e. Li vî welatî gava wan a pêşî, bêrîka keç û xortan tije pere dikin. Cilan ji wan re dikirin. Wan dikin mezin û terempêlan dixin bin wan. Gava duduyan, îcar bi her haweyî wan ji malê qut dikin û berê wan didin kar û barê pevçûna bi polîsan re. Gava sisêyan, wan dikin mehkûmê dewletê û vê carê jî her tiştî ji dest wan digrin. Gava çaran, îcar berê wan didin Yûnanê û ji wir jî didin newala Nesarayê. Gava pêncan...»

Circîs bi destê wî girt û devê xwe bihustekê ji hev vekir:

«Eeehew! Te deriyê min li deriyên gerand, bavê mino! Te qiyamet bi min de anî! Lê tu rast jî dibêjî.»

«De ka bihêle ez temam bikim. Ez li gava çendan mabûm?»

Xwe aciztir kir û herdu destên xwe ber pê de heliqandin:

«Ez çi zanim!» Û hema pê re jî, «heger ez ne şaş bim, te heta bi gava heftan jî biribû.»

Ferman jî piştî ku got «ez dibêm ez li gava pêncan sekinîbûm» û ji wir dewam kir:

«Li newala Nesarayê çend mehekî Reyis û birêvebirên partiyê, wan li gora xwe bi terbiye dikin û dû re jî wan dişînin çiyê. Û ji çiyê jî vegeer tune. Partî li vir vî siyaseta dimeşîne. Û bi ser jî ketiye. Ev li dora sê-çar salan e ku ji koçberên li Tirkiyê ha ha keç û xortan dikişîne nav

xwe û bi qeweta wan, xwe li çiyê li ser lingan girtiye. Li gora ku tê gotin, li Ewropayê jî bi eynî karî rabûye. Ewropa jê re bûye dengiz.»

«Baş e, de ka em çawa bikin?»

«Ji bo keçan a herî baş bi haweyekî divê tu wan bize-wicînî.»

«Ez ji zû de li vê fikirîme. Lê de kanîn ew mêr? Qira xortan anîn!»

«Wan bi nav kolanên bajêr de hinekî serbest berde. Ew ê ji xwe re bibînin. Ew jî wek partiyê karê xwe baş zanin. Li Kadîfekaleyê gelek qehwe hene. Bila rojê du caran di ber qehweyan re herin û werin. Lê eman bila nebe sê-çar car! Mêr dû re karin çewt fêhm bikin.»

«Li wan qehweyan tirk yan kurmanc rûdinin?»

«Na na, hemû jî kurmanc in. Li Qelê ji kurmancan pê ve kes rûnanê. Ji wî alî de bila dilê te rehet be. Ha ha, dîsa li wan deran, çend cihên ku xort lê bi gokê dilîzin jî hene. Bila keçik car carê li wir jî xuyanî bikin.»

«Ma qey hîç di nav wan xortan de xortekî tirk tune?»

«Lo hema ku wî xortê tirk, ew keçên te ên sipehî, ji nav lepên ên me derxist, wey xweş helal be lê!»

«Ew jî xebera te ye.»

«Û ji bo xortên te jî...»

«Dev ji xortan berde, serê xwe bi wan neêşîne. Çi bi wan tê bila bê, bi ku de dirin bila herin. Ew zilam in. Û namûsa zilêm jî ne di nav şeqên wî de ye, ma ne ji xwe.»

«Ez ê a xwe bêjim û di pey re jî tu û bi kêfa xwe», got û guhikê çakê xwe bilind kir.

Piştî ku bi dizîka çixareya xwe pêxist û çixare di kefa destê xwe de veşart, keserek kişand û serê xwe berda ber

xwe. Bi vî haweyî bêhnekê ponijî. Dû re serê xwe bilind kir û li ezmên nerî. Her der pêketîbû. Lê ronahiya bajarê Izmîrê, mîna rivîna sersotan di zikê ezmên de gihabû hev û stêran sipehî xuya ne dikirin. Li gund qet tiştêkî pêketî tune bû. Car carê şewqa terempêlên ku ji jêr ber bi jor ve diçûn bajêr, wek babîsokê li ser gund dilîst û hema pê re jî winda dibû. Sirûşt jî mîna gund vemirîbû. Ji tu malê ne dengê giriyê zarokêkî û ne jî pêjina civanê evîndaran dihat. Bi tenê dengê bajêr dihat. Ew jî mîna trêna soqyatê diket guhên Circîs, ewqas. Wî jî mîna ê din serê xwe raki-ribû û ji kûr û dûr difikirî. Bi dilê Fermên re hinavên wî jî bi carekê ve dikeliyan. Fermana ku lê rabûbû, Fermana Filehan û herdu zarokên ku ji ber fermanê reviyabûn di bîra wî de anîbûn. Bêyî ku bi xwe bizanibin mîna herdu zarokên ku xwe gihandibûn şikeftên rajorî gundê Kertwênê û gundiyan jî ew di wir de hêsîr kiribûn, xwe li hev pêçabûn. Lê ew di wê rewşê de miribûn û ev ên din jî hîn bi ruh bûn. Çavên wan ziwa, ên van şil bûn. Keçik neh-deh salî, lawik deh-duwazdeh salî bû û ev jî gihabûn dawîya emrê xwe.

«Aha ev e insan!» Circîs qêriya, destê xwe li erdê xist û dom kir:

«Ez ji berê de ew bavê xezebê bûm! Ên ku ew herdu zarok di wir de ji tî û birçîna kuştin, min jî serê wan ji hev belav kir. Ê ne ez ê teslîm nebim!» û rabû ser xwe.

Fermên ew hişk zeft kir:

«Bavo em ne di şerê kozik û çeperan de ne, hişê xwe bîne serê xwe, halo nabe, heyra! Derdora me tije beredayî ne, wan bi me şiyar neke...»

Circîs bi a wî kir û devgirtî rûnişt. Fermên piştî ku bi

haweyê berê çixareyeke din pêxist û sê-çar hilm li ser hev
kişandin, dîsa ji ilmê xwe peyivî:

«Pevçûna li ser miqedesatan îmanperwerî ye. Û axa
bav û kalan jî miqedesata herî mezin e. Helbet em ê li ser
mala xwe biviritînin. Û me viritandî ye jî. Lê divê mirov
ahlê wê be û zanibe heq jê dekeve. Em heq jê derneketin.
Lê divê ev neyê maneya ku em ê heta bi heta heq jê der-
nekevin. Tu li ber xwe didî û tu bi neheqiyê re şer dikî. Ev
pir baş e. Lê tu di binê newalê de gurzê xwe dihejîni. Bide
kêş û ji kêş di wan werke.»

«Yanî ez bidim nav partiyê, ha! Tu ji min re vê dibêjî?»

«Ew jî şikleki pevçûnê ye, ezbenî. Dev ji haweyê Ser-
darê xwe berde û bi haweyê Reşoyê xwe tevbigire...»

Nehîşt dawiyê li gotina xwe bîne. Destê xwe hejand û
bi hêrs got:

«Reşo jî tu gû belav ne kir!»

Fermanê ku Reşo ji mala wî qut ne dibû û bi qasî lawe-
kî xwe jê hez dikir, xwe jê aciztir kir:

«Ez qebûl nakim, halo mepeyive, ez xulam!» Circîs
hema pê re sist bû. Carekê din jî wilo gotibû. Hindik mabû
ku Fermên cewaba wî bida. «Reşo kurdekî mezin bû!
Mezinekî halo ku karîbû bi kesên ne wek xwe re bida û
bistenda û bimeşiya. Bi tenê xeteyek kir û bi wê xeteyê jî
têk çû. Û heta em hemû û temamê kurmancan jî cezeyê wê
xeta wî dikişînin. Dema ku mêrik nas kir, gerek kuştiba.
Gerek bi a Mencê û Serdêr kiriba. Wek wî lêxîne. Him tu
ê imkancan bi destxîni û him jî tu ê bi dostayî karîbî li xay-
inên di nav partiyê de xîni. Tu pê ne gunehkar û ne jî piçûk
dibî. Berberî halo ye. Bav û kalên me halo gotine, ‘ mirov
di rojên teng de ji yarê dêya xwe re xalo dibêje. Ji wan re

apo jî bêje! Wek Reşo, Reşo, cihê herî bilind bide camêran û li hêla din jî xwe li ber dilê sîxuran şêrîn bike û wan bia-
vêje hindurê hêtûnan. Binere êz ê ji te re bêjim bê min çi kiriye», got û keysa xwe xweş kir:

«Dema ku ez hatim vir, min xwe xist kirasê wan û wan çi got min bi a wan kir.»

Circîs di ber xwe de:

«Tew!»

«De ka dev ji van tew û mewan berde û bihêle ez bêjim, heyra!»

«Bibêje ez xulam, ez li te guhdarî dikim.»

«Ma te zanîbû ku ez jî li ber deriyên mizgeftan destên xwe vedigirim?»

Circîs gotina wî bi xwe tahl û zor anî. Lê wekî din got:

«Na. Lê xem nake, ne tiştêkî ecêb e. Em him hêsîr û him jî birçî ne. Ji bo me pars ne eyb e.»

«Îcar heger min bi a wan ne kiriba, min ê jî bi vî halkê xwe, mîna wî bêmiradê Reşo, bi dostayî nikarîba mezinên wan bikuştana. Em ê hîn gelek ên din bikujim.»

Vî pîremêrî digel çend hevalên wek xwe, bi metodin wilo derb li berpirsyarên komîteyên partiyê, dezgahên wê û herwekî din dixistin ku aqilê mirov disekinî. Li gora wî û hevalên wî ên torî, partî bi qeweta toriyan bi hêz û mêz bûbû û dû re jî bûbû dijminê milletê kurd. Di vî warî de torî ji her kesî bêhtir sûcdar bûn û divabû sûcê xwe sivik kiribana. Ji berpirsyaran pê ve jî kes ne dikuştin. Li gora wan, berpirsyar bûbûn «minafiq» û kuştina minafiqan jî gunehê wan ê giran, li ba Xwedê zû sivik dikir.

«Ih, niha tu jî ji vê re berberî dibêjî; û kuştina bi dostayî ha!»

Fermên xwe aciz kir, rabû ser xwe û li ser pêyan got:
«Heta ku tu xwediyê xwe û vî aqilî be, wê yeka te nebe dudu.»

Piştî ku Circîs jî rabû ser pêyan, ew rûnişt. Lê Circîs rûnenişt; xwe bi ser de daqûl kir û bi dizîka got:

«Mirov ji bo ku derbê li dijminê xwe xîne, jina xwe jê re pêşkêş nake.»

«Lê gava dijminê te xurt be, wê him te bikuje û him jî jinê ji xwe re bibe. Cihûyan di şerê himberî ereban de, hindik keç û jinên xwe pêşkêşî ereban ne kirin. Wan, ew namûsa ku te xwe pê girtiye, di zeftkirina erdan de bi kar anîn û welatek bi dest xistin.»

«Ez jî bi rê de wek te fikirîbûm. Lê...»

«Lê çi? Çi hat guhertin ku te dev ji wê fikara xwe berda?» Fermên dengê xwe hilda û got.

Circîsê ku di wextekî de ji bo pîskirina Heso, li himberî çawîşê Stilîlê qîma xwe bi temamê pîsitiya dinyayê dianî, gotina dawî got:

«Di berberiya te de exlaq tune, ezbenî.»

Fermên hema bersiva wî da:

«Di berberiyê bi xwe de exlaq tune, ez xulam.»

«Berberî pevçûn e, pevçûn serhildan e û serhildan jî parastina miqedesatan û tişt û miştan e.»

Ferman rabû û rûnişt û liblibî got:

«Te nivê wê got. Berberî siyaset e. Siyaset pevçûn e. Pevçûn pere û imkan in. Pere û imkan jî desthilatdarî ye.»

Circîs piştî ku hinekî ponijî, dilê xwe xeland:

«Mirov nikare wek te bike, nabe nabe!»

«Tişt ji tiştan mezintir hene. Îcar mirov divê zanibe pê li hin tiştan bike da karibe bigihê wan tiştên mezin. Bine-

re bê wî Reşoyê te çawa kiribû, baş guhdarî bike:

Gava ku Resûlê çekdar, Heso û tamamê gundiyên te li ser bândaran civandibûn û li wan dixist, Reşo jî wî çaxî di xêşîma bin xirbekên Kenêr de bû û li hemiyana dinerî. Resûl li Sarê dixist. Sarê ji Reşo hewar dixwest û bi dilşewatî diavêt ser xwe û wî. Deng diçû Reşo û deng jê derneket. Piştî wê, Resûl cercûrê keleşkofa xwe di devê Kenêr de vala kir, lê Reşo dîsa bi wan ve ne çû. Îcar çima ne çû? Di şerê bi wan re, wê bihata kuştin. Û kuştina wî a bi wî hawayî, tu fêde wê ne daba miletê kurmanc. Çû xwe li ba mêrik da kuştin. Û bi kuştina xwe dawiya wî anî.»

Circîs dîsa bi zirt got:

«Dawiya çi birayê min! Mêrik ji doh xurtir bûye, ma derewe qey.»

«Na, na, tu şaş î. Zilamekî bi du qurûşan li dor ne maye. Her tişt bi devê tivingê û pereyan dimeşe. Û tiving û pere jî di destên pêxwas, solalês û nemerdan de, demeke kurt diçe, ewqas.»

Circîs dîsa hat ser gotina xwe a pêşî:

«De ka bide ser hev, ma tu dibêjî em çawa bikin?»

«Çi çawa! Wek Reşo bike; kêfa xwe ji wan re bîne», bi bêhtengî got.

«Ya hewlelwela, ya rebî tu çêkî!»

«Ma qey kêfa Berzaniyê ku bi şev û roj di nav pêşmergeyan de li vî şerî û li wî şerî bû, ji jinan re dihat ku ji her eşîrekê jinek anî bû? Na. Imperetoran bi wî hawayî kirine û bûne xwediyê dinyayê. Siltanan birayên xwe û heta lawên xwe kuştine. Xelîfeyên islamê bi bêbextî qira hevdu anîne. Lê heger halo ne kiribana, tu zanî bê wê çawa bûba? Ne imperetorî karîbû bidomiya û ne jî vê islama ku

em petixandine, wê karîba li dinyayê ewqasî belav bûbûya. »

«Wilo ha!»

Fermên dengê xwe bilind kir:

«Wilo ye û halo ye; hek! Xêr li rêya te be», got û ber bi mala xwe de lezand.

«Na na!...»

Fêde ne kir. Ferman nese kinî. Lê Circîs jî heta ku ew ne gihand devê deriyê wî, ji dû venebû. Piştî ku Circîs berê xwe da bin konê xwe, vê carê jî Fermên da dû. Circîs li teniştê kon rawestiya û li dostê xwe nerî. Dostê wî jî bêyî ku tiştêkî bibêje, paş de vegeriya. Circîs dîsa da dû û heta ku gihan ber mala Fermên yek ji wan jî ne peyivî. Lê piştî ku Circîs paş de vegeriya û Fermên jî dîsa da dû, Circîs bêhna xwe teng kir, dengê xwe hilda û got:

«Bavo wilo nabe, weh! Ez ê te bigihînim mala te û vegerim û tu ê jî min bigihîne mala min û vegere...»

Ne dixwestin hevdu bi tenê berdana. Di dawiyê de li hev kirin. Li cihê xwe ê berê vegeriyar û heta ku ronahî ket dinyayê bi hev re rûniştin.

6

Hesûk bi ro hilat re xwe pevxist û berê xwe da bajêr. Çûn û hatina wî hemû jî seet û nîvek ne girt û bi qemyoneke bozing vegeriya. Şifêrê qemyonê kurdekî serhedî bû. Heqê barê wî divabû nod ya jî sed milyon ba. Lê wî qencî pê kiribû û bi sîh milyonî xwe dabû ber bêr.

Bi hatina qemyonê re gundî komik bi komik li ber dîwaran civiyar û ji dûr ve li koçê temaşe kirin. Ji bilî

zarokan, ne yek ji wan ji ber xwe ve bi vir de hat û ne jî van bangî yekî ji wan kir. Lê ji çixareya ku li ser hev dikişandin, xuya dikir ku dilê hemiyana jî bi ser van vebû. Hin pîrekan jî bi dizî hêsirên xwe paqij dikirin.

Jin û mêrana piştî ku mal di hilm û pifekê de avêtin hindurê qemyonê, Circîs Durê da tenişt xwe:

«Binere li qemyonê siwarên û dengê xwe nekin» û berê xwe dan nav komikên pîrek û zilaman.

Lê çawa ku ber bi komikan de meşiyana, komik jî ji ber wan wilo qûna qûna bûn û bi vir de û wir de belav bûn. Yekî jî li paş xwe ne dinerî. Circîs ew fêhm dikirin. Dizanîbû ku wî wek Tecêl nabînin. Xwe ne kir wek wan. Digel ku ji dûr ve xatir ji hemiyana xwest û kesî bersiva wî neda, dîsa jî xwe aciz ne kir. Lêbelê Durê li ber xwe ket û kela girî kete qirikê. Piştî ku çend carekî li kabên xwe xist û rûnişt, bi hêrs rabû ser xwe û berê xwe da qemyonê. Circîs neda dû; li gasînê sekinî, fikirî û da aqilê xwe:

Ma dibe ku ez xêtir ji dostê xwe ê herî ezîz nexwazim û bi rê bikevim? Na. Di kurmanciya me de tiştên wilo eyb e. Lê bi vî xatirî dikarin beleyekê bînin serê mêrik. Ma ne wilo ye? Belê. Ma wê ji ber xwe fedî bikin? Na. Ez herim ez nerim, gelo kîjan baş e? Gava ku ez xwe negihînimê, ew ê ji min re çi bibêje gelo? Wê kêfa xwe bîne. Na na! Ew jî mîna te kurmanc e. Na, ew kurmancekî ecêb e! Ma ne ji tirsana wan xwe ji mala min vegirtibû.

«Hema çi dikin jê bila bikin, ez ê herim wî bibînim», got û bi wir de lezand.

Piştî bêhnekê sekinî:

«Mêrikan çere mere nizanin. Tê nabihurin. Circîso vegere! Te mala xwe xerab kiriye, îcar a xelkê bi xwe re

xerab neke!»

Keniya û destê xwe jî pê re hejad:

«Tew, tew, mala çî kuro! Hindur bi qurbana ji derve be...»

Neket serê wî. Lezand û çû. Lê piştî ku gasînek li dû xwe hişt û dageriya ser gasîna ku diçû mala Fermên, dîsa sekinî û mîna hêlanê çû û hat:

«Îcar niha ku di ruyê min de, derbekê li vî camêrî bixin ez ê çawa bikim?»

Dilê wî sivik lêxist û li ber dîwêr rûnişt. Qederekî poni-jî. Di dawiyê de:

«Ez ê heyfa wî jî hilînim», bi hêrs got û çengî wê navê bû.

Lê bi çengkirinê re vê carê jî eniya xwe li dîwêr xist. Li dora xwe nerî. Xortek bi lez ji wir ve dihat. Piştî ku xorto ew derbas kir, di taldeya dîwêr de rûnişt; hişk bi eniya xwe girt û bi hêdîka qêriya:

«Aaay yabooo!»

Heger eniya wî şikestibûya dibû ku ewqasî ne êşiyaba. Enî hema pê re bi qasî xarekê werimîbû. Bi a kurmanciya xwe kir û çû. Fermanê ku malê xwe baş nas dikir jî, hîn ji serî de, di devê rêya wî de xwe dabû ber teniştê dîwarekî û li bendî sekinîbû.

«Circîs Circîs, bes bi wir de here! Were vir, em bûne beraz, beraz, xwe li min berazî bigire, bigire!...»

Circîs nehişt xwe avêt himbêza wî û xwe li hev rapêçan.

«Em ji hev re lazim in; divê hayê me ji hev hebe», Fermên got û xwe hîn bêhtir lê rapêçand.

«Erê. Lê ma em ê çawa karibin ilm ji hev hilînin?»

«Ew rehet e. Ji min re bihêle.»

«Yanî niha cihê ku em dirênê, tu nas dikî?»

«Ez jî bavê xezebê me, ma cihekî ku li vê herêmê ez nas nekim maye qey! Argûþkan bi ser hev de biþidîne Cir-cîs. Mêranî û camêriya herî mezin di rojên teng de ye. Binere emanet, emanet, bila hayê te ji keç û xortên te hebe. Her yek ji wan li himberî tabûrekê ye. Ew ji me re lazim in.»

«Kuro mirov ji te ditirse. Ev tu çî dibêjî?»

«Netirse, yek ji wan jî ne himberî me ye. Pevçûn! Xwîna mencêyan, serdar û reþoyan divê li erdê nemîne. Û xwîna Sarê, Erol û Kenêr jî! Minafîq efû nabin, nabin! Xwîn bixwînê! Xwîna paqij bi a lewitî, lewitî! Em kur-manc in û ji bo kurmancan û ew jî tirk in û ji bo tirkan heþkere heþkere dikin. Ew tirkên ku xwe di nav me de wek kurmancan girêdane!...»

Bi vî haweyî li dora du-sê deqîqeyan bi hev re peyivîn. Piþtî ku sê-çar caran ruyê hev maçî kirin, wek du dîkên ku pevbiçin û rovî di ber wan re derkeve, ji nişkê ve ji hev qetiyar û yek bi vî alî û yek bi wî alî de reviya.

BEŞÊ DUWAZDEHAN

1

Bizûzan mîna ku Cidhên rave kiribû, zarok ji derb xistin. Mezin jî pir êşandin. Di vî xaniyê ku ji bo wan bûbû êşkenceya herî mezin de, man û man û bi ser êşa canê xwe de tewiyan û qêriyan. Lê piştî ku bi nexweşiyê du zarok mirin, xwediyê xênî, xanî ji textikan kir û bizûz ne man û hin kurdan jî alîkarî dan wan, bayê nexweşiyê piçekî şikest.

Her tişt mîna berê xerab geriya û xerab çû. Her tiştî di demeke kurt de li wan da der. Bi barkirina bajêr re heqîqetê rê li ber xewn û xeyalan girt û ew di kuç û kolanên xerîbistanê de, bi çengelên zemên ve daliqandin. Bi camêrî tevgeriyan û rêyek nema ku ne dan ser, lê temamê rêyan li ber wan hatin girtin. Her ê ku bi tiştê rabû û destê xwe avêtê, tişt li ber winda bûn û destvala vegeriya. Bi vir de çûn li koncalan terpilîn, bi wir de reviyan li dîwaran qelibîn. Şev li rojê, roj li şevê siwar hat û geriya û temamê wextê wan bi ax û keseran bihurî. Li gora terbiya wan, di warê camêriyê de çi tiştê ku divabû bihata kirin, hemû kirin û tiştê jî bi dest ne xistin. Çiqasî bi wir de çû, jiyan bû gilokeke rêş, di hinavên wan de geriya û tesîra xwe li her tiştê wan kir. Di dawiyê de wan jî pê li exlaqê civaka xwe kir û di hindurê hûrê xwe de, kultura xwe hêrand.

Faro berî her kesî dev ji malbatê qerîya û bi dû qehbikên bajêr ket. Salih piştî ku bû «dombalacî» û di dombelayê de tiştê bi ser ne xist, bû araqvexwir û herwiha şev-

der ma. Lê ew jiyana wî a bi wî rengî mehekê jî dom ne kir. Li kolanên «Turkeşçiyay» bi kurdî qêriyabû û turkeşçî jî lê der bûbûn. Ew dabûn ber kêran û laşê wî bi carekê ve herifandibûn.

Serhên jî mîna Cidhên xwe li girtina masiyan şidand û her roj du-sê kilo masî anîn malê. Zarokan li nav sûkê û di kolanên bajêr de simît firotin. Lê simîtfiroş ewqas pir bûn ku, zarokan bi zor û heft beleyan bihayê taştê bi dest dixistin. Rewşa zarokên ku qundere boyax dikirin jî xerab bû. Wan jî ji destê piraniya ‘boyaxçiyay’ di karê xwe de xêr ne didîtin. Carina destvala û carina jî bi heqê çend qalib sabûn vedigeriyan malê.

Hesûkê ku mal li hev radigirt û ling ne dixistin bin xwe, piştî ku bi vir de û wir de çû û hat û tu kar bi dest ne xist, çend rojekî li malê rûnişt û li tiştên xerab fikirî. Xwest ku bibe qatil û bi peran mirovan bikuje. Lê di têkil-danîne de heyirî ma. Dev ji wê berda û vê carê jî serê xwe bi firotina eroînê re êşand. Di wî karî de jî têkilî pêwîst bû û bi ser de jî bi tirkî xweşik nizanîbû. Li qewadiyê fikirî. «Aha ev dibe!» got û da aqilê xwe. Di dawiyê de destên xwe di ber xwe re berdand û wî jî mîna gelek derketiyan qîma xwe bi xêr û bereketa çopa bajêr anî. «Hoooweh kuro, bê vê Kurdistanê çî kir ji serê me! Di taliya emrê me de em li çopê hesilandin», digot û dibiland. Her roj bi sariya sibehê re wê xwe berda nav lodên çopê, kaxet û şûşe mûşe bidana hev û bi pereyekî avêtî bifirota. Hesûk bûbû hestiyê piştî malê.

Dura jêhatî karê xwe bi dest kesî ve berneda. Piştî ku keleh keşif kir, tifik di qorziya xirbeyekî wê de danî. Zarokan ji vir û wir dar û textik jê re anîn û wê jî zorî da nanê

sêlê. Ji bilî keçan hema hema her kesî tiştêk da ber xwe û mîna gêrikê tevgeriyan. Pir bazdan, pir westiyan, pir peyivîn û pir hindik xwarin. Xwarin jî çawa xwarin bû!...

Di vê navê re Circîs jî bi karê xwe ê herî girîng daket û li ser gotina Fermên keçik serbest berdan. Keçan jî xwe şahîk û mahîk kirin; li kolanên kurdan geriyan û di ber qehweya di serê kelehê de çûn û hatin. Di wextekî kurt de ji vê qehweyê qismet hat ser çar keçan. Çar zilamên kurd û lihevhatî bi «Qewlê Xwedê û Resûlê Ekrem» keç xwestin. Circîs bi wê yeka han xwe bextewar dît. Wek mirovê ku ji otobusa nav bajêr mabû û otobus jî li bendî sekinîbû, lê hatibû. Tiştêkî zêde kêfa xwe dianî! Bêyî ku wan ji nêzîk ve nas bike, li gora zarxweşiya wan kir; miftîbelaş mehra wan birî û wek heywanan ew xistin ber wan. Lê xebera ne xêrê zû pê ve giha. Lê ma ji nû de dikarîbû çi bikira? Heger ecele li keçan ne kiriba û ew di hindurê hefteyekê de ne dabana mêran, wê bi meseleyê hisiyaba. Him Fermên bi xwe gelek caran jê re gotibû ku mezinên qewadên bajêr kurd in. Kurd li vî bajarî serkêşiya temamê fihl û finasan dikin. Kerxaneyên seyar, qumarxane, bar û pavyon di destên wan de ne. Dombalacî ne. Keleşiyê dikin. Heşaşê difroşin. Ji vir û wir xeracê distînin...

Herçar xwazgêniyên neviyên Circîs endamê rêxistina qewadan bûn û keçik xistibûn rêya xerab. Karê wan ev bû. Ew yeka han di serê gelek malbatên koçber de kiribûn. Qewadan piştî ku qeflek mêr berdabûn ser wan, ew firotibûn petronên kerxaneya Stenbolê û dinyayek pere ji xwe re stendibûn. Circîs li xwe dixist, digot û dibiland:

«Hoooweh li vê ecêbê! Min bi destên xwe mala xwe xerab kir! Kerxane, kuro! Em û kerxane! Aha ev bû dawi-

ya Kurdistana me! De îcar safî bikin! Wek ê ku çûbû heyfa bavê û qûna dê li ser kiribû, li me hat. Kuro Circîsko, ma qûn bi tenê? Erê, me nav şeqkên xwe kir piştî û bar, li ser kolînka xwe kir û em ji ber xezeba eskerên tirkî reviyên û van qewadên me ên serê kelehê jî, ew bar û piştî ji tirkî re talan kirin. Îcar niha wê zarokan jî ji tirkî re bînin. Û ew zarok jî wê mîna eskeran bi me re bipeyivîn û di dêya me ...in! Hahooo! Keçê Durê şîreteke li min bike, min aqilê xwe berdaye!...»

«Oftaan tu bila wilo li te hatibe! Te bi a min ne kir û te keç serberdayî berdan. Ji keçên serberdayî aha ev derdikeve, ha!»

Circîs piştî vê qebheta ku bi serê xwe de anî, çûna sûkê li keçan qedexê kir û ew di malê de hîsbîsî kirin. Lê bi vê jî tenê nema. Keçên wî sîpêhî bûn. Tedbîra wî a herî mezin ew bû ku ruyê wan tenê bikira. Wilo kir. Lê piştî ku Durê û Cidhan pê de xeyidîn, bi şîretên pêxemberî li keçan şidand û bi metodên xwe ên eskerî vê carê jî berê xwe da zarokan. Zarok di demeke kurt de hînkî tirkî bûbûn û di nav kurmanciya xwe de yekliban gotinên tirkî bi kar dianîn. Kirasê xwe diçirand! Diniqûçand vî, şîqam diavêt wî û bi xeberan raserî wan dihat. Lê fêde ne dikir. Wî çiqasî da ser wan, wan jî ewqasî henekên xwe pê kirin û bi aqilê wî kenîyan.

Her ku bi wir de çû rewş hîn xerabtir bû û dil û canê Circîs ariya. Heyfa Perîxanê ji bîra kir û Nesîmaya ku wê di pevçûna xwe de bi kar bîniya, ji serê xwe avêt. Li Zorava xwe jî êdî nema ewqasî fikirî. Dev ji stranên xwe ên kurdî berda. Car carê ji xwe re ditewirand ewqas. Wekî din jî, li dijî partiyê êdî mîna berê gotin bi vir de û wir de

nema teriqandin û li dostaya xwe û endamên wê geriya. Li gora xwe wî jî siyaset dimeşand. Di stuyê wî de hîn gelek keçên zewacê mabûn. Û qepraxên bajêr ev keç her tim dikarîbûn birevandana. Lê gava ku keç bûbana ên partiyê, ya wê bihatana kuştin û yan jî wê bûbana jinên kurdan. Wilo difikirî.

Piştî bi derberdana keçan û guhertina di Circîs de, partî jî rehet ne sekinî; zend û bendên xwe vemaltin û bi hêl û mêl tevgeriya. Bi qirûqehfikên malê, xwarin û mesrefa rojane, giraniya xwe danî ser malbatê û ha ha endamên xwe ên zarxweş û beşerxweş bi ser wan de şand. Piraniya endaman ji pîrek û zilamên navser pêk dihatin. Wan û Circîs bi fen rahiştin hev û mîna kose û berkoseyan bi hev re meşyan. Circîs law bi xwe hiştin û keç ji wan re berdan. Heta ku jê hat law dûrî wan girtin û xwe li lawan rapêça. Endamên ku bi cilên kurdî û bi hirmet rûdiniştin, xweş kirin û Circîs jî di bin simbêlan re beşişî û gefî li wan xwar. Ew kenîyan û ew jî di nava xwe de keliya û giriya. Wan, keç li dora xwe civandin û wî jî çavên xwe ji wan re girt. Keçan jî li herdu hêlan nerîn û guhdarî kirin; roj bi roj di hizûra bapîrê xwe de peyivîn û gundorên siyasetê niqirandin. Bapîr xwe kerr kir. Yeko yeko bi endaman re servekirî, bi pantor û qundereyên kabikî xwe berdan nav bajêr. Bapîr xwe li kwîrayê danî. Hin ji wan şevder man. Bapîr dengê xwe ne kir. Bi pere hetin malê û bê pere ji malê derketin. Bapîr kêfa xwe anî. Selikên fêkî, tenekeyên rûn, çewalên birincê, kîsên meqerna, laşên berxan kirîn û ji bapîr re gotin:

«Kalo, ev ew partiya ku te bi salan pê re dijminahî kiribû vê insanetiyê bi we re dike. Partî dostê temamê jar û

hejara ye. Partî gelê kurd di ser hemû tiştî re digire. Lê mixabin Kalo tu carî di mezinahiya partiyê de negiha. Û bi ser de jî em jê dûr kirin...»

Car carê bi kebabên Kemeraltiyê, lehmacûnên Basmahanê û bi peqlaweya Karşiyakayê jî xwe dadan hindur. Ser Durê tije ardê xas kirin û dengê xwe hildan:

«Pîrê, ka qaşo law ji keçan çêtir, xurttir û jêhatîtir bûn! Ji vê malê qismê nêr, hemû bûn parsek. Lê tu dibînî bê em jî çawa ne. Em ji wan jinên ku Kalo pê li wan dikir û ew ne tişteke didîtin. Jin bi her haweyê xwe ji mêran çêtir in. Û heta mêrxastir in jî...»

2

Gelek ne ket wê navê, pênc keç ji nişkê ve nebedî bûn û di malê de birçîbûna berê dîsa serî hilda. Ne Circîs li keçan pirsî û ne jî di vî warî de partiyê tu agahdarî da Circîs. Bi ser de jî endaman rêya xwe ji ser mala wî birîn. Ji bilî ku her ji çend rojan keç û xortekî endam, bi zimanekî çort pirsê herdu keçên revyayî ji maliyên wî dikirin, tu kes bi ser ne diket. Lê piştî ku sûretê neviyeke xwe di rojnemeya partiyê de dît, dîsa bû ê berê. Çi tiştê ku hat ber devê wî got û serê şûrê xwe sût:

«De ji xwe re li vê ecêbê binerin! Him canê keçikê bi kêran diterişînin, him dişewitînin û him jî wê wek taca serê kurmancan ilan dikin! Ev çi celeb in, hahooo! Minafiq jî ne wek van in! ‘Bi gur re diku jin û bi xwedî re jî şîne dikişînin.’ Ê ne ez ê dev ji wan bernedim. Xwedê ez ji bo şer û pevçûnê xuliqandime...»

Durê:

«Kalo bes bike bire bir, dengê te li gasînê vedide. Dev ji ên çûyî berde û bi ên mayî dakeve. Ji bo stara keçikan jî mabe, divê tu bela xwe ji partiyê vekî. Hinekî bêdeng bisekine da av ji ser van herdu nestiryar bizelile»

«Keçê heger ku ez bi vî hawayî nezirim, ma wê çawa bêhna min derkeve, lêêê!»

«Bavo belkî jî ne wan keçik kuştibe. Polîs ji wan xerabtir jî dikin. Ma polîsan hindik kuştin!»

«Ras e rast, lê ez wek dînê xwe dizanim ku wan kiriye. Na na. Ev karê wan e. Keçê ma ne lê xwedî derdikevin. Ma çi elaqe derbên kêran û şewatê pev re heye, hi? Mesele li ku qewimiye û ew meselê li ku diqelibînin.»

«Ji ehmeqiya xwe dikin...»

Rojnameyê termê keça ku polîsan di bîst û yekê adarê de, li nav daristana hêla Bornovayê dîtibûn û teslîmî wî kiribûn, bûyer li ser girê Goztepe edilandibû. Şewta wê bi pîrozkirina Newrozê ve girêdabû û ew wek qehremanekê dabû naskirin. Di eslê xwe de heger ne ji bûyera Newroza berî vê ba, dibû ku bi vî hawayê piştras, şika Circîs ne çûba ser partiyê. Gava ku çend endaman di nav xiramên daristana Balçovayê de, keçeke ciwan bi lêdanê girêdabûn û keçikê jî dikir hewar hewar, gelek kesan ew dîtibûn û endam nas kiribûn. Di dawiyê de keçik hatibû şewitandin û ew jî mîna a Circîs di rojnameya partiyê de qehreman ilan bûbû. Lê xelkê bi wî hawayî qebûl ne kiribû; dilê xwe bi zilma ku lê hatibû şewitandibû û bi dizî li ser giryabû. Şewata wê bûbû sebebê ku gelek kes ji partiyê veqetin.

«Ji ehmeqiya xwe çawa, dijmin in û dijminahiyeke bi henepêkirin bi me kurmancan re dikin», Cidhên got û dewam kir:

«Li aliyekî mamosteyên tirkan dikuştin û li aliyekî jî wan bi xwe di qul û qulêr û di şikeftan de kurd hînî tirkî dikirin. Ma ev ne henekpêkirin be naxwe çî ye? Her derê welêt tije qereqol bûn û wan mektebe dişewitandin. Ji me re digotin bi kurdî bixwînin û kitêbên tirkî didan me. Li ser bergên kitêbên xwe bi kurdî dinivîsandin û hindurên wan jî hemû bi tirkî bû. Bi me re bi tirkî dipeyivîn û ji me re jî digotin li kurdayetiya xwe xwedî derkevin. Qaşo bi kurmancî distiran û nizanîbûn bi kurmancî, yaho! Dev ji tabûran berdabûn û digirtin ser gundên pîberan. Tengî melayên bi dîplome ne dibûn û bi melayên bê dîplome dadiketin...»

Hesûk xwe jê xerabtir kir:

«Erê kuro, ji wê rebenka dêya min re bi tirkî belavok dixwendin.»

Cidhan bi hêrs got:

«Zarok kiribûn mezinê me, yaho! Ma ne henekpêkirin e ku mirov zarokekî bike mezinê rîhsipiyekî wek bavê min!...»

Hesûk beşîşî û ji bavê xwe re got:

«Yabo, te ev zilam jî xurifand. Wî werin sêra berê. Bila ew nekeve nav vî karê me ê xerab. Li wê dinyayê ji me re lazim e...»

Circîs piştî ku Cidhên di kerxaneya Tepecîkê de alîgirekî partiyê ceze kiribû, hilfa xwe tam dabû ser Cidhên û qîmetekî bihabîlind didayê. Cidhanê ku zewqeke mezin ji kerxaneyê distend, piştî karê xwe, hema hema her şev wê biçûya kerxaneyê û qederê du-sê seetan ji xwe re li çîmrûtan binerîya. Îcar şevêkê çima ew û alîgirekî partiyê li hev rast nayên. Herdu hevdu nas dikin û hatine himberî

hev:

«Tu li vir li çî xwe digerî, heval?» Cidhan bi zirt dibêje.

«Ma tu li vir li çî xwe digerî?»

«Waaa, tew hîn dikare zimanê xwe dirêj bike û hesab jî ji min bixwaze, hi! Hevalan ez li vir kirime berpirsyarê bê ka kî diçe û tê, zû cezê xwe bide!»

Dest û lingên mêrik li hev digerin; xwe diavêje bextê wî, du sed û sîh dolar û şêst markên li ser xwe, dixê destê wî û dibêje:

«Ez xulamê te me, min bisitîrîne!...»

Piştî vê bûyerê Cidhan tahmişkî bûbû û seetên nobeta xwe dirêj kiribûn. Mîna vî sê kesên din jî qefandibûn. Lêbelê tu perekî wilo mezin bi dest ne xistibû.

Circîs piştî ku ji Hesûk re got, «Cidhanê min zilamekî mezin e», Cidhên xwe mezin dît û wek avê pê de çû:

«Xerabiya insên çî dibe bila bibe, mirov insanan di hoperloran de nazirîne û nahorî ne. Li mala xelkê nan naxwe û xelkê nakuje. Erê ma dibe ku hema mirov bikuje û bikuje. Ma ji kuştinê pê ve tişteki ku bikin tuneye, weh!»

Circîs berê xwe dayê:

«Baş e, ev çima min nakujin? Gelekên fena min kuştin.»

Hesûk bersiva wî da:

«Xwedê jê raziyo, tu bi xwe dibêjî ku mezinên partiyê tirk in. Û tirk jî dibêjin ku ‘Çektirmekten oldirmekten îyâdir.’ Yabo, te ji bo çektirmekê hiştine. Ji bo ku tu ecêban bibînî, ecêb!...»

Bi hatina polîsan re, ji bilî Circîs, gur li hemiyana ket û ji tirsana kesî rêya ber sola xwe ne dît. Polîs jî mîna ku teba

têkevin hindur, bi serpozkan alav bi vir de û wir de avêtin
û Hesûk û Cidhan dan ber kulmisk, pehîn û sîleyan:

«Hûn, wan herdu gewendeyan ji ku derê tînin bînin,
yana em ê we hemiyana bigrin; li we xînin û pişt re jî we
hemiyana bikujin. Kuştin karê me û nebedîkirin jî sinhetê
me ye...»

Van jî mîna polîs û endamên partiyê bi cihê herdu
keçan nizanîbûn. Keçikan piştî ku li ser gotina Circîs, bê
emrê berpirsyarê xwe polîsek kuştibûn, berpirsyêr jî ew
wek du provakatoran dîtibûn û li wan dabû demaçeyê. Lê
keçik jêhatî derketibûn, ew berî wî bi xwe ve gihabûn û
serê mêrik ji hev belav kiribûn. Pişt re jî bêhnçikayî xwe
avêtibûn mala Fermên. Ferman jî li ber barê wan rabûbû.
Di eynî şevê de xwe gihandibû Circîs û keçik li Izmîrê li
çend malên dostên xwe bi cih kiribûn. Kêfa dostan pir
hatibû ku du keçên mêrkuj beşdarî nav wan bûbûn û wê bi
qeweta van keçan hîn gelek berpirsyarên partiyê kuştiba-
na. Çar kes bi wan dabûn kuştin.

Polîsan piştî ku çend pehîn di Durê û Circîs de jî wer-
kirin û çewalek xeber bi hemiyana re kirin, di hindur de
çend fişek berdan û destvala çûn. Circîs jî hema bi dû wan
de xwe şidand û bi kêf got:

«Hesûk xwe zû pevxê û bi min re were.»

«Xwedê xêr neke yabo, dîsa çî ye?»

«Vê carê xêr tê de heye; ez ê bi Seydo re bipeyivim.
Ew lawik hîn ji hêka xwe de baş bû. Tiştê ku ji dest bê wê
bi me re bike.»

«Çi ji dest tê heta ku bike?»

«Ma çî qewimî gidî! Qet nebe hema ew û Sînano, di
nav xwe re wê karibin çend qurûşekî ji me re bişînin. De

bide dû min.»

«Tu xweş dibêjî, lê de ka ku mêrik bihata zeftê. Her tim ne li mal e. Ev belkî pêncî car e ku ez jê re telefonê dikim û ez wî zeft nakim. Dev jê berde çûna me vala ye. Û a dîn jî niha ez nizanîm bê em doza çî li vî lawikî dikin. Derdê wî jî bi qasî ê me pir e.»

«Derdê wî jin in, ew bi jinan daketiye. Lê ê me her tişt e, lawê min. Were bide dû min û dirêj neke.»

Herduyan dan dû hev û ber bi qulûbeya telefonê de kişiyên. Qulûbê ji mala wan tibabê çarîkekê dûr dihat, lê ew di neh-deh deqîqeyan de gihanê. Bêhna Circîs çikiya-bû; xwe da ber deriyê qulûbeyê û mîna dizan li lawê xwe nerî. Lawê wî jî qerta xwe a ku hîn ji du meh berê de kirîbû li dengderka telefonê rast kir û bi lez tiliya xwe li ser pişkoka gerand. Bi cara pêşî re ne bû. Bêhêvî bû. Xwe aciz kir, çend xeberên genî dan û bêdilî xwe pê li pişkoka kir. Lê vê carê şensê wî pê re giha. Çawa ku zengil lêxist, wilo jî çeng bû wê navê û gazî bavê xwe kir: «Werêyê, li mal e!»

Circîs bi kêf xwe dada telefonê û heta ku jê hat dengê xwe rakir:

«Lolo Seydooo, bexê minooo, qiyamet bi serê me de hatiye, looo! Ew kalikê te Circîs, li welatê romê bûye parsek. Lawo rêyekê bibînin û me ji vê hêsîriyê xelas bikin, kuro» got û dest bi girî kir.

Seydoyê ku ji serî heta binî bi rewşa wan dizanîbû, xwe li ber giriyê wî ne girt û bi kel û girî peyivî:

«Min ji bo we serî li gelek meqaman da û min tiştêk bi ser ne xist. Min devê xwe li ber her kesî xwar kir da ez bi rêya qaçaqxçiyên we bînim vir, lê kesî qurûşek neda min...»

«Lawo ma tu û Sîno û ên din qey hema hûn nikarin çend qurûşekî jî ji me re bişînin? Çi qewimî gidî!»

«Ma qey hûn bi Sîno ne hisiyane?»

Circîs veciniqî û bi tirs got:

«Çi çî! Çi bi Sîno hatiye?»

«Sîno bûye fêrisê zindana Diyarbekirê. Ji ber jina xwe reviya Tirkîyê û hat girtin. Niha li Diyarbekirê di girtîgehê de ye. Restem çû başûrê Kurdistanê. Li wir bi cih bûye û sê jin ji xwe re anîne. Silêman jî bûye bênamûs, rêya xwe ji ser kurdan biriye û qurûşekî xwe nade tu kesî. Lê edreseyeke saxlem bidin min ku ez ji we re çend hezarekî...» got û qerta telefona Circîs qediya.

BEŞÊ SÊZEDEHAN

1

Sînanê ku bi keça Mela Salar re zewicîbû, ev belkî cara pêncî bû ku ji ber jina xwe reviyabû û li nav bajarê Stockholmê şevder mabû. Di dawiyê de wî jî bi a Seydo kir û di demeke ku birek jin li mala wî diwenisîn û bi hev re dixwar û vedixwarin, li himberî jinikê serî hilda. Di eslê xwe de sebeba serhildana wî jî nexweşiya wî bû. Dîsa qolincê avêtibû gurçikên wî.

«Kuro zû wan firaxan bişo û dû re jî zarokan derxîne parkê!»

«Li ser herdu çavên min, ez ê bişom, lê ez niha naşom. Piştî ku min zarok anîn...»

Jinikê xwe ji mahdê wî ê tirs û zarê gotina wî aciz kir. Heger devlikenî û bi hêdî gotiba, ji ber rewşa hindur, dibû ku dengê xwe nekira.

«Ez ji te re dibêjim bişo! Û dirêj neke, tamam!»

«Ez naşom û dirêj jî dikim!»

«Baş e, ma ne em ê niha li hev vala bibin!»

«Keçê ez naşom û hew!»

Jinikê xwe ne girt, dirêjî şimika li wê navê bû û têwerkir. Şimik di ser bêvila wî re xijiqî û li sûretê bavê wê ket. Sûret ji dîwêr hate xwar, pengizî ser maseyê û li binguhê qedehên şarabê ket. Şerab bi derûdorê de rijiya û li cibe û şaşika Mela Salar veda. Bi vê yeka han jinik tam ji ser xwe çû û xwe dadayê. Sîno jî hema yekser bazda û rêya mala Seydo girt. Rev ew rev bû û tu carî nema hate malê. Lê bi vê jî bi tenê nema. Him telefon di ruyê jinikê de girt û him

jî dîlekçeya ku xwe û wê ji hev xelas bike rêyî mehkemeyê kir. Jinikê jî xwîn bi xwe ve dît û bi alîkariya hevalbendên xwe ên swêdî, li mêrik tam şidand. Sînan li xaniyan geriya. Lêbelê digel ku bi mehaş bû jî, şirketên xaniyan xanî ne danê. Piştî çendeyekî jî, vê carê problem di nav wî û petrona wî de derket û petronê jî ew ji kar avêt. Sînan li wê navê ma û ji bêgavî li komeleyeke kurdî xwar û vexwar û raza. Lê li vir jî nestirî. Seet li derdora duduyê şevê diz ketin hindurê komeleyê û ew jî di xew de bû. Dizên ku jê bê hayî bûn, bêyî ku elektrîkê pêxin, xwe gihandin ber kompîterê û li kaployên wê xebitîn. Çawa ku Sînan bi xire cirê şiyar bû, wilo jî qêriya, «haho, zilamên Reyis!» got û xwe li pencereyê qerase kir. Van ên din jî xwe li derî. Heta ku dizan di hikmê deqîqeyekê de xwe gihandin sikakê, Sînan bi lingê xwe ê aryayî giha serê sikakê jî. Îcar piştî ku li vir li hev rast hatin, herdu hêl jî ji hev tirsîyan û her yekî bi derekê de bazda.

Piştî vê bûyerê Sînan bi reva ku ji ber dizan kiribû li ber xwe ket; ji dil ji jina xwe hêrs bû û li ser çûna xwe a welêt ponijî. Li dora du hefteyekî bi xwe re da û stend û got:

«Ez di qada şêx û melayên kurdên gelparêz de gunehkar û di a mîr û beg û axayên welatperwer de jî sûcdar im. Gunehkar û sûcdarekî wilo ku li ser doza kurdan, bi sedan xortên miletê wan daye dû xwe, reviyaye û ew xort jî di ruyê wî de hatine girtin û kuştin. Ez gunehkera im, ji ber ku li vî welatî şexsiyeteke min e kurdî ne maye. Ez sûcdar im, ji ber ku ez dikarim mezinahiyê li beşekî welêt bikim, min welat ji zilmê re berdaye û li vir ez bi zikê xwe dake-time. Îcar ez xwe bikujim baş e, yan ez herim welêt û bêm

girtin baş e?»

«Girtin ji kuştinê çêtir e», got û li ser vê gotinê ma.

Kompîtera ku bi duwazdeh hezar kronî kirîbû, bi hezar kronî û televîzyona ku bi heft hezar kronî kirîbû jî, bi pênc sed kronî firot hevalên xwe. Û wekî din jî, dîsa ji sîh û du hevalên xwe hezar û sed kronêk da ser hev, xist ser çar hezar kronê bi xwe re, bilêt birî û berê xwe da Tirkiyê.

Sînan li balefîrgeha Stenbolê dadikeve û di kontrola polîs de asê dibe. Polîs kitêbka Astrîd Lîndgren ku ji bo zarokan wergerî kurdî bûbû, didin dest hev; rûpelên wê bi vir de wir de diqulipînin û dibêjin:

«Ev kitêb bi kurdî hatiye nivîsandin. Û nivîskarê wê jî kurd e. Navê xwe qulipandiyê swêdî.»

Sînan piştî ku belkî bîst carî Astrîd wek nivîskareke swêdî û navdar bi wan dide nas kirin, radihije kitêbê û li dor du rûpelên wê bi swêdî dixwîne. Polîs bawer nakin.

«Nivîs bi kurdî ye, tu kê dixapîni», dibêjin û wî rast dibin êşkencexaneyê. Li wir piştî ku wî nas dikin, bi lêdanê wî dinermijînin û vê carê jî berê wî didin êşkencexaneyên Diyarbekirê. Mafir di dawiyê de sawcî ji benda 125an dozê lê vedike û ji wê bendê mehkeme dibe. Di nameya ku bi rêya gardiyanekî kurd, ji Seydo re şandibû wilo nivîsîbû. Vê nameyê pir tesîr li Seydo kiribû:

«Wey sed xwezî bi birçîbûn û lêdana gardiyanan û ne bi zilma jinên kurdên li Swêdê. Li vir hema çawa be heqekî mirov î liberxwedanê heye. Lê li Swêdê ew jî tune bû. Li vir manewiyet heye. Lê li wir heta bi navê wê jî tune ye! Ez ji insanetiya xwe derketibûm. Li himberî jinikê ez ji hin soriyan jî xerabtir bûbûm! Ew çi bû, min çi bi xwe de anîbû? Lê ez li vir zilam mim, zilam. Her roj dev û ruyê

min di xwînê de dihêlin. Min dadiliqînin. Mîna dozerê di ser kelaxê min re diçin û tên. Seydo bawer bike, ji ber ku ez li ber xwe didim, ez naêşim jî... Kuro were û van hine-rên min ên ku swêdiyan û wê jina min a xerab e fetisandibûn, ji xwe re bibîne. Di hicreyan de qebqeba min e. Ez bûme Circîs û Reşoyê Sarê!... Mêrikan, min filozof û qeh-remanekî kurdistanî dibînin. Ê ez jî bi wî çavî li xwe dine-rim. Lawo were, tu ê li hatina xwe poşman nebî...»

Wî wilo li ber Seydo dida û Seydo jî li ser berdana wî, meqam bi meqamê swêdiyan digeriya. Di vê dema ku Seydo hinekî Circîs ji bîra kiribû û ji bo Sînên ling ne dixistin bin xwe de, Circîs dîsa telefon kir:

«Lawo Seydooo! Kuro tu dizanî bê ez kî me, looo! Ez ew Circîsê ku bûye bavê keçên di kerxaneyan de me, hahooo! Lawo ez dest û lingên te maçî dikim, hema çend qurûşekî bişîne, kurooo!...»

Seydo xwe li ber ne girt; qêriya û bi kel û girî xwe avêt derve. Bi tenê bû û bi ser de jî bê pere bû. Pêşî bazda postexaneyê. Seet nehê şevê bû û postexane jî girtibû. Vekirîba jî ne dibû tiştek. Li sed kronê li ser bîst kron heqê şandinê diçû. Mîna dînan bi nav bajarê Stockholme ket û ji vê malê çû mala din. Qederê hefteyekê ne tebitî, bi vir de û wir de çû û hat û stuyê xwe li ber nas û nenasan xwar kir. Nas û nenasan pere ne danê. Bi deynê xwe xwest, dîsa ne danê. Doza ku bi keç û jinebiyên Circîs re bizewicin, li wan kir. Nasên wî xwe ne dan ber. Îcar piştî ku pere wek parseke insanî ji wan xwest û hin ji wan him pê kenyan û him jî ew ji mala xwe qewirandin, xwe avêt hin mêrên swêdiyan. Çend mêran zewac qebûl kirin, lê hema pê re jî lê qulipîn.

Seydo xwe tam di halekî heyirî de dît. Malbata wî ro bi ro dihiliya û tiştêk ji dest ne dihat. Di dawiyê de wî jî qezda kuştina xwe kir û bi xwe re kete devjengê:

«Mirov kengî xwe dikuje?»

«Mirov xwe nakuje, ji ber ku hey wê mirov bimre.»

«Ev jî gotineke dînî ye. Mirov kengî xwe dikuje?»

«Gava kuştin fêdeyê bide ên mayî...»

«Ev jî ne bû. Ji bo çî, çima wê fêdeya hinekan di kuştina min de bicive? Ez qebûl nakim. Ev ajîtasyone. Ez divê xwe bikujim. Lê mirov kengî xwe dikuje?»

«Gava ku tunebûna mirov ji hebûna mirov çêtir be.»

«Ev hinekî wek ku rast e xuya dike, lê tiştêkî wê û rastiye bi hev re tune. Tunebûn ji hebûnê tu carî ne çêtir e. Gotineke îdeolojîk e û her tim bi kêrî siyasetgeran hatiye.

Min kuştin heq kiriye. Lê ez ê kengî xwe bikujim? Niha, sibe, dusibe, kengî? Ez pir diêşim, diêşim!»

«Mezinahiya mirovê ronakbîr jî yek jê ew e ku xwe li ber êşê bigire û li rêya xelasiyê bigere. Û tu jî ronakbîrekî temam î. Dev ji vî aqilî berde.»

«Malbata min telef bû! Xelkê min hat girtin û kuştin û bi dinyayê de terqiya! Kurdên bakurê welêt ji qada tarîxê dikevin. Û heger ew ketin, tirk, faris û ereb wê ên din jî di wextekî kurt de biqedînin. Bibin dewlet jî wê qîmet neke. Hebûn û nebûna kurd û Kurdistanê bi bakurê welêt e. Û ew bakur jî mîna pîşotê dişewite. Ez gunehkar im. Ez jî yek ji wan kesên ku min xelk rakir ser tapanan û dû re jî ez reviyam.»

«Lê li gelek welatên dinyayê jî wilo bûye. Li birêvebiran teng bûye û reviyane.»

«Lê piştî demekê, ji bilî çend kesên xerabe, hemû jî ya

vegeriyane û yan jî bi haweyekî doza xwe meşandine. Ez divê xwe idam bikim. Min gelek xort kirin hevalê Reyis. Û gelek ji wan li çiyê hatin kuştin; gelek ketin girtîgehan û di bin darê zilmê de can dan. Mirovê ku xwedî ûjdan û şexsiyeteke tebût be, divê hesabekî wilo bi xwe re bibîne. Zarokên xelkê têxe nav rêxistinê, bide girtin û kuştin û pişt re jî bireve Ewropayê û li mala xwe rûne, ha! Ew mirovên ku wek kadro û sereke dihatin nas kirin, divê yek bi yek mehkeme bibin û cezeyê xwe bibînin. Min zarokên xelkê xapandin. Min ew li wir hiştin û ez li wan venegeriyam. Ma derew e, hi? Ûjdanê Serdêr qebûl ne kir û çû. Yan ji çûna min û yan jî ji idama min!»

«Tu gunehkar î, rast e. Lê heger tu jî wek Sînên here û doza xwe bimeşînî, wî çaxî jî tu dibî şîrîkê êş û mereza Circîs û temamê xelkê xwe. Tu ji gunehên xwe pak dibî.»

«Min li xwe pir kir dereng, ez pir diêşim, ez pir li ber xwe dikevîm!...»

Seydo xwe li ser rayên trêna nav sûka bajêr veziland. Trên hat û fikand. Wî ne guh lê kir û ne jî çavên xwe kutkutandin. Kelaxê xwe bi erdê re kire yek û diranên xwe bi hesinê wê ve seqandin. Trên sekinî. Digel ku bêhna mirinê bi hatina trêne re di bêvila xwe de hîs kir, dîsa jî dev ji xwe berneda. Piştî vê bûyerê bi du-sê rojan, vê carê jî bi jehra kêzikan rabû ser xwe û berê xwe da nav daristanên Stockholme.

Termê Seydo, di bin berf û barana ezmanê Swêdê de, tibabê du mehan li erdê ma. Piştî ku termê wî hate dîtin, kurdan jî merasimeke delal jê re çêkirin; bi sedan nas û dostên wî li ser gorê civiyan û gor di gul û beybûnan de xemilandin.

BEŞÊ ÇARDEHAN

1

Piştî ku çend gavekî ber pê de meşiya, di ser serê wî re mîna stûneke reş sekinî û bi haweyê ku tişteki jê re bibêje bêhnekê lê nerî. Ne got û xwe avêt himbêza wî. Herduyan jî xwe li hev pêçan. Wê ew maçî kir û ew bi sênga xwe ve şidand. Ruyê wî zer veda, ricifî û devê xwe bi çarîka wê ve dewisand. Vê kire îske îsk û wî jî bi dizî hêsir barandin. Kuflet jî behetî li wan temaşe dikir. Piştî tibabekî wilo bi vî rengî, herdu jî hêdî bi hêdî sist bûn û ji hev vekîşyan. Wê devê xwe dagirt ku a di dilê xwe de bibêje, lê dîsa cesaret ne kir. Bi çavan ceriband. Li himberî wî çong berdan erdê; bi hinera awiran dilê xwe ê birîndar jê re vekir û dilê wî ê xerimî tev da. Eva niha di hesabê wî de tune bû. Ne li bendî tişteki wilo bû û ne jî li tişteki wilo fikirîbû. Qêriya:

«Hahooo! Wax, wax wax!...»

Wê serê xwe berda ber xwe û di ber xwe de:

«Ya ez, yan tu», got û bi herdu destan dev û ruyê xwe heciqand.

Wî qîrên xwe dom kirin û mîna dîkekî serjêkirî li erdê perpitî:

«Wey liminê! Wey, wey wey!...»

Wê dîsa a berê got:

«Dawiya me ev bû! Ji min û te yek!»

Wî li sênga xwe xist:

«Ez ha, ez û ev tişt! Ez, ez ez!...»

«Erê tu.»

«Na, na, na, nabe!...»

«Dibe. Qey ew jî qedera me bû.»

«Ez keran berdim ser jina wilo qeder!»

«Tu çi berdfî ser jî êdfî nema fêde dike. Qebûl bike.»

«Ez nakim!»

«Tu nikarî nekî. Kuflet telifî.»

«Yek nemîne jî ez bi karekî wilo ranabim!»

«Hişê xwe bîne serê xwe, ji wê pê ve tu rê ji me re ne maye.»

«Ez tu carî nahêlim hişê min bê serê min!»

«Li tahtê neqelibîne, ez cêrî.»

«Ez li zinêr jî diqelibînim, xatûnêê!» got û bi tepan bi nav serê xwe ket.

Destê xwe li ser keç û jinan gerand û got:

«Îcar ku hin ji van reviyên kerxaneyan tu ê çawa bikî?»

«Ger tu jî birevî kerxaneyan ez ê vê yekê nekim!»

«Baş e, madem wilo ye ez ê bikim.»

«Wilo ha!»

«Wilo. Ya ji min û yan ji te; ev e.»

Piştî ku polîsan bi qeweteke mezin girt ser mala hevalbendê Fermên û bi herdu keçan re hevalbend û du neviyên wî jî kuştin, vê carê jî bi reşaya êvarê re xwe dadan mala Circîs û ketûber her kes dan nav lingan. Hesûk, Cidhan û Serhan bi lêdaneke pîs rakirin qereqolê û ew li wir qederê du mehan hiştin. Nîvmirî derxistin mehkemeyê. Mehkemeyê jî hersê wek birêvebirên partiyê dîtin, ji benda 125an li wan şidand û ew rêyî girtîgeha Bûcayê kirin. Di vê navê re hin endamên partiyê jî vala ne sekinîn. Zirt li Miradê omerî kirin ku Circîs û kufletê wî ji xênî biavêje. Mirêd li ber xwe da. Lê piştî ku ji endaman lêxis-

tin xwar û di vê lêxistinê de diranekî xwe bi der da, ji Circîs kira xênî xwest û got:

«Apo, ez jî feqîr im. Ev sal û nîvek e ku hûn di xaniyê min de belaş rûdinin. Heger ji vir û pê ve hûn ê nikaribin kirya wî bidin, ji xwe re li cihekî din bisebibin...»

Circîs bi lêdana ku ji endaman xwaribû agahdar bû. Lê digel vî haweyî jî gotin bi endaman re kirin û li xênî bû zor. Ev serhildana wî him li hesabê Mirêd hat û him jî hişt ku Mirad ji endaman re bibêje «ez nikarim pê, hûn û wî li hev...»

Durê û Circîs mîna du kewan di hindurê xênî de çûn û hatin û li hev sincirandin.

«Em çima wek ê botî nakin û bi carekê ve xwe nakujin? Ma em kêmi wî ne!»

Kazoyê botî koça xwe rakiribû Stenbolê û di qorziyê bajêr de konê xwe vegirtibû. Kufletê wî pir bû û bi ser de jî lawê wî ê mezin yazdeh salî bû. Di hindurê du mehekî de hemû bi ser hev de nexweş ketibûn û li erdê veziliyabûn. Di dawiyê de dabû nava Kazo. Piştî ku temamê kufletê xwe bi jehrê kuştibû, kêrek li ser dilê xwe dabû û xwe jî kuştibû.

«Kalo, em ê ji xwe hey rojekê bimirin. Îcar çima em ê xwe bikujin û qetila xwe û van zarokan têxin stuyê xwe.»

«Xwekuştina li himberî pîsiyê renekî şerefê ye. Bi tenê ev rê ji me re maye, em ê xwe bikujin û hew!»

«Kalo, Kalo, tu ji min çêtir dizanî ku şeref ji bo me zina ye. Em mezin belkî bikaribin bi a te bikin û bi haweyekî xwe bidin kuştin. Lê heqê me li zarokan tune ye; nabe ku em wan bi agirê şerefa xwe bişewitînin. Ew bê guneh in. Wê Xwedê vê yekê ji me qebûl neke.»

«Keçê behsa Xwedê ji min re neke, ez bûme kafir! Ma te dîtîye ku min rojekê berê xwe daye qublê û eşheda xwe aniye? Limêja mêrikê feqîr, zigurd, qewad, xwênî û hêsîran nabe! Em bûne ev hemû! Xwedê tiştêkî me qebûl nake, nake!»

«Kalo bêhna xwe fireh bike. Bi bêhtengiyê em ê hîn bêhtir ber xwe xerab bikin. Erê, mîna Fermên, tu ê jî bikaribî du milyonekî bîne malê. Bike, ka binere bê Xwedê çawa dike. Helbet wê deriyekî xêrê li me vebe. Li gora hesabê min, gava te jî du milyonkek xist ser du-sê milyonkên zarokan, bi haweyê kûçikan ma be jî, em ê bikaribin xwe bidebirînin. Xem nake. Ecêbên wilo mezin hatine serê gelek lawên bavan.»

«Kurdistan û Kurdistan, aha dawîya wê ev bû ha!»

«Qey wê rojekê ew jî xelas bibe.»

«Weh çawa, tirrr!»

«Ez bi qurban, ji destê vê sefaletê em hemû bûne barûd û dixwazin bi hev de biteqîn. Bi te nakeve, tu nikarî xwe bikî wek me, bi sebir be û xwe li ber bigire.»

Circîs ponijî û mîna ku şerbikê zêran bibîne, ji nişkê ve xwe hilda û bi kêf got:

«Heh, tamam, min dît! Pîrê ka em vegerin gund. Ma ne wê doza pîberayetiye li me bikin. Ma jê xweştir û çêtir!»

«Esker qebûl nakin û te nahewînin gund.»

«Belê wê qebûl bikin û min bihewînin gund. Ez ê ji gotina wan dernekevim. Gava ku ez ji wan re mêran bikujim, gundê xwe ji wan re bikim qerargeh û bibim xulamê jinên wan, îcar çima wê min nehewînin gund. Hema ew çi bibêjin ez ê wê bikim û hew.»

«Berê dibû, lê niha qet nabe. Te gund û filan û bêvan ji

dest xwe berda. Çû çû, ji serê xwe biavêje û li vir bisebibe.»

«Ka em biceribînin, belkî bibe. Bi haweyekî ez dikarim xwe bigihînim tûgaya Mêrdînê û ji generalan re poşmaniya xwe bibêjim.»

Durê xwe zivêr kir:

«Kalo, tu carina tiştinan wilo dibêjî ku zarok jî nikarin qebûl bikin. Mîna eva te gelek omerî û toriyan kirin; lê tişteke jî bi dest ne xistin. Aha ji serê vê kelehê gelek kesan, tew serî li generalên kolordiya Diyarbekirê dan û hemiyana jî piştastuyê xwe xurand. Bi ser de mêrên wan ên ku bikarîbûna bi eskeran re derketana çiyê jî hebûn. Lê dîsa jî eskeran rê neda wan. Dev jê berde û li vir tevbigere. Felekê xerîbî ji me re kire cih û war. Em man ên vî bajarî. Em êdî divê qebûl bikin...»

Piştî ku gotinên Pîrê di serê wî de rûniştin, bêdeng sekinî û tibabekî çavên xwe li ser kuflet gerandin. Kuflet jî mîna masîgirê ku ketibû ber pêlên behrê û çavên xwe li bejayê digerandin, bêhêvî lê dinerî.

«Pars ha! Yanî ez ê li ber devê deriyên mizgeftan rûnim û destê xwe ji minafîq û zinêkaran re vekim; ji qewad û qehbikan re bibêjim ‘allah îçindir bîr qurûş’ ha! Wey, wey wey!.. Ez nakim, ez nakim, na na na, Xwedê ji ezmanan daxilî erdan jî bibe ez ê nekim!» got û bi berstika qutikê xwe girt, kişand û çirand.

Dilê Nesîmayê bi halê wî şewitî. Ji cihê xwe hilqevizî, bi destê wî girt û hejand:

«Ma hema tu û zarok û Pîrê, ma qey tişteke ku em jî bikin tune ye! Em deh jinên ciwan di vê malê de ne. Li vî bajarî miheqeq karekî ku em ê jî bikaribin bikin heye.

Bibêje Kalo, tu çi bibêjî ez ê wê bikim. Ez dikarim bikujim û bişelîhînim û...»

Circîs kêfa xwe pê anî:

«Keça min, ez bi we dizanim bê hûn çi jinên malan e. Lê em li cihekî wilo ketine ku her der wî tije kurmancên derketî bûne. Tu kar ji tu kesî re ne hiştine û hemû jî bi nan û zikê dixebitin. Hesûk ji bo we hindikî li kar û maran ne geriya. Me qîma xwe heta bi navmalitiya tirkan jî anî, lê kesî deriyê xwe ji me re venekir.»

Jina Hesûk:

«Kalo, heger tu ra lê bibînî ez dikarim parsê bikim.»

Piştî ku çend jinên din jî wek wê gotin, Durê bi wan re xeyidî û çort peyivî

«Jina gava ku li parsê geriya, bixawze nexwaze wê xwe bide jî. Zigurdên bajêr wê qûn ziwa bernadin. Devê xwe bigirin û li cihê xwe rûnin!»

Wan devê xwe girt û Circîs jî li wan nerî û da aqilê xwe:

Durê rast dibêje. Ev kuflet ne mar e ku xwe bi axê bidebirîne. Hin ji me divê li parsê bigerin. Ê ev hin jî divê nêr bin. Lê nêr ên min hemû jî hûrik in. Ji van hûrikan çend jê seqet bana bê çi baş bû. Parsa wan mesrefa malê derdixist. Ez çawa bikim? «Durê», got û dengê xwe hilda:

«Em ê parsaxwe bi zarokan bikin. Heft-heşt zarokên me ên ku simît mimît in bê çi quzelqurt in difroşin, bila birakên xwe li cihên qelebalix deynin, durvê seqetan bi wan xînin û ev mesele wê biqede here. Hi, te got çi?»

«Wê zarok ji rûniştina ser betonê nexweş bikevin.»

«Havîn e, tişt nabe.»

«Germa Izmîrê dijwar e, germ dikare li serê wan xîne.»

«Bila serê xwe binixumînin. Ma li paleyê jî me wilo ne dikir? Erê me dikir.»

«Ji rûniştinê zarok dikarin emirqesifi bibin. Rûniştina zêde ji zarokan re ne baş e.»

«Bila car carê bi dizî hinekî ji xwe re bimeşin.»

«Nabe, wê nexweş bikevin.»

«Bavo jinik textore jî! Keçê ev te kengî mektebe xwend, lahwelwela!»

Durê bi haweyekî din bersiva wî da:

«Dibe ku mezin parsê bikin, lê nabe ku zarok parsê bikin. Wê ji wan re bibe tebîhet, Kalo.»

«Ooo tu jî! Ma ez dihêlim ku wî tebîhetê xerab bi xwe ve bigirin. Ez ê her şev li ser neqenciya wê bipeyivim û şîretan li wan bikim.»

«Nabe!»

«Dibe!»

«Na, nabe Kalo.»

«Erê çima nabe, Pîrê?»

«Dibêjin li vî bajarî çeteyek wilo heye ku zarokan direvînin; wan dikuşin û hinavên wan difroşin tacirên cihûyan. Û yek jî wan di karê eroîn û meroînê de dixebitîne. Ez çi zanim, gelek tiştên xerab tên gotin.»

Circîs dev li serê zimanê xwe kir û bêhnekê ponijî. Dû re jî:

«Dibêjin ku gelek zarok jî li sikakan destên xwe vedigirin. Qet kesek wan narevîne! Ma çi qewimî, hema wê ên me bên revandin», got û li zarokan nerfî.

Durê lê şidand:

«Çima ne tu lê zarok? Tu ji bîra dikî ku ew zarok ji xwîna te ne û kêmaniya bê ser wan, wê bê ser te jî. Qenc

bikin xerab bikin, hemû li deftera te a xêr û gunehan tê nivîsandin. Çawa ku ev li ba Xwedê wilo ye, li ba ebdan jî wilo ye.»

Xwêhdana ruyê xwe paqij kir û destê xwe hejand:

«Bi min nabe, şeref bi min re namîne!»

«Ma gava ku zarok bikin, tu dibêjî qey wê ew şeref bi te re bimîne? Na. Dev ji şerefê berde. Wê ji partiyê re bihêle.»

Bi gotina partiyê re çeng bû! «Heh îcar tamam», got û domand:

«Ka em xwe biavêjin ‘Derneka Însan Heqlerî.’ Ez bawer dikim ku ev însan heqlerî wê bikaribe tiştêkî li xêrê ji me re bike. Qet nebe wê qûtê me ê du-sê mehekî deyne.»

Durê bi hêrs peyivî:

«Wey min xweliya heft gundan li serê wan insan heqlerîyan kirî! Ma qey ji te werê min hindikî serî li wan da û xwe avêt tor û bextê wan. Ferza min ji te re ne digot. Belkî ez deh carî çûm nik wan.»

«Ê çi digotin?»

«Wek partiyê digotin.»

«Çawa yanî?»

«Digotin ku li vî bajarî bi deh hezaran kurdên li parsê digerin hene. Berî we divê em bi wan re alîkariyê bikin. Him alîkariya wek xwarinê û filan û bêvan ji xwe ne karê me ye. Em karekî siyasî dikin...»

Circîs avêt wan:

«Wilo çilo ye! Siyaseta herî mezin ew e ku mirov kari-be zikê insanan têr bike. Derewan dikin. Ew ne ji bo kurdên me, ji bo tirkên xwe li wir rûniştine.»

«Dev jê berde û serê xwe bi wan re neêşîne. ‘Çavên li deriyan xwelî li seriyân.’ Kalo bi destên xwe xura laşê xwe bixurîne.»

Circîs dîsa bêdeng sekinî û da aqilê xwe:

Ez ê çawa karibim li xwe deynim û bi wî rengî stuyê xwe li ber xelkê xwar bikim? Dinya alem min nas dike, wê kî ji min re nebêje çî. «Na!» got û dengê xwe birî.

Mîna ku Durê di dilê wî de bû, ji dera han dengê xwe lê rakir:

«Belê, belê! Kalo bar ketiye ser milê te, divê tu rahi-jêyê. Tişt ji tiştan mezintir hene. Ev gotina te ye. Tu fêhm dikî bê ez çî dibêjim, ne wilo? Ji vê bêşerefiyê mezintir bêşerefi heye.»

Piştî ku tam fêhm kir bê Durê li ku dixîne, bêyî ku tişteki bibêje, wek gule di derî re firiya û berê xwe da nav darên kelehê. Bêhnçikyayî bi destê neviyê xwe girt, «zû min bibe wê sûka qehbik û qewadan», got û lezand.

Nevî jî gotin ne kir dudu; da pêşiyê, xwe bi neqebên kelehê ve berda û berê xwe da Basmahanê.

«Cihê ku em diçinê tu nas dikî, ne?»

«Ma çawa ez nas nakim, Kalo! Ez li vî bajarî heta bi qereqolên polîsan dizanim bê li ku hene û li ku tunene. Em ê niha di ber yekê ji wan re herin.»

«Na na, me dûrî wan bibe.»

«Bila, tamam. Kalo!»

«Bêje.»

«Ma ji wir ve îcar tu ê çawa bê? Qey pere bi te re hene ku tu li otobusê û dû re jî li dolmîşa Qelê siwarê?»

«Hene lawê min, hene. Mitalan neke, qey bi şiklekî em ê xwe bigihînin koxika xwe. Bimeşe û me di rêya kin re

bibe.»

«Kalo, tu ê cûmek benîşt ji min re bikirî, ne wilo?»

«Ez ê du cûman bikirim.»

«Tatliyekî jî, ne?»

«Erê lawikê min, erê.»

«Û ava lîmonatan jî, hi?»

«Ez ê wê jî ji te re bikirim.»

«Hema qedehkekê. Bi soza mêrên berê Kalo, ez ji qedehkeke piçûûçik pê ve venaxwim.»

«Na na, bi a herî mezin vexwe.»

«Kalo!»

«Bêjê Kalo bi qurban.»

«Tu ê gokekê jî ji min re bikirî? Hema bila naylonî be jî xem nake.»

«Ez ê wê jî ji lawikê xwe re bikirim.»

«Ku te şekalek ji vanên meqabê jî bikiriya, ê ne tu nizanî bê min ê çawa bi gokê bilîsta! Ez ji hevalên xwe hemiyan jî xurttir im. Kesek ji wan bi min re dernaxîne serî. Gava em dest bi lîstikê dikin û taximê xwe çêdikin, her kes dixwaze ez bibim hevalê wî.»

«Eferim lawê min, eferim!»

«Kalo...»

Ne hişt ku lawik bêje.

«Lawo, çi perekên ku li ser min hene, ez ê hemî li te xerc bikim», got û destê xwe avêt bêrika şerwalê xwe.

Perê wî hemû pêncî hezar bû. Dirêjî destê wî kir. Lêwîk jî piştî ku baş li wan nerî, kulma xwe li wan hişk girt, «Kalo bi van pereyan tiştêk nayê», got û bêdilî xwe lezand.

Ji serê keleha Kadîfekaleyê heta Basmahanê bi meşa

mirovekî di tayê Circîs de, nîv seetek bû. Lêbelê wan di hikmê bîst deqîqeyekî de xwe gihandin nav sûka wê jî. Ev cara pêşî bû ku Circîs dadiket nav bajêr û bi vî hawayî bajar didît.

«Lawê min, ka bisekine», got, lawik sekinî û wî li derdora xwe nerî.

Bi dîwaran ve memikên daliqayî û şeqên ji hev vekirî hebûn. Ên hinan jê ew jî xuyanî dikir. Kelefên qûnên sosyetên Beyoglû, Tarlabası, Bodrûm û Marmarîsê, mîna felqên zinaran bi avaniyan re bilind dibûn. Sîha ku ji bedena wan dikişîyan sûk û kolanan, di ruyê erdê de hilm vedida û di xwîna ên ku diçûn û dihatin de digeriya. Pîrek û zilamên çîmrût bi kûçîk, boncîk û pisîkên xwe ve digeriyan. Jinên pêxêl vekirî li sikakan diçûn û dihatin û li qehwexaneyan, aşxane û parkan rûniştîbûn. Ên bi fotêr jî hebûn. Dengê kenê qehbikên Basmahanê di ser serê bajêr re derdiket. Cengeneyên wê dîsa li sikakan, nîvtazî di ber cumbuş û teblikan re dansa xwe dikirin; distiran û qedehên araqa xwe li bin guhê hev dixistin. Jin di sênga mêran de xilyayî ketibûn.

Bêhna kebaban û goştê biraştî hawêrdor difûriya. Ên lahmecûnan jî. Felqên peqlawa rangareng, di refên camkirî de rêz kirîbûn. Keç û xortan li gasînan devê xwe dixistin hev, xwe li hev radipêçan û dibûn yek perçe. Di camekanan de, derpî û sudyenên ku ji hevirmêşê û bi tenteneyan veketîbûn, bi gul û gulbendên xwe mîna kulîlkên ser gorên generalên herêma wî, hawe bi hawe bûn. Bodra, şodra û şûşeyên boyaxa lêvên jinan, peykerên jinên şilfîta-zî, perûkên homoseksuelan, lezbiyen û zeriyan û gelek tiştên wek van jî hebûn. Û di nav vê gengeşiyê de jî melê

bang dida. Circîs mabû ecêbmayî! Ew devê wî ê ku hilma genî difûrand, çûbû pişt guhên wî. Ev hemû jî misilman bûn û misilmaniya yekî ji wan jî ne dişibiya misilmaniya wî û miletê wî.

Bêyî ku li ber xwe binere wek dînan meşiya. Piştî çend gavekî li hindama fûarê car din sekinî:

«Bexê min», bexê wî mabû pê re heyirî, «bi destê min bigire; eman em hevdu winda nekin!» got û bi wan çavên xwe ên ku di wextekî de bi tenê sînoren erdê xwe ji hev difesilandin, li cihê ku dengê bangdana melê dihat nerî. Lê hema pê re jî xwe ji bîra kir, dîsa çavên xwe li derdora xwe gerandin û dev lêvên xwe kirin.

Izmîrê bajarekî pir bi qelebalix bû. Li vir mirovên ku kurfê zikê wan ji tûrê nav bîstanê wî mezintir bûn rûdiniştin. Serhejmara niştecihên kolaneke wê bi qasî hejmara kesên herêma wî pir bûn. Û bi ser de jî li vir kesî mala kesî xerab ne dikir. Kesî mîna wî û xelkê wî ranehiştibû tivîngê û li ber hev pahn ne bûbûn. Û heta bi tenê li gundê xwe jî ne fikirîbûn. Li hevdu fikirîbûn, dest dabûn hev û bajarê xwe, di teşbîhê bihuştê de xweş û sipehî kiribûn. Her der bi dar û şînahî bû. Circîs di warê welatperweriya xwe de, niha ji berê bêhtir bi xwe hisiyabû. Xewn û xeyalên xwe ên zebeş û petêxan, bêndera ceh, genim, nîsk, nok, garis, şolik û kizinan bi carekê ve ji bîr kiribûn. «Heyhat!» digot. Lê heger «heyçû» bigota, belkî ewqasî neêşiya. Mirov digot qey ji qesêb hûr û rovî û ser û pê kirîbûn; her mirovê ku di ber re diçû, dilê xwe jê dixeland û tif dikir erdê. Heger pirsyana tiştêkî ji hinan bikira, sedî sed wê kesî bersiva wî ne daba. Û heta belkî tiff ser dev û ruyê wî jî kiribana.

«Lawê min, me bibe wî cihê ku mela bang dida», got û li ber xwe nerî.

Ser çementoya ku ji kincên wî û heta ji ruyê wî jî paqij-tir bû, bala wî kişand. Dil jê ne hat ku bi sola xwe bide ser. Li wê navê rûnişt û li solan xebitî. Lêwik fêhm kir ku kalikê wî dixwaze xwas bimeşe.

«Kalo, sola xwe têxe lingê xwe; wê xelk henekên xwe bi te bikin.»

Dirêj ne kir.

«Xebera te ye lawê min», got û rabû ser xwe.

Lêwik bi destê wî girt û berê xwe da ser rêya Tepecîkê.

«Aha bihuşt ev e ha! Û cehneme jî welatê me ye!...»

«Kalo hêdî hêdî bipeyive. Xelk li me dinerin.»

Bi a lêwik kir.

Qederê pênc deqîqeyekî meşiyar. Pişt re jî li hindama sînemeyê sekinî; xwe bera erdê da û ji xwe re li insanan temaşe kir. Êvar bû û insan jî mîna gêrikê diçûn û dihatin. Û bi ser de jî yekî bi demaçe di nav wan de tune bû. Çavên wî mîna du tasan vebûbûn. Mirov digot qey stuyê wî ji serzîlan ketibû, serî li ser mil paldabû.

Eskeran li nav bajêr xuyan ne dikirin. Terempêlên wan jî. Di qorzîbirên kolanan de kozikên ji torbê qûmê tune bûn. Polîs û tîm li dikanan ne rûniştîbûn. Ne dengê sîlehan û ne jî dengê xije xija helîkopteran di ser bajêr re dihat. Çirûskên êgir ji ezmên ne diçûn. Ji her derê ezmên teyrik û tilûran xuyan dikir. Tenq ne dibihurîn. Panzêran pê li kesî ne dikirin. Ji xwe mirov nizanîbû ku henin. Insan di nava xwînê de ne digevizîn. Kes ne digiriya, kesî ne dikir hewar hewar! Pîrekekê jî ne li sênga xwe dixist, ne porê xwe dikişand û ne jî diavêt ser kuştîyekî. Terempêlên ku li

ser pišta wan tabût girêdayîbûn ne diçûn û ne dihatin. Doc û qemyonên ku cendekên insanen, mîna pezên gurandî bi wan ve daliqandîbûn, li kolanan ne digeriyan. Ên ku bi pêşiya wan ve nanekî kilorî daliqandîbûn jî xuyan ne dikirin. Ne lingên zer ji bexacên texsiyan bi erdê ve dikişiyen û ne jî ji bexecan xwîn bi erdê ve diherikî. Polîsên ku li Nisêbîna wî bi bombe û keleşkov digeriyan, li vir hew bi demaçe bûn. Di sûkê de ne kes dikuştin û ne jî kesek didan ber pêhîn, kulm û şiqaman.

«Wey li aqilê min û bavê min be! De bixwe tiro! De wilo di nav vê sefaletê de bimre, bimre!... Hey ne tişte!... Ew çawa aqil bû ku min û Heso, me li ser terîşkeke erd dinyayek mêr ji hev kuşt! Waweyzê, waweyzê!... Me temamê malê xwe li devê eskeran qeliband, kuro! Ji bo ku me hevdu pîs bikira, me qîma xwe heta bi xwarina gû jî anîbû! Ê me xwar jî. Me ji destê usteymenê ser hidûd ew pîsî ne xwar qey? Belê, belê! Ê him jî çawa! Wey xwelî li serê min û bavê min be! Ê erê ma bi tenê ez û Heso, omerî, torî, xerzî û botî ji me jî beredayitir bûn, bavikê mino! Em kurmanc miletekî xerab e û xwedêjêstendîne, weh! Em jî ber xwe fedî nakin. Îcar mirovê dema ku ji ber xwe fedî ne kir, wê qîma xwe bi her pîsiyê jî bîne. Ma ji vê bênamûstir çi heye ku mirov dev ji zimanê bav kalên xwe berde û zimanê tirkan têxe devê xwe! Ê van kurmanckan xistiye devê xwe, ma derew e, hi? Kuro de me zilm heq kiriye, lo. Hema çi bikin ji me heqê me ye. Em insan in ku wek heywên tevdigerin. Heywan heta ku birçîne be, li xwarinê nagere. Îcar gava ku birçî dibe, bêser û ber xwe li her tiştî diqelibîne. Me jî her tim wilo kiriye. Ê em hîn jî dikin. Howeh howeh, kes ji me li pêşiya xwe ne fikirî! Sarê bi

carekê ve aqil bû. Ji me û bavê me jî bi aqiltir bû! Her tim xêrxwazî dixwest û berê me dida van teresbavên tirkan. Wey, wey, wey, bê me çi bi serê xwe kiriye!» got û bi wahc rabû ser xwe. Mîna dînan meşiya, destê xwe bi vir de û wir de li bakir û heta ku jê hat dengê xwe hilda:

«Kurmanco, kurmanc, kurmanc! Qaçtî, qaçtî, qaçtî! Ha ha ha!...»

«Kalo, Kalo wilo nebêje! Binere wê dû re polîs me bigirin û me têxin hepsê!» got û destê xwe li ser dev û ruyê wî gerand.

Li sihûd û qubala wî ku him zû qut kir û him jî navê miletê wî kurmanc bû. Heger peyvika «kurd» gotibûya, dibû ku bihata kuştin. Bi lêdana ji destên xelkê li wê navê, çend kesên ku mîna wî qêriyabûn, li Izmîrê hatibûn kuştin. Tew li Stenbolê, ji koma jin, mêr û zarokên ku li sikakê «bijî kurd û Kurdistan» gotibûn û ji ber tirkên sivîl reviyabûn hindurê kilîsa ermeniyana û mizgeftê, pîrekî di hindurê mizgeftê û zarokê jî di hewşa kilîsê de bi lêdanê can dabû.

Circîs bi ser hişê xwe ve hat û bêdeng meşiya. Mizgefta Yenîşehîrê jê û hema bi wir de bû. Ê jî mizgeftê jî bi wir de pavyon, bar û dû re jî ew kerxaneyana bi nav û deng dihat. Kerxaneyana Tepecîkê.

Insanan mîna keriyên pez xwe ji kolanan berdidan nava sûkê. Yek li yekî ne diket, yekî yek ne didahfand, şiqamek ne diavêt hev û bê his û pis bi rêya xwe de diçûn.

«Bê çi qasî ji hev re baş û bi tifaq in. Mirov dibêje qey hemû şîretkirîne, wek pez dimeşin kuro!...»

Lêwik dabû pêşiyê û ber bi mizgeftê de diçûn. Piştî ku gihan ber deriyê mizgeftê û bi dîwarên avaniyên himber û

kêlekên wê ve sûretên jinên tazî dîtin, dîsa xwe aciz kir û dengê xwe hilda:

«Wey, wey, wey! Ev çawa misilmanî û xwedênasî ye? Ev çi çîmrûtên li ber vê mizgeftê ne? Ji Xwedê natirsin, ji pêxember fedî nakin! Baş e, miftiyên bajêr û melayên mizgeftê çima dengê xwe nakin gelo? Xelk nabîne qey? Ew çima qîma xwe bi vê gunehkariyê tînin? Dewlet çima rê dide vê bêexlaqiyê?...»

Lêwik jî bi hawayê ku ber dilê wî bigire, bi kêf gotina wî birî:

«Kalo, ha ewa han jî pavyon e. Ewa ku em di ber re hatin jî sîneme bû. Ê haaa ewa han jî, kerxaneya ku xalê min Cidhan diçûyê û ji hevalan pere distend, ha.»

Circîs ponijî. Çawa ponijî wilo jî ruyê wî pê re gewirî. Destê xwe bi wê navê de hejand û heta ku jê hat dengê xwe hilda:

«Me li xwe danetanî ku em bi araqvexwirekî re bipey-ivîn. Keçên me ji tirsî me, newêrîbûn li xortekî bineriyana. Hema çi bikirana ji hev bila bikirana, wey bimir, waweylê! Ma ne herdu alî jî ji me bûn, ne bacolî bûn, lo; em kurmancên hev bûn, hi? Ê hew! Ê li vê derê jî kerxane, parxon, sîneme û mizgeft cîranên hev in, kuro! Ê bi ser de jî hemû bêteq û req karê xwe dimeşînin, waweyzê!»

Sekinî, bêhna xwe berda û vê carê jî bi hawayê ku xwe haş bike wek êgir pê de çû:

«Yabo qurbano partî jî wilo bû. Partî, partî, partî! Ê heta ji me xerabtir jî bû! Erê, erê, ji me xerabtir bû! Hema çawa ba, me kesek li ser araq ku vedixwar bi pereyan ne cirm dikir û ne jî dikuşt. Erê me ne dihişt ku keç û xort xwe di hev werkin, lê me zewac jî li wan qedexe ne kiri-

bû. Me jinên xelkê ji wan bernedida. Me livîna mêr û jinê ji ber hev ne digirt. Ma dibe ku jin û mêr nek... tobe estexfirullah! Kuro vê partîkê em ji rengê insanetiyê derxisti-bûn! Ew çi şikil bûn!...»

Di vê navê re xortekî jî pêncî hezar avêt ber û bi rêya xwe de çû. Circîs xwe winda kir. Piştî ku rahişt kaxeta pêncî hezarî, bi gezan tîştîşî kir û kela wî dîsa hênik ne bû, da nav qelebalixê û çî hat ber devê wî got:

«Ji xwe re li wan binerin kuro, bênamûsino, ma ez parsekê ber devê deriyê bawê we me ku hûn van perekan dia-vêjin ser min, hi! Ez Circîs im, Circîs! Ez ew Circîsê ku qomandarê we dide ber derbên xinceran. Min serê xwe ji wî Atîlla re ne tewand! Min bêrika mezinên we tije pere dikir! Keleş û parsek û hemû tiştên ne tiştekan hûn in!...»

Bi vê bêhtengiyê berê xwe da malê û kerba xwe a mayî, vê carê jî di serê Durê re derxist.

2

Parsa Circîs jî mîna koça wî dereng ketibû. Heta sê-çar sal berê jî çeteyên bajêr ji parsekan xwîk ne distendin. Lê piştî ku kurdistanî li Tirkiyê belav bûn û li bajarên wek Izmîrê û derdora wê bi sed hezaran bi cih bûn, çetayetiyê jî li van bajaran tam rû da û bi her haweyî bajar li hev payê kirin. Hema hema temamê vê çetayetiyê jî wek ku Fermên digot, kurdan dikirin. Circîs bi vê yeka han dizanîbû. Lê nizanîbû ku çeteyan heta bi sûk, kuç û kolanên bajêr jî li hev payê kirine. Durê jî nizanîbû. Dîsa li gora serê xwe kir. Ê nedîtî nebînayî, li ber deriyê mizgefta Yenîşehîrê bi nîvrokî re rûnişt û paçikê xwe ê parsê vekir. Di roja pêşî

de digel ku du milyonek bi dest xist, li tu xwîxuran jî rast ne hat. Lê di adin î rojê de jê re wilo ne serifi. Bi esirkî re beleya ku ne li bendî bû, ji nişkê ve di bere derket û xwe dadayê.

Xîpekî zilaman, birhûqalind, guhçaroxî û serşûnikî pê ve bû benîşt û jê venebû. Çavên wî ên beq, di nava serê wî de dilîstin. Bedlekî şîn li xwe kiribû û qerewateke kesk girêdabû. Qundereya di lingan de mîna qîrê reş û ewqasî jî dibiriqand. Lê dîsa jî diruvê eşrafên bajêr pê ne ketibû. Bi porê xwe ê gijikî, simbêlên qalind î sertûj û rîha xwa a ku mîna perên jojiyan kişiyabû, ji eşrafan bêhtir, şibiyabû pêxwas û qewadên Basmahanê.

Bi hemd xwe bi ser Circîs de tewand, mahdê xwe tirs kir û bi teqil pirsî:

«Tu sofîyê kîjan tekiyê yî?»

Circîs guh lê ne kir. Wî dîsa wek a niha got. Lê bi hêrs. Circîs dîsa deng ne bir xwe. Mêrik mîna marê ku di qulê de mirov darikan tê rake, kufinî pê ket, ricifi, xwe li hev zîvirand, serpozika qundereya xwe da bin paçê ber û paç tev li pereyan bi wir de heliqand. Dû re jî xwe da ser çongan û destê xwe lê hejand:

«Qeşmer, ez bi te re qise dikim, cewaba min bide! Ez diçirînim û bi daran ve dadiliqînim! Ez cûm bi cûm dikim û ji masiyên behrê re davêjim! Ez dişewitînim û li ber bê berdidim! Rezîl, rezîl, tu sofîyê kîjan tekiyê yî, zû bêje, bêje!...»

Circîs bi xov serê xwe rakir. Tirsiya. Him jî pir. Heger dengê wî ewqasî ne qalind bûya, dibû ku Circîs jê ewqasî ne tirsiyaba. Xwest ku xwêziya xwe daqurtîne; xwêzî di ber de ma. Ziq lê nerî û mîna parsekan peyivî:

«Ez feqîrekî Xwedê me. Ji xwe re parsê dikim. Dinyayek kuflet di stuyê min de ye. Ez ne sofîyê tu tekiyê me.»

Bi mêrik ecêb hat. Di cihê xwe de sar bû û sar jî got:

«Çima qey tu ne mirîdê terîqetê yî ku tu vê paroleyê nizanî?»

«Mirîdê çi, terîqeta çi, petrola çi, ev tu çi dibêjî? Ma li vî welatî tu terîqet hene qey?»

Vê carê jî xwe bi ser de zirzîtand:

«Wisa xuyaye ku tu kurdekî xayin î, xayin! Ma li vê dinyayê kesekî ku partiyê nas nake maye qey. Tu nas nakî ha! Tu ne endamê partiyê yî, hiii», got û bi pêxêla wî girt û hejand.

Qirçîn ji nava Circîs hat. Di meseleyê de giha; dev li qurmê zimanê xwe kir û di hindurê xwe de piçpiçî. Destê xwe danî ser şilfîka kêra xwe. Kêr di bêrîka çakêtê wî a hindur de bû. Di vê rewşê de piştî ku hilmekê ponijî û di ber xwe de got «tamam, ev jî ji wan e», dengê xwe hilda:

«Partiya me, haaa! Ma çawa ez ne endamê wê me! Ew ronahiya herdu çavên me û taca serê me ye. Em bi wê hene. Wê ez rêyî vir kirim, wê, wê!...»

Mêrik sist bû, lê dîsa jî dengê xwe bi ser ê wî xist û bi bêhtengî got:

«Navê şêxê te çi ye, şêx?»

«Şêx Fermanê Torî.»

Wî şêx nas ne kir.

«Baş e, tu ji kîjan tekiyê yî?»

«Ez ji tekiya Ozgurluk Koyî me.»

Piştî ku gund nas kir, hinekî zor da xwe ku kubar bipeyive. Lê heq jê derneket.

«Navê te çi ye?»

«Circîs.»

Navê wî pê xerîb ne hat.

«Baş e, baş e», got û hinekî jê dûr ket.

Piştî ku bi telefona xwe a destan qederekî peyivî û telefon girt, keniya. Dû re jî tena tena hat û eskerkî di ser re sekinî:

«Bêşa xwe a îro bide û em ê dû re bi te re qise bikin. Lê gerek te zanibûya ku tiştê ji çavên partiyê narevin. Partî mîna melekên rehmê û xezebê, li her derê hazir û nazir e, pîroyê qûrnaz. Û bi ser de jî bi partiya gelê kurd re dijminayî, ha!»

Perê parsê bi Circîs şêrîn bûbû. Di eslê xwe de wî ji çî tiştê ku wek keda xwe dizanibû, hez dikir. A wî ev bû. Ji ber hindê bêhnekê da aqilê xwe ku bêşê nede. Dan ji nedanê çêtir dît, taxek pere ji bêrîka şerwalê xwe derxist, «amentû billah, partî li her derê hazir û nazir e!» got û bi qehr da dest.

Mêrik xwe aciz kir. Bi serê zimanê xwe serê simbêlan bi hindur de kişand. Cût û got:

«Çi, yanî ne wisa ye qey? Ma tu ji ber partiyê xelas bû, pîro?...»

Circîs jî bi zirt a xwe got:

«Zirt virtê neke, bihejmêre û bêşa xwe hilîne û hew!»

Bi hêrs rahiştê. Milyonek û sê sed hezar û tiştêk bû.

«Ez ji van pereyan radihijim heft sed hezarî, tamam!» got û perên mayî heliqandin ser.

Circîs jî hema wilo yekser, bêyî ku tiştêkî bibêje, nivê wan xist bêrîka xwe û nivê din jî dirêjî destê wî kir. Lê wî him ne girt û him jî gotina xwe a dawî got:

«Circîs axayê bûblanî, partiyê ji te heqê xwe zêde sten-

diye. Ew ên te ne. Têxe bêrikê û parsa xwe dewam bike. Zêde neke.»

Circîs xwe zewirand û bi zor rabû ser xwe. Him çongên wî qerimîbûn û him jî nava wî tije wahc bûbû. Dilerizî. Hema xwe li ser pêyan digirt. Li herdu çavên wî nerî û tena tena got:

«Ez bi dana van pereyên vî karê xwe ê bêrûmet, dixwazim li ba partiyê bi rûmet bibim û gunehê tarîxa liberxwedana xwe sivik bikim. Bigre!»

Ne girt û soro moro bû.

«Kûçik tu çi dibêjî!» got û heta ku jê hat pêhîna xwe li defa sênga wî xist.

Bêyî ku deng ji Circîs derkeve, bi pêhîna wî re rimekê bilind bû, li dîwêr ket û serserkî hate xwarê. Pêşî melûl û melûl li xwîna xwe nerî. Xwîna wî a ku di dev û bêvilê re dibeliqî ser çementoyê, di rengê sînorê welatê wî de li hev digeriya. Dû re jî hûr û kûr li wî nerî û devê xwe vekir. Zor da xwe. Lê argûşkan bi a wî ne kirin. Di dawiyê de lêvên wî lebitîn:

«Heylo weylo xwelî li sero, bi min xurto, li min xurto! Erê looo, ez bi destên we bûm şîva tirkoo! Lê ji bîra nekin ku hûn ê jî bibin paşşîva wan, lawo», got û zimanê wî nema geriya.

Zorava hate ber çavan û him û gima qesra wî di guhan de olan da. Civat lê civiya. Perîxanê li ber destên wî çû û hat û vê carê jî serê wî danî ser kaba xwe û xwe lê pêça. Sarê qîr dayê, «Circîsooo! Ma tu ê wî kufletê giran di stuyê kê de bihêle, looo! Na na naaa, li ber xwe bide! Kuro tu kurmancê herî mezin î, na gidîî!...» Bi dengê wê re, dilê wî ê ku di êş û mereza qernekî de hatibû guvaştin,

mîna bixurê şewitî. Çavên wî şil bûn. Li çiyayên Omeriya nerî. Çiya jî li hev kom bûbûn, xwe bi ezmên ve daliqandibûn, bawesînk lê dikirin û ji perên xwe melhem diherikandin birîne. Lê fêde ne kir. Da xwe ku wan bêhn bike. Destê rastê hinekî lebitî. Û wî jî bi wî destî, xwest ku hêsi-rên xwe bi keziyên dar û deviyên gul û gulbend û nêrgizên bihara çiyayên xwe paqij bike. Lê ne kir. Ji nişkê ve lerizî û hema pê re jî çavên wî xav bûn û li hev qulipîn; ji dest xwe çû û xiliya. Circîs çû! Circîs çû û çû! Ne Zorava xwe, ne ew çiyayên xwe ên şêrîn û ne jî çimekî welatê xwe careke din dît û çû. Lê dîtiba wê bûba çi? Ew tarîxa ku di çerxa welatê wî de bi ava lêvên kurdên jar û hejar geriyabû, ji zû ve ziwa bûbû. Û ew zemanê ku di ezmanê welatê wî de xwe bi rivînên jana kezêba welatperweran qemirandibû, sar bûbû. Li temamê bakurê welêt ne di binê zindanan û ne jî di kozik û çeperan de dengê navtêdanên fêrisên wî dihat. Bi tenê hew dengê hêsîriyê, care car û hewaran! Û qezetoreyên ku di bin barê zilmê de hinavên hêsîran diterişandin. Li wî ezmanê Botana ku tije baz bûn, zertzûl difiriyên. Kundan li gundên wêrankirî dixwendin û di nav biharê de jî keriyên wawîk û berazan girtibûn. Wawîk û berazan xwe berdidan heta bi nav Zorava wî. Êdî ne ezmên bi agirê xweşkêş û çapiliyên çekdaran ronahî dida û ne jî çerxa tarîxa welatê wî bi hinera zend û bendên wan digeriya. Ji her malê dengê axîn, keser û nalînan bilind dibû!...

Li Qamiplê tîrêjên roka ku xwe dadabûn kêla ber serê Reşoyê Sarê û Menca Xerzî, di çiyayên Botanê de berqefa ku bûbû stara hestîkên Serdêr û berqef di nava ronahiyê de hiştibûn, li Stockholmê rast kişiyabûn ser gora

Seydo û di ezmanê Izmîrê de li ser cendekê Circîs çirûsk vedidan. Ji çavên wî ên vekirî û devê wî ê ji hev, xuya dikir ku dixwest hîn pir û pir bigota. Lê her tişt bi dawî bûbû û ew çemê jîn û jiyana di dilê wî de, li ber dîwarên xerîbiyê, li sûka qehbik û qewadên Basmahanê, carekê sekinîbû û tu carî jî wê nema biherikiya!

